

หนังสือรวมบทเรียงความชนะการประกวด
โครงการประกวดบทเรียงความ

สร้างจิตสำนึกการพัฒนาประชาธิปไตย

สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ

KPT 3370

835540

2555

**หนังสือรวมบทเรียงความชนะเลิศการประกวด
โครงการประกวดบทเรียงความสร้างจิตสำนึก
การพัฒนาประชาธิปไตย**

ชื่อหนังสือ

หนังสือรวมบทความเรียงความชนะเลิศโครงการประกวดบทความเรียงความ
สร้างจิตสำนึกการพัฒนาประชาธิปไตย

ปีที่พิมพ์

พฤศจิกายน ๒๕๕๕

จำนวนพิมพ์

๑,๐๐๐ เล่ม

เจ้าของ

สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ
ศูนย์ราชการเฉลิมพระเกียรติ ๘๐ พรรษา ๕ ธันวาคม ๒๕๕๐
(อาคารราชบุรีดิเรกฤทธิ์) เลขที่ ๑๒๐ หมู่ที่ ๓ ถนนแจ้งวัฒนะ
แขวงทุ่งสองห้อง เขตหลักสี่ กรุงเทพมหานคร ๑๐๒๑๐
โทรศัพท์ ๐-๒๑๔๑-๗๗๗๗ โทรสาร ๐-๒๑๔๓-๙๕๐๐
www.constitutionalcourt.or.th
E-mail: feedback@constitutionalcourt.or.th

ดำเนินการจัดทำโดย

สถาบันรัฐธรรมนูญศึกษา สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ

พิมพ์ที่

บริษัท พี. เพรส จำกัด
๑๒๙ ซอยแยกซอยศิริพจน์ สวนหลวง กรุงเทพฯ ๑๐๒๕๐
โทรศัพท์ / โทรสาร: ๐-๒๗๔๒-๔๗๕๔-๕

คำกล่าวให้โอวาท

ของ ท่านวสันต์ สร้อยพิสุทธิ์ ประธานศาลรัฐธรรมนูญ

พิธีการมอบรางวัลแก่ผู้ชนะการประกวดบทเรียงความสร้างจิตสำนึกการพัฒนาประชาธิปไตย
ร่วมกับโครงการกิจกรรมวันเด็กแห่งชาติ โดย ศาลรัฐธรรมนูญ

๑๒ มกราคม ๒๕๕๖

ณ ศูนย์การค้าเซ็นทรัลพลาซ่า แจ้งวัฒนะ

ท่านตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ และผู้มีเกียรติทุกท่าน

ผมมีความยินดีและเป็นเกียรติอย่างยิ่งที่เป็นประธานในพิธีการมอบรางวัลแก่ผู้ชนะการประกวดบทเรียงความสร้างจิตสำนึกการพัฒนาประชาธิปไตย ในวันที่

ศาลรัฐธรรมนูญได้ตระหนักถึงบทบาทอำนาจหน้าที่ที่จะช่วยแก้ไขปัญหาคอขวดด้วยความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของกฎหมายเป็นสำคัญ ซึ่งเป็นไปตามหลักการปกครองโดยกฎหมายเพื่อความเป็นธรรมและความสงบเรียบร้อยของบ้านเมือง ตลอดจนความเป็นอยู่ของประชาชนด้วยความสุขตามสิทธิเสรีภาพและความเสมอภาคตามกฎหมายร่วมกัน ดังพระบรมราโชวาทและพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวที่พระราชทานแก่คณะกรรมการสมานัคมนายความแห่งประเทศไทย ณ พระตำหนักจิตรลดารโหฐาน เมื่อวันที่ ๖ ตุลาคม ๒๕๑๒ ความตอนหนึ่งว่า “เพราะกฎหมายนี้มีไว้สำหรับให้บ้านเมืองมีความสงบเรียบร้อย ทุกสิ่งทุกอย่างจึงต้องมีกฎเกณฑ์ ถ้าประชาชนคือบุคคลที่ประกอบชาตินี้ มีความรู้พอในกฎเกณฑ์ต่างๆ ที่ได้วางเอาไว้ ก็จะทำให้การปกครองเป็นไปโดยเรียบร้อย มีความสงบตามตัวบทกฎหมาย” และพระราชดำรัสที่พระราชทานแก่ผู้บังคับบัญชาลูกเสือ ณ ศาลาดุสิตดาลัย พระราชวังดุสิต เมื่อวันที่ ๙ กรกฎาคม ๒๕๑๔ ความตอนหนึ่งว่า “การมีสิทธิเสรีภาพนั้นเป็นของดีอย่างยิ่ง แต่เมื่อจะใช้ จำเป็นต้องใช้ด้วยความระมัดระวังและความรับผิดชอบ

มิให้ล่งละเมิดเสรีภาพของผู้อื่น ที่เขาก็มียู่เท่าเทียมกัน ทั้งมิให้กระทบกระเทือนถึงสวัสดิภาพและความเป็นปรกติสุขของส่วนรวมด้วย มิฉะนั้น จะทำให้มีแต่ความยุ่งยาก จะทำให้สังคมและชาติประเทศต้องแตกสลายจนสิ้นเชิง”

จากคำกล่าวรายงานของเลขาธิการสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ จึงเป็นที่น่ายินดีที่เยาวชนและประชาชนจากกลุ่มเป้าหมายทั่วทุกภูมิภาคของประเทศให้ความสนใจและมีส่วนร่วมเสนอทริยงความเชิงสร้างสรรค์ การพัฒนาประชาธิปไตยตามเจตนารมณั้รัฐธรรมนูญ ในโอกาสนี้ ขอขอบคุณหน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชนที่มีส่วนสำคัญในการสนับสนุนให้การดำเนินงานโครงการประกวดบทความสร้างจิตสำนึกการพัฒนาประชาธิปไตยประสบความสำเร็จตามวัตถุประสงค์อย่างดียิ่ง รวมทั้งขอชื่นชมผู้เข้าร่วมกิจกรรมดังกล่าวกับสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ โดยมุ่งหวังว่าจะเป็นจุดเริ่มต้นของการสร้างเครือข่ายวิชาการในการขยายความรู้สู่สังคมอย่างกว้างขวางเพื่อสืบสานจรโรงวิถีประชาธิปไตยและความมั่นคงให้แก่ประเทศภายใต้ระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ต่อไป

ในโอกาสนี้ ผมขอแสดงความยินดีแก่ทุกท่านที่ได้รับรางวัล และขออาราธนาคุณพระศรีรัตนตรัย และสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลายในสากลโลก พระบารมีของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ จงโปรดดลบันดาลประทานพรให้ทุกท่าน จงประสบความสำเร็จ สุข ความเจริญ สัมฤทธิผลในสิ่งอันพึงปรารถนาทุกประการ

คำกล่าวรายงาน

ของ นายเชาวนะ ไตรมาศ เลขาธิการสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ
พิธีการมอบรางวัลแก่ผู้ชนะการประกวดบทเรียงความสร้างจิตสำนึกการพัฒนาประชาธิปไตย
ร่วมกับโครงการกิจกรรมวันเด็กแห่งชาติ โดย ศาลรัฐธรรมนูญ

๑๒ มกราคม ๒๕๕๖

ณ ศูนย์การค้าเซ็นทรัลพลาซ่า แจ้งวัฒนะ

กราบเรียน ประธานศาลรัฐธรรมนูญ

กระผมในนามคณะกรรมการดำเนินการตามโครงการประกวดบทเรียงความสร้างจิตสำนึกการพัฒนาประชาธิปไตย กราบขอบพระคุณท่านประธานศาลรัฐธรรมนูญที่กรุณาให้เกียรติเป็นประธานในพิธีการมอบรางวัลแก่ผู้ชนะการประกวดบทเรียงความสร้างจิตสำนึกการพัฒนาประชาธิปไตย ในวันที่

สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญในฐานะหน่วยงานธุรการของศาลรัฐธรรมนูญทำหน้าที่สนับสนุนภารกิจของศาลรัฐธรรมนูญเกี่ยวกับกระบวนการพิจารณาคดี และการคุ้มครอง ส่งเสริมสิทธิเสรีภาพของประชาชน โดยได้ตระหนักถึงความสำคัญในการส่งเสริมความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับสิทธิและเสรีภาพของประชาชนภายใต้ระบบนิติรัฐและหลักธรรมาภิบาล ตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข จึงได้กำหนดให้มีโครงการประกวดบทเรียงความสร้างจิตสำนึกการพัฒนาประชาธิปไตยขึ้น เพื่อส่งเสริมให้เกิดความสนใจต่อการศึกษาค้นคว้า ความรู้ ความคิดเห็น รวมทั้งสะท้อนถึงบทบาทและการดำเนินงานของศาลรัฐธรรมนูญในรูปแบบบทเรียงความเชิงสร้างสรรค์ และร่วมเป็นเครือข่ายวิชาการในการขยายความรู้ดังกล่าวสู่สังคมอย่างกว้างขวางต่อไป ทั้งนี้ ได้กำหนดกลุ่มเป้าหมายให้สอดคล้องกับอายุ และระดับการศึกษาในทุกระดับจนถึงระดับประชาชนทั่วไป

ในการประชาสัมพันธ์เชิญชวนผู้สนใจตามกลุ่มเป้าหมายนั้น สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญได้มีประกาศ สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ เชิญชวนไปยังหน่วยงานภาครัฐทั้งส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค ส่วนท้องถิ่น สถาบัน การศึกษาทั่วประเทศ ตลอดจนภาคเอกชน รวม ๔๐,๑๙๕ แห่ง ทั้งนี้ ในห้วงการดำเนินงานดังกล่าว ได้ปรากฏ เหตุการณ์มหาอุทกภัยครั้งร้ายแรงทั่วประเทศระหว่างเดือนสิงหาคม-พฤศจิกายน ๒๕๕๔ อย่างไรก็ตาม มีผู้สนใจแต่ละกลุ่มเป้าหมายส่งบทเรียงความเข้าประกวดจากทุกภูมิภาคของประเทศ โดยเฉพาะระดับ ประถมศึกษาและระดับมัธยมศึกษาจำนวนมาก ในจำนวนนี้มีผู้พิการทางสายตาจำนวน ๒ คนจากโรงเรียน เซนต์คาเบรียล และโรงเรียนสามเสนวิทยาลัย ส่งบทเรียงความเข้าประกวดด้วย สำหรับการตัดสินบทเรียงความ นั้น สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญได้แต่งตั้งคณะกรรมการพิจารณาตัดสินบทเรียงความตามหลักเกณฑ์มาตรฐาน การตัดสินทางวิชาการที่ถูกต้อง โปร่งใส และเป็นธรรม โดยได้มีประกาศสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญลงวันที่ ๒๘ สิงหาคม ๒๕๕๕ เรื่อง ผลการตัดสินการประกวดบทเรียงความสร้างจิตสำนึกการพัฒนาประชาธิปไตย ให้ทราบ โดยทั่วกัน ทั้งนี้ ได้จัดสรรรางวัลให้แก่ผู้ชนะการประกวดเป็นทุนการศึกษา โฉ่เกียรติยศ และเกียรติบัตรของ ประธานศาลรัฐธรรมนูญ นอกจากนี้ ได้จัดทำหนังสือรวมบทเรียงความชนะการประกวด เพื่อเผยแพร่การ ดำเนินงานโครงการและต่อยอดการสร้างจิตสำนึกการพัฒนาประชาธิปไตยให้ขยายออกไปอย่างกว้างขวางมากขึ้น

การดำเนินงานตามโครงการประกวดบทเรียงความสร้างจิตสำนึกการพัฒนาประชาธิปไตยได้รับการ สนับสนุนอย่างดีจากหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชน สำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ สำนักงานคณะกรรมการ การศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ ที่กรุณาอนุเคราะห์ถอดความอักษรเบรลล์ สถานีวิทยุโทรทัศน์ แห่งประเทศไทย กรมประชาสัมพันธ์ และบริษัท อสมท. จำกัด (มหาชน) โดยสามารถบรรลุวัตถุประสงค์ให้เกิด การมีส่วนร่วมของกลุ่มเป้าหมายนักเรียน นิสิต นักศึกษา เยาวชน และประชาชนคนรุ่นใหม่ของชาติ ที่จะ เป็นกำลังเครือข่ายวิชาการสำคัญในการเผยแพร่ความรู้สู่สังคม เพื่อสืบสานจรรโลงซึ่งสิทธิและเสรีภาพประชาชนตาม เจตนารมณ์รัฐธรรมนูญในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ให้มีความต่อเนื่องอย่างมั่นคง ต่อไป

ในโอกาสนี้ เพื่อเป็นขวัญกำลังใจ และเป็นแบบตัวอย่างตลอดจนเครือข่ายวิชาการแก่เยาวชนคนรุ่นใหม่ ในการสนับสนุนปณิธานการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข สำนักงานศาล รัฐธรรมนูญจึงได้กำหนดพิธีการมอบรางวัลแก่ผู้ชนะการประกวดบทเรียงความขึ้นในวันนี้ โดยร่วมกับโครงการ กิจกรรมวันเด็กแห่งชาติ ณ ศูนย์การค้าเซ็นทรัลพลาซ่า แจ้งวัฒนะ

บัดนี้ ได้เวลาอันสมควรแล้ว กระผมขอกราบเรียนเชิญท่านประธานศาลรัฐธรรมนูญกล่าวให้โอวาทเพื่อเป็น เกียรติ เป็นกำลังใจแก่ผู้ชนะการประกวด และมอบรางวัลให้แก่ผู้ชนะการประกวดต่อไป

ขอกราบเรียนเชิญ

คำนำ

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ ได้บัญญัติให้ศาลรัฐธรรมนูญเป็นองค์กรตุลาการ มีอำนาจหน้าที่ที่สำคัญในการควบคุมความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของกฎหมาย และคุ้มครองส่งเสริมสิทธิเสรีภาพของปวงชนชาวไทย ตลอดจนการตรวจสอบและแก้ไขปัญหาความขัดแย้งเกี่ยวกับอำนาจหน้าที่ขององค์กรตามรัฐธรรมนูญ โดยมีสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญเป็นหน่วยงานธุรการของศาลรัฐธรรมนูญ ทำหน้าที่สนับสนุนภารกิจของศาลรัฐธรรมนูญเกี่ยวกับกระบวนการพิจารณาคดี การศึกษาวิเคราะห์ด้านคดีและกฎหมาย การศึกษาวิจัยทางด้านวิชาการ ตลอดจนการคุ้มครองส่งเสริมสิทธิเสรีภาพของประชาชนโดยเฉพาะการสร้างจิตสำนึกการพัฒนาประชาธิปไตยและการเสริมสร้างรากฐานความรู้และความเข้าใจที่ติดเกี่ยวกับหลักการพื้นฐานสำคัญของการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญ

สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญได้ตระหนักถึงความสำคัญในการส่งเสริมความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับสิทธิและเสรีภาพของประชาชนภายใต้ระบบนิติรัฐและหลักธรรมาภิบาล จะช่วยเสริมสร้างรากฐานการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอย่างเข้มแข็งและมั่นคง สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญจึงได้กำหนดให้มีโครงการประกวดบทเรียงความสร้างจิตสำนึกการพัฒนาประชาธิปไตยขึ้น เพื่อส่งเสริมและกระตุ้นให้เกิดความสนใจและตื่นตัวต่อการศึกษาค้นคว้า ความรู้ ความคิดเห็น ทักษะคดี เกี่ยวกับการสร้างจิตสำนึกการพัฒนาประชาธิปไตย รวมทั้งสะท้อนถึงบทบาทและการดำเนินงานของศาลรัฐธรรมนูญในรูปแบบบทเรียงความเชิงสร้างสรรค์ โดยกำหนดกลุ่มเป้าหมายในทุกระดับการศึกษาจนถึงระดับประชาชนทั่วไปซึ่งสอดคล้องกับช่วงชั้นอายุ และระดับการศึกษา

ในการดำเนินงานประชาสัมพันธ์เชิญชวนผู้สนใจตามกลุ่มเป้าหมายนั้น สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญได้มีประกาศสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ เชิญชวนไปยังหน่วยงานภาครัฐ ทั้งส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค ส่วนท้องถิ่น สถาบันการศึกษาทั่วประเทศ ตลอดจนภาคเอกชน รวม ๔๐,๑๙๕ แห่ง นอกจากนี้ ได้ประชาสัมพันธ์ทางเว็บไซต์ของศาลรัฐธรรมนูญและขอความอนุเคราะห์สถานีวิทย์โทรทัศน์แห่งประเทศไทย กรมประชาสัมพันธ์ และบริษัท อสมท. จำกัด (มหาชน) ให้การสนับสนุนเผยแพร่ข่าวสารด้วย ทั้งนี้ ในห้วงการดำเนินงานดังกล่าวได้ปรากฏเหตุการณ์มหาอุทกภัยครั้งร้ายแรงทั่วประเทศ ระหว่างเดือน สิงหาคม - พฤศจิกายน ๒๕๕๔ ทำให้ต้องเลื่อนการประชาสัมพันธ์ออกไปเป็นห้วงระหว่าง ธันวาคม ๒๕๕๔ - เมษายน ๒๕๕๕ ซึ่งคาบเกี่ยวกับห้วงการปิดภาคการศึกษาประจำปี ๒๕๕๔ อย่างไรก็ตาม มีผู้สนใจในแต่ละกลุ่มเป้าหมายส่งบทเรียงความเข้าประกวดพอสมควร โดยเฉพาะระดับประถมศึกษาและระดับมัธยมศึกษาที่มีจำนวนมาก ในจำนวนนี้มีผู้พิการทางสายตา

จำนวน ๒ คนจากโรงเรียนเซนต์คาเบรียลและโรงเรียนสามเสนวิทยาลัยส่งบทเรียงความเข้าประกวดด้วย โดยได้รับความอนุเคราะห์จากสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ ถอดความอักษรเบรลล์ ในส่วนการดำเนินการตัดสินบทเรียงความ สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ ได้แต่งตั้งคณะกรรมการพิจารณาตัดสินบทเรียงความ ตามหลักเกณฑ์มาตรฐานการตัดสินทางวิชาการที่ถูกต้อง โปร่งใส และเป็นธรรม โดยได้มีประกาศสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ ลงวันที่ ๒๘ สิงหาคม ๒๕๕๕ เรื่อง ผลการตัดสินการประกวดบทเรียงความสร้างจิตสำนึกการพัฒนาประชาธิปไตย ให้ทราบโดยทั่วกัน ทั้งนี้ ได้จัดสรรรางวัลให้แก่ผู้ชนะการประกวดเป็นทุนการศึกษา โฉ่เกียรติยศ และเกียรติบัตรของประธานศาลรัฐธรรมนูญ รวมถึงสิทธิการเป็นสมาชิกวารสารและจดหมายข่าวศาลรัฐธรรมนูญ นอกจากนี้ สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ ได้มอบเกียรติบัตรให้แก่ผู้เข้าร่วมประกวดบทเรียงความตามหลักเกณฑ์การประกวดด้วย

หนังสือรวมบทเรียงความชนะเลิศการประกวดนี้ได้จัดทำขึ้นเพื่อเผยแพร่ในโอกาสพิธีการมอบรางวัลแก่ผู้ชนะการประกวดบทเรียงความ ซึ่งได้จัดร่วมกับโครงการกิจกรรมวันเด็กแห่งชาติ ๑๒ มกราคม ๒๕๕๖ โดยศาลรัฐธรรมนูญ ณ ศูนย์การค้าเซ็นทรัลพลาซ่า แจ้งวัฒนะ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อสื่อถึงผลการดำเนินงานที่แสดงออกซึ่งความกระตือรือร้นและการมีส่วนร่วมของกลุ่มเป้าหมาย นักเรียน นิสิต นักศึกษา เยาวชน และประชาชนคนรุ่นใหม่ของชาติ ที่จะเป็นกำลังสำคัญในการสืบสานจรรโลงซึ่งสิทธิเสรีภาพประชาชนตามเจตนารมณ์รัฐธรรมนูญในระบอบประชาธิปไตยให้งอกงาม มั่นคง ตลอดจนเป็นเครือข่ายกำลังสำคัญในการเผยแพร่ขยายความรู้ ความเข้าใจในหลักการ แนวคิดวิถีประชาธิปไตย สู่สังคมอย่างกว้างขวางทั่วประเทศ ทั้งยังสร้างมูลค่าเพิ่มแก่การต่อยอดการศึกษา ค้นคว้าและพัฒนาให้เกิดผลต่อเนื่องอย่างเป็นรูปธรรม ในโอกาสนี้ สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญขอขอบคุณ หน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชน สำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ สถาบันวิทยุโทรทัศน์แห่งประเทศไทย กรมประชาสัมพันธ์ และบริษัท อสมท. จำกัด (มหาชน) ที่มีส่วนร่วมต่อการดำเนินงานโครงการประกวดบทเรียงความสร้างจิตสำนึกการพัฒนาประชาธิปไตยของสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญให้สามารถบรรลุวัตถุประสงค์และเป้าหมายอย่างดียิ่ง รวมทั้งเพื่อจุดมุ่งหมายในการสืบสานปณิธานของศาลรัฐธรรมนูญที่จะ “ยึดหลักนิติธรรม คำจูนประชาธิปไตย ห่วงใยสิทธิและเสรีภาพของประชาชน” ต่อไป

(นายชวานะ ไตรมาต)

เลขาธิการสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ

สารบัญ

หน้า

คำกล่าวให้โอวาทของประธานศาลรัฐธรรมนูญ	iii
คำกล่าวรายงานของเลขาธิการสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ	v
คำนำ	vii
ระดับประถมศึกษาปีที่ ๔ - ๖	
เรื่อง การสร้างประชาธิปไตยในโรงเรียน	
รางวัลที่ ๑ : เด็กชายวิทยา อมรสสิทธิ์	๕
รางวัลที่ ๒ : เด็กหญิงโสพิษา พลายพงษา	๙
รางวัลที่ ๓ : เด็กหญิงศศิรา อินชัย	๑๓
รางวัลชมเชย: เด็กหญิงจตุพร รังศิริรักษ์	๑๗
รางวัลชมเชย: เด็กหญิงกานต์ชนก นันตะวงศ์	๒๑
ระดับมัธยมศึกษาปีที่ ๑ - ๓ หรือเทียบเท่า	
เรื่อง ประชาธิปไตยในมุมมองของท่าน	
รางวัลที่ ๑ : เด็กหญิงชัชชญา สมมณี	๒๙
รางวัลที่ ๒ : นางสาวจารุวรรณ ทองเงิน	๓๓
รางวัลที่ ๓ : เด็กหญิงวณัญญา พงษ์เกษมสุข	๓๙
รางวัลชมเชย: เด็กหญิงสุภาพร ปีดิลและ	๔๕
รางวัลชมเชย: เด็กหญิงรุ่งรัตนา สมเครื่อง	๕๑

สารบัญ

หน้า

ระดับมัธยมศึกษาปีที่ ๔ - ๖ หรือเทียบเท่า

เรื่อง ศาลรัฐธรรมนูญในความคาดหวังของประชาชนของสังคมไทย

รางวัลที่ ๑ : นายปฏิญญา พันธุ์ธร	๕๙
รางวัลที่ ๒ : นางสาวสุพัตรา ภูมรินทร์	๖๕
รางวัลที่ ๓ : นายขจรศักดิ์ เหมทานนท์	๗๑
รางวัลชมเชย: นางสาวมันทนา ชุมกลาง	๗๗
รางวัลชมเชย: นายวรเทพ พูลสวัสดิ์	๘๓

ระดับอุดมศึกษา (ปริญญาตรี) หรือเทียบเท่า

เรื่อง ศาลรัฐธรรมนูญกับการสร้างความเป็นธรรมในสังคมไทย

รางวัลที่ ๒ : นายวัชรพงศ์ วังเลา	๙๓
รางวัลที่ ๓ : นายปริญญา สามารถ	๑๐๑
รางวัลชมเชย: นายชาคริต จันทร	๑๑๑
รางวัลชมเชย: นางสาวพิมพ์ร ชุมมินทะ	๑๑๙

ระดับประชาชนทั่วไป

เรื่อง ผลคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญที่มีต่อการสร้างบรรทัดฐาน

ในการเมือง เศรษฐกิจ และสังคมไทย

รางวัลที่ ๒ : นางสาวคณิดา หอมทรัพย์	๑๒๙
รางวัลที่ ๓ : นายจาตุรนต์ วรรณนวล	๑๔๕
รางวัลชมเชย: นายเกรียงไกร ฮ่องเฮงเส็ง	๑๕๙
รางวัลชมเชย: นางสาวสุธิญา พูนเอียด	๑๗๓

สารบัญ

หน้า

ภาคผนวก

- โครงการประกวดบทเรียงความสร้างจิตสำนึกการพัฒนาประชาธิปไตย ๑๙๓
- ประกาศสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ ลงวันที่ ๒ ธันวาคม ๒๕๕๔
เรื่อง การประกวดบทเรียงความสร้างจิตสำนึกการพัฒนาประชาธิปไตย ๑๙๗
- ประกาศสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ ลงวันที่ ๒๘ สิงหาคม ๒๕๕๕
เรื่อง ผลการตัดสินการประกวดบทเรียงความสร้างจิตสำนึกการพัฒนาประชาธิปไตย ๒๐๓
- คำสั่งสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ ที่ ๔๖/๒๕๕๓ ลงวันที่ ๑๒ พฤษภาคม ๒๕๕๓
เรื่อง แต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินการตามโครงการประกวดบทเรียงความสร้างจิตสำนึก
การพัฒนาประชาธิปไตย ๒๐๙
- คำสั่งสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ ที่ ๗๘/๒๕๕๕ ลงวันที่ ๓๑ พฤษภาคม ๒๕๕๕
เรื่อง แต่งตั้งคณะกรรมการพิจารณาตัดสินบทเรียงความตามโครงการประกวด
บทเรียงความสร้างจิตสำนึกการพัฒนาประชาธิปไตย ๒๑๓

ระดับประถมศึกษาปีที่ ๔ - ๖

เรื่อง การสร้างประชาธิปไตยในโรงเรียน

รางวัลที่ ๑ เงินรางวัลจำนวน ๑๐,๐๐๐ บาท พร้อมโล่เกียรติยศ และเกียรติบัตรของ
ประธานศาลรัฐธรรมนูญ

ได้แก่ เด็กชายวิทยา อมรสิทธิ์ ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๕
โรงเรียนเวียงเทิง (เทิงทำนุประชา) อำเภอเทิง จังหวัดเชียงราย

รางวัลที่ ๒ เงินรางวัลจำนวน ๗,๐๐๐ บาท พร้อมเกียรติบัตรของประธานศาลรัฐธรรมนูญ

ได้แก่ เด็กหญิงโสพิษา พลายพงษา ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๖
โรงเรียนจ่านองควิทยา เขตดินแดง กรุงเทพมหานคร

รางวัลที่ ๓ เงินรางวัลจำนวน ๕,๐๐๐ บาท พร้อมเกียรติบัตรของประธานศาลรัฐธรรมนูญ

ได้แก่ เด็กหญิงศศิรา อินชัย ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๕
โรงเรียนปิ่นสร้อยแยลส์วิทยาลัย อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่

รางวัลชมเชย เงินรางวัลๆ ละจำนวน ๒,๐๐๐ บาท พร้อมเกียรติบัตรของประธานศาลรัฐธรรมนูญ

ได้แก่ เด็กหญิงจตุพร รังศิริรักษ์ ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๖
โรงเรียนอนุบาลเลิศปัญญา อำเภอปากคาด จังหวัดบึงกาฬ

เด็กหญิงกานต์ชนก นันตะวงศ์ ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๖
โรงเรียนพลวิทยา อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา

๕๐๐๕๐๐๕๐๐๕๐๐๕๐๐๕๐

การสร้างประชาธิปไตยในโรงเรียน

ระดับประถมศึกษาปีที่ ๔-๖
รางวัลที่ ๑ : เด็กชายวิทยา อมรสิทธิ์

“ประเทศไทย รวมเลือดเนื้อเป็นชาติเชื้อไทย เป็นประชารัฐ ไผทของไทยทุกส่วน อยู่ดำรงคงไว้ได้ทั้งมวล ด้วยไทยล้วนหมาย รักสามัคคี ไทยนี้รักสงบ แต่ถึงรบไม่ขลาด เอกราชจะไม่ให้ใครข่มขี่ สละเลือดทุกหยาดเป็นชาติพลี เถลิงประเทศชาติไทยทวีมีชัย ชโย...”

เสียงเพลงชาติไทยดังกึกก้องไปทั่วโรงเรียนในยามเช้า เด็กนักเรียนร้องเพลงชาติไทยด้วยใบหน้ายิ้มแย้มแจ่มใส คุณครูร้องเพลงชาติไปพร้อมกับเด็กนักเรียน สิ่งเหล่านี้เป็นกิจกรรมธรรมดาที่เราสามารถพบเห็นได้ในทุกเช้าหน้าเสาธงก่อนเริ่มต้นการเรียนการสอนในแต่ละวัน ซึ่งข้าพเจ้าคิดว่าการเข้าแถวเคารพธงชาติมีสิ่งแฝงอยู่มากกว่าการร้องเพลง นั่นคือ การให้ความสำคัญกับเด็กและเยาวชนในการสร้างจิตสำนึกขั้นพื้นฐานของความเป็นพลเมืองดีตามวิถีประชาธิปไตยลงไป โดยการถ่ายทอดผ่านทางเนื้อหาของเพลงชาติไทยที่เราได้มีโอกาสขับร้องกันอยู่ทุกวันจนสามารถท่องจำได้จนขึ้นใจ เพราะถือว่าการจะเป็นผู้ใหญ่ที่ดีในอนาคต การจะเป็นผู้นำประเทศที่มีคุณธรรมได้ ต้องเริ่มจากการเป็นเด็กดีมาก่อน

ข้าพเจ้าเชื่อว่าในมุมมองของคนส่วนใหญ่ที่มีต่อคำว่า “ประชาธิปไตย” นั้น มักจะมองว่าประชาธิปไตยเป็นเรื่องของนักการเมือง เป็นเรื่องของเจ้าหน้าที่ของรัฐ เป็นเรื่องของประชาชนที่มีอายุตั้งแต่ ๑๘ ปีบริบูรณ์ขึ้นไป ที่มีสิทธิในการไปลงคะแนนเสียงเพื่อเลือกตั้งเท่านั้น ส่วนเด็กและเยาวชนในวัยเดียวกับข้าพเจ้านั้นยังห่างไกลกับคำว่า “ประชาธิปไตย” แต่ข้าพเจ้ามีความคิดที่ตรงกันข้ามกับความคิดเหล่านั้นอย่างสิ้นเชิง มีคำกล่าวที่ว่า “เด็กในวันนี้คือผู้ใหญ่ในวันข้างหน้า” ดังนั้น ประชาธิปไตยระดับชาติจะเข้มแข็งและพัฒนาไปได้อย่างไร มีประสิทธิภาพและต่อเนื่อง จึงจำเป็นต้องสร้างรากฐานของความเป็นประชาธิปไตยในระดับล่างหรือขั้นพื้นฐาน ให้มีความมั่นคงและแข็งแรงเสียก่อน ซึ่งไม่ควรมองข้ามและละเลยฟันเฟืองชิ้นสำคัญที่จะมีส่วนช่วยในการสรรค์สร้างประชาธิปไตยที่แท้จริงและสมบูรณ์ให้เกิดขึ้นแก่ประเทศไทยของเราในอนาคตต่อไป นั่นก็คือ “เด็กและเยาวชน”

ซึ่งตามความคิดของเด็กนักเรียนในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ ๕ เช่นข้าพเจ้าแล้วนั้น ประชาธิปไตยถูกย่อส่วนลงมาจากระดับประเทศให้เล็กลงมาอยู่ในระดับพื้นฐานชีวิตประจำวัน ข้าพเจ้าเคยได้ยินคำว่า “บวร” หรือ “บ้าน-วัด-โรงเรียน” และคำว่า “บรม” หรือ “บ้าน-โรงเรียน-มัสยิด” นั้นหมายถึงการที่สถาบันครอบครัว สถาบันศาสนา และสถาบันการศึกษาเข้ามามีบทบาทสำคัญในการช่วยอบรมสั่งสอน และขัดเกลาทางสังคม ทั้งในเชิงวิชาการและคุณธรรม จริยธรรมควบคู่กันไป แต่สถาบันที่ทำหน้าที่ในการสรรค์สร้างและปลูกจิตสำนึกให้เกิดขึ้นแก่บรรดาเด็กและเยาวชนในการพัฒนาประชาธิปไตยได้อย่างชัดเจนมากที่สุดคือ สถาบันการศึกษา หรือ “โรงเรียน” ซึ่งนอกจากจะทำหน้าที่ให้ความรู้ในเชิงวิชาการและการอบรมสั่งสอนคุณธรรม จริยธรรม แล้ว แต่ยังสามารถสอดแทรกแนวความคิดประชาธิปไตยผ่านทางกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน หรือที่เรียกว่า “การเรียนรู้เชิงบูรณาการ” นั่นเอง เพราะโรงเรียนจะเป็นสถานที่ซึ่งเปรียบเสมือนสนามจำลองสังคมขนาดเล็ก เพื่อฝึกฝนให้เด็กนักเรียนเกิดทักษะการเรียนรู้ที่จะปรับตัวเพื่ออยู่ร่วมกับบุคคลอื่นในสังคมให้ได้ ภายใต้กฎระเบียบ วินัย กติกา มารยาทต่าง ๆ ที่เพิ่มมากขึ้น อาทิเช่น การรักษาเวลา หลักการรับผิดชอบต่อตนเองและผู้อื่น การรู้จักใช้สิ่งของร่วมกับผู้อื่น การรู้จักการรอคอย การเคารพและเชื่อฟังครูอาจารย์ การรู้จักรักษาความสะอาด และการทำกิจกรรมในรูปแบบต่างๆ ร่วมกับเพื่อนนักเรียนด้วยกัน เป็นต้น โรงเรียนจึงนับว่าเป็นส่วนหนึ่งของสังคม และชุมชน ซึ่งมีบทบาทในการเตรียมความพร้อมของเด็กและเยาวชนให้เป็นผู้ใหญ่ที่ดีในสังคม เพราะการสร้างลักษณะนิสัยให้นักเรียนรู้จักระเบียบ ข้อบังคับ กฎเกณฑ์ และกติกา ตลอดจนรู้จักรับผิดชอบต่อหน้าที่ที่ตนควรจะมีต่อตนเอง ผู้อื่น ชุมชนและสังคมได้อย่างถูกต้องและเหมาะสม ทางโรงเรียนจึงสมควรที่จะนำรูปแบบประชาธิปไตยมาใช้ในโรงเรียนเพื่อเป็นการปูพื้นฐานประชาธิปไตยให้ดีขึ้น ซึ่งนอกจากการที่เด็กนักเรียนทุกคนควรจะเป็นเด็กดีของคุณครูแล้ว ยังควรต้องเป็นผู้ที่รู้จักปฏิบัติตนเป็นคนดีตามภาระหน้าที่ของพลเมืองดีตามวิถีประชาธิปไตยด้วย จึงสามารถดำรงชีวิตให้อยู่ในสังคมได้อย่างเป็นสุขนั่นเอง

“การสร้างประชาธิปไตยในโรงเรียน” เป็นแนวคิดที่ต้องการปลูกจิตสำนึกในการพัฒนาประชาธิปไตยให้เกิดขึ้นในระดับโรงเรียน แล้วแผ่ขยายสร้างเครือข่ายไปสู่ระดับชุมชน ท้องถิ่น สังคม และประเทศชาติ โรงเรียนเป็นสถานที่ที่มเพาะเยาวชนซึ่งเป็นผลผลิตของประเทศชาติ ให้องค์งามเป็นต้นกล้าแห่งประชาธิปไตยที่สมบูรณ์แบบ ประชาธิปไตยในระดับชาติพยายามชี้ให้ประชาชนเห็นถึงความสำคัญของคำว่า “บทบาท” “สิทธิ” และ “หน้าที่” เช่นเดียวกับโรงเรียนของข้าพเจ้าคือ โรงเรียนเวียงเทิง (เทิงทำนุประชา) ซึ่งนับว่าเป็นโรงเรียนระดับประถมศึกษาขนาดกลาง ประจำตำบลแห่งหนึ่งในจังหวัดเชียงราย ก็พยายามสอนให้นักเรียนเล็งเห็นถึงความสำคัญของคำว่า “บทบาท” “สิทธิ” และ “หน้าที่” แสดงให้เห็นว่า การปลูกฝังแนวคิดประชาธิปไตยต้องเริ่มตั้งแต่ยังเป็นเด็ก เพราะเด็กเปรียบเสมือนผ้าขาวบริสุทธิ์ที่รอการแต่งแต้มสีสันลงไป จึงเป็นหน้าที่ของผู้ใหญ่ที่จะระบายสีสันต่างๆ ลงไปบนผ้าขาวผืนน้อย ดังนั้น จึงจำเป็นจะต้องปลูกฝังทั้งกายและใจไปพร้อม ๆ กัน เริ่มตั้งแต่วัยเด็ก โดยครูอาจารย์และคุณพ่อคุณแม่ผู้ปกครองย่อมจะเป็นส่วนสำคัญที่จะต้องปลูกฝังให้เด็ก ๆ

เป็นผู้ที่มีความเข้าใจ และความรับผิดชอบต่อบทบาท สิทธิ และหน้าที่

กิจกรรมที่สามารถส่งเสริมและสร้างสรรค์ความเป็นประชาธิปไตยได้เป็นอย่างดีนั้นไม่จำเป็นต้องแสดงออกมาในรูปแบบของการมีส่วนร่วมทางการเมืองเพียงอย่างเดียว แต่ประชาธิปไตยที่แท้จริงนั้นหมายถึงการที่ทุกคนมาร่วมมือ ร่วมใจ และร่วมกันในการสร้างสรรค์สิ่งที่ดีและเป็นประโยชน์ต่อสังคมขึ้นมา โดยมีจุดมุ่งหมายคือ “การมีส่วนร่วม” ยกตัวอย่างกิจกรรมที่โรงเรียนของข้าพเจ้าพยายามส่งเสริมให้นักเรียนทำมาโดยตลอดคือ แนวทางส่งเสริมประชาธิปไตยในขั้นพื้นฐานที่ทุกโรงเรียนมีคือ “คณะกรรมการนักเรียน” หรือ “สภานักเรียน” ซึ่งนับว่าเป็นตัวแทนของนักเรียนทั้งโรงเรียนในการเป็นกระบอกเสียงเพื่อแสดงความต้องการและสะท้อนปัญหาที่เกิดขึ้น อีกทั้งยังเป็นตัวกลางระหว่างนักเรียนและครูในการร่วมกันแก้ไขปัญหาและพัฒนาโรงเรียนร่วมกัน โดยประโยชน์ของการมีคณะกรรมการนักเรียนนอกจากจะเป็นการสนับสนุนให้นักเรียนกล้าแสดงออกในสิ่งที่ถูกต้อง และเหมาะสม ส่งเสริมในเรื่องการเป็นผู้นำและรู้จักการแก้ไขปัญหาแล้ว ยังเป็นการจำลองการเมืองในระดับชาติ ให้เล็กลงมาอยู่ในระดับโรงเรียน ซึ่งหากเทียบกับเวทีการเมืองระดับชาติ “คณะกรรมการนักเรียน” ก็คือ “รัฐบาล” นั้นเอง

กิจกรรมที่ช่วยสร้างจิตสำนึกต่อส่วนรวมร่วมกันที่มีประโยชน์อีกกิจกรรมหนึ่งคือ “กิจกรรมพัฒนาโรงเรียน” ซึ่งเป็นกิจกรรมที่นักเรียนทุกคนต้องปฏิบัติทุกเช้าก่อนเข้าแถวเคารพธงชาติ โดยคุณครูจะแบ่งนักเรียนออกเป็น “หมวดสี” โดยแต่ละระดับชั้นและคณะชายและหญิงอย่างเท่าเทียมกัน โดยแบ่งเขตพื้นที่พัฒนาภายในโรงเรียน ในแต่ละ “หมวดสี” รับผิดชอบหมวดสีละ ๑ สัปดาห์ และเวียนกันทำเช่นนี้ตลอดทั้งปีการศึกษา โดยไม่มีคุณครูเข้าไปสั่งหรือกำกับการพัฒนา แต่จะมอบหมายให้คณะกรรมการในแต่ละหมวดสีบริหารจัดการกันเองตามความสมควร โดยทางคุณครูจะมีหน้าที่ในการดูแลความปลอดภัย ความเรียบร้อย และสนับสนุนอุปกรณ์ทำความสะอาด ซึ่งผลจากการจัดกิจกรรมนี้ขึ้นทำให้นักเรียนเป็นผู้ที่มีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ รู้จักการช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน และรู้จักการทำงานร่วมกันได้เป็นอย่างดี ส่วนกิจกรรมอื่นๆ ที่มีความโดดเด่นในเชิงของการส่งเสริมพัฒนาประชาธิปไตยไม่น้อยไปกว่ากิจกรรมที่กล่าวไปแล้ว นั่นก็คือ การก่อตั้งสหกรณ์นักเรียน ธนาคารชยะ และคลังความดี โดยมีจุดประสงค์ให้เด็กและเยาวชนรุ่นใหม่ใฝ่ประหยัด รู้จักคุณค่าของเงิน ใช้เวลาว่างนอกเหนือจากการเรียนให้เกิดประโยชน์ อีกทั้งยังเป็นการปลูกฝังให้เด็กและเยาวชนรู้จักการทำกิจกรรมร่วมกันโดยการน้อมนำเอาปรัชญาแนวคิด “เศรษฐกิจพอเพียง” ขององค์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมาปรับใช้ เพราะในอนาคตอันใกล้นี้พวกเราที่กำลังจะเติบโตเป็นผู้ใหญ่ในวันข้างหน้าสืบต่อไป ภาระอันใหญ่หลวงกำลังรอพวกเราอยู่ นั่นคือ การเป็นกำลังสำคัญในการขับเคลื่อนประเทศชาติท่ามกลางอุปสรรคต่างๆ มากมายที่กำลังถาโถมเข้ามา ข้าพเจ้าในฐานะเยาวชนไทยจึงไม่ลังเลใจที่จะเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ เช่นนี้ เพราะผลจากการที่เข้าร่วมกิจกรรมทำให้เราได้ข้อคิดเตือนสติหลายประการให้มุ่งเน้นการใส่ใจในเรื่องการประหยัด ประหยัดตัว ประหยัดใจ ประหยัดพลังงาน ประหยัดเงินทอง ด้วยการปลูกนิสัยตนเอง ปลูกสำนึก

ตนเอง ปลุกคนรอบข้างให้เกิดจิตสำนึกแห่งความพอเพียง เพราะข้าพเจ้าเชื่อว่าเมื่อเกิดความพอเพียง ก็ย่อมไม่โลภ และในท้ายที่สุดแล้ว ปัญหาการทุจริตคอร์รัปชันในระดับชาติที่เป็นอุปสรรคอันใหญ่หลวงที่คอยขัดขวางการพัฒนาประชาธิปไตยของประเทศไทยย่อมหมดสิ้นไปในที่สุด

ประชาธิปไตย คือ อำนาจของประชาชน โดยประชาชน และเพื่อประชาชน ในฐานะที่เราเป็นประชาชนของชาติไทย เราจึงควรมีจิตสำนึกถึงการเป็นพลเมืองที่ดีตามวิถีประชาธิปไตย เริ่มตั้งแต่จุดเล็กๆ โดยการ **ปลูกฝังจิตสำนึกการพัฒนาประชาธิปไตยในรั้วโรงเรียน** สร้างความเข้มแข็งไปสู่ระดับชุมชน ท้องถิ่นและประเทศชาติ ในที่สุด ประชาธิปไตยที่แท้จริงและการเมืองที่บริสุทธิ์ก็จะไม่ใช่เรื่องของความฝืนอันเลือนรางอีกต่อไป เพราะการพัฒนาประชาธิปไตยไม่สามารถขับเคลื่อนโดยคนเพียงกลุ่มเล็กๆ ได้แต่ต้องอาศัยความร่วมมือจากคนไทย ทั้งประเทศจึงจะประสบผลสำเร็จได้นั่นเอง

* * * *

การสร้างประชาธิปไตยในโรงเรียน

ระดับประถมศึกษาปีที่ ๔-๖
รางวัลที่ ๒ : เด็กหญิงโสพิษา พลายพงษา

นักจิตวิทยาเชื่อว่า “เด็กเปรียบเสมือนผ้าขาว” ความคิดบริสุทธิ์ ใสซื่อ หากปลูกฝังให้ถูกต้อง ย่อมเป็นผลดีต่อสังคม ประเทศชาติ ตรงกันข้ามหากให้ข้อมูลผิด จะก่อให้เกิดโทษอย่างมหันต์ ฉะนั้น การปกครองประชาธิปไตยในโรงเรียนจึงมีบทบาทสำคัญยิ่ง เพราะหลักการประชาธิปไตยสอนให้เคารพในความคิดเห็นของผู้อื่นด้วยเหตุผล การคิดทำการใดต้องคำนึงถึงประโยชน์ของส่วนรวมเป็นหลัก โรงเรียนมีภาระ ศักยภาพที่จะประสานความร่วมมือของนักเรียน เด็กและเยาวชน สร้างลักษณะนิสัยมีระเบียบวินัย กฎ ข้อบังคับการอยู่ร่วมกัน การแบ่งปัน รู้จักรับผิดชอบต่อหน้าที่ของตนเองและผู้อื่น เป็นพื้นฐานก้าวแรกที่ส่งเสริม สนับสนุน และพัฒนาสู่วิถีชีวิตระบอบประชาธิปไตยในสังคม

กระบวนการประชาธิปไตยและการมีส่วนร่วมกิจกรรมในโรงเรียน การเรียนการสอนประชาธิปไตยกล่าวได้ว่า การปกครองของประชาชน โดยประชาชน และเพื่อประชาชน ฉะนั้น ปวงชนทั้งชาติย่อมมีสิทธิหน้าที่ ความรับผิดชอบในการปกครองประเทศร่วมกัน อย่างเสมอภาค ขอนำเสนอสาระสำคัญประกอบความรู้ในระบอบประชาธิปไตย ดังต่อไปนี้

๑. สิทธิ หมายถึง อำนาจอันชอบธรรมที่บุคคลพึงมีในฐานะพลเมืองของประเทศ โดยอยู่ภายใต้ขอบเขตของกฎหมาย เช่น สิทธิที่มีอยู่โดยการเลือกตั้ง สิทธิในการศึกษา เป็นต้น
๒. เสรีภาพ หมายถึง การกระทำสิ่งหนึ่ง สิ่งใดของบุคคลตามสิทธิที่มีอยู่โดยไม่รุกรานสิทธิของผู้อื่น เช่น เสรีภาพแสดงความคิดเห็น เป็นต้น
๓. ความเสมอภาค หมายถึง ความเท่าเทียมกันทางสิทธิ ประชาชนทุกคนที่อยู่ภายใต้การปกครองระบอบประชาธิปไตย จะได้รับสิทธิเสรีภาพและความคุ้มครองจากกฎหมายเท่าเทียมกัน
๔. การยียดเสียดข้างมากเป็นหลักสำคัญของระบอบประชาธิปไตย โดยต้องไม่ใช้เสียงข้างมากไปในทางเอา رأิตเอาเปรียบ กดขี่ หรือละเมิดสิทธิของคนส่วนน้อย

๕. หลักเหตุผล หมายถึง การมีความเชื่อมั่นในเหตุผล ให้ความสำคัญแก่กระบวนการหรือวิธีค้นหาคำตอบที่ถูกต้องและเหมาะสม เช่น ทางนิติวิทยาศาสตร์ เป็นต้น

๖. หลักภราดรภาพ หมายถึง การที่มนุษย์ปฏิบัติต่อกันด้วยความเห็นอกเห็นใจ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ไม่เอารัดเอาเปรียบ และมีความรู้สึกที่ดีต่อกันฉันพี่น้อง โดยไม่แบ่งเชื้อชาติ เพศ ผิวพรรณ หรือลัทธิ ความเชื่อ

โรงเรียน คือ ศูนย์กลางพัฒนาการเรียนการสอน เป็นส่วนหนึ่งของสังคม ประกอบด้วย ครู อาจารย์ นักบริหาร นักวิชาการ เจ้าหน้าที่ของทางการศึกษา และนักเรียน มีจุดประสงค์จัดเวทีสาธารณะประชาธิปไตยเพื่อสร้างทัศนคติ ความรู้ และทำประชาวิจารณ์ ระดมข้อคิดเห็นพร้อมจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร ได้แก่

ประการแรก จัดเลือกตั้งหัวหน้าชั้นและรอง มีการลงคะแนนเสียง วิธีปฏิบัติที่สอดคล้องกัน ครูอาจารย์ประจำชั้นเป็นที่ปรึกษา

ประการที่สอง จัดเลือกตั้งสมาชิกสภานักเรียน กำหนดวิธีการรับสมัคร วันเลือกตั้ง จัดปราศรัย มีคณะกรรมการนับคะแนน ครูอาจารย์ฝ่ายปกครองเป็นที่ปรึกษา

ประการที่สาม เลือกประธานสภานักเรียนและคณะ ใช้แนวทางปฏิบัติเหมือนของรัฐ กำหนดการเลือกตั้ง มีหน้าที่และขอบเขตชัดเจน

ประการที่สี่ จัดวันวิชาการ มีนิทรรศการประชาธิปไตย เสวนาวิชาการ จัดรูปแบบประชาวิจารณ์ เป็นแนวทางเสนอความคิดเห็นที่หลากหลายสรุปน่าสนใจ

ผลที่ได้รับของนักเรียน เด็กและเยาวชน เป็นรูปธรรมสามารถเข้าใจหลักประชาธิปไตย รู้จักการปกครองตนเองและการอยู่ร่วมกัน แสดงความคิดเห็น รับฟังผู้อื่นด้วยเหตุผล มีการลงมติ จัดระเบียบวินัย รู้กฎกติกา ข้อบังคับ การเอาใจใส่รับผิดชอบต่อตนเองและผู้อื่นในโรงเรียน เป็นแนวทางความรู้สู่วิธีปฏิบัติจริงในสังคมได้อย่างเหมาะสม

ข้อคิดการพัฒนาประชาธิปไตยในโรงเรียน

- การเน้นบทเรียนอย่างเดียวไม่เพียงพอ ต้องนำไปสู่การปฏิบัติเป็นนิจ “สร้างวิถีชีวิตประชาธิปไตยในโรงเรียน”
- ครู อาจารย์เป็นแบบอย่างที่ดีทั้งในห้อง และนอกห้องเรียน
- ผู้บริหารควรสนับสนุนแหล่งเรียนรู้สังคมภายนอก (ศึกษาดูงาน) รับฟังความคิดเห็น ทำประชาวิจารณ์ของนักเรียน เด็กและเยาวชน มองการณ์ไกล โปร่งใส สุจริต ด้วยความเป็นธรรม
- โรงเรียนต้องสนับสนุน ส่งเสริม พัฒนากิจกรรมประชาธิปไตย (กรรมการสภานักเรียน หัวหน้าชั้น สหกรณ์ ธนาคารออมสินหรือขยะ งานศิษย์เก่า นิทรรศการ อบรมเสวนา)

การเรียนการสอนประชาธิปไตยในโรงเรียนมีคุณค่า เพิ่มบทบาทสำคัญ สร้างความมั่นใจกับนักเรียน เด็กและเยาวชนอนาคตของชาติ ควรให้ความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง เพื่อสร้างจิตสำนึกการพัฒนาประชาธิปไตย สร้างฐานความรู้และความเข้าใจในโอกาสที่ประเทศไทยก้าวสู่ประชาคมอาเซียน โรงเรียนทั้งหลายตื่นตัวกิจกรรม การเมือง เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม กล่าวเฉพาะหน่วยงานภาครัฐและเอกชนที่ส่งเสริม สนับสนุนพัฒนา การปกครองในระบอบประชาธิปไตย ดังนี้

- สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ จัดประกวดบทเรียงความเกี่ยวกับการพัฒนาประชาธิปไตย
- กระทรวงยุติธรรมจัดอบรม “ค่ายเยาวชนต้นกล้าตุลาการ”
- สถาบันพระปกเกล้า จัดเสวนาประชาธิปไตย
- สื่อต่างๆ จัดมุมประชาธิปไตย น่าสนใจเป็นทางเลือกที่ดี

วันนี้ ณ ที่แห่งนี้ เชิญท่านผู้มีภูมิรู้ ภูมิธรรม ตลอดจนสื่อทั้งหลาย **ร่วมพลังบริสุทธิ์ของนักเรียน เด็กและเยาวชน ขับเคลื่อนองค์ความรู้ในโรงเรียนด้วยวิธีที่ถูกต้อง มีคุณธรรม จริยธรรม สร้างประโยชน์อันสูงสุด ด้วยหลักสัมพัทธ์เข้าถึงความคิดและเหตุผล เกิดศรัทธาคคุณค่าความดี ความพร้อม การมีส่วนร่วม เพื่อสร้างสรรค์ พัฒนาลิทธิ เสรีภาพ ความเสมอภาค ต่อยอดระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ให้มั่นคงคู่ประเทศไทยสืบไป**

* * * *

การสร้างประชาธิปไตยในโรงเรียน

ระดับประถมศึกษาปีที่ ๔-๖
รางวัลที่ ๓ : เด็กหญิงศศิรา อินชัย

ประชาธิปไตยเป็นการปกครองที่เปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น มีสิทธิในการเลือกตั้งและการตัดสินใจที่มีขอบเขต การใช้ชีวิตที่มีประชาธิปไตยต้องมีความเชื่อมั่นและศักดิ์ศรีของบุคคล เชื่อมั่นในความสามารถของผู้อื่น ทั้งในการพูด การเขียนและการแสดงความคิดเห็น ต้องเคารพและแบ่งปันซึ่งกันและกัน โรงเรียนเป็นสถาบันที่ให้ความรู้ทางวิชาการเพื่อช่วยให้เด็กมีความสมบูรณ์ทั้งกายและจิตใจ นอกจากนั้น ยังต้องช่วยให้เด็กรู้จักและเข้าใจตนเอง สามารถแก้ปัญหา สามารถตัดสินใจได้อย่างถูกต้องเหมาะสมด้วยตนเอง และสามารถปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์ต่างๆ ได้อย่างมีสติ ดังนั้น โรงเรียนจึงมีส่วนช่วยสร้างให้เด็กมีความเป็นประชาธิปไตย ช่วยสร้างบรรยากาศประชาธิปไตย มีกิจกรรมการเรียนการสอนที่ส่งเสริมประชาธิปไตย ตลอดจนจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรที่ส่งเสริมประชาธิปไตยให้แก่เด็ก

โรงเรียนปรินส์รอยแยลส์วิทยาลัยที่ฉันเรียนอยู่ มีการสร้างประชาธิปไตยให้แก่นักเรียนด้วยการส่งเสริมให้เด็กรู้จักประชาธิปไตยในโรงเรียนให้มากขึ้นเพื่อก่อให้เกิดประโยชน์ต่อสังคม คุณครูได้สอนเรื่องประชาธิปไตยที่นักเรียนต้องรู้จักและเข้าใจให้ถูกต้อง โดยจัดกิจกรรมให้นักเรียนเขียนความรู้เรื่องประชาธิปไตยเป็นแผนผังความคิด (Mind Mapping) ในหัวข้อ “ประชาธิปไตยรุ่งโรจน์” หลังจากนั้นให้นำไปให้ความรู้ ประชาสัมพันธ์ เผยแพร่ให้แก่เพื่อนๆ ได้เข้าใจเรื่องประชาธิปไตยให้ดีขึ้น การทำกิจกรรมครั้งนี้ทำให้เด็กๆ สามารถจดจำความรู้นี้ได้ยาวนานและนำไปปรับใช้ได้ คุณครูยังฝึกให้เด็กได้รู้จักประชาธิปไตยผ่านการเลือกตั้งสภานักเรียน ผู้ที่ลงสมัครเลือกตั้งต้องตั้งเป้าหมายหรือนโยบายของพรรคในการทำงานของพรรคตนเอง และนำเสนอข้อมูลหรือคำปราศรัยแก่เด็กนักเรียนทุกชั้นเรียน เมื่อถึงเวลาเลือกตั้งเด็กๆ ก็จะเข้าคูหาเพื่อกาบาทเลือกคนที่ตนคิดว่าเหมาะสมที่สุดที่สามารถทำงานเพื่อส่งเสริมให้เด็กๆ อยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข ผู้ที่ได้รับคะแนนสูงสุด จะได้ปฏิบัติหน้าที่เป็นคณะกรรมการสภานักเรียนซึ่งเป็นตัวแทนของเด็กๆ ทุกคน ไม่ใช่แค่เพียงทำตามที่คุณครูมอบหมายเท่านั้น แต่ยังสามารถเรียนรู้การเลือกตั้งซึ่งจะเป็นประโยชน์เมื่อเป็นผู้ใหญ่แล้ว ส่วนในห้องเรียนได้มีการคัดเลือกนักเรียนให้เป็นหัวหน้าห้อง ทุกคนในห้องก็ช่วยกันเสนอว่าจะเลือกใครเป็นหัวหน้าห้อง ท้ายที่สุด

เพื่อนๆ ก็เลือกฉันและเพื่อนอีกคนหนึ่ง หลังจากนั้นคุณครูก็ให้นักเรียนยกมือเลือกหัวหน้าห้อง คุณครูของฉันบอกว่า “การเลือกตั้งแบบประชาธิปไตยไม่ต้องคิดว่าจะแพ้หรือชนะเพราะโรงเรียนของเราปลูกฝังให้นักเรียนได้เรียนรู้ในการทำงานร่วมกับผู้อื่น ไม่ว่าจะเป็นผู้คุมเวร เวรประจำวัน หัวหน้าห้องนำเพื่อนๆ ไปทุกที่ที่คุณครูมอบหมายไว้” ในที่สุด ฉันก็ได้รับเลือกให้เป็นหัวหน้าห้อง คุณครูเรียกฉันไปอบรมเรื่อง การดูแลเพื่อน คุณครูได้บอกฉันไว้ว่า **“การที่จะทำงานอะไรเราต้องวางแผน ทาวิธีในการทำงาน ถ้ามีปัญหาอะไรควรให้ทุกคนเป็นคนตัดสินใจ** เพราะทุกคนต่างก็มีความคิดเห็นซึ่งอาจจะไม่เหมือนกันเสมอไป อาจมีทะเลาะกันบ้างเล็กน้อย แต่ถ้าเราคิดว่าสิ่งที่เราทำนั้นถูกต้อง ก็ทำให้เต็มที่และดีที่สุด” และฉันก็ได้เป็นหัวหน้าห้อง ๑ เทอม และเทอมที่ ๒ ฉันได้เป็นรองหัวหน้า ตลอดหนึ่งปีที่ฉันเป็นหัวหน้าและรองหัวหน้า ฉันมีความรู้สึกว่าการประชาธิปไตยเป็นส่วนหนึ่งของการอยู่ร่วมกันในสังคม **ในการทำงานเป็นกลุ่มต้องใช้ความสามัคคีอย่างมาก** เมื่อลงมือทำงานเป็นกลุ่มทำให้เราเห็นว่าเราต้องมีความเชื่อมั่นในหัวหน้ากลุ่ม เชื่อถือซึ่งกันและกัน การทำกิจกรรมประชาธิปไตยในห้องเรียนไม่ได้เป็นเรื่องยาก เพียงแค่เรามีความสามัคคี มีความคิดเห็นที่ตรงกันก็จะสามารถทำงานให้สำเร็จได้ ซึ่งงานกลุ่มเหล่านี้จะช่วยทำให้นักเรียนได้ใช้ความสามารถอย่างเต็มที่และปลูกฝังการทำงานร่วมกัน นอกจากนี้การจัดกิจกรรมค่ายลูกเสือก็เป็นอีกกิจกรรมหนึ่งซึ่งช่วยสร้างความเป็นประชาธิปไตยโดยคุณครูให้นักเรียนฝึกทำอาหารเอง ปรุงแต่งอาหาร จัดห้องนอนตามหมู่ของตนเอง เขียนกิจวัตรประจำแต่ละวัน อธิบายความรู้เรื่องที่ได้เรียนมาทั้งหมด เพื่อนของฉันชื่อ คุณก็ ได้เป็นนายหมู่ คุณก็จะคอยถามลูกหมู่ว่า ควรทำอะไรในกิจกรรมที่ต้องทำเพื่อระดมความคิดและเปิดโอกาสให้เพื่อนๆ ได้แสดงความคิดเห็นและตัดสินใจร่วมกัน กิจกรรมที่คุณครูฝึกให้นักเรียน ก็จะมีกิจกรรมที่ต้องทำงานร่วมกันเป็นกลุ่ม ได้แบ่งปันความรู้ซึ่งกันและกัน และคุณครูบอกทุกคนว่า **“การทำอะไรเป็นกลุ่มมักส่งผลดีเสมอ** หลายคนอาจคิดว่าการทำงานกลุ่มไม่เห็นจะสะดวกหรือสนุกตรงไหน และย่ำว่าถ้าเราทำกิจกรรมเดี่ยวตลอด เราจะประสบผลสำเร็จได้น้อยกว่าทำงานเป็นกลุ่มหรือบางครั้งเราอาจจะท้อใจไปเลย จนงานไม่สำเร็จ **แต่ถ้าเรามีความสามัคคี มีความเป็นประชาธิปไตย จะทำให้เรามีความสุขมากขึ้น**” และนี่เป็นคำสอนของคุณครูที่นำมาจากรุ่นสู่รุ่น คุณครูของคุณครู เพื่อนๆ และฉันคิดเห็นเหมือนกันว่า **“การทำงานเป็นกลุ่มในค่ายต่างๆ ต้องมีประชาธิปไตยที่ดี** เราถึงจะมีความสำเร็จได้” โรงเรียนได้ส่งเสริมให้นักเรียนมีความเคารพในสิทธิเสรีภาพของเพื่อนๆ คนอื่นๆ คือ ฉันและเพื่อนๆ ต้องเข้าแถวอย่างเป็นระเบียบเรียบร้อย ไม่แทรกแถวของผู้อื่น เคยมีเพื่อนคนหนึ่งคิดว่า “ทำไมฉันต้องเข้าแถวต่อคิวเหมือนคนอื่นๆ ด้วย แขงคนอื่นไม่เห็นเป็นอะไรเลย” จนคุณครูเห็นพฤติกรรมของเพื่อน คุณครูสอนและอบรมนักเรียนทุกๆ คนหน้าแถวเคารพธงชาติว่า **“ทุกคนมีสิทธิเสรีภาพเท่าเทียมกัน ไม่มีใครมีมากกว่ากัน** ทุกคนต้องเคารพสิทธิของกันและกันด้วยการเข้าแถวซื้ออาหารอย่างเป็นระเบียบตามลำดับก่อนหลังเสมอ” ทำให้เพื่อนคนนี้เข้าใจและเปลี่ยนพฤติกรรม ที่โรงเรียนยังมีการแข่งขันแชร์บอลเป็นห้อง ซึ่งห้องของฉันได้วางแผนการแข่งขันอย่างเป็นระบบ ขั้นตอนแรกคือ วางแผนแบ่งหน้าที่ให้แต่ละคนรับผิดชอบ หัวหน้ากลุ่มคัดเลือกผู้เล่นตาม

ความเหมาะสมและตามความสมัครใจ ขั้นตอนที่สอง ขอคุณครูช่วยอบรมกฎกติกาการเล่นที่ถูกต้อง ขั้นตอนที่สาม ฝึกซ้อมอย่างเต็มที่ พอถึงวันที่ลงแข่งคุณครูจับฉลากว่าคู่ไหนจะได้เล่นก่อน และพอแข่งเสร็จคุณครูก็จะให้คะแนนตามคะแนนที่ทำไว้จริงเพื่อเป็นแบบอย่าง ให้แก่เด็กๆ ส่วนพี่ๆ ได้จัดทำข่าวความเคลื่อนไหวของโรงเรียนทุกๆ เดือน เป็นหนังสือพิมพ์ของโรงเรียนมีชื่อว่า P.R.C.News พี่ๆ ได้ช่วยเหลือกันอย่างเป็นระบบ โดยขอคำปรึกษา คำแนะนำในการทำงานจากผู้ประสานงานชาวต่างชาติ พี่ๆ จะต้องรวบรวมข้อมูลข่าวสารเหตุการณ์ในหนึ่งเดือน ต้องไปเก็บภาพการทำกิจกรรมต่างๆ อย่าง จัดหน้าหนังสือพิมพ์ รวมทั้งเขียนข่าวสารต่างๆ เป็นภาษาอังกฤษลงในโปรแกรมคอมพิวเตอร์เพื่อจัดรูปเล่มและส่งโรงพิมพ์ หลังจากนั้นเมื่อโรงพิมพ์นำมาส่ง พี่ๆ จะจัดส่งตามรายชื่อผู้รับ แล้วแบ่งงานไปจัดส่งทั่วโรงเรียนเมื่อถึงมือน้องๆ ทุกคน ครูผู้สอนวิชาภาษาอังกฤษจะให้เด็กฝึกอ่านจากคอลัมน์ที่ง่าย ๆ ก่อน จะสังเกตว่าบางคอลัมน์พี่ๆ ต้องไปสัมภาษณ์ผู้รู้และเขียนเป็นภาษาอังกฤษ จะเห็นได้ว่าหนังสือพิมพ์แต่ละฉบับที่พี่ๆ จัดทำ ต้องใช้ทั้งความรู้ ความสามารถ การบริหารจัดการที่ตีรวมทั้งการเป็นประชาธิปไตยอย่างแน่นอน

นอกจากจะมีกิจกรรมมากมายที่ได้กล่าวมาแล้วยังมีกิจกรรมนอกห้องเรียนคือ ในตอนเช้าของแต่ละวันจะมีเวรประจำวันทำความสะอาดที่ลานกิจกรรมของโรงเรียน สนามฟุตบอล สนามบาสเกตบอลและลานหน้าอาคารเรียน เด็กๆ ทุกคนจะได้รับมอบหมายทำความสะอาดในแต่ละส่วนแตกต่างกัน ซึ่งทุกคนจะตั้งใจทำความสะอาดให้เรียบร้อยในส่วนที่ต้องรับผิดชอบ เมื่อเสร็จแล้วจะคอยถามเพื่อนๆ ว่าเป็นอย่างไรบ้าง เหนื่อยไหม จะให้ช่วยทำอะไรเปล่า แต่ส่วนใหญ่คุณครูของฉันทันจะสอนให้นักเรียนลงมือช่วยเพื่อนโดยไม่ต้องถามหรือให้เพื่อนขอร้อง ให้เรายื่นมือไปช่วยเหลือเพื่อนๆ เสมอ ในปีการศึกษานี้โรงเรียนได้จัดงบประมาณให้นักเรียนไปเลือกซื้อหนังสือตามความสนใจมาไว้ที่มุมอ่านในห้องเรียน นักเรียนสามารถตัดสินใจเลือกหนังสือที่ตนเองสนใจและอยากอ่าน และยังมีสิทธิอ่านหนังสือที่เพื่อนซื้อได้ ฉันทันรู้สึกขอบคุณโรงเรียนที่ให้โอกาสแก่เด็กนักเรียนในการตัดสินใจเลือกสิ่งที่ต้องการ มีประโยชน์และสอนให้ได้คิดพิจารณาก่อนซื้อ และเป็นประโยชน์ต่อเพื่อนๆ ด้วยในวันสำคัญต่างๆ เช่น วันเด็ก คุณครูจะจัดกิจกรรมเป็นฐานความรู้ที่หลากหลายให้นักเรียนได้เลือกเข้าฐานตามความสนใจ ทำให้เด็กๆ ได้เรียนรู้และเพิ่มทักษะต่างๆ ที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิต เด็กๆ จะมีความสุขที่ได้เลือกเข้าฐานและจะจดจำสิ่งที่ได้เรียนรู้ ในวันลอยกระทงที่ผ่านมา คุณครูให้นักเรียนทำกระทงขนาดใหญ่ หนึ่งห้องต่อหนึ่งกระทง คุณครูให้นักเรียนช่วยกันทำสุดฝีมือดังนั้นนักเรียนจะต้องปรึกษากันว่าจะใช้ดอกไม้หรือกระทงแบบไหนดีและแสดงความคิดเห็น มอบหมายความรับผิดชอบในการเตรียมวัสดุอุปกรณ์ต่างๆ หลังจากนั้นต้องช่วยกันออกแบบและช่วยกันทำกระทงตกแต่งให้สวยงาม ฉันทันรู้สึกภูมิใจที่การประกวดสรุปคะแนนให้ห้องของฉันทันได้รางวัลที่หนึ่ง ในส่วนของผู้ใหญ่มีการประชุมผู้ปกครองทุกภาคเรียน ผู้ปกครองต้องเข้าประชุมทุกคน โดยให้เลือกตั้งผู้ที่จะสามารถเป็นตัวแทนผู้ปกครองห้องเรียนละหนึ่งคนเพื่อเป็นตัวแทนห้อง และตัวแทนของแต่ละห้องจะมีการประชุมเพื่อคัดเลือกเป็นกรรมการสมาคมผู้ปกครองและครูของโรงเรียน ในการประชุม

ปลายภาคเรียนของผู้ปกครอง โรงเรียนจะขอให้ผู้ปกครองกรอกแบบสอบถามพร้อมทั้งเขียนข้อเสนอแนะ ข้อคิดเห็นในการพัฒนาโรงเรียน ซึ่งทำให้ผู้ปกครองมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นซึ่งเป็นประชาธิปไตย

การสร้างประชาธิปไตยในโรงเรียนจึงเป็นสิ่งที่จำเป็นต้องนำมาปฏิบัติอย่างต่อเนื่องเพื่อให้เกิดผลชัดเจน ในโรงเรียน เพราะโรงเรียนเป็นแหล่งที่สำคัญในการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม การอยู่ร่วมกัน การทำงาน ร่วมกัน การเป็นผู้นำและผู้ตามที่ดี การเคารพในสิทธิของตนและผู้อื่น และการยอมรับ การให้เกียรติซึ่งกัน และกันให้แก่เด็ก และเมื่อเด็กเติบโตเป็นผู้ใหญ่แล้วจะสามารถเข้าใจและเป็นบุคคลที่มีประชาธิปไตยในการ ดำเนินชีวิต ในหน้าที่การงานและในสังคมที่ตนอาศัยอยู่ รวมทั้งมีความสุขตลอดการดำเนินชีวิต

* * * *

การสร้างประชาธิปไตยในโรงเรียน

ระดับประถมศึกษาปีที่ ๔-๖

รางวัลชมเชย : เด็กหญิงจตุพร รังศิริรักษ์

การสร้างประชาธิปไตยในโรงเรียน คือ การนำเอาหลักประชาธิปไตยมาใช้ในชีวิตประจำวัน การแสดงออกในการเคารพในสถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ และครูอาจารย์ รวมทั้งการเคารพในสิทธิเสรีภาพของทุกคนในโรงเรียนให้ถูกต้อง เหมาะสม และชอบธรรม เพื่อส่งเสริมให้มีวินัยกับความสามัคคีในโรงเรียน ซึ่งประชาธิปไตยในประเทศไทยนั้นเป็นประชาธิปไตยที่มีพระมหากษัตริย์ไทยทรงเป็นประมุขให้กับปวงชนชาวไทย

การสร้างประชาธิปไตยในโรงเรียนนั้นต้องมีหลักคุณธรรม คุณธรรม จริยธรรม เมตตาธรรม และปัญญา อันเป็นหัวใจและสิ่งสำคัญที่สุดของประชาธิปไตย และในโรงเรียนของข้าพเจ้านั้นได้ให้สิทธิเสรีภาพในการคิด อ่าน เขียน และการแสดงออกของนักเรียนภายใต้การดูแลและการแนะนำของคณะครูอาจารย์ พร้อมทั้งผู้อำนวยการของโรงเรียน โดยหลักคุณธรรมนั้นทางโรงเรียนให้นักเรียนได้แสดงออกถึงความเคารพอย่างเช่น วันเฉลิมพระชนมพรรษา ๕ ธันวาคมของทุกปี ทางโรงเรียนมีการจัดกิจกรรมวางพานพุ่มโดยการคัดเลือกตัวแทนนักเรียนขึ้นไปวางพานพุ่ม และพอเสร็จงานก็ร่วมกันขับร้องเพลงสรรเสริญพระบารมีเพื่อเป็นการแสดงความเคารพเทิดทูนสถาบันพระมหากษัตริย์ แสดงความจงรักภักดีแด่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และในวันสำคัญต่างๆ การแสดงการเคารพต่อสัญลักษณ์ เช่น การเคารพธงชาติไทย และการเคารพพระบรมฉายาลักษณ์ การแสดงความเคารพเป็นการแสดงออกซึ่งความจงรักภักดีและความสามัคคีในหมู่คณะ ส่วนในด้านทางศาสนา ทางโรงเรียนและคณะครูพร้อมทั้งคณะนักเรียนได้ร่วมกันทำกิจกรรมนั่งสมาธิพร้อมฟังธรรมไปด้วยกัน แล้วก็ยังร่วมแรงร่วมใจกันทำความสะอาด เก็บกวาดในบริเวณวัด ปลูกต้นไม้หลายชนิดขึ้นภายในบริเวณรอบๆ วัด การที่จะเกิดเป็นประชาธิปไตยนั้นไม่ใช่จะทำได้ภายในคนๆ เดียวแต่ต้องรู้จักความสามัคคีและร่วมแรงร่วมใจกัน เพื่อที่จะได้ส่งเสริมให้นักเรียนทุกคนหมั่นทำความดี รักษาชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ ภายในโรงเรียนของข้าพเจ้า สำหรับนักเรียนการเริ่มการเป็นประชาธิปไตยอันดับแรกคือ นักเรียนในโรงเรียนได้คัดเลือกนักเรียนที่มีคุณสมบัติในการเป็นผู้นำที่ดีให้กับโรงเรียน มีความรับผิดชอบในหน้าที่ของตนเอง ในกิจกรรมต่างๆ ของโรงเรียน มีอัธยาศัยที่ดี เป็นมิตรกับทุกคน เป็นที่พึ่งพาได้สำหรับนักเรียนทุกคนในโรงเรียน และปฏิบัติตามกฎ

ของโรงเรียนอย่างเคร่งครัด การเลือกประธานนักเรียนใช้วิธีโดยการกากบาทในคูหา โดยทางคณะกรรมการได้จัดเตรียมเอาไว้แล้ว และผู้ที่ได้รับเลือกตั้งที่มีคะแนนของการเลือกตั้งมากที่สุดนั้นก็จะได้เป็นประธานนักเรียนของโรงเรียน

ส่วนการเลือกตั้งระดับรองลงมาที่ใช้วิธีโหวตโดยการยกมือสนับสนุนคือ การเลือกหัวหน้าของห้องเรียนหรือหัวหน้าชั้นโดยใช้นักเรียนภายในห้องเรียนนั้นเป็นคนยกมือโหวตเพื่อเป็นการสนับสนุน เป็นการใช้เสียงข้างมากภายในห้องเรียน โดยคนคนนั้นที่ได้เป็นผู้รับเลือกในการเป็นหัวหน้าห้องหรือหัวหน้าชั้นเรียนนั้น จะต้องมีความซื่อสัตย์สุจริตและมีคุณธรรม จริยธรรมและมีความรู้ สติปัญญาพร้อมด้วยความคิดสร้างสรรค์เพื่อที่จะเป็นผู้นำให้เพื่อนๆ ในห้องเรียนไปในทางที่ถูกต้องและเหมาะสม การเคารพซึ่งกันและกันในห้องเรียนหรือโรงเรียนต้องเคารพทางกาย วาจา สิทธิเสรีภาพของผู้อื่น และทั้งกฎระเบียบของสังคม เช่น การแบ่งกลุ่มเพื่อทำรายงาน หรือทำกิจกรรมเพื่อส่งครูในแต่ละวิชา ก็ต้องมีการเลือกหัวหน้ากลุ่ม รองหัวหน้ากลุ่มและสมาชิกในกลุ่มเพื่อให้แต่ละคนในกลุ่มได้แสดงความสามารถที่ตัวเองมีในงานนั้นๆ คนที่ได้รับเลือกเป็นหัวหน้ากลุ่มก็ต้องแบ่งหัวข้อมหาและเนื้อหาให้แต่ละคนไปค้นคว้าหารายละเอียดต่างๆ จากนั้นนำเนื้อหาทั้งหมดมาสรุปอีกครั้งหนึ่ง การแบ่งชิ้นงานหรือเนื้องานก็ต้องให้ทุกคนมีความคิดเห็นร่วมกันและพากันช่วยกันแก้ไขงานให้ถูกต้องและเหมาะสม ให้งานๆ นั้นสำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดีจึงต้องมีความสามัคคีและมีความอดทน อดกลั้นในการทำงานเป็นกลุ่ม เพื่อเป็นการแสดงออกถึงความสามัคคี ร่วมแรงร่วมใจกันในการรับผิดชอบงานที่ได้รับมอบหมาย

การเสริมสร้างความสุขในโรงเรียนที่มีคนหมู่มากต้องรู้จักการเอาใจเขามาใส่ใจเราและวางตัวให้เหมาะสม ในสถานะที่เราเป็นนักเรียน ต้องรู้จักการทักทายกันทุกวัน และในโรงเรียนทุกคนจะต้องปฏิบัติกับผู้ใหญ่ ครูอาจารย์โดยต้องพูดจาให้สุภาพอ่อนหวาน อ่อนโยน นอบน้อม แสดงออกซึ่งทางกายและวาจาโดยการไหว้ พูดให้มี ค่ะ หรือ ครับ ลงท้ายเสมอ เป็นการแสดงความเคารพแก่บุคคลซึ่งเป็นผู้อาวุโสกว่า การกล่าวทักทายเพื่อนๆ พี่ๆ น้องๆ หรือบุคคลที่มาเยี่ยมชมโรงเรียนเราด้วยถ้อยคำพูดที่สุภาพและแสดงการต้อนรับอย่างจริงใจ เป็นนักเรียนต้องอ่อนน้อมถ่อมตน พูดจาไพเราะอ่อนหวาน ไม่โกหก ไม่พูดหรือแสดงออกในทางที่จะทำให้ผู้อื่นเดือดร้อน หรือผู้ที่มาเยี่ยมเดือดร้อน ไม่นำความลับไปเปิดเผยเพื่อที่จะทำให้ผู้อื่นเกิดความเสียหาย การสร้างความสุข ความสามัคคีในโรงเรียน คือการไม่ทำให้ผู้อื่นเกิดความเดือดร้อนเสียหายทั้งทางกาย วาจาและทางใจ

การใช้ประชาธิปไตยในโรงเรียนซึ่งมีนักเรียนเป็นจำนวนมากนั้น ควรที่จะต้องเคารพซึ่งกันและกัน ไม่พูดจาดูถูก ดูหมิ่นคนอื่น ๆ ให้เกียรติแก่ผู้อื่น เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ซึ่งกันและกัน พูดจาให้ถูกกาลเทศะ ไม่ล่วงล้ำเข้าไปในสิทธิเสรีภาพของผู้อื่น ยอมรับฟังความคิดเห็นของเพื่อนๆ และของผู้อื่น เป็นผู้ฟังอย่างตั้งใจ ไม่วอกแวก และใคร่ครวญด้วยวิจาร์ณญาณและควรยึดมั่นในกฎระเบียบของสังคมและประเทศชาติ วัฒนธรรม ประเพณี กฎเกณฑ์ของสังคมและกฎหมายของประเทศ รู้จักการทำงานเป็นกลุ่ม การทำคุณประโยชน์ให้กับส่วนรวมและ

ตัวของตนเอง ปฏิบัติตามมติของเสียงส่วนมาก ใช้ปัญญาในการตัดสินปัญหาเมื่อมีปัญหาเกิดขึ้น ทุกคนในกลุ่มหรือในโรงเรียนที่ได้รับมอบหมายต้องช่วยกันคิดช่วยกันทำ สามัคคีกันเพื่อให้ปัญหานั้นๆ ผ่านไปได้ด้วยดี และมีเหตุผล แต่ถ้ามีปัญหาในหมู่คณะ ก็ต้องใช้วิธีอภิปรายเพื่อให้ทุกคนเข้าใจกันด้วยเหตุผล แต่ละคนในหมู่คณะที่มีเหตุผลที่ดีต่อกัน ไม่นำเหตุผลนั้นๆ ชักจูงให้เข้าไปในทางใดทางหนึ่ง ต้องนำเหตุผลนั้นนำมาใช้ในชีวิตประจำวันให้เกิดประโยชน์ในส่วนรวมโดยการใช้มติให้มีการออกเสียงและควรเคารพในแนวคิดที่มีประโยชน์มากกว่าความคิดของตนคนเดียว แล้วก็ต้องนำไปปฏิบัติ

การสร้างวินัยก็เป็นประชาธิปไตยอีกอย่างหนึ่งเหมือนกัน ที่จะต้องมีในโรงเรียนอย่างเช่น การมีวินัยในการเคารพธงชาติ วินัยในการรับประทานอาหาร โดยถ้าในโรงเรียนมีน้องๆ ซึ่งยังอยู่ในชั้นอนุบาล ก็ควรให้น้องๆ ได้รับการปฏิบัติในด้านต่างๆ จากคุณครูก่อนแล้วค่อยให้พี่ๆ ปฏิบัติกันทีหลัง เพราะเป็นการแสดงออกถึงการร่วมงานกัน ร่วมมือกันเพื่อความเป็นระบบ ระเบียบในทางปฏิบัติตน เป็นการแสดงความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่แก่ผู้อื่น ทั้งผู้ที่อยู่ในสถานะที่อาวุโสกว่าและสถานะที่ต่ำกว่าเรา ก็จะส่งเสริมให้เราเคารพในสิทธิเสรีภาพของผู้อื่น และมีจริยธรรม สติสัมปชัญญะ ปัญญาในการดำเนินชีวิต

การเคารพในกฎระเบียบของสังคม ก็เป็นการปฏิบัติอีกอย่างหนึ่งที่จะต้องเกิดขึ้นในการดำเนินชีวิตของเรา โดยในโรงเรียนการเคารพกฎระเบียบของนักเรียนก็คือ การกระทำการใดๆ ก็ตามนั้นต้องยึดมั่นในกฎระเบียบของโรงเรียนที่กำหนดขึ้นมาโดยไม่ต่อต้านและยึดในกฎระเบียบนั้นภายใต้กฎหมายของประเทศเกี่ยวกับวัฒนธรรมและประเพณีที่ไม่เหมือนเรา ฉะนั้น การปฏิบัติตนกับเพื่อน กับครูอาจารย์ที่มาจากท้องถิ่นอื่นและต่างวัฒนธรรม เราต้องศึกษาข้อมูลของวัฒนธรรม ประเพณีของท้องถิ่นของบุคคลนั้น และอธิบายวัฒนธรรม ประเพณีของท้องถิ่นเราให้บุคคลนั้นได้เข้าใจเพื่อการอยู่ร่วมกันให้มีความปกติสุขและเคารพซึ่งกันและกัน ตัวอย่างเช่น ในโรงเรียนเราได้เพื่อนใหม่มาอยู่ร่วมห้อง ที่เพิ่งย้ายมาจากภาคใต้และเป็นคนนับถือศาสนาอิสลาม ซึ่งศาสนาอิสลามนั้นต้องมีการละหมาดเพื่อเคารพในพระคัมภีร์ หรือเพื่อนหรือครูที่มาจากศาสนาคริสต์ ต้องมีการเข้าโบสถ์ทุกๆ วันอาทิตย์ และอย่างเรานั้นนับถือศาสนาพุทธก็ต้องทำบุญในวันพระและวันสำคัญต่างๆ ตามแต่โอกาสที่มี เมื่ออยู่ร่วมกันในต่างศาสนา เราก็ต้องศึกษาและปฏิบัติตาม ก็ไม่เกิดความเสียหายอะไร แต่กลับจะทำให้เราเข้าใจและเข้าใจในคำสอนแต่ละศาสนาได้ดีอีกด้วย เราจึงต้องศึกษาวัฒนธรรมจากท้องถิ่นที่บุคคลนั้นเคยอยู่และปฏิบัติกับเพื่อนให้ถูกต้องและไม่แสดงความที่ก่อให้เกิดการล่วงล้ำสิทธิเสรีภาพของเพื่อนคนนั้น

การรู้จักการสานประโยชน์ให้ถือประโยชน์ส่วนรวมหรือประโยชน์ของชาติเป็นที่ตั้ง รู้จักประนีประนอมและทำงานร่วมกันอย่างสันติวิธี รับผิดชอบต่อหน้าที่ ไม่ถือตนเป็นใหญ่ รู้จักการเป็นผู้นำและผู้ตามที่ดีภายใต้การใช้ปัญญาและการใช้เหตุและผลเพื่อประโยชน์ของส่วนรวมและประเทศชาติ เพื่อการดำรงชีวิตให้เป็นปกติสุขในอนาคต

สรุปแล้วการสร้างประชาธิปไตยในโรงเรียน ด้วยเหตุนี้เป็นการที่เรานำเอาหลักการใช้ชีวิตประจำวัน มาปฏิบัติโดยเริ่มจากสังคมกลุ่มน้อย ต่อๆ มาจนถึงสังคมกลุ่มใหญ่ โดยมีหลักคุณธรรม จริยธรรม เมตตาธรรม พร้อมทั้งความรู้และสติปัญญาในการแก้ไขปัญหาต่างๆ เพื่อการดำรงชีวิตในการอยู่ร่วมกันในสังคม ทั้งกลุ่มน้อยและกลุ่มใหญ่ ทั้งภายในโรงเรียนและภายนอกของโรงเรียน

* * * *

การสร้างประชาธิปไตยในโรงเรียน

ระดับประถมศึกษาปีที่ ๔-๖

รางวัลชมเชย : เด็กหญิงกานต์ชนก นันตะวงศ์

ปัจจุบันประเทศไทยปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ประชาธิปไตยเป็นรูปแบบของการปกครองที่มีอำนาจอธิปไตยซึ่งเป็นอำนาจสูงสุดในการปกครองประเทศได้แก่ อำนาจอธิปไตย อำนาจบริหารและอำนาจตุลาการเป็นของประชาชน ระบอบประชาธิปไตยนี้เป็นระบอบที่ให้ความสำคัญกับประชาชน ถือว่าประชาชนทุกคนเป็นเจ้าของประเทศ ทุกคนมีสิทธิ มีเสรีภาพ เท่าเทียมกัน ทำให้ระบอบประชาธิปไตยนี้เป็นระบอบที่สร้างและให้ความสำคัญกับความเสมอภาคในสังคม นอกจากนี้ ประชาธิปไตยยังให้ความสำคัญกับการรับฟังเสียงข้างมากเพื่อใช้ในการตัดสินใจปัญหาที่มีความขัดแย้งกันในสังคม จะทำให้การทำงานผ่านไปอย่างเรียบร้อยที่มาจากความต้องการของคนส่วนมาก แต่เราก็ไม่ได้ละทิ้งความต้องการของคนส่วนน้อย ประชาธิปไตยสามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการทำงาน การเรียน การใช้ชีวิตประจำวัน นอกจากนี้ประชาธิปไตยยังเกี่ยวกับสิทธิและเสรีภาพ ซึ่งสิทธิและเสรีภาพเป็นการกระทำที่จะไม่ทำให้ผู้อื่นเดือดร้อน และต้องอยู่ภายใต้ขอบเขตกฎหมาย สิ่งเหล่านี้ที่กล่าวมาจะเกิดขึ้นไม่ได้ถ้าหากไม่ได้รับการปลูกฝังหรือไม่เข้าใจ ในเรื่องนี้เพราะการปลูกฝังเป็นเรื่องที่สำคัญ เราถือว่าทุกคนในประเทศคือคนที่ใช้ประชาธิปไตย ถ้าหากคนที่ใช้ประชาธิปไตย เข้าใจประชาธิปไตยดีแล้วย่อมส่งผลถึงการพัฒนาและความเจริญก้าวหน้าของประเทศ

ประชาธิปไตยไม่ใช่แค่หลักในการปกครองประเทศเท่านั้น แต่เราสามารถนำหลักประชาธิปไตยมาประยุกต์ ใช้ในชีวิตประจำวันได้ ไม่ว่าจะเป็นการเรียน การทำงานและรวมถึงสามารถใช้เป็นหลักในการบริหารจัดการทุก สถาบัน ไม่ว่าจะเป็นสถาบันครอบครัวหรือสถาบันการศึกษา ซึ่งสถาบันการศึกษานี้เองถือเป็นจุดเริ่มต้นสำคัญ ของการรอกงามของประชาธิปไตย เพราะเด็กก็คือผู้ใหญ่ในวันข้างหน้าที่จะต้องทำการพัฒนาประเทศต่อไป ดังนั้น การปลูกฝังให้เด็กเล็งเห็นประชาธิปไตยเป็นเรื่องที่ควรให้ความสำคัญและเป็นสิ่งที่สถานศึกษาหรือโรงเรียน ให้ความสนใจเป็นอย่างยิ่ง การสร้างประชาธิปไตยในโรงเรียนเป็นสิ่งสำคัญและพยายามรณรงค์ให้เกิดขึ้นอย่าง จริงจังมาเป็นเวลานานแล้ว เพราะการมีความรู้ความเข้าใจที่ดีตั้งแต่เด็กย่อมส่งผลให้เด็กมีทัศนคติที่ดีเมื่อโตขึ้น เป็นผู้ใหญ่เช่นเดียวกัน

ทำด้วยใจดีด้วยใจ

การสร้างประชาธิปไตยในโรงเรียนคือ การปลูกฝังให้นักเรียนมีความเข้าใจในประชาธิปไตยตั้งแต่วัยเด็ก การสร้างประชาธิปไตยในโรงเรียนสามารถนำมาประยุกต์ใช้ร่วมกับการสอนของคุณครู การเรียนของนักเรียนและ การทำงานของบุคลากรในโรงเรียนทุกคน ถ้าใช้ประชาธิปไตยมาประยุกต์ใช้ร่วมกับการทำงาน การเรียนก็จะส่ง ผลให้งานบรรลุเป้าหมายโดยไม่เกิดความขัดแย้งกัน **การสร้างประชาธิปไตยในโรงเรียนมีวิธีดังนี้**

การให้ความรู้คือ การจะทำสิ่งใดหรือปฏิบัติสิ่งใดจะประสบความสำเร็จนั้นย่อมเกิดจากการที่ผู้ปฏิบัติมีความรู้ความเข้าใจอันดีในสิ่งนั้นๆ ในระบอบประชาธิปไตยก็เช่นเดียวกัน หากผู้คนในระบอบขาดความรู้ความเข้าใจ และไม่เล็งเห็นความสำคัญของประชาธิปไตย ในสังคมนั้นๆ ก็จะมีผลออกมาไม่ดีเท่าที่ควร การปลูกฝังเป็นสิ่งที่ ต้องใช้ระยะเวลาเพื่อให้ค่อยๆ เกิดการซึมซับและนำไปปฏิบัติจริงในที่สุด **วัยเด็กถือเป็นวัยที่ดีที่สุดในการปลูกฝัง เพราะเป็นวัยที่ง่ายต่อการเรียนรู้และการจดจำ ดังนั้นการจัดหลักสูตรการให้ความรู้ในด้านประชาธิปไตยเพื่อ สร้างให้เกิดความรู้และเข้าใจที่ดีต่อระบอบประชาธิปไตยเป็นเรื่องที่สำคัญ** เพราะถ้าหากเด็กมีความรู้ความเข้าใจ อันดีแล้ว ก็จะส่งผลถึงการปฏิบัติและการดำเนินชีวิตในอนาคต

การแสดงเป็นตัวอย่างคือ การมีแบบอย่างก็เปรียบเสมือนการสร้างแรงบันดาลใจอย่างหนึ่ง ยิ่งสำหรับเด็ก ที่อยู่ในวัยระหว่างการศึกษ **การเรียนรู้หรือการปฏิบัติหลายๆครั้งเกิดจากการลอกเลียนแบบ ในการปลูกฝัง ประชาธิปไตยก็เช่นเดียวกัน** ถ้าหากผู้ใหญ่ต้องการให้เด็กมีความรู้หรือนำประชาธิปไตยไปปฏิบัติ การมีแบบอย่าง ที่ดีถือเป็นเรื่องสำคัญ การที่ครูเป็นตัวอย่างของการนำหลักประชาธิปไตยมาใช้ ไม่ว่าจะป็นทั้งการดำเนินชีวิต ของครูเอง การนำมาใช้ในการเรียนการสอนหรือการนำมาใช้ในห้องเรียนย่อมเป็นเรื่องที่ดีเพราะมันจะทำให้เด็ก เห็นว่าการนำหลักประชาธิปไตยมาใช้นั้นมันจะส่งผลอย่างไร มีข้อดี ข้อเสียอย่างไร ซึ่งจะทำให้เด็กคิดต่อไปว่า เขาจะเอาหลักประชาธิปไตยมาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันให้เหมาะสมได้อย่างไร รวมถึงจะเป็นจุดเริ่มต้น ให้เด็กนำประชาธิปไตยไปใช้ ไม่ใช่แค่เพียงในโรงเรียนเท่านั้นแต่จะนำไปสู่สถาบันครอบครัว สังคม และ ประเทศชาติ ในที่สุด ตัวอย่างเช่น การที่คุณครูเปิดโอกาสให้เด็กแสดงความคิดเห็นในชั้นเรียน ไม่ว่าจะป็นการ อภิปรายหรือแสดงทัศนะเนื้อหาในการเรียน หรือการที่ครูจะถามความคิดเห็นสมาชิกในห้องที่จะทำสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ที่ต้องการข้อตกลงร่วมกัน มันจะทำให้เด็กเห็นถึงความสำคัญของการมีส่วนร่วม เห็นถึงความสำคัญของทุกๆ สิ่ง ซึ่งไม่ได้ส่งผลแค่การมีส่วนร่วมทางประชาธิปไตยเท่านั้นแต่จะส่งผลให้เด็กมีความรู้สึกถึงความสำคัญของ ทุกๆ การมีส่วนร่วมในสังคมทั้งปัจจุบันและอนาคตข้างหน้า

การปฏิบัติจริงคือ การทดลองตามหลักวิทยาศาสตร์หรือการลงมือปฏิบัติจริงจะทำให้เราเข้าใจสิ่งนั้นๆ มากขึ้น จากเดิมมีความเข้าใจอยู่แล้วจากทฤษฎีและหลักการ **การปลูกฝังประชาธิปไตยในโรงเรียนก็เช่นเดียวกัน การให้เด็กลองปฏิบัติจริงจะทำให้เด็กเข้าใจประชาธิปไตยอย่างชัดเจนมากยิ่งขึ้น** มากกว่าการศึกษาจากตำราและ บทเรียน เปรียบเสมือนนำหลักประชาธิปไตยมาใช้ในส่วนหนึ่งของชีวิตประจำวันของเด็ก ซึ่งการให้เด็กปฏิบัติจริง

สามารถทำได้หลายวิธี **ไม่ว่าจะเป็นการเลือกตั้งประธานนักเรียนเปรียบเสมือนการจำลองการเมืองซึ่งนำระบอบประชาธิปไตยมาไว้ในโรงเรียน** จะทำให้เด็กได้เรียนรู้และเตรียมตัวที่จะพบกับการเมืองที่แท้จริงในอนาคต จะทำให้เด็กเห็นถึงความสำคัญของการมีส่วนร่วมและให้ความสำคัญแก่ตนเองเพราะถึงแม้ว่าเด็กจะไม่ได้ลงรับสมัครเลือกตั้งเป็นประธานนักเรียนก็จะกระตือรือร้นจะไปใช้สิทธิออกเสียง นอกจากนี้ยังเป็นการให้เด็กได้ฝึกการทำงานโดยอาศัยวิถีทางประชาธิปไตยแก้ปัญหาหรือการทำงานรูปแบบต่างๆ ที่มีสภาวะแวดล้อมการทำงานต่างกัน เช่น การทำงานในสภาพที่มีความเห็นต่างกัน ซึ่งสิ่งเหล่านี้เองจะเป็นตัวส่งเสริมและผลักดันวิถีประชาธิปไตยให้เกิดขึ้นในโรงเรียนในที่สุดและสุดท้ายก็จะติดตัวเด็กเหล่านั้นไปจนเติบโตใหญ่

การสร้างประชาธิปไตยในโรงเรียนไม่ใช่เป็นการกระทำที่หวังให้เกิดผลสัมฤทธิ์ในโรงเรียนเท่านั้น แต่เป็นการวางแผนระยะยาวในการพัฒนาบุคลากรและความเจริญของประเทศ เพราะทรัพยากรที่สำคัญของประเทศ คือทรัพยากรมนุษย์ มนุษย์จะเป็นคนพัฒนาประเทศให้เจริญก้าวหน้า นำพาไปสู่ความเจริญของประเทศ แต่ก่อนจะให้ถึงตรงนั้นเราจะต้องมีทรัพยากรที่มีคุณภาพเสียก่อน ซึ่งหลักคิดประชาธิปไตยก็เป็นส่วนหนึ่งให้เกิดหลักคิดนั้นได้ การดำเนินงานตามหลักคิดประชาธิปไตยเปรียบเสมือนการนำความคิดเห็นหรือความรู้ความสามารถของหลายๆ คนมาเชื่อมโยงหรือประสมกันเพื่อให้เกิดเป็นแนวคิดที่ดีที่สุด แน่นนอนยอมส่งผลดีมากกว่าคิดเองทำเองคนเดียว การปลูกฝังตั้งแต่ระดับโรงเรียนจึงเป็นเรื่องที่มีความสำคัญเพราะสิ่งเหล่านี้เป็นสิ่งที่ใช้เวลาในการปลูกฝัง เมื่อเริ่มต้นอาจจะเป็นเพียงแค่จุดเล็กๆ แต่เมื่อผ่านการปลูกฝังและบ่มเพาะนานเข้าๆ จุดเล็กๆ นั้นแหละที่จะส่งผลในที่สุด

โรงเรียนถือเป็นจุดเริ่มต้นสำคัญในการปลูกฝังหลักประชาธิปไตยให้กับเด็ก **ไม่ว่าจะเป็นการปลูกฝังทัศนคติที่ดีในเรื่องประชาธิปไตย หรือให้เด็กได้ปฏิบัติจริงในเรื่องประชาธิปไตย** แต่ถึงอย่างไรก็ตาม สถาบันอื่นในสังคมก็ควรจะให้ความสำคัญในเรื่องนี้ด้วย **ไม่ว่าจะเป็นสถาบันครอบครัวหรือสถาบันอื่นๆ** ระดับชาติเพื่อให้อบอบๆ ตัวเด็กมีแต่ความเป็นประชาธิปไตย ซึ่งจะทำให้เด็กซึมซับได้เร็วขึ้น **การสนับสนุนการสร้างประชาธิปไตยในโรงเรียนก็ถือเป็นเรื่องสำคัญ** **ไม่ว่าจะเป็นการสนับสนุนจากหน่วยงานของภาครัฐหรือหน่วยงานอื่น** เพื่อให้เกิดกิจกรรมประชาธิปไตยในโรงเรียน ลำพังโรงเรียนคงจัดกิจกรรมไม่ดีนักเพราะภาระเรื่องการเรียนการสอน บางครั้งหน่วยงานอื่นอาจใช้โรงเรียนเป็นสื่อกลางในการจัดกิจกรรมได้ เพราะการปลูกฝังประชาธิปไตยให้เด็กนั้น **ต้องได้รับความร่วมมือจากทุกฝ่าย** เพื่อผลประโยชน์และความเข้าใจอันดีของเด็กและสุดท้ายผลประโยชน์นั้นก็ตกสู่ประเทศชาติในที่สุด

ระดับมัธยมศึกษาปีที่ ๑ - ๓ หรือเทียบเท่า

เรื่อง ประชาธิปไตยในมุมมองของท่าน

รางวัลที่ ๑ เงินรางวัลจำนวน ๑๐,๐๐๐ บาท พร้อมโล่เกียรติยศ และเกียรติบัตรของ
ประธานศาลรัฐธรรมนูญ

ได้แก่ เด็กหญิงชัชชญา สมมณี ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๒
โรงเรียนเวียงเชียงรุ้งวิทยาคม อำเภอเวียงเชียงรุ้ง จังหวัดเชียงราย

รางวัลที่ ๒ เงินรางวัลจำนวน ๗,๐๐๐ บาท พร้อมเกียรติบัตรของประธานศาลรัฐธรรมนูญ

ได้แก่ นางสาวจารุวรรณ ทองเงิน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓
โรงเรียนวังข่อยพิทยา อำเภอไพศาลี จังหวัดนครสวรรค์

รางวัลที่ ๓ เงินรางวัลจำนวน ๕,๐๐๐ บาท พร้อมเกียรติบัตรของประธานศาลรัฐธรรมนูญ

ได้แก่ เด็กหญิงวณัญญา พงษ์เกษมสุข ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๒
โรงเรียนสุเหร่าจรเข้ขบ (กลางกูรอุปถัมภ์) เขตประเวศ กรุงเทพมหานคร

รางวัลชมเชย เงินรางวัล ๆ ละจำนวน ๒,๐๐๐ บาท พร้อมเกียรติบัตรของประธานศาลรัฐธรรมนูญ

ได้แก่ เด็กหญิงสุภาพร บิติลและ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๒
โรงเรียนสุเหร่าจรเข้ขบ (กลางกูรอุปถัมภ์) เขตประเวศ กรุงเทพมหานคร

เด็กหญิงรุ่งรัตนา สมเครื่อง ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓
โรงเรียนไชยปราการ อำเภอไชยปราการ จังหวัดเชียงใหม่

๕๐๘๕๐๘๕๐๘๕๐๘๕๐๘๕๐

ประชาธิปไตยในมุมมองของท่าน

ระดับมัธยมศึกษาปีที่ ๑ - ๓ หรือเทียบเท่า

รางวัลที่ ๑ : เด็กหญิงชัชชญา สมมติ

ประชาธิปไตย เป็นระบอบการปกครองแบบหนึ่งซึ่งต้องบริหารด้วยรัฐบาลและเสียงข้างมากของประชาชน หัวใจหลักที่สำคัญของประชาธิปไตย คือ การที่ประชาชนเป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตย สามารถมีการตัดสินใจทางการเมืองที่จะกระทบต่อความเป็นอยู่ของประเทศและตนเองได้ ดังคำที่ว่า “อำนาจอธิปไตยเป็นของปวงชนชาวไทย” การแสดงอำนาจอธิปไตยเป็นของเรา นั้นอาจปรากฏตามกิจกรรมทางการเมืองที่สำคัญ อาทิ การเลือกตั้ง หรือการเลือกหัวหน้าชุมชน เป็นต้น

เมื่อศึกษาเรื่องประชาธิปไตยพบว่า เป็นแนวคิดที่เกี่ยวกับหลักการปกครองบ้านเมืองวิธีหนึ่งที่มีประวัติมาตั้งแต่สมัยกรีกโบราณ มีหลักฐานทางประวัติศาสตร์เกี่ยวกับเรื่องนี้ เช่น การแสดงถึงส่วนร่วมในการปกครองบ้านเมือง โดยการจัดประชุมชาวเมืองให้มีการแสดงความคิดเห็นและตัดสินใจปัญหาบ้านเมืองร่วมกัน

ส่วนลักษณะทางประชาธิปไตยโดยทั่วไปมีสองลักษณะ คือ ประชาธิปไตยทางตรงกับประชาธิปไตยทางอ้อม และจากสภาพสังคมที่จำนวนพลเมืองเพิ่มขึ้น ขนาดของรัฐที่กว้างขวางใหญ่โตขึ้น ทำให้ไม่สามารถจัดการปกครองแบบประชาธิปไตยทางตรงได้ สมัยปัจจุบันจึงมีเพียงการปกครองแบบประชาธิปไตยโดยทางอ้อม กล่าวคือ การให้สิทธิเสรีภาพแก่ประชาชนในสังคมเลือกตัวแทนเข้าไปบริหารประเทศ โดยยังถือเอาเจตนารมณ์ของประชาชนพลเมืองส่วนใหญ่เป็นแนวทางการตัดสินใจปัญหาบ้านเมืองเช่นเดิม

ข้าพเจ้าเชื่อว่า แนวคิดประชาธิปไตยมีพื้นฐานมาจากความศรัทธาในความดีงามของมนุษย์ และความเชื่อในเกียรติ ศักดิ์ศรี และคุณค่าความเป็นมนุษย์ ประชาธิปไตยยังเป็นเรื่องเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชน สิทธิและเสรีภาพในการปกป้องคุ้มครองตนเองและการได้รับความคุ้มครองทางภาครัฐให้สามารถดำรงตนได้อย่างผาสุก ประชาธิปไตยจึงมิใช่การใช้สิทธิเลือก ส.ส. หรือเลือกตัวแทนเข้าไปบริหารประเทศแทนตนเองเท่านั้น เพราะนั่นเป็นการมองประชาธิปไตยเพียงด้านเดียว แนวคิดเรื่องประชาธิปไตยหรือการปกครองระบอบประชาธิปไตยในสังคมนั้นเน้นแนวทางการจัดระเบียบทางสังคมที่เกี่ยวกับการเมืองการปกครอง โดยมุ่งหวังให้ผู้คนในสังคมไม่ว่าจะชนชั้นใด ระดับใด ประกอบอาชีพใด มีความคิดเห็นที่เหมือนหรือแตกต่างกันเพียงใด ก็ให้สามารถ

อยู่ร่วมกันได้อย่างปกติ มีชีวิตที่ดี สงบสุข ปราศจากการข่มเหงรังแกเอาเปรียบกัน ทั้งยังช่วยกันร่วมสร้างสรรค์สิ่งที่ดีงามให้แก่สังคม นำไปสู่การพัฒนาและความเจริญก้าวหน้าโดยลำดับ

อย่างไรก็ตาม สิทธิและเสรีภาพของผู้คนในสังคมประชาธิปไตย ก็มีได้หมายถึงการประพฤติปฏิบัติในสิ่งต่างๆ ตามใจปรารถนาเพราะหากเป็นเช่นนั้น ข้าพเจ้าคิดว่าสังคมนั้นจะขาดระเบียบ ยากแก่การควบคุมเพื่อการพัฒนาคุณภาพสังคมให้เจริญรุ่งเรือง “ประชาธิปไตย” จึงถือว่าเป็นข้อกำหนด เป็นกฎระเบียบหรือกติกาประเภทหนึ่งในการอยู่ร่วมกัน มีการจัดสรรหน้าที่และแบ่งปันประโยชน์ระหว่างกัน มีผู้นำหรือผู้ปกครอง ทำหน้าที่ปกครองดูแลให้ผู้คนในสังคมอยู่อย่างเป็นระเบียบ ทุกคนต้องเคารพกฎกติกา และร่วมแก้ไขปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นในสังคม ตลอดจนร่วมดำเนินการพัฒนาบ้านเมืองไปสู่ความเจริญพัฒนา และทุกคนในสังคมต้องตระหนักรู้เข้าใจ ในบทบาท หน้าที่ และสถานภาพของตนเอง

เมื่อกล่าวถึงคำว่า ประชาธิปไตย คนส่วนใหญ่จะนึกถึงคำต่อไปนี้ ๑) สิทธิ ๒) เสรีภาพ ๓) เสมอภาค

สังคมแห่งประชาธิปไตยเชื่อว่า คนทุกคนต่างมีความสำคัญและควรได้รับการปฏิบัติอย่างสมเกียรติและศักดิ์ศรี ไม่ถูกดูหมิ่นเหยียดหยาม กดขี่ รังแก ทั้งเชื่อว่า คนทุกคนต่างมีสติปัญญาตลอดจนความสามารถในการคิดและใช้เหตุผลตัดสินใจสิ่งต่างๆ ด้วยตนเอง **สิทธิขั้นพื้นฐาน**ของสมาชิกในสังคมประชาธิปไตย เช่น มีสิทธิดำรงชีวิตของตนอย่างสมคุณค่าความเป็นมนุษย์ สิทธิในชีวิตและร่างกาย สิทธิในทรัพย์สิน สิทธิในครอบครัว สิทธิในการนับถือศาสนา สิทธิในการศึกษา สิทธิการประกอบอาชีพ และสิทธิในการแสดงความคิดเห็น เป็นต้น นอกจากนี้ สิทธิและประโยชน์ของประชาชนจะต้องได้รับการรับรองโดยกฎหมายและให้การคุ้มครอง ป้องกันมิให้ผู้อื่นล่วงละเมิดได้

แนวคิดเรื่อง**เสรีภาพของประชาชนในสังคมแห่งประชาธิปไตย**บางครั้งพบว่า ผู้คนในสังคมมักนำไปปฏิบัติในทางที่ผิดๆ เพราะยึดถือว่า เสรีภาพคือความสามารถคิด พูด ทำ สิ่งที่ตนเองพอใจได้ทุกอย่าง ดังนั้น สาเหตุความวุ่นวาย ปัญหาความขัดแย้งในสังคม ส่วนหนึ่งมาจากการใช้เสรีภาพเกินขอบเขตและใช้โดยไม่คำนึงถึงกาลเทศะ ความถูกต้องเหมาะสม เพราะในความเป็นจริงการใช้เสรีภาพเรื่องใด ๆ ก็ตามต้องอยู่ภายใต้ขอบเขตกฎหมายรับรอง รวมทั้งตระหนัก ใส่ใจเรื่องคุณธรรมและจริยธรรมด้วย เสรีภาพที่แสดงออกจึงจะงอกงามสร้างสรรค์ ไม่ถูกครอบงำโดยบุคคลอื่นๆ ทั้งยังได้กำหนดแนวทางการดำรงชีวิตของตนได้ตามต้องการ

ความเสมอภาค คือ ความเท่าเทียมกัน โลกแห่งประชาธิปไตยก็มีแนวคิดและเชื่อว่า **คนทุกคนย่อมเสมอภาคกัน**ในความเป็นมนุษย์ ไม่มีใครลดศักดิ์ศรีของมนุษย์คนหนึ่งให้ต่ำกว่าอีกคนหนึ่งได้ ทุกคนควรต้องได้รับการปฏิบัติอย่างเท่ากัน ไม่ควรมีใครรับอภิสิทธิ์เหนือคนอื่น เพราะทุกคนเป็นพลเมือง เป็นสมาชิกของสังคม และเป็นมนุษย์เช่นเดียวกัน แต่ทั้งนี้ความเสมอภาคของประชาชนในสังคมประชาธิปไตยจะต้องได้รับการรับรองโดยกฎหมาย มีมาตรการที่จะประกันและคุ้มครองประชาชน ให้ได้รับความยุติธรรมและอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข

เช่นเดียวกับการรับรองสิทธิและเสรีภาพ

อย่างไรก็ตาม เรามักจะได้ยินคำกล่าวที่ว่า ความยุติธรรมไม่มีในโลกนั้น อาจจะเป็นความไม่ครอบคลุมทั่วถึงในการปฏิบัติ กอปรกับสังคมมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วจนอาจส่งผลกระทบต่อการใช้สิทธิเสรีภาพของประชาชนในสังคมและทำให้เกิดความรู้สึกไม่ทัดเทียมกัน

ข้าพเจ้าเชื่อว่า โดยหลักการประชาธิปไตยนั้นมีคุณค่าควรแก่การนำไปปฏิบัติ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเด็กและเยาวชนควรจะได้รับความรู้ ความเข้าใจที่ถูกต้องในเรื่องประชาธิปไตย ได้รับการปลูกฝังให้ตระหนักเห็นคุณค่า ความสำคัญและการปฏิบัติตนอย่างถูกต้อง เพื่อร่วมสร้างสรรค์ พัฒนาความเป็นมนุษย์ที่มีคุณค่าต่อสังคมโลกต่อไป

สิทธิเสรีภาพและหน้าที่ของประชาชนคนไทยได้ถูกกำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญไทย คือ มีการระบุสิทธิและเสรีภาพขั้นพื้นฐานต่างๆ ไว้ครบถ้วน เช่น เสรีภาพในการแสดงออก ในการชุมนุมโดยสงบและปราศจากอาวุธ ในการสมาคมหรือรวมกลุ่ม เป็นต้น รวมทั้งมีหลักประกันในเรื่องสิทธิต่างๆ คือ การละเมิดสิทธิจะกระทำมิได้ เว้นแต่โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายเท่านั้น

รากฐานของการปกครองระบอบประชาธิปไตยในสังคมไทยนั้น ส่วนหนึ่งได้ฝังลึกอยู่ในตัวตนของคนไทยมาเนิ่นนานแล้ว นั่นคือ ความเป็นไทที่มีอยู่ในจิตใจของคนไทยทุกหมู่เหล่า ความเป็นไท อันหมายถึง ความเป็นใหญ่ ความเป็นอิสระ ไม่ยอมอยู่ใต้อำนาจบังคับของผู้อื่น มีความสอดคล้องอย่างยิ่งกับอุดมการณ์ประชาธิปไตยที่สนับสนุนให้ประชาชนมีสิทธิและเสรีภาพอย่างกว้างขวาง คนไทยดำรงชีวิตอยู่อย่างอิสระมาตั้งแต่สมัยโบราณ ดังปรากฏในศิลาจารึกในสมัยสุโขทัยว่า “ใครใคร่ค้าช้างค้า ใครใคร่ค้าม้าค้า ใครใคร่ค้าเงินค้าทองคำ” แม้กระทั่งในช่วงระยะเวลาที่มีความจำเป็นต้องใช้อำนาจเด็ดขาดในการปกครองบ้านเมือง ประชาชนชาวไทยก็ไม่ได้ถูกกดขี่บังคับ กระทำทารุณ ราษฎรไทยต่างมีอิสระในการดำรงชีวิต ทำมาหากิน นับถือศาสนา แต่งกายตามแบบที่ตนปรารถนาตลอดมา

สิ่งสำคัญประการหนึ่งในระบอบประชาธิปไตย คือ ขันติธรรม ซึ่งประชาชนทุกคนต้องมี คือ มีความอดกลั้น อดทนในการฟังความคิดเห็นของผู้อื่นที่ไม่ตรงกับความคิดเห็นของตน จึงต้องรอความเห็นส่วนใหญ่ของผู้เกี่ยวข้องในการแก้ไขปัญหาใดๆ ที่เกิดขึ้นในสังคม และข้าพเจ้าเห็นว่า ปัจจุบันระบอบประชาธิปไตยของไทยมีแนวโน้มไปในทางที่ดีขึ้นกว่าเดิม

ประชาธิปไตยเป็นระบอบการปกครองที่กำหนดให้ประชาชนเป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตย แนวคิดประชาธิปไตยเชื่อมั่นในคุณค่าความเป็นมนุษย์โดยเน้นความสำคัญของสิทธิ เสรีภาพ และความเสมอภาคของประชาชน การปกครองระบอบประชาธิปไตยมีเป้าหมายหลักเพื่อคุ้มครองเสรีภาพของประชาชนและสนองตอบความต้องการของประชาชน จึงกำหนดให้รัฐบาลมีอำนาจจำกัด ข้าพเจ้าคิดว่า ในสังคมประชาธิปไตย

ประชาชนซึ่งเป็นสมาชิกของรัฐ ควรได้รับการปฏิบัติอย่างสมเกียรติ สมศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ มีการรับรอง และคุ้มครองสิทธิ เสรีภาพ และความเสมอภาคของประชาชน **ประชาชนทุกคนในฐานะที่เป็นสมาชิกของสังคมประชาธิปไตย ควรเข้ามามีบทบาทในการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนร่วมกันเพื่อให้มวลมนุษยย์ดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างผาสุก**

* * * *

ประชาธิปไตยในมุมมองของท่าน

ระดับมัธยมศึกษาปีที่ ๑ - ๓ หรือเทียบเท่า

รางวัลที่ ๒ : นางสาวจรรุวรรณ ทองเงิน

“กฎหมายนั้น ไม่ใช่ตัวความยุติธรรม เป็นแต่เพียงเครื่องมืออย่างหนึ่งสำหรับการรักษาและอำนวยความยุติธรรมเท่านั้น การใช้กฎหมาย จึงต้องมุ่งหมายใช้เพื่อรักษาความยุติธรรม ไม่ใช่เพื่อรักษาตัวบทของกฎหมายเอง และการรักษาความยุติธรรมในแผ่นดินก็มิได้มีวงแคบอยู่เพียงขอบเขตของกฎหมาย หากต้องขยายออกไปให้ถึงศีลธรรม จรรยา ตลอดจนเหตุผลตามความเป็นจริงด้วย นอกจากนี้ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย มาตรา ๓ วรรคสอง บัญญัติว่า การปฏิบัติหน้าที่ของรัฐสภา คณะรัฐมนตรี ศาล รวมทั้งองค์กรตามรัฐธรรมนูญ และหน่วยงานของรัฐ ต้องเป็นไปตามหลักนิติธรรม”

(พระบรมราโชวาทของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว)

จากพระบรมราโชวาทข้างต้นแสดงให้เห็นว่า “กฎหมายนั้นไม่ใช่ความยุติธรรมเสมอไป หากแต่เป็นแค่เพียงตัวช่วยในการอำนวยความยุติธรรมเท่านั้น ซึ่งบางครั้งอาจจะใช้เพื่อรักษาบ้านเมืองของประชาชน ไม่ให้เกิดความขัดแย้ง ไม่ให้เกิดความแตกแยก ไม่ให้เกิดความสมัครสमानความสามัคคีนั่นลดลง และไม่ให้เกิดความวุ่นวาย” ดังเช่น เมื่อมีอายุครบ ๑๘ ปีบริบูรณ์ ก็ต้องไปใช้สิทธิเลือกตั้ง เพื่อเลือกคนดีเข้าไปเป็นตัวแทนบริหารบ้านเมืองทั้งในระดับท้องถิ่น และระดับประเทศ เป็นต้น จากตัวอย่างข้างต้นก็เป็นหน้าที่ของพลเมืองและประชาชนที่เกี่ยวข้อง สอดคล้องกับประชาธิปไตย ด้วยเหตุนี้ ประชาธิปไตยจึงมีส่วนสำคัญในการพัฒนาบ้านเมืองของประชาชนให้ดียิ่งขึ้นต่อไป ซึ่งอำนาจอธิปไตยนั้นเป็นของประชาชนทุกคนที่รับฟังเสียงส่วนใหญ่หรือเสียงฝ่ายข้างมากเป็นที่ยุติ

ในการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขนั้น เป็นการปกครองที่ประชาชนมีส่วนร่วมในการปกครอง เป็นการสนองความต้องการพื้นฐานทางธรรมชาติของมนุษย์ที่มีความต้องการเสรีภาพ ความเสมอภาค และการเคารพในศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์

การดำเนินชีวิตในสังคมประชาธิปไตยนั้นจะต้องปฏิบัติตนให้สอดคล้องกับหลักการและอุดมคติของประชาธิปไตย กล่าวคือ เราต้องยอมรับว่าทุกคนเสมอภาคกัน ควรเคารพสิทธิเสรีภาพของกันและกัน รวมทั้งเราจะต้องปฏิบัติหน้าที่และต้องรับผิดชอบต่อครอบครัว ต่อสังคม และต่อประเทศชาติอย่างเคร่งครัด โดยอดีตประธานาธิบดี “อับราฮัม ลินคอล์น” แห่งสหรัฐอเมริกา ได้แสดงวาทะเกี่ยวกับคำว่า “ประชาธิปไตย” ไว้ว่า “ประชาธิปไตย คือ การปกครองของประชาชน โดยประชาชน และเพื่อประชาชน” จากวาทะดังกล่าวสามารถช่วยสะท้อนแนวคิด ความหมายของประชาธิปไตยได้ว่า “เป็นการปกครองที่ประชาชนทุกกลุ่ม ทุกเพศ ทุกฐานะ และทุกอาชีพ มีสิทธิหน้าที่ และความรับผิดชอบต่อบ้านเมือง ทั้งในด้านการปกครองและการดำเนินชีวิตของตนเอง” ซึ่งสามารถแยกอธิบายเป็น ๒ ความหมายได้ ดังนี้

๑) ประชาธิปไตยในด้านการปกครอง คือ ระบอบการปกครองที่เปิดโอกาสให้ประชาชนมีสิทธิที่จะปกครองตนเอง หรือเลือกผู้แทนเข้าไปทำหน้าที่ปกครองประเทศแทนตน

๒) ประชาธิปไตยในด้านการดำเนินชีวิต คือ การดำเนินชีวิตของประชาชนตามวิถีประชาธิปไตย อันได้แก่ การเคารพสิทธิเสรีภาพของกันและกัน การใช้เหตุผลเป็นหลัก และการยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น ในการพิจารณาปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นโดยใช้เสียงข้างมาก เป็นการแก้ไขปัญหาอย่างสันติวิธี

สังคมประชาธิปไตยนั้นมีลักษณะสำคัญ ดังนี้

๑) อำนาจอธิปไตยเป็นของปวงชน หมายถึง ประชาชนหรือพลเมืองเป็นเจ้าของอำนาจอสูงสุดของประเทศที่ปกครองโดยระบอบประชาธิปไตยต้องมีรัฐธรรมนูญเป็นกฎหมายสูงสุดของประเทศ

๒) เป็นสังคมที่คนในสังคมยึดหลักนิติธรรม เป็นหลักในการปกครองประเทศและในการดำเนินชีวิต

๓) เป็นสังคมที่ยึดหลักความเสมอภาค โดยพลเมืองทุกคนต้องมีความเท่าเทียมกันตามกฎหมาย ไม่ว่าจะเชื้อชาติใด ศาสนาใด ถิ่นกำเนิดใด ภาษาใด หรือเพศใด ก็ตาม

๔) การยอมรับการตัดสินใจของฝ่ายข้างมาก คือ จะต้องเคารพความคิดเห็นที่แตกต่างของทั้งสองฝ่าย

๕) เป็นสังคมที่ยึดหลักความประนีประนอม จะต้องรู้จักยอมรับความคิดเห็นของผู้อื่นหรือประสานประโยชน์กับทรศนะของผู้อื่นให้ได้ เพื่อป้องกันความขัดแย้งเพราะปรัชญาประชาธิปไตยโดยพื้นฐาน ปราศณาให้มีความยุติ ไม่ให้มีการใช้กำลังและการล้มล้างด้วยวิธีการรุนแรง เมื่อมีการใช้กำลังเกิดขึ้นแล้ว คือมนุษยชนนั้นไม่มีเหตุผล

๖) เป็นสังคมที่ยึดหลักการเคารพเหตุผล จะต้องยอมรับว่า ทุกคนมีสติปัญญาและเหตุผลในวงจำกัด โดยอาจมีทรศนะที่ถูกต้องในเรื่องหนึ่งใดก็ได้

๗) ประชาชนทุกคนมีความรับผิดชอบต่อส่วนรวม เช่น การช่วยกันรักษาธรรมชาติ ป่าไม้ สัตว์ป่า เป็นต้น

ในสังคมประชาธิปไตยนั้น ทุกคนมีสิทธิเสรีภาพเท่าเทียมกันและทุกคนจะต้องปฏิบัติตามกฎหมาย จึงจะสามารถพัฒนาความก้าวหน้าและอำนวยความสะดวกในสังคมได้ ควรมีลักษณะที่สอดคล้องกับประชาธิปไตย คือ ต้องเป็นบุคคลที่เคารพในเหตุผล รับฟังความคิดเห็นของทุกฝ่าย เพื่อค้นหาสาเหตุและความถูกต้องที่แท้จริง ต้องเคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ต้องเป็นบุคคลที่มีจิตสาธารณะ ต้องเป็นบุคคลที่เคารพกฎหมายบ้านเมืองอย่างเคร่งครัด ต้องเป็นบุคคลที่มีคุณธรรม จริยธรรม รู้จักทำงานร่วมกันเป็นหมู่คณะ มีจิตสำนึกดี ช่วยกันรักษาสมบัติของส่วนรวม เห็นข้อเท็จจริงเป็นที่ประจักษ์ ไม่เลือกปฏิบัติที่ไม่เป็นธรรมหรือไม่ดูหมิ่นเหยียดหยามกัน มีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ การมีความซื่อสัตย์และสุจริต เป็นต้น

ในฐานะพลเมืองดีที่จะช่วยกันพัฒนาบ้านเมือง เพื่อให้ประเทศไทยน่าอยู่อาศัยได้อย่างเหมาะสม สามารถทำได้ คือ การได้รับการศึกษาอบรมต่างๆ เพื่อที่จะนำความรู้ที่ได้ไปใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวันได้อย่างมีความสุข การปฏิบัติตามกฎหมายอย่างเคร่งครัด เนื่องจากกฎหมายเป็นเครื่องมือที่ประสงค์ให้เกิดความเป็นระเบียบ เกิดความสงบสุขในสังคม การสืบสานวัฒนธรรมไทยและศิลปกรรม รวมทั้งภูมิปัญญาท้องถิ่นอันดีงามของไทย ไม่ให้สูญหายไป เพื่อนำมาถ่ายทอดให้รุ่นลูกรุ่นหลานต่อไป การร่วมกันอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ เช่น การปลูกป่าชายเลน การใช้พลังงานทดแทน แทนการใช้พลังงานเชื้อเพลิง เป็นต้น การปฏิบัติตามค่านิยมที่ดีงาม เช่น มีความขยันหมั่นเพียร มีความรัก และภูมิใจในความเป็นไทย เป็นต้น การไปใช้สิทธิเลือกตั้ง การป้องกันประเทศเพื่อที่จะมีความปลอดภัยและมั่นคง และที่ขาดไม่ได้ คือ การนับถือศาสนาและการปฏิบัติตามพิธีกรรมที่ตนนับถือ ที่จะสามารถจัดระเบียบให้กับสังคม ช่วยขัดเกลาจิตใจให้มีความมั่นคงและสามารถเผชิญปัญหาต่างๆ ได้

ในการปฏิบัติตนเป็นพลเมืองดีตามวิถีประชาธิปไตยนั้น ก็มีผลสำคัญที่พลเมืองประชาธิปไตยช่วยกันพัฒนาประเทศ คือ ทำให้สังคมและประเทศชาติมีการพัฒนาไปได้อย่างมั่นคง พลเมืองดีและสมาชิกทุกคนปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ของตนตามหน้าที่ด้วยความรับผิดชอบ รู้จักเสียสละประโยชน์ส่วนตนเพื่อประโยชน์ส่วนรวม มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่และมีน้ำใจต่อกัน โดยยึดหลักศีลธรรมเป็นพื้นฐานในการปฏิบัติตนต่อกัน ย่อมทำให้การดำเนินโครงการของประเทศเป็นไปตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ ทำให้เกิดความรักและความสามัคคีในสังคม สมาชิกทุกคนในสังคมรู้จักเสียสละ ร่วมมือร่วมใจทำกิจกรรมต่างๆ เพื่อส่วนรวม เช่น การร่วมกันอนุรักษ์สภาพแวดล้อมและระบบนิเวศน์ต่างๆ ไม่ให้มีการบุกรุกทำลายพื้นที่ป่าและสัตว์ป่าต่างๆ ซึ่งในการทำงานร่วมกันนั้นย่อมจะเป็นการสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างกันอย่างเหมาะสม ทำให้สังคมมีความเป็นระเบียบเรียบร้อย เพราะทุกคนมีความรับผิดชอบต่อตนเองและส่วนรวม รู้จักการปฏิบัติตามกฎระเบียบ กติกาของสังคม ทำให้สมาชิกในสังคมอยู่กันอย่างสันติสุข ทำให้เกิดความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างกันของคนทุกคน ไม่ให้เกิดความขัดแย้งหรือช่องว่างที่ทำให้เกิดความแตกแยกหรือความไม่ไว้วางใจกัน เช่น การช่วยเหลือกันในชุมชน การร่วมกันทำความสะอาดชุมชนที่ตนอาศัยอยู่โดยที่ไม่แบ่งเชื้อชาติ แบ่งศาสนา แบ่งสี แบ่งกลุ่ม เป็นต้น

การปฏิบัติตนเป็นพลเมืองดีโดยเริ่มตั้งแต่หน้าที่ของสมาชิกทุกคนในสังคม ไม่ว่าจะอยู่ในสังคมขนาดเล็กหรือขนาดใหญ่ เพราะการเป็นพลเมืองดีจะทำให้การอยู่ร่วมกันในสังคมเป็นไปอย่างสันติสุขและพัฒนาสังคมให้เจริญก้าวหน้าต่อไป โดยสมาชิกทุกคนจะต้องมีหลักการหรือแนวทางในการปฏิบัติตนอย่างเหมาะสม พัฒนาตนเองให้เป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัว โรงเรียน ชุมชน และประเทศชาติ ตามวิถีประชาธิปไตย

ในสังคมประชาธิปไตย การปฏิบัติตนเป็นพลเมืองดี เป็นปัจจัยที่สำคัญ ที่จะทำให้สังคมร่มเย็นและสงบสุข และช่วยกันพัฒนาประเทศชาติ ให้มีความเจริญก้าวหน้ายิ่งขึ้นไป ดังนั้น พลเมืองดีจึงควรมีแนวทางการส่งเสริม การทำกิจกรรมของส่วนรวมในประชาธิปไตยดังนี้ ชาวไทยมีเสรีภาพในการชุมนุมโดยสงบและปราศจากอาวุธ เพื่อแสดงความคิดเห็นต่อการทำงานของรัฐบาลในการแก้ไขปัญหาต่างๆ ที่อาจมีผลกระทบมาถึงประชาชน หากไม่ทำตามคำเรียกร้องของผู้ชุมนุมโดยไม่มีเหตุผลสมควร ก็จะเสียความนิยมในพวกพ้องผู้ชุมนุม ชาวไทยมีเสรีภาพในการรวมกันเป็นสมาคม สหพันธ์ สหกรณ์ กลุ่มหรือองค์การเอกชนต่างๆ เพื่อที่จะได้ร่วมมือในการรักษา และเพิ่มพูนผลประโยชน์ร่วมกัน เพื่อฉีกกำลังทางด้านความคิดเห็น หรือการเงินในการช่วยกันพัฒนาองค์กรของตน นอกจากนี้ยังมีกลุ่มอาชีพต่างๆ เช่น ผู้มีอาชีพเพาะปลูกทางการเกษตรอีกด้วย ชาวไทยมีเสรีภาพในการรวมกันจัดตั้งเป็นพรรคการเมืองเพื่อสร้างเจตนารมณ์ทางการเมืองของกลุ่มตน และเพื่อดำเนินกิจการในทางการเมืองให้เป็นไปตามเจตนารมณ์นั้นๆ ตามวิถีทางการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ทั้งนี้ยังจัดตั้งองค์กรเพื่อดำเนินกิจการให้สอดคล้องกับหลักการพื้นฐานของการปกครองระบอบประชาธิปไตยด้วย ประชาชนสามารถมีส่วนร่วมในการตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐ เป็นต้น

พลเมืองดีในสังคมประชาธิปไตยจะต้องมีส่วนร่วมและรับผิดชอบในกิจกรรมทางสังคมอย่างต่อเนื่อง จึงจะทำให้สมาชิกในสังคมประชาธิปไตยอยู่ด้วยกันด้วยความรักและสามัคคี และพัฒนาสังคมให้เจริญก้าวหน้ามากขึ้นเรื่อยๆ ซึ่งมีกิจกรรมที่มีส่วนรับผิดชอบในการปฏิบัติให้เป็นผลสำเร็จ ดังนี้ ควรร่วมมือกันพัฒนาเยาวชนให้เป็นพลเมืองดี การร่วมมือกันรักษาความสามัคคีในสังคม และป้องกันมิให้เกิดความขัดแย้ง ความแตกแยกในสังคมระหว่างสมาชิกในสังคม การร่วมมือกันป้องกันและแก้ไขปัญหาที่สังคมกำลังเผชิญอยู่ ตามหลักการและเป็นไปบนพื้นฐานของคุณธรรม จริยธรรม ซึ่งสมาชิกในสังคมต้องตระหนักถึงความสำคัญของปัญหาและมีความพร้อมที่จะป้องกันและแก้ไขปัญหาที่มีผลต่อการดำเนินชีวิตของมนุษย์ เช่น ปัญหาสิ่งเสพติด ปัญหาอาชญากรรม เป็นต้น การร่วมมือกันสงเคราะห์คนพิการให้ได้รับความสะดวกต่างๆ และมีคุณภาพชีวิตที่ดีตามสมควร การร่วมมือกันในการป้องกันสาธารณภัยต่างๆ มิให้เกิดขึ้นกับชุมชนของตน เช่น ต้องไม่ตัดไม้ ทำลายป่าอันเป็นสาเหตุของการเกิดอุทกภัย เป็นต้น การร่วมมือกันทำนุบำรุงศาสนสถานให้เป็นสถานที่เหมาะแก่การพัฒนาจิตใจของสมาชิกในสังคมและการประกอบกิจกรรมเพื่อส่วนรวม โดยไม่จำเป็นในการปรับปรุงศาสนสถานให้มีความยิ่งใหญ่กว่าศาสนาอื่นๆ ทั้ง ในประเทศหรือต่างประเทศก็ตาม และการร่วมมือกันอนุรักษ์หรือฟื้นฟูจารีตประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปะ หรือวัฒนธรรมอันดีงามของท้องถิ่นและของชาติ ทั้งนี้เราควรที่จะดูแลรักษา

สาธารณประโยชน์และสิ่งแวดล้อมของชุมชนและของประเทศ เพราะสาธารณสถานสร้างไว้เพื่อประโยชน์ร่วมกันของสังคมและสิ่งแวดล้อมที่ดี เป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยให้สังคมมีความสะดวกสบายและคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น

จากที่กล่าวมาข้างต้น จะเห็นได้ว่า หากสมาชิกในสังคมทุกคนสามารถพัฒนาตนเองให้เป็นพลเมืองดีของสังคมคือ เป็นคนที่เคารพในเหตุผล ปฏิบัติตนตามสถานภาพ บทบาท สิทธิ หน้าที่ เคารพสิทธิและเสรีภาพของบุคคลอื่น มีจิตสาธารณะ เคารพกฎหมาย และมีคุณธรรม จริยธรรม ซื่อสัตย์สุจริต ตามวิถีประชาธิปไตยได้ ย่อมจะส่งผลดีทั้งต่อตนเอง สังคม และความสงบสุขของประเทศชาติโดยรวม ซึ่งถ้าคนไทยส่วนใหญ่ประพฤติปฏิบัติเป็นพลเมืองดี ประเทศก็จะเกิดความสันติ ความสงบสุข ปราศจากความขัดแย้งและความแตกแยก ประเทศชาติของเราก็ย่อมพัฒนาเจริญก้าวหน้าได้อย่างรวดเร็ว ซึ่งสมาชิกทุกคนจะต้องรู้จักบทบาท หน้าที่ของตน ในฐานะพลเมืองดีตามวิถีประชาธิปไตยคือ ต้องเป็นบุคคลที่มีคุณธรรม และจริยธรรม เป็นหลักในการดำเนินชีวิต รู้จักการทำงานร่วมกัน มีส่วนรับผิดชอบในกิจกรรมทางสังคม เคารพกติกาของสังคมประชาธิปไตย ด้วยการเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมือง เศรษฐกิจของประเทศด้วยความรับผิดชอบและมีจิตสำนึกที่ดี ซึ่งถ้าทุกคนตระหนักถึงความสำคัญและปฏิบัติตนเป็นพลเมืองดีตามวิถีประชาธิปไตย ย่อมส่งผลต่อการพัฒนาประเทศให้มีความเจริญก้าวหน้า และจะช่วยให้การอยู่ร่วมกันในสังคมดำเนินไปได้อย่างสงบสุข รวมทั้งจรรโลงให้การปกครองระบอบประชาธิปไตยมีความมั่นคงมากยิ่งขึ้น

* * * *

ประชาธิปไตยในมุมมองของท่าน

ระดับมัธยมศึกษาปีที่ ๑ - ๓ หรือเทียบเท่า
รางวัลที่ ๓ : เด็กหญิงวณัญญา พงษ์เกษมสุข

คำว่า “ประชาธิปไตย” หมายถึง ระบอบการปกครองประเทศโดยประชาชนที่ให้ความเป็นอิสระเสรีแก่คนในประเทศ ภายใต้กฎหมาย ข้อบังคับใช้ต่างๆ เป็นการปกครองโดยให้บุคคลในประเทศมีอิสระเสรีทางความคิด การกระทำ และการประกอบอาชีพต่างๆ แต่ภายใต้ทุกๆ ความคิด การกระทำ และการประกอบอาชีพต่างๆ นั้นจะต้องถูกต้อง เหมาะสม และสุจริต อยู่ภายใต้กฎหมาย กฎระเบียบ ประเพณี และกรอบแห่งคุณความดีที่สังคมได้ตั้งเอาไว้เพื่อประโยชน์สูงสุดของหมู่คณะและที่สำคัญที่สุด คือ ความสงบสุข ความร่มเย็นของบุคคลในสังคมและประเทศชาติ ด้วยเหตุนี้จึงมีคำกล่าวกันว่า “ประชาธิปไตยเป็นระบอบการปกครองที่ดีที่สุดเท่าที่มนุษย์คิดค้นได้”

ประชาธิปไตย เป็นสิ่งที่ประชาชนทุกคนต่างก็รู้ดีว่าเป็นการปกครองโดยรัฐบาลรูปแบบหนึ่งที่มีแนวคิดในการปกครองตนเองของประชาชน อำนาจการปกครองสูงสุดเป็นของประชาชน และเป็นระบอบสถาบันที่ให้ความอิสระเสรีแก่บุคคลในประเทศ แต่เนื่องจากประชาชนมีจำนวนมาก และทุกคนไม่สามารถจะทำการบริหารบ้านเมืองด้วยตนเองได้ จึงมอบหมายให้ผู้อื่นโดยการเลือกตั้งผู้แทนเข้าไปบริหารประเทศแทนตนเอง ได้แก่ คณะรัฐมนตรี รัฐสภา และศาล ให้ช่วยทำหน้าที่ดูแลความทุกข์ ความสุขประชาชน ให้เกิดสังคมแห่งความชอบธรรมโดยมีเสรีภาพ เสมอภาค และภราดรภาพ ด้วยเหตุนี้การปกครองประเทศในระบอบประชาธิปไตยจึงมีองค์กรของรัฐ ๓ องค์กร ได้แก่

๑. ฝ่ายนิติบัญญัติ คือ รัฐสภา เป็นตัวแทนประชาชน ทำหน้าที่ในการตรากฎหมายเพื่อจะให้ฝ่ายบริหารนำไปใช้ในการบริหารประเทศ ตลอดจนมีหน้าที่คอยควบคุมการบริหารราชการของรัฐบาล

๒. ฝ่ายบริหาร คือ รัฐบาล เป็นตัวแทนประชาชน ทำหน้าที่ในการบริหารประเทศให้เป็นไปตามกฎหมายในนามของพระมหากษัตริย์ ซึ่งประกอบไปด้วย นายกรัฐมนตรีและคณะรัฐมนตรี

๓. ฝ่ายตุลาการ คือ ศาล เป็นตัวแทนประชาชน ทำหน้าที่พิจารณาพิพากษาคดีความต่างๆ โดยใช้กฎหมายเป็นหลัก ศาลไทยนั้นมี ๓ ชั้น ได้แก่ ศาลชั้นต้น ศาลอุทธรณ์ และศาลฎีกา

อย่างไรก็ตาม ประเทศไทยเรามีอาณาเขตกว้างขวางอีกทั้งมีประชาชนเป็นจำนวนมาก จึงต้องมีการแบ่งอำนาจบริหารและเขตการปกครองเป็นส่วนๆ อันได้แก่ ส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค ส่วนท้องถิ่น และส่วนการปกครองรูปแบบพิเศษ เพียงเพื่อให้การปกครองและการบริหารให้เกิดความเจริญก้าวหน้า และประชาชนดำเนินชีวิตร่วมกันอย่างมีความร่มเย็น เป็นสุขอย่างทั่วถึงกัน ดังนั้น รัฐบาลผู้ที่ได้รับอำนาจมอบหมายจากประชาชนทุกหมู่เหล่า เข้าไปบริหารประเทศนั้น ต้องมุ่งมั่นปฏิบัติหน้าที่อย่างดี มีความซื่อสัตย์ เป็นธรรม โปร่งใส และให้คำนึงถึงประโยชน์ของประเทศชาติและประชาชนชาวไทยเป็นสำคัญ นี่คือ มุมมองด้านการปกครองตามระบอบประชาธิปไตยโดยทั่วไปของไทยที่ให้ความเชื่อมั่นศรัทธาว่า เป็นระบอบการปกครองที่ดีที่สุด และจะสร้างความยุติธรรมให้เกิดแก่สังคม เหมาะสมกับประเทศไทยอย่างยิ่ง ซึ่งแท้ที่จริงแล้วมุมมองในเรื่องประชาธิปไตยในปัจจุบันนี้ยังมีความคิดเห็นที่แตกต่างกันไปของแต่ละบุคคล เพราะประชาชนยังต้องเสาะแสวงหาความเป็นประชาธิปไตยที่สมบูรณ์อย่างมีความหวัง ทั้งๆ ที่ประเทศไทยได้มีการเปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์เป็นระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข เมื่อวันที่ ๒๔ มิถุนายน ๒๔๗๕ ซึ่งก็นับเป็นเวลา ๘๐ ปีแล้ว และมีรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ฉบับปัจจุบัน พ.ศ. ๒๕๕๐ แต่การพัฒนาประเทศไทยในปัจจุบันยังไม่บรรลุผลสำเร็จตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญ เพราะแนวความคิดเรื่องกรอบแห่งประชาธิปไตยที่สมบูรณ์ก็ยังมีส่วนที่แตกต่างกัน ไม่เป็นเอกภาพหรืออย่างไร ส่วนดิฉันคิดว่า โดยหลักการประชาธิปไตยของสังคมไทยที่มีอยู่ ก็ยังคงใช้ได้อยู่ เนื่องจากหลักการหรือรากฐานวิถีชีวิตในสังคมการเมืองการปกครองตามระบอบประชาธิปไตยอย่างแท้จริงนั้นมุ่งเน้นให้สังคมรวมตัวกันอยู่ด้วยองค์ประกอบอย่างน้อย ๔ ประการ ได้แก่

๑) อยู่ด้วยกันอย่างมีสันติสุข สุขกายสุขใจ ที่สังคมมีความสงบเรียบร้อยปราศจากอันตรายทั้งหลายทั้งปวง

๒) อยู่ด้วยกันอย่างมีสันติภาพ ไม่แก่งแย่งชิงดีชิงเด่น ไม่ทำร้ายซึ่งกันและกัน

๓) อยู่ด้วยกันอย่างเสรีภาพ มีอิสระเสรี มีความเสมอภาค ทำอะไรได้ภายในขอบเขตที่ไม่ทำความเดือดร้อนให้ผู้อื่น

๔) อยู่ด้วยกันอย่างมีความสามัคคี มีความช่วยเหลือซึ่งกันและกัน มีความรักใคร่ ประองดองกันเป็นเอกภาพ

องค์ประกอบเหล่านี้เป็นองค์ประกอบที่ทำให้สังคมอยู่อย่างมีความสุข เกิดความเจริญก้าวหน้าได้ตามหลักการของประชาธิปไตย ซึ่งก็นับว่าเป็นหลักการที่ดี แต่ที่เป็นอยู่ในปัจจุบันของสังคมไทย เนื่องจากประชาธิปไตยยังไม่สมบูรณ์แบบจึงทำให้สังคมไม่เจริญก้าวหน้าเท่าที่ควร ที่เป็นเช่นนี้เพราะ

๑) ประชาชนไม่เข้าใจกฎ กติกา ประชาธิปไตย คือ ไม่เข้าใจระบอบการบริหารการปกครองตามระบอบประชาธิปไตยว่า มีโครงสร้างอย่างไร มีระเบียบหรือกฎกติกาอย่างไร เป็นต้น เมื่อไม่เข้าใจเพียงพอ การเคารพ

และการปฏิบัติตามกฎระเบียบและตัวบทกฎหมายจึงไม่เกิดขึ้น

๒) ประชาชนไม่เข้าใจต่อการมีสิทธิของตนและผู้อื่นตามระบอบประชาธิปไตย ดังนั้น การเคารพต่อสิทธิของตนและผู้อื่น รวมทั้งการรับฟังความเห็นของผู้อื่นจึงไม่เกิดขึ้น

๓) ประชาชนไม่เข้าใจต่อหน้าที่ของตนและผู้อื่นตามระบอบประชาธิปไตย ดังนั้น การเคารพต่อหน้าที่รับผิดชอบต่อกันและผู้อื่นจึงไม่เกิดขึ้น

๔) ประชาชนไม่เข้าใจเรื่องความสามัคคีตามระบอบประชาธิปไตย ดังนั้น ความร่วมมือและประสานงานกับผู้อื่นจึงไม่เกิดขึ้นในสังคม

ดังนั้น การสร้างสังคมไทยให้เข้าสู่การปกครองระบอบประชาธิปไตยที่สมบูรณ์นั้น ต้องหันมาร่วมสร้างบุคคลในสังคมไทยให้ประกอบด้วยองค์ประกอบ ๔ ประการ ดังนี้คือ

- ๑) ให้มีกฎ กติกาประชาธิปไตย
- ๒) ให้เข้าใจสิทธิและความสามารถ
- ๓) ให้รู้จักบทบาทและหน้าที่
- ๔) ให้มีความร่วมมือ ร่วมใจกัน

ประการแรก ให้ประชาชนมีกฎ กติกา ประชาธิปไตย ในการปกครองระบอบประชาธิปไตยทุก ๆ ประเทศต้องมีกฎ กติกา ระเบียบวินัย กฎหมายบ้านเมืองหรือข้อบังคับที่กำหนดไว้อยู่แล้ว เราต้องประชาสัมพันธโดยหันหน้าเข้าหากัน ทุกภาคส่วน ทุกพื้นที่ ทั้งภาครัฐและเอกชน ให้มีนโยบายเผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร เรื่องระเบียบวินัย กฎหมายบ้านเมืองให้แก่ประชาชนหรือเยาวชนให้ทราบกันอย่างทั่วถึง โดยไม่คำนึงว่า สถานที่หรือประชาชนนั้นจะอยู่ในชุมชนเมืองหรือชนบท อีกทั้งยังกำหนดบทบาท ตำแหน่งหน้าที่ให้บุคคลผู้รับผิดชอบ เพื่อมอบหมายให้ดูแล อบรมสั่งสอน ให้มีการศึกษาเรื่องระเบียบกฎหมายต่างๆ ให้ทั่วถึง ให้เข้าใจ และนำไปปฏิบัติได้อย่างเป็นรูปธรรม

ประการที่ ๒ ให้เข้าใจสิทธิและความสามารถ ทุกภาคส่วนร่วมแรงร่วมใจกระจายข้อมูล ข่าวสาร เรื่องสิทธิและความสามารถของตนเองและผู้อื่นที่จะกระทำได้ในระบอบประชาธิปไตยว่า สามารถทำได้แค่ไหนอย่างไร รัฐให้ความคุ้มครอง ป้องกันสิทธิในการกระทำเรื่องต่างๆ ได้แค่ไหนอย่างไร เช่น การชุมนุมกัน การยื่นเรื่องราวร้องทุกข์ การมีสิทธิในการออกเสียงเลือกตั้ง การแสดงออกซึ่งความคิดเห็นต่างๆ เป็นต้น สามารถทำได้ระดับไหน

ประการที่ ๓ ให้รู้จักบทบาทหน้าที่ สร้างความเข้าใจเรื่องบทบาทและหน้าที่ให้เกิดแก่ประชาชนหรือเยาวชนให้ทั่วถึงว่า การปกครองระบอบประชาธิปไตยนั้น รูปแบบอย่างหนึ่งของการปกครองคือ ต้องรู้จักและมีความรับผิดชอบต่อบทบาท หน้าที่ของตนเองเป็นพื้นฐานสำคัญ เช่น หน้าที่ของปวงชนชาวไทย หน้าที่ของ

เจ้าหน้าที่ของรัฐ หน้าทีของบุคคลทั่วไป อาทิเช่น บทบาทของลูกกับพ่อแม่ นักเรียนกับครู ศาสนิกชนกับศาสนา ประชาชนกับพระมหากษัตริย์ สังคมกับประเทศชาติ เป็นต้น

ประการสุดท้าย ให้มีความร่วมมือร่วมใจกัน วิธีการที่จะสร้างให้เกิดขึ้นในประชาชนหรือเยาวชน ต้องช่วยกันทุกภาคส่วนโดยพยายามสร้างให้ทุกชุมชนได้ตั้งกลุ่ม รวมกลุ่มกันอย่างสม่ำเสมอ ให้แสดงความคิดเห็น ในหลากหลายเรื่องเพื่อให้เกิดคุณลักษณะของผู้มีความเป็นประชาธิปไตย คือ มีความเคารพในความเป็นบุคคล และการตัดสินใจของผู้อื่น ให้สิทธิเสรีภาพและเปิดโอกาสให้ได้แสดงความคิดเห็น มีจิตใจกว้างขวาง มีขันติธรรม พิจารณาความคิดเห็นของผู้อื่นอย่างเป็นธรรม ยึดหลักเหตุผลในการตัดสินใจ รู้จักแก้ปัญหาโดยสันติวิธี

เราจะต้องตั้งหลักว่า เราต้องพัฒนาประเทศไทยเราให้เป็นประชาธิปไตยอย่างสมบูรณ์ตามหลักการที่ดี อยู่แล้วให้ได้ โดยเราต้องตั้งใจร่วมกันว่าประเทศไทยจะไปถึงจุดนั้นให้ได้ จะต้องแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจและพัฒนา ประเทศไปแข่งขันในเวทีโลกให้ได้ จะต้องมีเสถียรภาพทางการเมือง คือ ไม่ให้คนในสังคมขัดแย้งกันให้ได้ รัฐบาล จะต้องบริหารประเทศอย่างมีประสิทธิภาพให้ได้ และเราต้องมีระบบยุติธรรมที่มีความยุติธรรม ให้ความเป็นธรรม แก่ทุกคนได้ สังคมไทยต้องการก้าวพ้นจากปัญหาต่างๆ เพื่อไปสู่จุดมุ่งหมายที่เราต้องการนั้น เราจะต้องให้ความสำคัญแก่กระบวนการพัฒนาประชาธิปไตยใน ๔ ประเด็นสำคัญดังกล่าว เพื่อให้เกิดกติกาที่เป็นประชาธิปไตย และยุติธรรม เกิดสภาพการบริหารการปกครองที่ประชาชนยอมรับ เกิดพลังประชาธิปไตยให้เข้มแข็งกว้างขวาง ทั่วประเทศ เกิดความเข้าใจในหลักสำคัญของการปกครองที่ถูกต้องและเกิดความสมัคสมาน สามัคคี ประองดอง กันขึ้นภายในประเทศ

ก่อนอื่นทั้งหมดนั้น หากจะให้ประชาธิปไตยเกิดขึ้นในประเทศอย่างแท้จริง เราต้องสร้างประชาธิปไตยให้เกิดขึ้นกับตัวเราเองเสียก่อน นั่นคือ เราต้องมีระเบียบวินัยในตนเอง มีความเคารพในความคิด บทบาท และ **หน้าที่ของตัวเราเองและของแต่ละบุคคล** ซึ่งไม่ทำความเสียหาย ไม่ทำความเดือดร้อนให้แก่ตนเองและผู้อื่น อีกทั้งต้องมีความยุติธรรมต่อผู้อื่นด้วย นั่นจึงเรียกว่า “ผู้มีความเป็นประชาธิปไตยในตนเอง” ซึ่งการจะมีประชาธิปไตยในตนเองนั้นต้องรู้จักสร้างตัวเองให้ได้ เพราะเป็นไปไม่ได้ที่จะเกิดขึ้นลอยๆ และการสร้างประชาธิปไตยให้เกิดแก่ตนเองนั้น ก็ไม่ได้มีความยุ่งยาก สลับซับซ้อนแต่ประการใด เพียงแต่ทุกคนในสังคม ประเทศชาติพยายามฝึกตนให้รู้สำนึกเสมอว่า ตนเองเป็นใคร ทำอะไรอยู่ สิ่งที่ทำนั้นถูกต้องแล้วหรือไม่ ตนมี บทบาทหน้าที่อย่างไร จะทำให้เราทุกคนรู้จักตนเอง รู้จักผู้อื่น จะส่งผลให้ตนไม่เบียดเบียนตนและผู้อื่น ไม่สร้างความเดือดร้อนให้ผู้อื่น เท่านั้นก็ได้ชื่อว่าเป็นผู้มีประชาธิปไตยแล้ว จากนั้น ทุกๆ คนจะเกิดสำนึกในการปฏิบัติตน ตามกฎหมาย ตามกฎระเบียบ ตามประเพณี แบบแผนและหน้าที่ของตนโดยอัตโนมัติ และสังคมรวมถึง ประเทศชาติจะพบแต่ความสงบสุขอย่างแน่นอน เนื่องจากทุกๆ สิ่งทุกอย่างอย่างที่กระทำนั้น เกิดจากการพิจารณา ไตร่ตรองอย่างรอบคอบ เป็นระบบเรียบร้อยแล้ว เมื่อความคิดถูกต้อง การกระทำทางกายและวาจาในการกระทำ ทุกๆ เรื่องก็ต้องถูกต้อง เหมาะสมไปด้วย เมื่อประชาธิปไตยงอกงามกับตนแล้ว ผลก็จะเพริศแพร้ว เบ่งบานไปถึง

ประเทศชาติอย่างแน่นอน

ด้วยมุมมองของดิฉันเชื่อว่า ประชาธิปไตย คือ การกระทำสิ่งใดก็ตามให้เป็นไปภายใต้กรอบกฎหมายของประเทศ ถูกต้องตามกฎหมาย ระเบียบของสังคม เหมาะสมกับประเพณี วัฒนธรรม หนุนนำให้บุคคลทุกคนในสังคม ประเทศชาติ มีสิทธิ เสรีภาพ ในการดำรงชีวิตอย่างปลอดภัย และมีความสุขตามบทบาท หน้าที่ของตนโดยไม่เป็นไปเพื่อเบียดเบียนตนและผู้อื่น ไม่ทำให้ตนเองและผู้อื่นเดือดร้อน และดิฉันเชื่อว่า ถ้าหลักการปกครองนี้ สมบูรณ์แบบ จะเป็นหลักการปกครองที่ดีสำหรับประเทศไทยอย่างแน่นอน แต่ก่อนที่จะสมบูรณ์ได้ เราจงร่วมใจสร้างประชาธิปไตยให้เกิดขึ้นกับตัวเราแต่ละคนอย่างสมบูรณ์แบบให้ได้เสียก่อน และนั่นจะเป็นหลักประกันแน่นอนว่า ประชาธิปไตยจะกระจาย เบ่งบานสู่ระดับประเทศอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้เลย

* * * *

ประชาธิปไตยในมุมมองของท่าน

ระดับมัธยมศึกษาปีที่ ๑ - ๓ หรือเทียบเท่า

รางวัลชมเชย : เด็กหญิงสุภาพร ปิติลและ

ประชาธิปไตยเป็นแนวคิดในการบริหารประเทศที่ได้รับการยอมรับมากที่สุดในสังคมโลก เป็นระบอบการปกครองประเทศที่มีสาระสำคัญ โดยให้อำนาจอธิปไตยเป็นของประชาชน เพื่อประชาชน โดยประชาชน กล่าวคือยึดประชาชนเป็นหลักและประชาชนทุกคนจะมีสิทธิเสรีภาพที่เท่าเทียมกันทุกคนในการกำหนดวิถีชีวิตของตน มีส่วนร่วมในการปกครองประเทศอย่างเสมอภาค เท่าเทียมกัน หลากๆ ประเทศทั่วโลกได้นำระบอบประชาธิปไตยไปใช้ในการปกครองประเทศของตน แม้ประเทศไทยเองเป็นประเทศหนึ่งที่ได้้นำการปกครองระบอบนี้มาใช้ ภายหลังจากการปกครองระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ที่เป็นระบอบการปกครองซึ่งพระมหากษัตริย์มีอำนาจสิทธิ์ขาดในการบริหารและการปกครองประเทศ แต่นำมาใช้ในลักษณะประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข โดยมีกฎหมายสูงสุด คือ รัฐธรรมนูญ

ธรรมเนียมการปกครองระบอบประชาธิปไตยที่คนไทยพูดถึงกันอยู่ทุกวันนี้ เป็นที่ทราบกันดีว่ามีที่มาจากธรรมเนียมการปกครองของชาติตะวันตก ซึ่งได้รับการถ่ายทอดสืบต่อกันมาจากสมัยกรีกโบราณอีกต่อหนึ่ง แต่ประเทศไทยเริ่มตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๔๗๕ มีการเปลี่ยนแปลงการปกครองในสมัยรัชกาลที่ ๗ โดยพันเอกพหลพลพยุหเสนาเป็นผู้นำในการเปลี่ยนแปลงระบอบการปกครองและบริหารประเทศเรื่อยมาเป็นลำดับ อย่างไรก็ตาม การปกครองและบริหารประเทศไทยทุกวันนี้มีนักปราชญ์ นักการเมือง หรือประชาชนทั่วไปหลายคน ให้มุมมองว่า ประชาธิปไตยในประเทศไทยยังไม่เต็มใบทั้งๆ ที่ใช้มานานแล้วก็ตามที และมีมุมมองกันหลากหลายแง่ แยกแยะความคิดเห็นที่โดดเด่นกันไปตามความคิดของตน เพื่อนำเสนอหลักการ กรอบแห่งประชาธิปไตยของไทยเพื่อให้เป็นไปอย่างลงตัวที่สุด

ส่วนในแง่แห่งมุมมองของข้าพเจ้าคิดว่า คนทุกคนต้องการมีความสุขสงบ ความเพียบพร้อมและสมบูรณ์พร้อมทั้งนั้น แต่ในเบื้องต้นแล้วต้องมีร่างกายและจิตใจที่สมบูรณ์เสียก่อน ถ้าร่างกาย จิตใจไม่สมบูรณ์แม้จะได้รับความภายนอกที่เพียบพร้อมเพียงใดก็ตาม ความสุขก็ยังไม่สมบูรณ์อยู่นั่นเอง ดังนั้น การดำเนินชีวิตในสังคมจะให้ความหมายและมีความสุข จึงต้องอาศัยร่างกายและจิตใจที่สมบูรณ์เป็นอันดับแรก ด้วยเหตุนี้ ข้าพเจ้ามองถึง

การปกครองระบอบประชาธิปไตยนี้เป็นเสมือน “คน” ที่ประกอบด้วยจิตใจ ศีรษะ ลำตัว แขน และขา หรือเท้า คนเราเมื่อมีองค์ประกอบพร้อม ความสุขก็เกิดมีแล้ว และจะเสาะแสวงหาความสุขอย่างอื่นมา ก็หาได้ง่ายขึ้น ในแง่ของประชาธิปไตยก็เช่นกัน เมื่อประชาธิปไตยสมบูรณ์ครบองค์ประกอบก็มั่นใจได้ว่า ความสุขสงบในเบื้องต้น ในตัวเองจะเกิดขึ้นและความสุขรอบข้างก็จะเกิดขึ้นตามมา ข้าพเจ้าขอเสนอความหมายในแง่มุมมองที่เปรียบเทียบกับประชาธิปไตย ดังนี้

๑. จิตใจ หมายถึง มีหลักธรรมาภิบาล
 ๒. ศีรษะ หมายถึง มีหลักอำนาจธิปไตย
 ๓. ลำตัว หมายถึง มีหลักวิถีประชาธิปไตย
 ๔. แขนทั้งสอง หมายถึง มีหลักนิติธรรมและคุณธรรม
 ๕. เท้าทั้งสอง หมายถึง มีบทบาทการเมืองการปกครองและบทบาทประเพณี วิถีชีวิต
- เพื่อให้ได้มองเห็นชัดถึงองค์ประกอบที่ข้าพเจ้าได้เปรียบเทียบกับไว้ จึงขออธิบายได้ ดังนี้

ประการแรก จิตใจ หมายถึง มีหลักธรรมาภิบาล กล่าวคือ การปกครองระบอบประชาธิปไตยนั้น ต้องประกอบด้วย หลักธรรมาภิบาลเป็นจิตใจอันเป็นกรอบความคิดและการกระทำ หลักธรรมาภิบาลนี้ที่ผู้ใหญ่ หรือผู้รู้ในบ้านเมืองเราหลายท่านได้กล่าวไว้ในสื่อต่างๆ หรือแม้กระทั่งคุณครูท่านได้กล่าวไว้ว่า เป็นหลักที่ทำให้ ประเทศชาติมีการบริหารงานที่มีประสิทธิภาพสู่ประชาชน โดยมุ่งให้เกิดความเป็นอิสระในการบริหารงาน ให้ผู้บริหารสามารถปฏิบัติงานได้บรรลุตามเป้าหมาย สถาบันที่ทำหน้าที่บริหารงานภาครัฐ แม้ในตัวประชาชน ทุกคนก็สามารถนำมาใส่ใจในตนเอง บริหารตัวเอง ครอบครัว ก็จะเป็นเหตุให้เกิดความเหมาะสมในการ ดำเนินชีวิตของตนเองได้ **องค์ประกอบของหลักธรรมาภิบาลดังกล่าวนี้ ที่สำคัญ ๖ ประการ ดังนี้**

- ๑) หลักนิติธรรม คือ การกระทำ การพูด การคิดต่างๆ ต้องเป็นไปภายใต้กฎหมาย กฎระเบียบ ข้อบังคับ ฯลฯ
- ๒) หลักคุณธรรม คือ ยึดถือหลักความดี ยึดมั่นในความถูกต้องดีงามตามหลักศาสนา เช่น มีความซื่อสัตย์ ความเพียร ความอ่อนน้อม การพูดจาไพเราะ
- ๓) หลักความโปร่งใส คือ เปิดเผยข้อมูลข่าวสารอย่างตรงไปตรงมาและสามารถตรวจสอบความถูกต้อง ของกิจกรรมต่างๆ ร่วมกันได้
- ๔) หลักความมีส่วนร่วม คือ ทุกคนทุกฝ่ายมีส่วนร่วมรับรู้ ร่วมเสนอความเห็นในการตัดสินใจ
- ๕) หลักความรับผิดชอบ คือ รับผิดชอบต่อหน้าที่ที่ตนรับผิดชอบและพร้อมที่จะปรับปรุงแก้ไข
- ๖) หลักความคุ้มค่า คือ ยึดหลักความประหยัดและความคุ้มค่า ใช้จ่ายให้เกิดประโยชน์

ประการที่ ๒ ศีรษะ หมายถึง มีหลักอำนาจธิปไตย กล่าวคือ การปกครองระบอบประชาธิปไตยนั้น ต้องมีหลักการใช้อำนาจธิปไตย เป็นเสมือนศีรษะ เป็นอำนาจสูงสุดในการบริหารดูแลประเทศ ถ้าเปรียบประเทศ

เหมือนกับบ้าน ท่านกล่าวว่า อำนาจอธิปไตย คือ อำนาจในการจัดการดูแลบ้านที่เราอาศัยอยู่นั่นเอง ดังนั้นทุกคนต้องรักษาไว้เป็นอย่างดี ปฏิบัติหน้าที่ตามอำนาจนั้นๆ ให้เหมาะสม อำนาจอธิปไตยดังกล่าวมี ๓ ประการ ได้แก่

๑) อำนาจนิติบัญญัติ เป็นอำนาจในการออกกฎหมาย ผู้ใช้คือรัฐสภา มีหน้าที่ออกกฎหมายต่างๆ เพื่อใช้สำหรับเป็นเกณฑ์ในการบริหาร หรือดำเนินกิจกรรมต่างๆ สำหรับคุ้มครองสิทธิ เสรีภาพ และผลประโยชน์ของประชาชน

๒) อำนาจบริหาร เป็นอำนาจในการบริหารประเทศ ผู้ใช้คือรัฐบาล มีหน้าที่ช่วยเหลือ ดูแล บำบัดทุกข์ บำรุงสุขให้แก่ประชาชน คอยจัดการดูแล พัฒนาประเทศ รักษาความสงบเรียบร้อยและความมั่นคงของประชาชน ตามกฎหมายที่ได้บัญญัติเอาไว้แล้ว

๓) อำนาจตุลาการ เป็นอำนาจในการพิจารณาตัดสินคดีความต่างๆ ผู้ใช้คือศาล มีหน้าที่พิจารณาตัดสินคดีความต่างๆ ให้เป็นไปตามกฎหมาย

อำนาจทั้งสามดังกล่าวนี้ ท่านกล่าวไว้ว่าใช้เป็นอำนาจที่ถ่วงดุลกัน คานอำนาจระหว่างกันไว้ โดยไม่มีอำนาจใดเหนือกว่ากันเด็ดขาด ทั้งนี้ เพื่อใช้อำนาจให้เป็นไปอย่างยุติธรรม ถูกต้องตามทำนองคลองธรรม ไม่ไปละเมิดหรือลิดรอนสิทธิและเสรีภาพของประชาชน

ประการที่ ๓ ลำตัว หมายถึง มีหลักวิถีประชาธิปไตย กล่าวคือ การปกครองระบอบประชาธิปไตยนั้นต้องมีหลักการปฏิบัติตนตามระบอบประชาธิปไตย เปรียบเสมือนลำตัวของคนเราเพราะเป็นหลักความสมบูรณ์พร้อมด้วยการปฏิบัติตนให้เหมาะสมแก่ฐานะ ให้ถูกต้องตามกฎหมายบ้านเมืองอันเป็นระเบียบของสังคม หลักวิถีประชาธิปไตยดังกล่าวนี้ คือ หลักสิทธิ เสรีภาพ หน้าที่ และความเสมอภาคนั่นเอง กล่าวโดยรวม คือ ทุกคนในสังคมประชาธิปไตยมีกฎหมายคุ้มครองสิทธิ เสรีภาพเท่าเทียมกันและเสมอภาคกัน ไม่ว่าบุคคลนั้นจะรวยหรือจน เป็นหญิงหรือชายก็ตาม มีสิทธิความเป็นคนเท่าเทียมกัน มีสิทธิในการดำเนินชีวิต แสวงหาการทำงาน การนับถือศาสนาเท่าเทียมกัน ตัวอย่างเช่น ประเทศไทยได้มีนายกรัฐมนตรีหญิง คือ น.ส.ยิ่งลักษณ์ ชินวัตร ซึ่งได้รับการคัดเลือกให้ขึ้นดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีแล้วนั้น แสดงว่า ประชาธิปไตยไทยได้ให้สิทธิและเสรีภาพแก่ทุกคนจริงและเสรีภาพอื่นๆ อีกมากมายที่กฎหมายได้คุ้มครอง เช่น เสรีภาพในการเดินทาง การเลือกถิ่นที่อยู่ การแสดงความคิดเห็น การวิพากษ์วิจารณ์ การพูด การเขียน การพิมพ์ การโฆษณาและการสื่อความหมายอื่นๆ เป็นต้น หรือการปฏิบัติตนตามหน้าที่ต่างๆ ที่สามารถกระทำได้โดยไม่ขัดต่อหน้าที่ของพลเมืองที่ดี และไม่ขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน เช่น มีหน้าที่ในการปฏิบัติตนตามกฎหมาย หน้าที่รักษาชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์และการปกครอง เป็นต้น และหลักการสำคัญในการดำเนินชีวิตตามการปกครองระบอบประชาธิปไตยอย่างแท้จริงนั้น ประชาชนต้องมีความยึดมั่นในศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ เคารพสิทธิเสรีภาพ

ของผู้อื่น มีจิตใจกว้าง มีเหตุผล รู้จักประนีประนอม มีความอดทน มีความรับผิดชอบ เป็นต้น

ประการที่ ๔ แขนทั้งสอง หมายถึง มีหลักนิติธรรม คุณธรรม กล่าวคือ การปกครองระบอบประชาธิปไตยนั้นต้องมีหลักการใช้นิติธรรมและหลักคุณธรรม อันเปรียบเสมือนมือทั้งสองของคนที่ต้องคอยช่วยกันทั้งสองข้าง เพื่อให้งานสำเร็จลุล่วงไปด้วยดี หลักนิติธรรมเป็นหลักการใช้กฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับร่วมกันในการบริหารประเทศ บริหารองค์กร สังคม หมู่คณะ ให้มีระเบียบวินัยอันเป็นไปในทางเดียวกัน เช่น ประเทศไทยเราต้องมีรัฐธรรมนูญเป็นหลักใหญ่ในการบริหารบ้านเมือง ส่วนหลักคุณธรรมเป็นหลักคุณงามความดีตามหลักประชาธิปไตย อันเป็นวิถีการดำเนินชีวิตบนพื้นฐานความเสมอภาค เท่าเทียมกัน ไม่เบียดเบียนซึ่งกันและกัน อันเป็นพฤติกรรมประชาธิปไตย ซึ่งหลักธรรมนั้นอย่างน้อยต้องมี ๓ ประการ ได้แก่

๑) **การวรรกรรม** ได้แก่ ความเคารพในสถาบันชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ เคารพเทิดทูน พ่อ แม่ และญาติผู้ใหญ่

๒) **ปัญญาธรรม** ได้แก่ การรู้จักใช้เหตุผล การแก้ปัญหาต่างๆ ด้วยสันติวิธี กล้าแสดงความคิดเห็น กล้ารับฟังความคิดเห็น การช่วยเหลือส่วนรวมโดยใช้สติปัญญาอย่างเต็มที่

๓) **สามัคคีธรรม** ได้แก่ การมีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ของตน เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม ให้ความร่วมมือกับผู้อื่น

ประการสุดท้าย เท่าทั้งสอง หมายถึง มีบทบาททางการเมืองการปกครองกับบทบาททางประเพณี วิถีชีวิต กล่าวคือ การปกครองระบอบประชาธิปไตยนั้นต้องมีหลักของบทบาททางการเมืองการปกครองกับบทบาททางประเพณี วิถีชีวิตที่เป็นตัวนำพาให้ก้าวไปข้างหน้าอย่างถูกต้องตามระบอบประชาธิปไตยอย่างแท้จริง การมีบทบาทฐานะการเมืองการปกครอง คือ การรู้จักอำนาจหน้าที่ของตน รู้จักบทบาทในสภาพที่มีอยู่ เช่น สถานภาพเป็นสมาชิกทางสังคมในระดับประเทศ ระดับอำเภอ ระดับตำบล ก็ให้ทำหน้าที่ของตนให้ดีที่สุดตามบทบาทนั้นๆ รวมถึงการใช้สิทธิทางการเมืองด้วย เช่น การใช้สิทธิในการเลือกผู้แทนราษฎรเพื่อเป็นตัวแทนเข้าไปมีส่วนร่วมในการบริหารประเทศ เป็นต้น ส่วนบทบาททางประเพณี วัฒนธรรมนั้น คือ การเป็นสังคมที่มีวัฒนธรรม อันได้แก่

๑) **คติธรรม** คือ วัฒนธรรมเกี่ยวกับการดำเนินชีวิต

๒) **เนติธรรม** คือ วัฒนธรรมเกี่ยวกับกฎหมาย

๓) **วัตถุธรรม** คือ วัฒนธรรมเกี่ยวกับความเป็นอยู่

๔) **สทธรรม** คือ วัฒนธรรมเกี่ยวกับการเข้าสังคม

ส่วนประเพณี ได้แก่

๑) **จารีตประเพณี** คือ ประเพณีที่ต้องปฏิบัติ ถ้าไม่ปฏิบัติถือว่าผิด เช่น แม่ต้องเลี้ยงดูลูก เป็นต้น

๒) **ขนบประเพณี** คือ ประเพณีที่วางไว้เป็นแนวปฏิบัติ เป็นระเบียบแบบแผน เช่น ประเพณีการทำบุญ เป็นต้น

๓) **ธรรมเนียมประเพณี** คือ ประเพณีปฏิบัติตนธรรมดาทั่วไป เช่น การแต่งกายเข้าสังคม เป็นต้น

กล่าวโดยรวมแล้ว คือ การมีคุณธรรม จริยธรรมในสังคม การรู้จักปฏิบัติตนตามกฎหมาย การรู้จักการปฏิบัติตนเมื่อเข้าสู่สังคม การรู้จักปฏิบัติตนให้ถูกจารีตประเพณีและรักษาประเพณีของตนเองไว้

ระบอบการบริหารประเทศของไทยเราในปัจจุบันซึ่งเป็นที่ทราบกันดีว่าเป็นการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข แนวคิดนี้จะเป็นประชาธิปไตยอย่างแท้จริงได้นั้น ประชาชนต้องมีวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตย กล่าวคือ ประชาชนมีสิทธิเสรีภาพ ยอมรับในความแตกต่างที่หลากหลาย ตระหนักถึงบทบาทหน้าที่ของตนเองและผู้อื่น นำเหตุผลมาใช้ในการแก้ปัญหา เห็นความสำคัญของข้อมูลข่าวสารและติดตามตรวจสอบผู้บริหารประเทศ ฯลฯ เหล่านี้เป็นหลักการที่หลากหลายนำมารวมเป็นกรอบแห่งระบอบประชาธิปไตย ดังนั้น จึงมีมุมมองของแต่ละบุคคลแตกต่างกันออกไปอย่างมากมาย หลายแง่ หลายมุม เป็นกลุ่มเป็นพวกตามความคิดเห็น แต่ก็เป็นไปตามกรอบแห่งระบอบประชาธิปไตย แม้ข้าพเจ้าก็มีมุมมองเพื่อให้เห็นว่าประชาธิปไตยที่สมบูรณ์นั้นเป็นอย่างไร จึงต้องมีการเปรียบเทียบให้มีองค์ประกอบครบชุดสมบูรณ์ เหมือน “คน” คนมีร่างกายและจิตใจครบสมบูรณ์ ประชาธิปไตยก็มีองค์ประกอบครบสมบูรณ์เช่นกัน

* * * *

ประชาธิปไตยในมุมมองของท่าน

ระดับมัธยมศึกษาปีที่ ๑ - ๓ หรือเทียบเท่า
รางวัลชมเชย : เด็กหญิงรุ่งรัตน์า สมเครื่อง

ยามเลือกตั้งเลือกคนดีมีความคิด	หยุดขายสิทธิ์เลิกขายชาติสะอาดใส
เลือกทุกครั้งคิดทุกคราภาเบอร์ใด	ใจसानใจใช้ความคิดหนุนสิทธิ์ตัน
ยอมรับฟังความคิดเห็นใช้เป็นหลัก	ซึ่งนำหนักว่าตถูกผิดคิดแก้ไข
มือสานมือถือธรรมนำจิตใจ	สร้างภาพใหม่ด้วยระบอบกรอบความดี

คำว่า “ประชาธิปไตย” เป็นเพียงคำสั้นๆ ซึ่งหลายคนอาจให้คำนิยามที่แตกต่างกันออกไป แต่ความหมายที่แท้จริงแล้ว คำว่า “ประชาธิปไตย” คือ ระบอบการปกครองซึ่งบริหารมาจากเสียงข้างมากของพลเมืองผู้เป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตย โดยพลเมืองอาจใช้อำนาจของตนโดยตรงหรือผ่านผู้แทนที่ตนเลือกไปใช้อำนาจแทน นอกจากนี้ ยังเป็นอุดมคติที่ว่า พลเมืองทุกคนในชาติร่วมกันพิจารณากฎหมายและการปฏิบัติงานของรัฐ และกำหนดให้พลเมืองทุกคนมีโอกาสเท่าเทียมกันในการแสดงความคิดเห็นและเจตนาของตน

ประเทศไทยมีการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ซึ่งระบอบการปกครองนี้ พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๗ ได้พระราชทานรัฐธรรมนูญอันเป็นกฎหมายสูงสุดที่ใช้ในการปกครองประเทศแก่ประชาชนชาวไทย เมื่อวันที่ ๑๐ เดือนธันวาคม ปีพุทธศักราช ๒๔๗๕ ทำให้ประเทศไทยของเรามีการปกครองแบบประชาธิปไตย ซึ่งในความคิดของหลายคนอาจคิดว่า ประเทศไทยมีการปกครองแบบประชาธิปไตยมายาวนานนับ ๘๐ ปี ทำให้ประชาธิปไตยในประเทศไทยเป็นประชาธิปไตยอย่างสมบูรณ์แบบ เป็นประชาธิปไตยอย่างแท้จริง ด้วยระยะเวลาการปกครองที่ยาวนานนั่นเอง แต่ในมุมมองของฉันทิดว่าประชาธิปไตยในประเทศไทยยังไม่สมบูรณ์แบบ เพราะฉันทิมองว่าภาคประชาชนยังขาดความเข้าใจในคำว่า “ประชาธิปไตย” อย่างแท้จริง จึงทำให้ประชาชนไม่รู้ถึงสิทธิหน้าที่ของตนเองที่พึงจะมีอย่างถ่องแท้ เป็นผลทำให้ประชาชนไม่สนใจในการมีส่วนร่วมในการปกครองของสังคมประชาธิปไตย ดังเช่น ในเวลาเลือกตั้งผู้แทนที่จะเข้าไปทำหน้าที่ในการบริหารประเทศ ประชาชนมักจะไม่เห็นความสำคัญของการเลือกตั้งเท่าที่ควร จึงทำให้

การเลือกตั้งไม่มีคุณภาพ ทำให้ได้ผู้นำที่ไม่เป็นที่พึงพอใจมาบริหารประเทศ นอกจากนี้ ประชาชนยังขาดความเข้าใจในการใช้สิทธิหน้าที่ของตนเองอย่างถูกต้องเหมาะสม เมื่อมีการเลือกตั้งเราจะปฏิเสธไม่ได้เลยว่า มีการทุจริตในการเลือกตั้งเกิดขึ้น มีการซื้อสิทธิขายเสียงกันในท้องถิ่น โดยประชาชนไม่ได้คำนึงถึงการเลือกผู้นำที่ดีมาพัฒนาประเทศชาติ ไม่ได้คำนึงถึงความถูกต้องในการเลือกตั้ง ฉันคิดว่าถ้าฉันเป็นผู้มีสิทธิในการเลือกตั้งแล้วฉันจะไม่เลือกผู้ที่ซื้อสิทธิทุจริตในการเลือกตั้ง เพราะแค่การเลือกตั้งก็ไม่มี ความซื่อสัตย์แล้ว ถ้าไปบริหารประเทศก็จะเกิดการทุจริต ไม่โปร่งใส แล้วประเทศไทยจะพัฒนาไปในทางที่ดีได้อย่างไรกัน

ฉันคิดว่าเราชาวไทยทุกคนสามารถทำให้ประเทศไทยของเรามีประชาธิปไตยอย่างแท้จริง โดยเราจะต้องทำให้ระบอบประชาธิปไตยเป็นระบอบการปกครองที่ดี ประชาชนทุกคนมีส่วนร่วมในการบริหารประเทศอย่างแท้จริง เพื่อให้ประเทศชาติเจริญก้าวหน้า ใช้สิทธิหน้าที่ของตนเองอย่างถูกต้อง เมื่อเป็นระบอบการปกครองที่ดีแล้ว ประชาชนก็จะมีมีความสุขกับการที่ตนเองได้มีส่วนร่วมในการพัฒนาประเทศ เช่น เมื่อเสนอความคิดเห็นทุกคนจะยอมรับฟังความคิดเห็นของเรา แต่อาจจะไม่ได้เลือกความคิดเห็นนี้ เพราะในการที่จะแก้ปัญหาหรือการพัฒนาต่าง ๆ เราจะต้องเลือกความคิดที่ดี ที่สามารถนำไปใช้ได้ตรงจุดมุ่งหมาย ถึงแม้จะเป็นความคิดเห็นของผู้อื่น เราก็ต้องยอมรับเพื่อนำไปสู่การพัฒนาที่ดี เพื่อให้แก้ปัญหาได้ตรงจุด ซึ่งจะทำให้ประชาชนทุกคนมีความสุข เพียงแค่ยอมรับฟังความคิดเห็นซึ่งกันและกัน การที่จะทำให้ประชาธิปไตยเป็นระบอบการปกครองที่ดี ประชาชนมีความสุข เราจะต้องมุ่งเน้นไปที่ผู้นำเป็นสิ่งแรก ซึ่งผู้นำก็คือ ผู้ที่ถูกเลือกโดยประชาชน ให้เข้ามาทำหน้าที่ในการบริหารประเทศและการทำหน้าที่ของผู้นำนั้น จะต้องคำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวมเป็นหลัก มิใช่เพื่อประโยชน์ส่วนตัว พวกพ้องหรือพวกที่สนับสนุนตน ซึ่งเราจะเห็นการทำเพื่อประโยชน์ส่วนรวมของผู้นำในประเทศไทยอยู่มากมาย ดังเหตุการณ์ในช่วงที่สินค้าทางการเกษตรประสบปัญหาผลผลิตราคาตกต่ำจนเกษตรกรได้รับความเดือดร้อน ผู้นำของประเทศก็จะเข้ามาช่วยเหลือ ปรับราคาสินค้าทางการเกษตรให้สูงขึ้น ประกันราคาสินค้า ทำให้เกษตรกรได้จำหน่ายผลผลิตทางการเกษตรในราคาที่เป็นที่พึงพอใจ ทำให้ความเดือดร้อนบรรเทาลง ซึ่งจะเห็นว่าผู้บริหารประเทศได้ช่วยเหลือประชาชนที่ได้รับความเดือดร้อนอย่างทั่วถึง ถ้าหากผู้นำขาดคุณสมบัติดังกล่าวแล้ว ก็จะทำให้ประเทศชาติไม่เกิดการพัฒนาไปในทางที่ดี ตามที่ประชาชนทุกคนมุ่งหวังไว้

วิธีการที่จะทำให้ได้ผู้นำที่ดีมาเป็นผู้บริหารประเทศนั้น จะต้องอาศัยความร่วมมือหรือการมีส่วนร่วมของประชาชนทุกคน โดยประชาชนทุกคนจะต้องตระหนักถึงบทบาท หน้าที่ของตนเอง ไม่ว่าจะเป็นการเลือกบุคคลที่ดีมาเป็นผู้นำประเทศ และประชาชนทุกคนจะต้องร่วมมือกันในการตรวจสอบการทำงานของผู้นำ รวมทั้งการถอดถอนผู้นำที่ปฏิบัติตนไม่เหมาะสมออกจากการบริหารประเทศ แต่ก็ต้องคำนึงถึงกฎหมายด้วย เราจะต้องรวบรวมข้อมูลแล้วตรวจสอบให้ถูกต้องและอยู่ในกรอบของกฎหมาย เพราะไม่เช่นนั้นจะเกิดเหตุการณ์อันรุนแรง ดังเหตุการณ์ความรุนแรงที่เป็นประสพการณ์อันเลวร้ายของประเทศไทย ที่บางกรณีก็ขัดต่อกฎหมายของประเทศ นอกจากนี้ การกระทำความผิดดังกล่าวยังได้สร้างความเดือดร้อนแก่ประชาชนในพื้นที่ที่ใช้ในการชุมนุม ซึ่งฉันคิดว่าจาก

เหตุการณ์ต่างๆ ที่ผ่านมาแสดงให้เห็นว่า ประชาธิปไตยในประเทศไทยยังไม่เป็นประชาธิปไตยอย่างสมบูรณ์แบบ เพราะยังมีอีกหลายประเด็นที่เราต้องพัฒนาและช่วยกันทำให้เกิดขึ้นอย่างเป็นรูปธรรม เช่น การรับรู้ถึงบทบาทหน้าที่ของตนเองอย่างถูกต้องและนำไปปฏิบัติได้อย่างเหมาะสม การเรียนรู้ถึงความหมายที่แท้จริงของคำว่า “ประชาธิปไตย” การสร้างวินัยในตนเองของประชาชนชาวไทย

การจะทำให้ภาคประชาชนมีความเข้มแข็งและรู้ถึงบทบาท หน้าที่ของตนเองนั้น สิ่งสำคัญเราจะต้องมุ่งเน้นไปที่การให้การศึกษา ให้ความรู้แก่ประชาชนทั้งในและนอกระบบ เพื่อเสริมสร้างความเข้าใจ ปลุกฝังค่านิยม และวัฒนธรรมแบบประชาธิปไตยแก่ผู้เรียน นอกจากนี้ การรณรงค์ให้ความรู้แก่ผู้ที่ไม่มีโอกาสได้รับการศึกษาก็จำเป็นอย่างยิ่ง เมื่อประชาชนทุกคนมีความรู้ความเข้าใจในการปกครองระบอบประชาธิปไตยมากขึ้นและมีวัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วมมากขึ้น จะทำให้การเลือกตั้งมีคุณภาพ เป็นผลทำให้ประเทศชาติได้ผู้นำที่ดีสร้างประโยชน์ให้กับสังคม รวมทั้งการทำให้ผู้แทนที่ปฏิบัติตนไม่เหมาะสม ถูกถอดถอนออกจากการบริหารประเทศหรืออาจจะไม่เลือกเป็นผู้แทนในสมัยถัดไป

ประชาธิปไตยจะมีค่ามากหรือน้อยเพียงใด จะทำให้ประเทศไทยมีระบอบประชาธิปไตยที่ถูกต้องเหมาะสมและสามารถเป็นความหวัง เป็นอนาคตของประเทศไทยได้หรือไม่นั้น ฉันคิดว่าสิ่งสำคัญ หรือหัวใจหลักของระบอบประชาธิปไตย คือ ประชาชนชาวไทยทุกคนที่จะต้องเรียนรู้ให้เกิดความเข้าใจในระบอบประชาธิปไตยอย่างแท้จริง หากทุกคนร่วมมือกันสร้างประชาธิปไตยที่ถูกต้อง ให้เกิดขึ้นในประเทศไทยและพัฒนาให้ปรากฏแก่สายตาชาวโลกแล้ว เราก็จะได้รับการยอมรับจากทุกประเทศและที่สำคัญจากคนไทยเราเองว่า ประเทศไทยเป็นประเทศต้นแบบประชาธิปไตยอย่างแท้จริงและสมบูรณ์แบบ

* * * *

ระดับมัธยมศึกษาปีที่ ๔ - ๖ หรือเทียบเท่า

เรื่อง ศาสตร์รัฐธรรมนูญในความคาดหวัง
ของประชาชนของสังคมไทย

รางวัลที่ ๑ เงินรางวัลจำนวน ๑๕,๐๐๐ บาท พร้อมโล่เกียรติยศ และเกียรติบัตรของ
ประธานศาลรัฐธรรมนูญ

ได้แก่ นายปฏิญญา พันธธร ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๕
โรงเรียนศรีयाภัย อำเภอมือง จังหวัดชุมพร

รางวัลที่ ๒ เงินรางวัลจำนวน ๑๐,๐๐๐ บาท พร้อมเกียรติบัตรของประธานศาลรัฐธรรมนูญ

ได้แก่ นางสาวสุพัตรา ภูรินทร์ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๕
โรงเรียนบางมูลนากภูมิวิทยาคม อำเภอบางมูลนาก จังหวัดพิจิตร

รางวัลที่ ๓ เงินรางวัลจำนวน ๗,๐๐๐ บาท พร้อมเกียรติบัตรของประธานศาลรัฐธรรมนูญ

ได้แก่ นายจรศักดิ์ เหมทานนท์ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๖
โรงเรียนเบญจมราชูทิศ อำเภอมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช

รางวัลชมเชย เงินรางวัลๆ ละจำนวน ๓,๐๐๐ บาท พร้อมเกียรติบัตรของประธานศาลรัฐธรรมนูญ

ได้แก่ นางสาวมันทนา ชุมกลาง ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๖
โรงเรียนเชียงใหม่พิทยาคาร อำเภอมืองใน จังหวัดอุบลราชธานี

นายวรเทพ พูลสวัสดิ์ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๖
โรงเรียนอัสสัมชัญธนบุรี เขตบางแค กรุงเทพมหานคร

๒๐๒๒๐๒๒๐๒๒๐๒๒๐๒๒๐

ศาลรัฐธรรมนูญในความคาดหวัง ของประชาชนของสังคมไทย

ระดับมัธยมศึกษาปีที่ ๔ - ๖ หรือเทียบเท่า
รางวัลที่ ๑ : นายปฏิญญา พันธุ์

การรักษาความยุติธรรมแห่งกฎหมายสูงสุดของรัฐธรรมนูญถือเป็นหน้าที่สำคัญของศาลรัฐธรรมนูญ อันเป็นหน่วยงานที่พิจารณาชี้ขาดความเที่ยงธรรมให้ปรากฏชัดในสายตาประชาราษฎร์ผู้มีความปรารถนาให้ประเทศไทยเปี่ยมล้นด้วยความถูกต้อง ตั้งอยู่ในครรลองของความชอบธรรม ความคาดหวังของประชาชนในสังคมไทย จึงเป็นหน้าที่สำคัญของศาลรัฐธรรมนูญที่จะทำให้ความหวังของประชาชนเกิดผลบนสังคมไทย สร้างความศิวิไลซ์ให้แก่ประเทศชาติ ลบล้างความอยุติธรรมที่มีต่อรัฐธรรมนูญอันเป็นกฎหมายสูงสุดในการปกครองประเทศชาติให้หมดสิ้นไป

ตลอดระยะเวลากว่า ๑๔ ปีที่ศาลรัฐธรรมนูญได้สร้างความประจักษ์ชัดแล้วว่า เป็นองค์กรแห่งความคาดหวังของประชาชนโดยแท้จริง ทำหน้าที่พิจารณาอรรถคดีเพื่อขจัดปัญหาความขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ ประชาชนในชาติจึงมีความคาดหวังที่จะพึงพึ่งอิงอาศัยร่มโพธิ์แห่งความชอบธรรมของศาลรัฐธรรมนูญแห่งนี้ ที่แผ่ปกคลุมสร้างความร่มเย็นไปทั่วทุกหย่อมย่าน ทุกถิ่นฐานบ้านเมืองไทย ตราบใดที่คำว่าประชาธิปไตยยัง ยืนหยัดอยู่บนผืนแผ่นดินไทย ตราบนั้นประชาชนคนไทยในฐานะพลเมืองของชาติก็ยังไม่สิ้นความคาดหวังต่อศาลรัฐธรรมนูญ องค์กรซึ่งเป็นดั่งผู้ชี้ตกรอบความประพฤติตนต่อผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองและพรรคการเมือง ว่าด้วยข้อกำหนดกฎเกณฑ์ บทบัญญัติจากพระมหากษัตริย์ตั้งประกาศิตจากสวรรค์ ผู้ใดไม่ปฏิบัติตามย่อมหนีไม่พ้นการลงทัณฑ์จากผู้พิทักษ์ความยุติธรรม หรือที่ขนานนามกันว่า คณะตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ ผู้ซึ่ง เป็นความหวังของคนไทยในทุกหมู่เหล่าที่เฝ้ารอให้สังคมไทยอันเป็นแผ่นดินที่รักยิ่งกลับมาชุ่มฉ่ำไปด้วยหยาดน้ำแห่งความยุติธรรมที่มาจากศาลรัฐธรรมนูญแห่งนี้

พระราชบัญญัติ พระราชกำหนด บทบัญญัติเหล่านี้ ล้วนเป็นบทบัญญัติสิ่งสำคัญของการพัฒนาประเทศ ดังนั้น ตุลาการผู้ซึ่งทำหน้าที่แห่งการพิจารณาอรรถคดีในศาลรัฐธรรมนูญ จึงต้องรักษาเกียรติศักดิ์ศรีอันเป็นที่

เลื่อมใสของอาณาประชาราษฎร์ด้วยความซื่อตรงต่อหน้าที่ในการวินิจฉัยความชอบด้วยรัฐธรรมนูญเพื่อขจัดความขัดหรือแย้งที่มีต่อรัฐธรรมนูญ ศาลรัฐธรรมนูญจึงเปรียบเสมือนใยเหล็กที่เสริมความแข็งแรงให้กับกฎหมายบ้านเมือง สร้างบ้านเมืองให้มีชื่อมีแปร มีให้พรรคใดพวกใดมาอย่ายี่รัฐธรรมนูญของปวงชนชาวไทย การกระทำของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองที่ขัดต่อรัฐธรรมนูญ ซึ่งถือเป็นการดูถูกหยามหมิ่นกฎหมายสูงสุดในการปกครองประเทศ คงไม่มีประชาชนคนไทยผู้ใดเห็นด้วยกับการกระทำเช่นนี้ ทุกคนย่อมปรารถนาที่จะเห็นกลไกของอำนาจตุลาการที่มีประสิทธิภาพชัดเจนในทุกกรณีวินิจฉัย ไม่คลุมเครือเฉกเช่นหมอกบังตาที่ทำให้มองไม่เห็นหนทางแห่งความเหมาะสม ศาลรัฐธรรมนูญจึงเปรียบดั่งแสงอาทิตย์ยามเช้าที่สาดส่องแสงสว่างมายังท่ามกลางม่านหมอก ทำให้ม่านหมอกนั้นจางหายไป พบเจหนทางแห่งความชอบธรรมด้วยรัฐธรรมนูญ

เพื่อให้ประชาธิปไตยมีชีวิต ความคิดทางสังคมไทยจึงมีความสัมพันธ์กับศาลรัฐธรรมนูญ ความคาดหวังของคนในชาติส่วนใหญ่อาจมิใช่อำนาจบีบบังคับให้ต้องกระทำตาม แต่ประชาชนเป็นผู้ยึดครองอำนาจอธิปไตยอันเป็นอำนาจสูงสุดในการปกครองประเทศมากกว่า ๘๐ ปี จึงไม่ควรมองข้าม อย่าคิดเพียงว่าความหวังของประชาชนไม่มีผลต่อความเจริญของชาติ ข้าพเจ้าจึงเชื่อมั่นด้วยสำนึกรักประเทศชาติที่ส่งผ่านความคาดหวังที่ศาลรัฐธรรมนูญพึงกระทำได้

ประการแรก ศาลรัฐธรรมนูญจะต้องเป็นผู้จรรโลงกฎหมายให้คงความศักดิ์สิทธิ์ ผู้กระทำผิดทุจริตโกงกินจะต้องถูกลงโทษ บทบัญญัติต่างๆ ล้วนเป็นเสาหลักของบ้านเมืองที่จะอำนวยความชอบธรรมในสังคม การกำจัดผู้ที่ประพฤติปฏิบัติขัดต่อรัฐธรรมนูญให้หมดสิ้น ซึ่งถือเป็นหน้าที่ของศาลรัฐธรรมนูญโดยแท้ จะทำการเฉกเช่นสุภาชิตไทยที่ว่า เอาหูไปนา เอาตาไปไร่ มิได้ จักต้องไม่เพิกเฉยในทุกกรณีที่ขัดต่อบทบัญญัติรัฐธรรมนูญ เพื่อดำรงตนอยู่บนหลักนิติธรรมอันเป็นหลักชัยของศาลรัฐธรรมนูญและเป็นตัวกำหนดขอบเขตของการตัดสินใจทางการเมือง เพื่อให้หลักนิติธรรมทำงานเป็นผล มีความจำเป็นอย่างยิ่งที่เกียรติภูมิและอิสรภาพของฝ่ายตุลาการและระบบยุติธรรมทั้งหมดจะต้องปลอดจากการแทรกแซงด้วยอิทธิพลที่ผิดกฎหมาย รัฐจะกระทำการใดๆ ต้องอยู่ภายใต้กฎหมายอย่างเคร่งครัดและจะกระทำการใดอันนอกเหนือกฎหมายบัญญัติไว้มิได้

การร่างบทบัญญัติขึ้นมาต้องคำนึงถึงสิทธิและเสรีภาพของประชาชน ไม่กระทำการใช้อำนาจตุลาการในทางเสื่อม กล่าวคือ เบียดเบียนสิทธิ บดบังเสรีภาพของประชาชน สกัดกั้นประชาชนมิให้มีส่วนร่วมในการเข้าร่วมร่างกฎหมาย สิ่งเหล่านี้ถือเป็นภัยคุกคามที่ไม่ชอบด้วยหลักนิติธรรมที่ประชาชนไม่พึงปรารถนา ศาลรัฐธรรมนูญต้องขจัดพฤติกรรมของบุคคลที่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ เมื่อกระบวนการทางการเมืองกำกับด้วยกฎหมายและกรอบระเบียบกฎหมาย ราษฎรก็จะสามารถพิจารณาได้ว่ารัฐนั้นวางตนอยู่ได้อย่างถูกต้องอย่างไรก็ดี กฎหมายจะมีความศักดิ์สิทธิ์ และศาลรัฐธรรมนูญจะทำหน้าที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพได้นั้น สิ่งสำคัญต้องได้รับการสนับสนุนช่วยเหลือจากภาคประชาชน

ประการที่สอง คณะตุลาการศาลรัฐธรรมนูญต้องเป็นผู้ทรงความสามารถ มีประสิทธิภาพในการทำงาน คณะตุลาการศาลรัฐธรรมนูญจะต้องดำรงตนอยู่บนพื้นฐานแห่งความชอบธรรม มีใจที่เข้มแข็งไม่หวั่นไหวต่ออามิสสินจ้าง ปฏิบัติหน้าที่ให้สมศักดิ์ศรีตุลาการไทย สมกับที่ได้รับควมไว้วางพระราชหฤทัยจากพระเจ้าแผ่นดิน เป็นผู้ช่วยเหลือประชาชนไม่ใช่กระทำการเหยียบย่ำซ้ำเติมปัญหาความขัดแย้ง ควรคิดรับใช้ชาติ ไม่ควรคิดเป็นนายคน สิ่งเหล่านี้ล้วนเป็นที่คาดหวังของราษฎรทั้งสิ้น

คณะตุลาการศาลรัฐธรรมนูญต้องเป็นผู้ธำรงไว้ซึ่งรัฐธรรมนูญ ให้มีความมั่นคง ผู้พิทักษ์กฎหมายเฉกเช่น คณะตุลาการศาลรัฐธรรมนูญจึงต้องเป็นผู้ผดุงความยุติธรรมให้เกิดขึ้นบนสังคมไทย ขจัดภัยร้ายที่ขัดต่อรัฐธรรมนูญ ให้หมดสิ้น ขจัดเสี้ยนหนามของแผ่นดินให้หมดไป

ประการที่สาม ศาลรัฐธรรมนูญต้องสร้างความถูกต้อง เป็นธรรมของระบบนิติรัฐและรักษาความชอบธรรมของการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ประเด็นสำคัญของหลักนิติรัฐนอกจากจะต้องปรากฏในรัฐธรรมนูญเพื่อเป็นหลักประกันสิทธิเสรีภาพของประชาชนแล้ว ในสภาพความเป็นจริงของสังคม หลักนิติรัฐจะต้องได้รับการเคารพและปฏิบัติอย่างจริงจังอีกด้วย นิติรัฐ นิติธรรม เปรียบเหมือนต้นไม้ที่มีสายพันธุ์เดียวกันที่ต่างมุ่งให้ร่มเงาแก่ประชาชน ให้ได้รับความยุติธรรม มุ่งจำกัดอำนาจของผู้ปกครองที่กระทำการที่ขัดต่อรัฐธรรมนูญ ประเทศไทยจะต้องเป็นประเทศที่เป็นนิติรัฐอย่างแท้จริง กล่าวคือ เกิดหลักประกันในเรื่องสิทธิเสรีภาพของประชาชน ไม่ให้องค์กร สถาบันการเมือง รัฐสภา รัฐบาลฝ่ายปกครอง หรือศาลมีอำนาจบีบบังคับประชาชนโดยพลการ จึงต้องจัดให้มีระบบถ่วงดุลอำนาจเพราะเป็นที่ยอมรับโดยทั่วไปว่าบุคคลใดก็ตามที่มีอำนาจอยู่ในมือมักใช้อำนาจเกินเลยอยู่เสมอ เพื่อมิให้มีการใช้อำนาจเกินขอบเขต จึงจำต้องใช้อำนาจหยุดยั้งอำนาจตามวิถีทางแห่งกำลังโดยการกำหนดกรอบ ขีดเส้นกฎเกณฑ์ให้ปฏิบัติตามครรลองของความชอบธรรม

ศาลรัฐธรรมนูญจะต้องสอดส่องดูแลการกระทำของหน่วยงานภาครัฐที่ไม่ชอบด้วยกฎหมายหรือหลักนิติรัฐอย่างชัดเจน เพราะนอกจากจะแสดงให้เห็นถึงความไม่เคารพและหรือความผูกพันต่อกฎหมายสูงสุดของประเทศแล้ว ยังหมายถึงการมีส่วนก่อให้เกิดได้ทั้งจุดเริ่มต้นของการทุจริตคอร์รัปชันและการล่มสลายของหลักนิติรัฐในมิติของสังคมไทยได้อีกประการหนึ่งด้วย

ประการที่สี่ ศาลรัฐธรรมนูญต้องสร้างบรรทัดฐานการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนตามรัฐธรรมนูญ โดยเน้นการให้ความรู้ความเข้าใจด้านสิทธิเสรีภาพตามที่รัฐธรรมนูญให้การรับรองและตามที่ศาลรัฐธรรมนูญได้มีคำวินิจฉัยไว้เพื่อให้ประชาชนเข้าใจและสามารถปกป้องและคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของตนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

รัฐธรรมนูญในฐานะเป็นกฎหมายสูงสุดมีรากฐานแนวคิดจากแนวคิดรัฐธรรมนูญนิยมที่รัฐธรรมนูญเป็น

สัญญาประชาคม เป็นกรอบวิถีชีวิตทางการเมือง จัดตั้งองค์กรทางการเมือง แบ่งแยกการใช้อำนาจอธิปไตยและ ถ่วงดุลอำนาจระหว่างองค์กร จำกัดอำนาจรัฐและมีการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชน จึงทำให้รัฐธรรมนูญ อยู่ในฐานะสูงสุด การบัญญัติกฎหมายบ้านเมืองขึ้นมาใช้ ต้องไม่เป็นการบั่นทอนสิทธิที่ประชาชนสมควรได้รับ อีกทั้งศาลรัฐธรรมนูญต้องยืนหยัดอยู่บนรากฐานแห่งความบริสุทธิ์ สามารถเป็นผู้พิทักษ์สันติราษฎร์เพราะ ประชาชนมีความศรัทธาเป็นอย่างยิ่งว่า ศาลรัฐธรรมนูญจะเป็นผู้ปกป้องเหล่าประชา ปกป้องสิทธิมนุษยชนให้ รอดพ้นจากคลื่นลมมรสุมแห่งความไม่เป็นธรรมที่กำลังแพร่ไปทุกหย่อมย่าน ศาลรัฐธรรมนูญจึงต้องพิจารณาใน กรณีที่เห็นชอบตามที่ผู้ร้องเรียนว่าบทบัญญัติแห่งกฎหมายใดกระทบต่อสิทธิมนุษยชนและมีปัญหาเกี่ยวกับความ ชอบด้วยรัฐธรรมนูญ

ประการสุดท้าย ศาลรัฐธรรมนูญต้องทำหน้าที่เป็นผู้พิทักษ์รัฐธรรมนูญ มีใจคุณธรรม ยึดความยุติธรรม เป็นที่ตั้งตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช ๒๕๕๐ ซึ่งกำหนดให้ศาลรัฐธรรมนูญ มีอำนาจหน้าที่ในการพิจารณาวินิจฉัยคดีรัฐธรรมนูญ ทุกกระบวนการวินิจฉัยพิจารณาคดีจึงมีความสำคัญ คนไทยทั้งชาติหวังเป็นอย่างยิ่งว่า ทุกกรณีวินิจฉัย ศาลรัฐธรรมนูญตระหนักในเกียรติแห่งการทำหน้าที่ของตน เพื่อรักษาเกียรติแห่งรัฐธรรมนูญ แล้ววินิจฉัยคดีอย่างสุดความสามารถ มีความโปร่งใส ยุติธรรม และพร้อมให้ ประชาชนตรวจสอบได้ทุกเมื่อ เพื่อพิทักษ์ปกป้องคุ้มครองรัฐธรรมนูญอันเป็นกฎหมายสูงสุดในการปกครองประเทศ ไว้ กล่าวคือหากบทบัญญัติกฎหมายหรือร่างกฎหมายใดมีข้อความขัดหรือแย้งต่อบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญ ก็จะต้องมีการควบคุมโดยวินิจฉัยให้บทบัญญัติแห่งกฎหมายนั้นไม่มีผลใช้บังคับเมื่อนั้น

พลังของประชาชนเพียงอย่างเดียวไม่เพียงพอที่จะเป็นผู้ปกป้องรัฐธรรมนูญ ประชาชนจึงมีความคาดหวัง ต่อศาลรัฐธรรมนูญในฐานะที่เป็นองค์กรที่จัดตั้งขึ้นตามรัฐธรรมนูญ เปรียบดั่งร่มไทรที่เป็นวังวนาปกษาให้วิหค นานาได้พึ่งพาภายใต้ร่มเงา รัฐธรรมนูญจะคงความศักดิ์สิทธิ์ได้ถ้าศาลรัฐธรรมนูญนั้นได้ทำหน้าที่เป็นผู้พิทักษ์ได้ อย่างสุดกำลัง เท่านั้นยังไม่เพียงพอ ศาลรัฐธรรมนูญจะต้องเป็นผู้นำด้านคุณธรรม จริยธรรมในสังคมไทย กล่าวคือ เป็นผู้สร้างมาตรฐานแห่งความประพฤติของบุคคล รวมถึงต้องสร้างบรรทัดฐานและจุดยืนแห่ง ศีลธรรมให้เบ่งบานบนสังคมไทย คณะตุลาการศาลรัฐธรรมนูญต้องมีคุณธรรมเป็นเครื่องนำทางให้ประพฤติดีและ แสดงออกด้วยจิตใจที่ดีงาม ศาลรัฐธรรมนูญจะต้องดำรงไว้ซึ่งความซื่อสัตย์ โปร่งใส และรับผิดชอบในสิ่งที่ตนทำ เปิดใจกว้างและเที่ยงธรรม ยึดมั่นต่อความยุติธรรม ไม่รับสินบน ดังคำกล่าวของพระองค์เจ้ารพีพัฒนศักดิ์ พระบิดาของกฎหมายไทยกล่าวว่า “เอ็งกินเหล้าเมายาไม่ว่าหรอก แต่อย่าออกนอกทางไปให้เสียผล จงอย่ากิน สินบาทคาดสินบน เรามั่นชนชั้นปัญญาตุลาการ”

ท่าประการ ณ เบื้องต้นเป็นความคาดหวังของประชาชนที่มุ่งหวังในศาลรัฐธรรมนูญ ประชาชนหวังเป็นอย่างยิ่งว่า ตราบไต่ที่ยังมีชีวิต ตราบนั้นยังมีความหวัง ขอให้ศาลรัฐธรรมนูญหลอมรวมจิตวิญญาณใหม่แห่ง

ความรักชาติ การรับใช้และความรับผิดชอบ เป็นผู้พิทักษ์รัฐธรรมนูญด้วยใจที่เปี่ยมล้นด้วยคุณธรรม สามารถปกป้องประชาชนและมอบสิทธิเสรีภาพให้ได้แก่ทุกฝ่าย ใช้อำนาจตุลาการที่มีอยู่อย่างถูกต้องชอบธรรมที่สุด นอกจากนี้แล้ว ศาลรัฐธรรมนูญจะต้องประพฤติตนให้อยู่ในครรลองของหลักนิติธรรม ส่งเสริมให้ประเทศชาติก้าวข้ามผ่านความขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญสู่ความเป็นนิติรัฐในที่สุด หากศาลรัฐธรรมนูญเป็นดังความคาดหวังของประชาชน ประเทศชาติย่อมเจริญด้วยประชาธิปไตยอย่างยั่งยืน สมดังพันธกิจของศาลรัฐธรรมนูญที่ว่า ศาลรัฐธรรมนูญมีพันธกิจหลักในการรักษาความเป็นกฎหมายสูงสุดของรัฐธรรมนูญ สร้างบรรทัดฐานการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนตามรัฐธรรมนูญ สร้างความถูกต้องเป็นธรรมของระบบนิติรัฐ และรักษาความชอบธรรมของการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

อย่าให้ความคาดหวังของประชาชนเป็นเพียงนามธรรมที่ไม่สามารถจับต้องได้ เป็นหน้าที่ของศาลรัฐธรรมนูญที่จะต้องสร้างมันขึ้นมาอย่างเป็นรูปธรรม ประชาชนเฝ้าปลอบใจตนเองอยู่ทุกคืนวันว่ามีแสงสว่างอยู่ที่ปลายอุโมงค์เสมอ ทุกปัญหามีทางแก้ไข ถึงเวลาแล้วที่ศาลรัฐธรรมนูญจะต้องสร้างความฝันของประชาชนให้เป็นความจริง

* * * *

ศาลรัฐธรรมนูญในความคาดหวัง ของประชาชนของสังคมไทย

ระดับมัธยมศึกษาปีที่ ๔ - ๖ หรือเทียบเท่า
รางวัลที่ ๒ : นางสาวสุพัตรา ภูมิรินทร์

ประเทศไทยมีการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข อำนาจอธิปไตยเป็นของปวงชนชาวไทย โดยแบ่งการใช้อำนาจอธิปไตยตามหลักการแบ่งแยกอำนาจออกเป็นสามประเภท คือ อำนาจนิติบัญญัติ อำนาจบริหาร และอำนาจตุลาการ ซึ่งพระมหากษัตริย์ทรงใช้อำนาจผ่านทางรัฐสภา คณะรัฐมนตรี และศาล การปฏิบัติหน้าที่ของรัฐสภา คณะรัฐมนตรี ศาล รวมทั้งองค์กรตามรัฐธรรมนูญและหน่วยงานของรัฐต้องเป็นไปตามหลักนิติรัฐและหลักนิติธรรมซึ่งเป็นการปกครองโดยกฎหมายที่มุ่งจำกัดอำนาจรัฐและคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชน

การใช้อำนาจขององค์กรต่างๆ ของรัฐไม่ว่าจะเป็นรัฐสภา คณะรัฐมนตรี หน่วยงานของรัฐและเจ้าหน้าที่ของรัฐ อาจกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพของประชาชน องค์กรที่ทำหน้าที่ในการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนที่ถูกกระทบอันเกิดจากการใช้อำนาจรัฐ และตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐขององค์กรและเจ้าหน้าที่ของรัฐว่าเป็นไปโดยชอบด้วยกฎหมายหรือไม่ คือ องค์กรศาลหรือองค์กรตุลาการซึ่งมีทั้งระบบศาลเดี่ยวและระบบศาลคู่ โดยมีข้อแตกต่างกัน กล่าวคือ ระบบศาลเดี่ยว เป็นระบบที่ให้ศาลยุติธรรมมีอำนาจหน้าที่พิจารณา วินิจฉัยชี้ขาดข้อพิพาททุกประเภท ไม่ว่าจะเป็นคดีแพ่ง คดีอาญา คดีปกครองและคดีอื่นๆ ส่วนระบบศาลคู่ เป็นระบบที่ให้ศาลยุติธรรมมีอำนาจวินิจฉัยชี้ขาดเฉพาะคดีแพ่งและคดีอาญานั้น ส่วนคดีปกครองนั้นให้ศาลปกครองเป็นศาลที่มีอำนาจวินิจฉัย ซึ่งประเทศไทยใช้ระบบศาลคู่ สำหรับศาลรัฐธรรมนูญและศาลทหารนั้นเป็นศาลเฉพาะ

ศาลรัฐธรรมนูญเกิดขึ้นจากรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ โดยมีสถานะเป็นองค์กรตุลาการและเป็นองค์กรอิสระ ต่อมามีการยกเลิกรัฐธรรมนูญฉบับดังกล่าวและประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ โดยกำหนดให้มีตุลาการศาลรัฐธรรมนูญจำนวน ๙ คน คือ ประธานศาลรัฐธรรมนูญและตุลาการศาลรัฐธรรมนูญอีก ๘ คนซึ่งพระมหากษัตริย์ทรงแต่งตั้งตามคำแนะนำ

ของวุฒิสภา ประกอบด้วยผู้พิพากษาในศาลฎีกาจำนวนสามคน ตุลาการในศาลปกครองสูงสุดจำนวนสองคน ผู้ทรงคุณวุฒิสภานิติศาสตร์จำนวนสองคน และผู้ทรงคุณวุฒิสภาวิชารัฐศาสตร์ รัฐประศาสนศาสตร์หรือสังคมศาสตร์อื่นจำนวนสองคน โดยมีวาระการดำรงตำแหน่ง ๘ ปี และดำรงตำแหน่งได้เพียงวาระเดียว ซึ่ง**ศาลรัฐธรรมนูญมีอำนาจหน้าที่สรุปได้ดังต่อไปนี้**

(๑) การวินิจฉัยความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของร่างกฎหมาย และร่างข้อบังคับการประชุมของฝ่ายนิติบัญญัติ ก่อนที่จะประกาศใช้บังคับไม่ให้ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ

(๒) การวินิจฉัยความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของกฎหมายที่ประกาศใช้บังคับแล้วไม่ให้ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ

(๓) การวินิจฉัยความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของเงื่อนไขการตราพระราชกำหนดไม่ให้ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ

(๔) การวินิจฉัยว่าสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภา หรือกรรมการการกระทำใดเพื่อให้ตนมีส่วนโดยตรงหรือโดยอ้อมในการใช้งบประมาณรายจ่าย หรือไม่

(๕) การวินิจฉัยปัญหาความขัดแย้งเกี่ยวกับอำนาจหน้าที่ระหว่างรัฐสภา คณะรัฐมนตรี หรือองค์กรตามรัฐธรรมนูญที่ไม่ใช่ศาลตั้งแต่สององค์กรขึ้นไป

(๖) การวินิจฉัยมติหรือข้อบังคับของพรรคการเมือง การพิจารณาอุทธรณ์ของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร และการวินิจฉัยกรณีบุคคลหรือพรรคการเมืองใช้สิทธิและเสรีภาพในทางการเมืองโดยไม่ชอบด้วยรัฐธรรมนูญ

(๗) การวินิจฉัยสมาชิกภาพหรือคุณสมบัติของสมาชิกรัฐสภา รัฐมนตรีและกรรมการการเลือกตั้ง

(๘) การวินิจฉัยหนังสือสนธิสัญญาใดต้องได้รับความเห็นชอบจากรัฐสภาหรือไม่

(๙) อำนาจหน้าที่ตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ.๒๕๕๐

จากอำนาจหน้าที่ต่างๆ ของศาลรัฐธรรมนูญนี้อาจกล่าวได้ว่า หน้าที่สำคัญที่สุดของศาลรัฐธรรมนูญ คือ การรักษาไว้ซึ่งความเป็นกฎหมายสูงสุดของรัฐธรรมนูญและคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนตามหลักนิติรัฐอันเป็นหลักการปกครองโดยกฎหมายที่มุ่งจำกัดอำนาจของรัฐหรือผู้ปกครองว่า การใช้อำนาจใดๆ ที่มีผลกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพของประชาชน จะต้องมีความหมายรองรับและการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ

เหตุผลที่ต้องคุ้มครองความเป็นกฎหมายสูงสุดของรัฐธรรมนูญ เนื่องจากรัฐธรรมนูญเป็นกฎหมายสูงสุดที่ใช้ในการปกครองประเทศ และกำหนดโครงสร้างของประเทศรวมถึงการบัญญัติรับรองสิทธิและเสรีภาพต่างๆ ของประชาชนชาวไทย กฎหมายใดจะขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญไม่ได้ และการกระทำใดๆ อันเป็นการละเมิดสิทธิและเสรีภาพที่รัฐธรรมนูญได้บัญญัติรับรองไว้ ก็จะทำไม่ได้เช่นกัน ตัวอย่างเช่น การตรากฎหมายให้ผู้ชายมีสิทธิ

ต่างๆ ดีกว่าผู้หญิง กฎหมายที่ออกมานี้เป็นทางเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างชายและหญิง กฎหมายเช่นนี้ ย่อมใช้บังคับไม่ได้เพราะขัดต่อหลักความเสมอภาคตามมาตรา ๓๐ ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ ที่บัญญัติว่า

“มาตรา ๓๐ บุคคลย่อมเสมอกันในกฎหมายและได้รับความคุ้มครองเท่าเทียมกัน ชายและหญิงมีสิทธิเท่าเทียมกัน

การเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อบุคคลเพราะเหตุแห่งความแตกต่างในเรื่องถิ่นกำเนิด เชื้อชาติ ภาษา เพศ อายุ ความพิการ สภาพทางกายหรือสุขภาพ สถานะของบุคคล ฐานะทางเศรษฐกิจหรือสังคม ความเชื่อทาง ศาสนา การศึกษาอบรม หรือความคิดเห็นในทางการเมืองอันไม่ขัดต่อบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ จะกระทำมิได้

มาตรการที่กำหนดขึ้นเพื่อขจัดอุปสรรคหรือส่งเสริมให้บุคคลสามารถใช้สิทธิและเสรีภาพได้เช่นเดียวกับ บุคคลอื่น ย่อมไม่ถือเป็นการเลือกปฏิบัติที่ไม่เป็นธรรมตามวรรคสาม”

หรือการคุ้มครองสิทธิของบุคคลผู้ถูกกล่าวหาในคดีอาญาโดยให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าไม่มีความผิด จนกว่าศาลจะพิพากษาถึงที่สุดว่าบุคคลนั้นได้กระทำความผิดตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา ๓๙ ของรัฐธรรมนูญ แห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ ที่บัญญัติว่า

“มาตรา ๓๙ บุคคลไม่ต้องรับโทษอาญา เว้นแต่ได้กระทำการอันกฎหมายที่ใช้อยู่เวลาที่กระทำนั้นบัญญัติ เป็นความผิดและกำหนดโทษไว้ และโทษที่จะลงแก่บุคคลนั้นจะหนักกว่าโทษที่กำหนดไว้ในกฎหมายที่ใช้อยู่ใน เวลาที่กระทำความผิดมิได้

ในคดีอาญาต้องสันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่มีความผิด

ก่อนมีคำพิพากษาถึงที่สุดแสดงว่าบุคคลใดได้กระทำความผิด จะปฏิบัติต่อบุคคลนั้นเสมือนเป็นผู้กระทำความผิดมิได้”

การทำหน้าที่ของศาลรัฐธรรมนูญในการคุ้มครองความเป็นกฎหมายสูงสุดและการคุ้มครองสิทธิและ เสรีภาพของประชาชนนั้น ศาลรัฐธรรมนูญไม่อาจพิจารณาได้เอง แต่จะต้องรอให้มีผู้เสนอเรื่องต่อศาลรัฐธรรมนูญ เพื่อพิจารณา ประชาชนที่ถูกละเมิดสิทธิและเสรีภาพก็สามารถที่จะยื่นเรื่องให้ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาได้ตามที่ บัญญัติไว้ในมาตรา ๒๑๒ ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ ซึ่งบัญญัติว่า

“มาตรา ๒๑๒ บุคคลซึ่งถูกละเมิดสิทธิและเสรีภาพที่รัฐธรรมนูญนี้รับรองไว้มีสิทธิยื่นคำร้องต่อ ศาลรัฐธรรมนูญเพื่อมีคำวินิจฉัยว่าบทบัญญัติแห่งกฎหมายขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญได้

การใช้สิทธิตามวรรคหนึ่งต้องเป็นกรณีที่ไม่อาจใช้สิทธิโดยวิธีการอื่นได้แล้ว ทั้งนี้ ตามที่บัญญัติไว้ใน พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ”

ในการปฏิบัติหน้าที่ของศาลรัฐธรรมนูญนับตั้งแต่ได้มีการก่อตั้งศาลรัฐธรรมนูญขึ้นมา นั้น มีการตั้งคำถามจากสังคมอยู่บ่อยครั้งว่า การทำหน้าที่ของศาลรัฐธรรมนูญเป็นอิสระและเป็นกลางหรือไม่ ถูกแทรกแซงในการทำงานหรือไม่ คำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญเชื่อถือได้หรือไม่ เพียงไร และศาลรัฐธรรมนูญจะทำหน้าที่ในการรักษาความเป็นกฎหมายสูงสุดของรัฐธรรมนูญและคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนได้จริงหรือไม่

ความคาดหวังของสังคมที่มีต่อศาลรัฐธรรมนูญนั้น ประชาชนและสังคมมีความคาดหวังให้ศาลรัฐธรรมนูญเป็นองค์กรตุลาการที่มีความเป็นอิสระและกลาง ไม่ถูกแทรกแซงในการปฏิบัติหน้าที่จากผู้ใด คำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญต้องถูกต้องตามหลักกฎหมาย เพื่อสร้างความเชื่อถือศรัทธาให้กับสังคม นอกจากนี้ศาลรัฐธรรมนูญควรส่งเสริมและเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับสิทธิและเสรีภาพของประชาชนตามรัฐธรรมนูญว่า สิทธิและเสรีภาพมีความหมายว่าอย่างไร ประชาชนทุกคนมีสิทธิและเสรีภาพตามที่รัฐธรรมนูญบัญญัติไว้ อย่างไรก็ตาม การใช้สิทธิและเสรีภาพเช่นใดจึงจะถูกต้อง อยู่ในกรอบของกฎหมาย ไม่กระทบต่อสิทธิและเสรีภาพของผู้อื่น และหากจะมีการกระทำใดที่ทำให้สิทธิและเสรีภาพของประชาชนได้รับความกระทบกระเทือน ประชาชนจะมีวิธีการหรือช่องทางให้ศาลรัฐธรรมนูญดำเนินการอย่างไร รวมถึงสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับบทบาทและอำนาจหน้าที่ของศาลรัฐธรรมนูญให้ประชาชนมีความเข้าใจมากยิ่งขึ้น

สิ่งที่เป็นความคาดหวังของประชาชนและสังคมต่อศาลรัฐธรรมนูญอีกประการหนึ่ง คือ ให้ศาลรัฐธรรมนูญเป็นองค์กรที่ทำหน้าที่พิทักษ์และปกป้องการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ปกป้องและคุ้มครองความเป็นกฎหมายสูงสุดของรัฐธรรมนูญ ปกป้องหลักนิติรัฐและนิติธรรม รวมทั้งปกป้องและคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนชาวไทยทุกคน

นอกจากนี้ศาลรัฐธรรมนูญควรรับฟังความคิดเห็นเกี่ยวกับการทำหน้าที่ของตนจากประชาชนในสังคม เพราะเสียงจากประชาชนจะเปรียบเสมือนกระจกเงาที่ส่องให้ศาลรัฐธรรมนูญเห็นภาพของตนเองจากมุมมองอื่น และศาลรัฐธรรมนูญควรทำให้ประชาชนได้รู้จักศาลรัฐธรรมนูญมากขึ้น อาจเป็นการประชาสัมพันธ์ จัดอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับศาลรัฐธรรมนูญว่าศาลรัฐธรรมนูญคืออะไร มีอำนาจหน้าที่อย่างไร และประชาชนจะยื่นเรื่องต่อศาลรัฐธรรมนูญได้อย่างไร เพราะไม่เพียงแต่จะเป็นประโยชน์ต่อประชาชนที่จะเข้าใจบทบาทหน้าที่ของศาลรัฐธรรมนูญมากขึ้นเท่านั้น แต่ยังจะทำให้ศาลรัฐธรรมนูญได้ทำความรู้จักและทำความเข้าใจกับประชาชนมากขึ้นเช่นกัน

จากที่กล่าวมานี้ สามารถสรุปความคาดหวังของประชาชนและสังคมไทยต่อศาลรัฐธรรมนูญได้ดังนี้

ประการแรก ต้องการให้ศาลรัฐธรรมนูญทำหน้าที่พิจารณาพิพากษาคดีอย่างอิสระปราศจากการแทรกแซงใดๆ เพื่อให้ศาลรัฐธรรมนูญเป็นองค์กรที่น่าเชื่อถือศรัทธา

ประการที่สอง ต้องการให้ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัยและตัดสินคดีด้วยความบริสุทธิ์ยุติธรรม

ตามหลักกฎหมายปราศจากอคติและไม่เอนเอียงเข้าข้างฝ่ายหนึ่งฝ่ายใด ไม่หวาดหวั่นต่ออิทธิพลการข่มขู่คุกคามใดๆ โดยต้องคำนึงถึงประโยชน์ของประชาชนและประเทศชาติเป็นสำคัญ

ประการที่สาม ศาลรัฐธรรมนูญจะต้องคุ้มครองความเป็นกฎหมายสูงสุดของรัฐธรรมนูญและคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนตามที่บัญญัติรับรองไว้ในรัฐธรรมนูญ

ประการสุดท้าย ศาลรัฐธรรมนูญจะต้องพิทักษ์รักษาการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข รวมทั้งคุ้มครองหลักนิติรัฐและหลักนิติธรรมอันเป็นหลักประกันสิทธิและเสรีภาพของประชาชนตามรัฐธรรมนูญที่สำคัญยิ่ง

การที่ศาลรัฐธรรมนูญจะสามารถทำให้ความคาดหวังของประชาชนและสังคมไทยเป็นจริงได้อย่างไรนั้น คงจะเป็นคำถามที่ศาลรัฐธรรมนูญจะต้องตอบต่อประชาชนและสังคมโดยผ่านการทำงานของศาลรัฐธรรมนูญนั่นเอง

* * * *

ศาลรัฐธรรมนูญในความคาดหวัง ของประชาชนของสังคมไทย

ระดับมัธยมศึกษาปีที่ ๔ - ๖ หรือเทียบเท่า
รางวัลที่ ๓ : นายขจรศักดิ์ เหมทานนท์

ท่ามกลางความขัดแย้งทางการเมือง ความเดือดร้อนทางเศรษฐกิจ ความวุ่นวายทางสังคม ปัญหาภัยพิบัติ
พื้นที่เกี่ยวเนื่องกันเหล่านี้เป็นปวงวิกฤตที่เร้าใจประเทศ ก่อให้เกิดความตึงเครียด บีบคั้นให้ทุกคนเร่งหาทางออก และ
ปรารถนาที่พึ่ง ซึ่งหนึ่งในที่พึ่งสำหรับประชาชนก็คือศาล ดังคำกล่าวที่ว่า “ศาลคือที่พึ่งสุดท้ายของประชาชน”
ทั้งนี้เพราะอำนาจตุลาการเป็นอำนาจอิสระที่ปราศจากการแทรกแซงชักนำจากฝ่ายใด จึงสามารถอำนวยความ
ยุติธรรมแก่ประชาชนได้อย่างเต็มที่ เต็มพลังและเต็มประสิทธิภาพ โดยเฉพาะอย่างยิ่งศาลรูปแบบพิเศษที่มีอำนาจ
หน้าที่ต่างจากศาลยุติธรรม ศาลปกครองและศาลทหาร จัดตั้งขึ้นมาเพื่อวินิจฉัยปัญหาความชอบด้วยรัฐธรรมนูญ
ของกฎหมาย จะเป็นอื่นใดไปมิได้ นอกเสียจาก “ศาลรัฐธรรมนูญ”

ด้วยพันธกิจและวิสัยทัศน์ ทำให้ศาลรัฐธรรมนูญสามารถดำเนินงานเพื่อสร้างคุณูปการมหาศาลให้แก่
สังคมไทย ได้แก่ การพิทักษ์รัฐธรรมนูญในฐานะกฎหมายสูงสุดของประเทศโดยวินิจฉัยความชอบด้วยรัฐธรรมนูญ
ของบทบัญญัติแห่งกฎหมาย การควบคุมการเงิน การคลังและงบประมาณของประเทศโดยตรวจสอบ
ร่างพระราชบัญญัติงบประมาณรายจ่าย การพัฒนาระบบการเมืองโดยควบคุมวินัยของพรรคการเมือง
การพิทักษ์ระบบคุณธรรม จริยธรรมของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองโดยควบคุมการกระทำอันเป็นลักษณะ
ต้องห้ามหรือขัดกันแห่งผลประโยชน์ การรักษาความมั่นคงแห่งรัฐและบูรณภาพแห่งดินแดนโดยตีความข้อตกลง
ระหว่างประเทศว่าเป็นหนังสือสัญญาที่ต้องได้รับความเห็นชอบจากรัฐสภา หรือไม่ การวางหลักกฎหมายในคดี
รัฐธรรมนูญให้เป็นบรรทัดฐานบทบัญญัติบังคับใช้รัฐธรรมนูญ การแก้ไขเยียวยาปัญหาที่เกิดจากการใช้รัฐธรรมนูญ
รวมทั้งการรักษาไว้ซึ่งประโยชน์สาธารณะ จึงเป็นที่ประจักษ์ว่า “ศาลรัฐธรรมนูญเป็นหลักของนิติรัฐและนิติธรรม
ในระบบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข” โดยแท้

โคลนตมอุดตึงเกาะเหนียวรั้งล้อรถไว้มิให้ขับเคลื่อนเลื่อนไปข้างหน้าฉันใด อิทธิพลของภัยคุกคามนานับการในสังคมไทยปัจจุบันย่อมเป็นอุปสรรคขวางกั้นความเจริญก้าวหน้าของศาลรัฐธรรมนูญฉันนั้น ภัยคุกคามที่จะกล่าวถึง เป็นต้นว่า กลุ่มผลประโยชน์ที่คอยแทรกแซงและต่อต้านคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ ซึ่งทำให้กลุ่มของตนเสื่อมเสียผลประโยชน์ ประชาชนบางส่วนยังขาดความศรัทธาเชื่อมั่นต่อศาลรัฐธรรมนูญว่าเป็นองค์กรที่จะสามารถปกป้องคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ รวมถึงการที่สื่อมวลชนนำเสนอข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญแบบไม่ตรงประเด็นตามความเป็นจริง และพยายามบิดเบือนประเด็นของการวินิจฉัยคดีความ ให้กลับกลายเป็นประเด็นทางการเมือง ปัจจัยเหล่านี้ก่อให้เกิดภาพลักษณ์ในทางลบ ความคาดหวังของประชาชนที่มีต่อศาลรัฐธรรมนูญจึงค่อนข้างลดน้อยถอยลง

“ศาลรัฐธรรมนูญในความคาดหวังของประชาชนของสังคมไทย” จึงควรเร่งรัดขจัดจุดอ่อนเสริมสร้างจุดแข็ง และพลิกวิกฤตเป็นโอกาส โดยดำเนินการให้บังเกิดผลลัพธ์ที่เป็นรูปธรรมภายใต้ปรัชญาที่ว่า **“ยึดหลักนิติธรรม คำจูนประชาธิปไตย ห่วงใยสิทธิและเสรีภาพของประชาชน”**

“ยึดหลักนิติธรรม” คงไม่มีใครกล้าปฏิเสธว่า ภัยจากการแทรกซึมรุกรานของอิทธิพลค่านิยมอันทรยศต่อชาติบ้านเมืองอย่างยิ่ง แต่ภัยจากความไม่พึงพอใจของประชาชนในการปกครองชาติบ้านเมืองถือเป็นภัยอันตรายที่ร้ายแรงยิ่งกว่า ฉะนั้น บ้านเมืองใดมุ่งประสงค์จักตั้งอยู่ในความมั่นคงเป็นปึกแผ่นและกอปรไปด้วยประชาชนพลเมืองผู้เปี่ยมล้นความจงรักภักดีต่อบ้านเมืองแล้วไซ้ บ้านเมืองนั้นจักต้องจัดให้มีกฎหมายที่ดี พร้อมทั้งองค์กรตุลาการที่เป็นอิสระในอันที่จะให้ความยุติธรรมแก่ทุกฝ่ายได้ ซึ่งหากบ้านใดเมืองใดปราศจากหลักการอันพึงมีเช่นว่านี้ บ้านนั้นเมืองนั้นย่อมตกอยู่ในสภาวะอันตรายและอาจเกิดความไม่สงบเรียบร้อยขึ้นโดยง่าย กฎหมายและองค์กรที่มีอำนาจพิจารณาพิพากษาอรรถคดีโดยดำเนินการตามกฎหมายในพระปรมาภิไธยของพระมหากษัตริย์ซึ่งรู้จักกันในนามศาล จึงมีคุณค่าและมีความสำคัญอย่างยิ่ง ซึ่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ ได้บัญญัติให้ศาลรัฐธรรมนูญทำหน้าที่คุ้มครองหลักความเป็นกฎหมายสูงสุดของรัฐธรรมนูญ โดยคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญจะมีผลอย่างยิ่งต่อการสร้างบรรทัดฐาน ทั้งทางด้านการเมือง เศรษฐกิจและสังคมไทย โดยในรัฐธรรมนูญได้เน้นย้ำถึงการปฏิบัติหน้าที่ของศาล ดังปรากฏความตามมาตรา ๓ วรรคสองว่า **“การปฏิบัติหน้าที่ของรัฐสภา คณะรัฐมนตรี ศาล รวมทั้งองค์กรตามรัฐธรรมนูญ และหน่วยงานของรัฐ ต้องเป็นไปตามหลักนิติธรรม”** ด้วยเหตุนี้ศาลรัฐธรรมนูญจึงต้องยึดหลักนิติธรรมอันเป็นหลักพื้นฐานแห่งกฎหมายไว้เป็นแก่นและเป็นแกนในกระบวนการพิจารณาคดี ตั้งแต่ขั้นตอนการรับคำร้อง การพิจารณาคำร้อง การแจ้งผู้ร้อง การส่งสำเนาคำร้องให้แก่ผู้ถูกร้อง การไต่สวนพิจารณาคดี ซึ่งต้องกระทำโดยเปิดเผย เปิดโอกาสให้คู่กรณีแสดงพยานหลักฐานสืบพยานที่อยู่นอกที่ทำการศาล และร้องขอให้มีการเปิดคดีหรือปิดคดี การประชุมปรึกษาเพื่อพิจารณาวินิจฉัย ไปจนถึงการทำคำวินิจฉัยหรือคำสั่ง ที่สำคัญคือ ศาลรัฐธรรมนูญต้องก้าวตามและก้าวทันความเปลี่ยนแปลงของสังคม ทันโลก ทันสมัย ทันทเหตุการณ์ มุ่งสู่การเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ด้วยการเสริมสร้าง

วัฒนธรรมและค่านิยมร่วม ริเริ่มจัดตั้งองค์กรความร่วมมือกับภาคีหรือสมาคมระหว่างประเทศในรูปแบบต่างๆ พัฒนาเครือข่ายความร่วมมือเชิงวิชาการและเชิงปฏิบัติการกับองค์กรตามรัฐธรรมนูญ ศาล และหน่วยงานอื่น รวมทั้งผู้ที่เกี่ยวข้อง พัฒนาสภาพแวดล้อมให้อื้ออำนวยต่อการปฏิบัติงาน พัฒนาระบบงานให้มีคุณภาพมาตรฐาน พัฒนาระบบฐานข้อมูลเทคโนโลยีสารสนเทศ พัฒนางานวิจัยสนับสนุนกระบวนการวินิจฉัยคดี พัฒนาขีดสมรรถนะขององค์กร พัฒนาบุคลากรให้มีศักยภาพ สามารถปฏิบัติหน้าที่ให้สอดคล้องกับทิศทางการดำเนินงานขององค์กร พัฒนาระบบการนั่งพิจารณาคดีให้คู่กรณีได้รับการอำนวยความสะดวกที่ถูกต้องรวดเร็ว เด็ดขาดและเป็นธรรม เป็นการทำให้ประชาชนเชื่อมั่นศรัทธา เสริมความพร้อมและสร้างความเข้มแข็งของคณะตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ ยกระดับมาตรฐานสู่ความเป็นเลิศเฉกเช่นเดียวกับองค์กรที่ทำหน้าที่วินิจฉัยความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของกฎหมาย ในระดับนานาชาติอารยประเทศ ทั้งนี้ในการดำเนินงานทุกอย่างของศาลรัฐธรรมนูญก็ต้องสอดคล้องและสอดคล้องกับเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญตามหลักแห่งนิติธรรมเป็นสำคัญ

“คำจูนประชาธิปไตย” จากความในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ มาตรา ๒ ที่บัญญัติไว้ว่า “ประเทศไทยมีการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข” ศาลรัฐธรรมนูญซึ่งมีหน้าที่ในการพิทักษ์รัฐธรรมนูญจึงต้องดำเนินการส่งเสริม สนับสนุน สร้างบรรทัดฐานหรือกฎเกณฑ์ทางการเมือง เพื่อให้การพัฒนาการปกครองระบอบประชาธิปไตยเป็นไปตามเป้าประสงค์หรือเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญ โดยควรปลูกจิตสำนึกการพัฒนาประชาธิปไตยให้แก่ประชาชนทุกเพศ ทุกวัย ทุกเชื้อชาติ ทุกศาสนา ทุกภาษา ทุกฐานะ ทุกระดับการศึกษา ด้วยการเสริมสร้างรากฐานความรู้ ความเข้าใจที่ดีเกี่ยวกับหลักการสำคัญพื้นฐานของการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข แสดงระบบกลไกชี้ให้เห็นถึงจุดเด่นและจุดด้อย เปรียบเทียบกับการปกครองในระบอบอื่น สร้างความเลื่อมใสศรัทธาให้มีส่วนร่วม ป้องกันรักษาไว้มิให้ผู้ใดมาคิดล้มล้าง และช่วยกันพัฒนาแนวทางให้สามารถเติบโตเป็นประชาธิปไตยที่เต็มใบอย่างสมบูรณ์ มิใช่ประชาธิปไตยแต่เพียงในนาม หรือประชาธิปไตยของใครคนใดคนหนึ่งหรือกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง หากแต่เป็นประชาธิปไตยของทุกคน แล้วจึงค่อยแตกหน่อต่อ ยอด เผยแพร่ความรู้ที่ตนมีสู่คนรอบข้าง เริ่มจากตน ขยายผลในครอบครัว สุริ้วสังคม ระดมทั้งชาติ ทั้งต้องมุ่งให้ประชาชนพึงระลึกไว้เสมอว่า ประชาธิปไตยมิใช่จะให้ประชาชนมีสิทธิและเสรีภาพเฉพาะเพื่อส่วนตนเท่านั้น แต่ประชาชนก็ต้องมีหน้าที่และความรับผิดชอบตามกฎหมายต่อส่วนรวมด้วย แม้เมื่อได้รับความเดือดร้อนด้วยประการใดๆ ก็พึงร้องทุกข์อย่างสงบด้วยความเคารพ ในตัวบทและความศักดิ์สิทธิ์ของกฎหมาย การล่วงละเมิดฝ่าฝืนกฎหมายแม้เพียงเล็กน้อยก็เป็นสิ่งที่ไม่บังควร ศาลรัฐธรรมนูญควรสร้างความตระหนักให้ประชาชนเกิดความสนใจในปัญหาของสังคม ไม่ว่าจะปัญหาเฉพาะหน้าหรือปัญหาที่จะตามมาในอนาคต เปิดโอกาสให้บุคคลมีเสรีภาพในการแสดงออกทางความคิดเห็นและเปิดเผยทัศนคติเกี่ยวกับการพัฒนาประชาธิปไตยและการอภิปราย คิดค้นหาแนวทางแก้ไขปัญหา ร่วมเสนอแนะข้อมูลเชิงสร้างสรรค์และโดยสันติวิธีไปยังหน่วยงานหรือสถาบันที่มีส่วนรับผิดชอบเรื่องนั้นๆ ตลอดทั้งการสร้าง

ค่านิยมให้ประชาชนต่อต้านบุคคลที่ได้มาซึ่งยศศักดิ์ ทรัพย์สินเงินทองและอำนาจด้วยวิธีการอันมิชอบ ในขณะที่เดียวกันต้องยกย่องเทิดทูนปกป้องบุคคลที่ดี มีความสามารถและเสียสละเข้าไปมีอำนาจบริหารราชการแผ่นดิน ในส่วนของหน้าที่โดยตรงนั้น ปัจจุบันรัฐธรรมนูญได้กำหนดให้ศาลรัฐธรรมนูญทำหน้าที่วินิจฉัยชี้ขาดปัญหาทางการเมือง แม้จะทำให้ศาลรัฐธรรมนูญมีภารกิจเพิ่มมากขึ้น แต่กลับเป็นโอกาสในการแสดงศักยภาพขององค์กรให้เป็นที่รู้จัก และเป็นที่ยอมรับของสังคมว่า องค์กรฝ่ายตุลาการสามารถใช้กฎหมายเป็นเครื่องมือแก้ไขปัญหาความขัดแย้งและสร้างความสมานฉันท์ปรองดองในสังคมโดยไม่เคยเอนเอียง เข้าข้าง เข้าแทรกแซงกิจการหรืออยู่เกี่ยวกับการเมืองเลยแม้แต่น้อย โดยเฉพาะยิ่งกระแสสังคมมีความคาดหวังต่อศาลรัฐธรรมนูญมากขึ้นเพียงใด ยิ่งทำให้ศาลรัฐธรรมนูญต้องธำรงความบริสุทธิ์ยุติธรรมมากขึ้นเพียงนั้น เพื่อให้ศาลรัฐธรรมนูญ “เป็นของประชาชน โดยประชาชน และเพื่อประชาชน” ตามหลักการปกครองระบอบประชาธิปไตยอย่างแท้จริง

“หวังโยสิทธิและเสรีภาพของประชาชน” หน้าที่ที่สำคัญยิ่งของศาลรัฐธรรมนูญ คือ การรับรองและคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชน ดังเห็นได้จากบทบัญญัติมาตรา ๒๗ ความว่า **“สิทธิและเสรีภาพที่รัฐธรรมนูญนี้รับรองไว้โดยชัดแจ้ง โดยปริยายหรือโดยคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ ย่อมได้รับความคุ้มครองและผูกพันรัฐสภา คณะรัฐมนตรี ศาล รวมทั้งองค์กรตามรัฐธรรมนูญ และหน่วยงานของรัฐโดยตรงในการตรากฎหมาย การใช้บังคับกฎหมาย และการตีความกฎหมายทั้งปวง”** แต่ด้วยโครงสร้างของรัฐที่เกี่ยวข้องกับระบบการเมือง ระบบบริหารราชการแผ่นดินและระบบกฎหมาย ความสลับซับซ้อนทำให้เกิดความไม่ลงตัว กล่าวคือ การคุ้มครองสิทธิเสรีภาพไม่เป็นจริงในทางปฏิบัติ ศาลรัฐธรรมนูญจึงต้องทำให้หลักการดังกล่าวบังเกิดผล โดยทำให้การเรียกร้องคุ้มครองสิทธิมีผลในทันที ยกเลิกกลไกที่ปิดกั้นโอกาส เปิดช่องให้ศาลรัฐธรรมนูญหยิบยกประเด็นการละเมิดสิทธิขึ้นว่ากล่าวได้เอง ห้ามมิให้ผู้ที่ได้รับมอบหมายยุติการดำเนินการตามที่ได้คัดค้านไว้ ทั้งควรเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้าถึงศาลโดยตรง นอกจากนี้วิธีพิจารณาความซึ่งเป็นหัวใจสำคัญของการรักษากฎหมายสูงสุดจำเป็นต้องสร้างกลไกที่สามารถรับฟังความเห็นเพื่อสะท้อนและสื่อสารกับองค์กรต่างๆ ซึ่งมีใช้เรื่องที่จะมุ่งแก้ปัญหาทางคดีเท่านั้น หากต้องมุ่งที่การปรึกษาหารือร่วมกัน โดยตั้งบนแนวทางที่นำไปสู่รูปธรรมของสิทธิมิใช่นามธรรมอีกต่อไป ไม่เพียงเท่านั้น ประชาชนต้องรู้บทบาทหน้าที่และวิธีเข้ารับบริการในศาลอย่างถูกต้อง ศาลรัฐธรรมนูญจึงควรให้บริการด้านข้อมูลข่าวสาร และให้ความรู้เรื่องสิทธิและวิธีการรักษาสิทธิเสรีภาพแก่ประชาชนอย่างทั่วถึง ไม่ว่าจะเป็นการจัดสัมมนา การจัดฝึกอบรม การจัดพิมพ์เผยแพร่ตำราเอกสาร การจัดตั้งศูนย์บริการประชาชน เป็นแนวทางสำหรับสร้างความเข้าใจในการใช้สิทธิยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญให้เข้าถึงประชาชนจนเกิดผลในทางปฏิบัติที่สำคัญ ศาลรัฐธรรมนูญควรร่วมมือกับองค์กรตามรัฐธรรมนูญอื่น เพื่อสร้างองค์ความรู้ใหม่ร่วมกับภาคประชาชน ทั้งหมดนี้ล้วนเป็นไปเพื่อปกป้องคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนเป็นหลักภายใต้เจตนารมณ์แห่งรัฐธรรมนูญนั่นเอง

โดยหลักเพียงสามประการข้างต้นย่อมไม่เพียงพอต่อการสานความคาดหวังซึ่งเดิมพันกันด้วยหนทาง

การเมือง เส้นทางเศรษฐกิจ วิถีสังคมและความอยู่รอดของประเทศ ศาลรัฐธรรมนูญจึงควรตั้งอยู่บนพื้นฐานความเป็นธรรม ซึ่งหากสถาบันที่ควรดำรงความเป็นธรรมยิ่งกว่าสถาบันใดยังไร้ความเป็นธรรม หลงใหลอามิสเครื่องล่อ มือคดเพราะชอบ ชัง เกลาหรือเกรงกลัว กระทั่งกระทำตัวเป็นทรราช ยอมสยบต่ออำนาจกิเลสตัณหา ลากยศ สรรเสริญ เงินทอง คงไม่มีใครไว้นื้อเชื่อใจตุลาการที่ “มือถือสากรปากถือศีล” โดยเมื่อคนขาดศรัทธา อาจมองว่ารัฐธรรมนูญไม่แตกต่างอะไรจาก “เสือกระดาษ” ใครจะฉีกให้ขาดเมื่อใดก็ได้ จึงเกิดการละเมิด ฝ่าฝืน และไม่เคารพเกรงกลัวกฎหมาย แน่นนอนเป็นที่สุด ปัญหาแก่งแย่งชิงดี เอารัดเอาเปรียบ คนชกข่มเหงคนดี ย่ำยีศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ย่อมเกิดขึ้นในสังคม นอกจากนี้การที่ตุลาการถืออำนาจเป็นธรรม โดยมีได้ถือธรรมเป็นอำนาจ แต่กลับวางกล้ำและวางอำนาจธรรม เท่ากับว่าตุลาการได้ทำลายเหยียบย่ำวิชาชีพ ทำให้วิชาชีพที่เป็นรากแก้วของสังคมและเสาหลักของบ้านเมืองต้องแปดเปื้อนมลทิน

ตามที่ได้กล่าวมา จะเห็นได้ว่า คุณธรรม จริยธรรมกับตุลาการศาลนั้นเป็นสิ่งที่สามารถแยกออกจากกันได้ เพราะหากวันใดตุลาการขาดคุณธรรม จริยธรรม วันนั้นสังคมก็คงมีแต่ความเดือดร้อนวุ่นวาย ถึงแม้ตุลาการจะสามารถจดจำตัวบทกฎหมายได้หมดทุกมาตรา ก็ยังมีอาจผดุงสังคมให้สงบร่มเย็นได้ ดังคำกล่าวที่ว่า “หมิ่นมาตราไร้ความหมาย หากหัวใจไร้จริยธรรม” ดังนั้น สิ่งสำคัญที่สุดคือคุณธรรม จริยธรรม ซึ่ง**คุณธรรม จริยธรรมเบื้องต้นสำหรับตุลาการศาลรัฐธรรมนูญในความคาดหวังของประชาชนของสังคมไทย** ได้แก่ “**ความยุติธรรม**” ในการพิจารณาวินิจฉัยคดีความ โดยวางตนดุจดุลพาว์หรือตาชั่งที่คงมั่น ไม่เอนเอียงหรือเข้าข้างฝ่ายหนึ่งฝ่ายใด “**ความซื่อสัตย์สุจริต**” ไม่รับสินบาท คาดสินบน และ “**ความมีเหตุผล**” ในการยุติข้อพิพาทต่างๆ ทั้งสามประการถือเป็นคุณธรรม จริยธรรมที่ต้องมีควบคู่สติสัมปชัญญะ เพราะสติสัมปชัญญะคือเครื่องนำไปสู่คุณธรรม จริยธรรม และคุณธรรม จริยธรรมก็จะนำไปสู่การพัฒนาสังคมต่อไป

ตราบไต่ที่ขุนศึกนักรบต้องมีศาสตราวุธโล่ป้อมเป็นเกราะคุ้มกันกาย ตราบนั้นตุลาการยังต้องมีปัญญาควบคู่คุณธรรม จริยธรรมสำหรับเป็นภูมิคุ้มกันในการปฏิบัติงาน เพื่อเป็นผู้นำทางสังคมที่กล้าคิด กล้าพูด กล้าทำ ในสิ่งถูกต้อง กล้าต่อสู้ต้านทานการกระทำอันมิชอบด้วยกฎหมาย พร้อมทั้งกล้าใช้มืออันใสสะอาดแห่งความดี ขจัดปัดเป่ามลทินของมือที่สกปรกแห่งความชั่ว เริ่มจากการเป็นแบบอย่างของประชาชนทั่วไปในการใช้ความรู้สู่การปฏิบัติตามกฎหมาย แน่นนอนว่า ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญต้องไม่เพียงเคร่งครัด เข้มงวดหรือจดจำเนื้อความตามกฎหมายเท่านั้น แต่จักต้องเข้าใจตัวบทกฎหมาย แล้วมีความคิดปณิธานว่าจะธำรงความยุติธรรม ทั้งด้วยการปฏิบัติตามกฎหมายอย่างเคร่งครัด การใช้กฎหมายมาผดุงความยุติธรรม พร้อมทั้งทำให้คนในสังคมได้ตระหนักรู้ว่า กฎหมายมีคุณค่า เปี่ยมล้นความสำคัญ เป็นสิ่งใกล้ตัวและไม่ได้น่ากลัวเลยแม้แต่น้อย ทั้งนี้ย่อมเกิดจากการมองกิจส่วนรวมเป็นที่หนึ่ง เห็นกิจส่วนตนเป็นที่สอง ประโยชน์อันสูงสุดของประชาชนและประเทศชาติ เป็นสิ่งสำคัญยิ่งและอยู่เหนือสิ่งอื่นใด ตุลาการจึงจะได้ชื่อว่าเป็นวิชาชีพที่ใช้จิตวิญญาณและอุดมการณ์พิทักษ์รัฐธรรมนูญในการพัฒนาสังคมอย่างสมภาคภูมิ

“ศาลรัฐธรรมนูญในความคาดหวังของประชาชนของสังคมไทย” คือ องค์กรที่ต้องยืนหยัดได้ในท่ามกลางวิกฤตการณ์ทางการเมือง เศรษฐกิจและสังคม ร่วมรับผิดชอบ ช่วยแก้ไขปลดปล่อยปัญหาที่รัดรั้งประเทศไว้ พร้อมทั้งทำหน้าที่ในการเป็นหลักปกป้องคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ เป็นที่พึ่งของประชาชน และเป็นหลักของนิติรัฐและนิติธรรมในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ดังที่เคยเป็นมาตั้งแต่อดีตกระทั่งปัจจุบัน และหวังว่าจะเป็นเช่นนี้สืบต่อไปในอนาคต ตราบนานเท่านั้น

ยึดแนวทางแบบบทกฎหมายชาติ
เสริมระบอบการปกครองของปวงชน
พร้อมพิทักษ์สิทธิเสรีภาพ
ศาลรัฐธรรมนูญมั่นคงตรงหลักการ

มุ่งหมายมาदनิติธรรมนำเหตุผล
ปลูกฝังต้นประชาธิปไตยแบ่งบาน
ดูแลพำห้ทาบหยัดยืนบนพื้นฐาน
สรรค์สร้างสานความหวังสู่สังคม

* * * *

ศาลรัฐธรรมนูญในความคาดหวัง ของประชาชนของสังคมไทย

ระดับมัธยมศึกษาปีที่ ๔ - ๖ หรือเทียบเท่า
รางวัลชมเชย : นางสาวมันทนา ชุมกลาง

“ตราบไต่ที่ทะเลยังไม่ไร้คลื่น จงอย่าหวังความราบรื่นในชีวิต”

คำคมบทนี้ข้าพเจ้าได้อ่านตามประตูหน้าต่างเรียน แม้จะมีความยาวไม่ถึงบรรทัดแต่หากวิเคราะห์คำคมบทข้างต้นนี้ จะเห็นได้ชัดเจนว่าสะท้อนคุณค่าเข้าไปถึงจิตใจและสามารถเป็นเครื่องเตือนสติมนุษย์ได้ตลอดเวลา สำหรับข้าพเจ้าคำคมนี้ได้แสดงถึงการดำรงชีวิตของบุคคลในสังคม ซึ่งเป็นข้อคิดหรือเป็นสิ่งที่บ่งบอกถึงการระมัดระวังตนเองในการกระทำสิ่งใดๆ หรือการดำเนินชีวิตประจำวัน กล่าวคือ ในคำคมเป็นการเปรียบเทียบชีวิตของมนุษย์ทุกคนว่า การประกอบอาชีพและดำรงตนอยู่ในสังคมย่อมต้องพบกับขวากหนามและอุปสรรคต่างๆ และหากแม้ในโลกใบนี้ยังมีคลื่นของทะเลอยู่ ทุกชีวิตต้องต่อสู้กับความลำบากเรื่อยไป

จากสภาพของสังคมไทยปัจจุบันหากนำมาเปรียบเทียบกับทะเล ย่อมได้ผลลัพธ์ในรูปแบบเดียวกัน นั่นหมายถึงตราบไต่ที่ทุกวันมนุษย์ยังคงผูกพันและอยู่ร่วมกันในสังคมที่เรียกว่า “บ้านเมือง” หรือ “ประเทศไทย” ย่อมเกิดเหตุการณ์และปัญหาอยู่ทุกขณะ ไม่มีวันจบสิ้น แต่ทุกปัญหาที่เกิดขึ้นเราสามารถแก้ไขได้เสมอ เพียงแต่เราจะแก้ไขปัญหานั้นหรือไม่ หรือทำได้เพียงปล่อยให้ปัญหาเกิดขึ้นในบ้านเมืองโดยที่เราไม่รับรู้สิ่งที่เกิดขึ้นเลย แต่สุดท้ายแล้วผู้ที่ได้รับความเดือดร้อนมากที่สุดก็คือ มนุษย์ผู้เริ่มต้นกระทำและเป็นผู้รับผลที่กระทำอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้เช่นเดียวกับทะเลที่ปฏิเสธคลื่นจากน้ำไม่ได้ เสมือนความสุขที่ทุกคนหาได้ มันเป็นแค่ช่วงเวลาหนึ่งที่เราดำรงชีวิตด้วยความระมัดระวังและระมัดระวังประคองให้บ้านเมืองเกิดความสงบสุขเท่านั้น

บ้านเมืองไม่ได้หมายถึงที่อยู่ของใครคนหนึ่งโดยเฉพาะ แต่หมายรวมถึงสิ่งมีชีวิตทั้งหลายตลอดจนชีวิตมนุษย์ทุกคนที่อยู่ร่วมกัน พึ่งพากัน ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ทั้งนี้ บุคคลต่างมีนิสัยไม่เหมือนกันหากจะให้บ้านเมืองสงบสุขโดยที่แต่ละคนต่างทำหน้าที่ของตนเองคงเป็นสิ่งที่ยาก เพราะปัจจุบันสังคมเกิดความวุ่นวายผู้คนแก่งแย่งชิงดีชิงเด่นเห็นประโยชน์ส่วนตัวมากกว่าส่วนรวมและต่างก็อยากเอาชนะกัน ซึ่งถ้าเป็นเช่นนี้เรื่อยไป

โดยที่เราไม่แก้ไข คำว่า บ้านเมืองหรือประเทศไทยคงจารึกไว้เพียงชื่อนั้น ฉะนั้นสิ่งสำคัญที่เป็นเครื่องมือช่วยให้นักประคองบ้านเมืองให้เกิดความร่มเย็นได้ คือ กฎหมาย อันเป็นแบบแผน เป็นสิ่งบังคับให้ทุกคนปฏิบัติตามเพื่อความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันในสังคม แต่กฎหมายจะไม่ใช่ที่ยอมรับหรือมีคุณค่าหากไม่มีการตราขึ้นเป็นสัญลักษณ์และตกลงเป็นแนวปฏิบัติโดยทั่วกัน ทั้งนี้ ประชาชนก็ควรมีส่วนร่วมในการบัญญัติกฎหมายของประเทศโดยอยู่ภายใต้การเคารพกฎหมาย มีศูนย์กลางในการทำงานและบัญญัติข้อบังคับของสังคมนั้นคือ ศาลรัฐธรรมนูญเป็นผู้รับผิดชอบมีบทบาทเป็นผู้พิทักษ์ความเป็นธรรม

เมื่อเราทุกคนยังต้องเผชิญกับอุปสรรคความยากลำบากและความวุ่นวายของปัญหาที่เกิดขึ้น พร้อมทั้งไม่มีความหวังที่จะปรารถนาเอาความราบรื่นในการดำเนินชีวิตมาสู่ตนเองดังคำคมที่กล่าวไว้ข้างต้น ศาลรัฐธรรมนูญจึงเป็นความหวัง เป็นแสงสว่างของการแก้ไขปัญหา และเป็นหัวใจของมนุษย์ทุกชีวิต กล่าวคือ ศาลรัฐธรรมนูญคือทุกสิ่งทุกอย่างที่ทำให้ทุกคนเกิดรอยยิ้ม เกิดความหวังที่จะต่อสู้กับขวากหนามทั้งหลาย มีความพร้อมที่จะอยู่กับปัจจุบันและก้าวสู่ออนาคตอย่างกล้าหาญและชาญฉลาดต่อไป

ศาลรัฐธรรมนูญเปรียบเสมือนรากฐานที่มั่นคงของบ้านเมือง เปรียบกับเสาเข็มที่ทำหน้าที่ให้ความแข็งแรงกับที่อยู่อาศัยมนุษย์ หากวันใดเสาเข็มหลักนี้โค่นล้ม ตัวบ้านก็ย่อมพังเสียหายด้วย และในแง่มุมเดียวกันนี้หากศาลรัฐธรรมนูญไม่มีความแข็งแกร่งในการดูแล การพัฒนา และการบริหารประเทศด้านการตัดสินคดีความและปัญหาต่างๆ ย่อมทำให้ประชาชนเดือดร้อนเพราะปัญหาที่เกิดขึ้นเพียงวันละปัญหาเดียว หากไม่รีบแก้ไขให้จบสิ้นปัญหาก็เพิ่มขึ้นเรื่อยๆ จนเกิดความวุ่นวายในสังคมทั้งการข่มเหงรังแกซึ่งกันและกัน การฆ่าทำร้ายผู้อื่นเพื่อชิงทรัพย์สินตลอดจนเกิดแหล่งมั่วสุม แหล่งการค้ายาเสพติด ในที่สุดประเทศชาติก็ไม่เจริญรุ่งเรือง ดังนั้นประชาชนทุกคนก็ปรารถนาความสุขหรือความราบรื่นในชีวิตตนเอง และถึงแม้ข้าพเจ้าพร้อมกับหลายคนรู้ดีว่าปัญหาที่เกิดขึ้นมาจากตัวเรา ทำไมต้องให้ศาลรัฐธรรมนูญมีหน้าที่รับผิดชอบและแก้ปัญหามา ข้าพเจ้าขอใช้เหตุผลที่ว่า “บุคคลบางส่วนก่อปัญหา แต่บางส่วนไม่สามารถรับผลของปัญหาที่เกิดขึ้นได้” จึงต้องให้ศาลรัฐธรรมนูญเข้ามาช่วยเหลือ มาผลักดันให้คนทั้งหลายผ่านพ้นความเลวร้าย พร้อมประคับประคองให้ประชาชนทุกคนอยู่ในกรอบของกฎหมาย ดังนั้นข้าพเจ้าเชื่อว่า หนึ่งความคิดของข้าพเจ้าจะเป็นส่วนหนึ่งที่ประชาชนทั่วประเทศรอรับความเป็นธรรมและรับสิทธิการคุ้มครอง โดยข้าพเจ้าได้คาดหวังหรือมีความต้องการต่อศาลรัฐธรรมนูญของสังคมไทย ดังนี้

ประการที่หนึ่ง ให้ศาลรัฐธรรมนูญปฏิบัติตนโดยตั้งมั่นบนคำว่า “พอ” ณ จุดที่ตนเองเป็นเจ้าของหน้าที่หรือผู้พิพากษา หรือผู้ปฏิบัติงานในศาลรัฐธรรมนูญ เพราะคำว่า “พอ” ในที่นี้มีความหมายและมีความสำคัญกับประชาชนเป็นอย่างมาก และจากสังคมไทยปัจจุบันในทัศนคติของข้าพเจ้าควรให้คณะตุลาการศาลรัฐธรรมนูญประยุกต์ใช้แนวทางปฏิบัติ “๔ พอ” อันได้แก่

๑. **“พอเพียง”** ทุกคนต้องนำมาเป็นพื้นฐานในการดำรงชีวิต เมื่อมีความพอประมาณ มีเหตุผล มีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี เกิดขึ้นในส่วหนึ่งของชีวิตเรายังทำให้เรารู้จักตัวเองมากขึ้น ต่อมาก็รู้จักบุคคลรอบข้าง ซึ่งสิ่งเหล่านี้จะส่งผลให้ความวุ่นวายและปัญหาต่างๆ เกิดขึ้นได้ยาก เพราะแต่ละคนหากเข้าใจในชีวิตตนเอง ก็ย่อมเห็นความสำคัญชีวิตผู้อื่นเช่นกัน จากนั้นการเบียดเบียนเพื่อนมนุษย์เพื่อความอยู่รอดของตัวเองก็ไม่ใช่อะไรจำเป็นหรือเกิดประโยชน์กับเรา เพราะชีวิตจะมีคุณค่าหรืออยู่อย่างมีความสุข ก็ตัวเราเท่านั้นที่สร้างขึ้นมามีด้วย**หลักการที่ว่า “พึ่งพาตนเอง”**

๒. **“พอใจ”** เมื่อเราเห็นว่าทุกชีวิตมีความหมายที่เท่ากัน คณะตุลาการศาลรัฐธรรมนูญทุกท่านจึงควรพอใจในสิ่งที่ถูกต้อง พอใจกับบุคคลที่บริสุทธิ์ พอใจในเหตุผลหรือหลักฐานที่ชี้ตัวผู้กระทำความผิดและพอใจการจรรโลงแบบแผนที่ดีของผู้พิทักษ์สันติราษฎร์เพื่อศักดิ์ศรีและเกียรติของประเทศไทยที่ใครจะคิดดูหมิ่นเหยียดหยามไม่ได้

๓. **“พอดี”** บุคคลในศาลพึงตระหนักถึงความพอดีอยู่เสมอ กล่าวคือ พอในสิ่งที่ได้ทำอย่างเต็มศักยภาพ และสามารถมอบรอยยิ้มให้กับฝ่ายที่ถูกต้องได้โดยไม่ใส่ใจกับสินบนที่ผู้กระทำความผิดมอบให้คณะตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ เพื่อให้ตัดสินว่าตนไม่มีความผิด หรือค่านิ่งว่าผู้ที่ศาลกำลังตัดสินว่าผิด มีอิทธิพลมากกว่าจึงไม่กล้าดำเนินคดี และถ้าคณะตุลาการศาลรัฐธรรมนูญทำเช่นนั้น ประชาชนผู้บริสุทธิ์ก็คอยเป็นแพะรับบาปตลอดไป

๔. **“พออด”** ในที่นี้คือ ความอดทนที่คณะตุลาการศาลรัฐธรรมนูญพึงมีเมื่อยังคงดำรงตำแหน่งเป็นผู้ชี้ขาดของคดีความ เพราะหน้าที่นี้ย่อมต้องพบกับความกดดัน พบกับหลายเหตุผลที่ทั้งสองฝ่ายยกมาถกเถียงเพื่อให้ฝ่ายตนพ้นผิด และพบกับอุปสรรคต่างๆ ที่เกิดขึ้นตลอดเวลา คณะตุลาการศาลรัฐธรรมนูญรวมถึงศาลอื่นๆ จึงต้องอดทนในหน้าที่และเป็นฐานชีวิตที่จกต้องปลุกฝังให้แข็งแรงเพื่อสร้างความแข็งแกร่งให้เหมาะสมกับการเป็นที่พึ่งของประชาชน

ประการที่สอง บุคคลที่ปฏิบัติหน้าที่หรือดำรงตำแหน่งในศาลรัฐธรรมนูญ ต้องมีคุณธรรมทั้งมีระเบียบวินัย มีความสุภาพ มีความสามัคคีระหว่างเพื่อนร่วมงานโดยเฉพาะการมีความซื่อสัตย์สุจริตที่ถือเป็นหัวใจสำคัญที่คณะตุลาการศาลรัฐธรรมนูญพึงสะท้อนให้ประชาชนได้รับรู้ผ่านการตัดสินคดีความต่างๆ เพราะหากบุคคลใดมีความซื่อสัตย์สุจริตก็สามารถเป็นที่พึ่งของบุคคลอื่นได้ ทั้งนี้การที่คณะตุลาการศาลรัฐธรรมนูญอยู่ในบทบาทของผู้พิพากษา ต้องไม่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตน เมื่อฝ่ายใดผิดก็ให้ว่าไปตามผิดในขณะเดียวกันก็ต้องมีความเที่ยงตรงต่อการปฏิบัติหน้าที่ พึ่งทำงานเพื่อประชาชน ไม่ใช่เพื่อการมีชื่อเสียงหรือมีอำนาจให้ผู้คนนับถือ เพราะไม่เช่นนั้นศาลรัฐธรรมนูญคงไม่ใช่ศาลที่จรรโลงกฎเกณฑ์ทางสังคมแต่เป็นการจรรโลงความเอินเอียง หรืออ่อนไหวกับยศ ฐานะ และสิ่งล้ำค่าต่างๆ แทน

นอกจากนี้คณะตุลาการศาลรัฐธรรมนูญต้องเป็นผู้ที่รักษาสัจจะ ไม่ให้สัญญาแก่ประชาชนเพียงเพื่อรักษาเกียรติยศหรือความเป็นใหญ่ เพราะคำพูดของคณะตุลาการศาลรัฐธรรมนูญมีความสำคัญต่อทุกคนที่ยังรออิสระ รอโอกาส และรอเริ่มต้นชีวิตใหม่อีกครั้งหนึ่ง อีกทั้งศาลรัฐธรรมนูญต้องมีความรอบคอบและมีวิจารณญาณ

ที่เหมาะสมเนื่องด้วยทุกคดีความหมายถึงการตัดสินโทษของจำเลย เปรียบเสมือนชีวิตผู้บริสุทธิ์ที่ถูกแขวนบนเส้นด้าย เมื่อใดเส้นด้ายขาดก็ต้องทนรับกรรม ไม่มีสิทธิเรียกร้องความถูกต้องในยามผู้พิพากษาชี้ความผิดโดยไม่ไตร่ตรอง แล้วความถูกต้องก็ไม่เกิดขึ้นกับประชาชนอีกต่อไป

ประการที่สาม คณะตุลาการศาลรัฐธรรมนูญต้องไม่ตัดสินบุคคลว่าผิดเมื่อไม่มีข้อมูลที่เป็นจริงและสามารถพิสูจน์ได้ เพราะหากคณะตุลาการศาลรัฐธรรมนูญใช้ความสามารถตนเองสรุปว่าฝ่ายใดผิด อาจทำให้ประชาชนหลายร้อยคนทนอยู่อย่างหวาดระแวงในบ้านเมืองเพราะคนชั่วยังลอยนวลและปฏิเสธความผิดอย่างง่าย ๆ นั่นเอง

ประการที่สี่ คณะตุลาการศาลรัฐธรรมนูญต้องไม่ใช้อคติส่วนตัวตัดสินว่าใครผิด กล่าวคือ หากมีจำเลยฝ่ายหนึ่งเป็นคู่แค้นกับผู้พิพากษา ทำให้ผู้พิพากษาชี้ขาดคดีความให้คู่แค้นดังกล่าวได้รับโทษ ในขณะที่ไม่ได้เป็นฝ่ายเสียหาย การกระทำเช่นนี้แสดงว่าผู้พิพากษาไม่ปฏิบัติหน้าที่ด้วยความชอบธรรมแต่เอาอารมณ์และความคิดมากำหนดชีวิตประชาชน ดังนั้น คณะตุลาการศาลรัฐธรรมนูญต้องยับยั้งจิตใจตนเอง ใช้สติแยกเรื่องส่วนตัวและเรื่องงานออกจากกัน เพราะอาจทำให้ประชาชนสูญเสียความหวัง อิสระ หรืออาจต้องสูญเสียทั้งชีวิตได้

ประการที่ห้า ต้องการให้คณะตุลาการศาลรัฐธรรมนูญมีความยุติธรรมกับบุคคลทุกระดับ เพราะจากสถานการณ์ที่ผ่านมาส่วนใหญ่ผู้ยากจนมักถูกผู้มีอิทธิพลหรือผู้มีฐานะร่ำรวยเอาเปรียบ ช่มเหง และกลั่นแกล้งรังแก ทั้งนี้ หากกล่าวในสังคมประชาชนยังเห็นได้ชัดเจนว่ามีการแบ่งชนชั้นในการดำรงชีวิต ผู้มีฐานะยากจนไม่มีสิทธิแสดงความคิดเห็นเพียงเพราะเหตุผลเดียวที่ว่า “ชนชั้นต่ำๆ จะมีอะไรดีได้” ทั้งที่ความเป็นจริงคุณภาพของงานไม่ได้ขึ้นอยู่กับระดับชนชั้น บางครั้งผู้ที่ต่ำต้อยกว่ายังคิดดี ทำดีและเป็นประโยชน์ต่อสังคมมากกว่าผู้มีฐานะร่ำรวย ในขณะเดียวกันสังคมศาลที่จำเลยมีฐานะแร้นแค้น ขัดสนก็ถูกกล่าวหาไม่ต่างกับประชาชนยากจนเช่นกัน ข้าพเจ้าจึงหวังให้ศาลรัฐธรรมนูญเข้าใจผู้ยากจน เพราะมนุษย์ทุกคนล้วนก็มีศักดิ์ศรี สิทธิ เสรีภาพที่เท่าเทียมกัน แต่ต่างกันที่มีคุณค่าความเป็นมนุษย์หรือไม่ ซึ่งสิ่งนี้ก็ถูกสมมติให้เป็นดัชนีวัดคุณค่าคณะบุคคลในศาลรัฐธรรมนูญ กล่าวคือเมื่อคนหนึ่งกระทำผิดตามกฎหมายรัฐธรรมนูญแล้วให้สินบนกับผู้พิพากษาเพื่อให้ตนเองพ้นความผิด ไม่ต้องรับบทลงโทษ และผู้พิพากษาตอบสนองความต้องการประชาชนคนนั้น นั่นหมายถึง ทั้งประชาชนและผู้พิพากษาคงกล่าวมียุทธศาสตร์คุณค่าความเป็นมนุษย์ลดน้อยลง แต่หากผู้พิพากษาได้ปฏิบัติหน้าที่โดยยึดมั่นในความยุติธรรม ไม่รับสินบนเพื่อประโยชน์ส่วนตัวแล้ว เราก็เชื่อมั่นได้ว่าบ้านเมืองย่อมเกิดความสงบสุขเพราะคณะตุลาการศาลรัฐธรรมนูญมีคุณค่าความเป็นมนุษย์ สามารถมอบความเป็นธรรมแก่ผู้บริสุทธิ์ได้

ตราบไต่ที่ยังคงมีบุคคลไร้จิตสำนึกไม่ปฏิบัติตามกฎหมายบ้านเมือง ศาลรัฐธรรมนูญคงต้องผดุงความยุติธรรมให้คู่แผ่นดินไทยอยู่เรื่อยไปเพื่อประชาชนผู้ไม่ผิดจะได้รับการคุ้มครองให้ปลอดภัยจากอำนาจของผู้มีอิทธิพล ทั้งนี้ คณะตุลาการศาลรัฐธรรมนูญต้องหา “ความเป็นกลาง” ในหน้าที่ให้พบ แม้ความเป็นกลางนั้นบางคนอาจคิดว่าทำง่ายแต่ความจริงในการดำรงชีวิตเราอาจพบกับอุปสรรคมากมาย จึงเป็นเรื่องลำบากที่เราจะ

ต่อสู้เพื่อให้ได้รับความเป็นกลาง เพราะทุกคนไม่สามารถรู้ได้ว่า ณ จุดไหนที่สะท้อนว่าเราได้รับความเป็นกลางหรือความยุติธรรมในการกระทำสิ่งหนึ่งสิ่งใด แต่สำหรับข้าพเจ้าเมื่อใดที่บ้านเมืองมีความสุข มีความเป็นประชาธิปไตยเกิดขึ้น ผู้กระทำผิดได้รับบทลงโทษตามกฎหมายบ้านเมืองโดยไม่ปล่อยให้คนชั่วลอยนวล เมื่อนั้นบ่งบอกได้ว่า “คณะตุลาการศาลรัฐธรรมนูญได้ค้นพบความเป็นกลาง” แล้ว

ประการที่หก ข้าพเจ้าขอคาดหวังกับศาลรัฐธรรมนูญเพียงว่าให้เห็นความสำคัญของทุกคดีความหรือทุกปัญหาให้เท่าเทียมกัน แม้ปัญหานั้นจะเกิดจากเรื่องใดๆ ก็ตามนั้นก็หมายถึงประชาชนได้ยื่นมือเพื่อขอความช่วยเหลือจากศาลรัฐธรรมนูญทั้งสิ้น และที่สำคัญข้าพเจ้าขอให้ศาลรัฐธรรมนูญปฏิบัติหน้าที่แบบนี้ตลอดไป คือการตรวจสอบการใช้อำนาจของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองอย่างเคร่งครัด เพราะนักการเมืองเป็นผู้นำพาประเทศสู่การพัฒนา จึงจำเป็นที่บุคคลเหล่านี้ต้องทำงานมุ่งประโยชน์ของประเทศชาติเป็นสำคัญ

เมื่อสังคมอ่อนแอ ประเทศชาติไร้เสาหลักอันมั่นคง และกระบวนการยุติธรรมไม่เข้มแข็ง กฎหมายไม่ได้รับการปฏิบัติตาม องค์กรอิสระและศาลถูกทำทลายจากผู้มีอิทธิพลหรือผู้มีอำนาจทางการเมืองที่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตัวมากกว่าส่วนรวมแล้ว ประชาชนจะเป็นอย่างไรหรือพวกเขาต้องถูกเบียดเบียนอยู่เรื่อยไป ซึ่งไม่มีความหวังจะได้เห็นความราบรื่นในชีวิตของตนเองเหมือนคลื่นทะเลที่กระทบฝั่งตลอดเวลา และคลื่นทะเลนี้ก็บ่งบอกให้ประชาชนได้รู้ว่าทุกวินาทีย่อมมีปัญหาเกิดขึ้น ดังนั้นเมื่อเกิดปัญหาใดๆ ความปรารถนา แสงสว่าง และที่พึงสุดท้ายของประชาชนคือศาลรัฐธรรมนูญที่พวกเขายังรอคอยให้ทำหน้าที่ผดุงความยุติธรรมและปกป้องผู้บริสุทธิ์ ทั้งนี้บ้านเมืองจะไร้ซึ่งคนพาลหรือถูกคุกคามเพราะอิทธิพลคนชั่ว ก็ขึ้นอยู่กับการยึดมั่นในกฎหมายของศาลรัฐธรรมนูญที่จะส่งผลต่อการดำรงชีวิตของประชาชนในสังคมสืบไป

* * * *

ศาลรัฐธรรมนูญในความคาดหวัง ของประชาชนของสังคมไทย

ระดับมัธยมศึกษาปีที่ ๔ - ๖ หรือเทียบเท่า

รางวัลชมเชย : นายวรเทพ พูลสวัสดิ์

ในความคาดหวังของประชาชนของสังคมไทยตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันก็คาดหวังที่จะได้รับความยุติธรรมในสังคม ซึ่งประเทศไทยมีประวัติศาสตร์อันยาวนานจนก่อให้เกิดเป็นรากฐานของระบบกฎหมายและสถาบันทางกฎหมายที่สำคัญของประเทศไทย นับตั้งแต่ที่ประเทศไทยมีการใช้กฎหมายในรูปของจารีตประเพณี วิถีจรรยา คดีความและได้มีการบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษรและเริ่มใช้ขึ้นอย่างเป็นทางการในสมัยสุโขทัย ที่เห็นได้ชัดในสมัย “พ่อขุนรามคำแหงมหาราช” เมื่อประชาชนเดือดร้อนมาสิ้นกระดังร้องทุกข์ขอความยุติธรรมและใช้กฎหมายในสมัยนั้นตัดสินคดีจนทำให้บ้านเมืองเกิดความสงบสุข เมื่อเวลาผ่านไปได้มีการวิวัฒนาการมาถึงสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ ตอนปลายเป็นเวลาเกือบ ๒๐ ศตวรรษ จนเกิด “กฎหมายรัฐธรรมนูญฉบับแรกของไทยในปี พ.ศ.๒๔๗๕” อันเป็นกฎหมายสูงสุดที่ใช้ในการปกครองประเทศมาจนถึงปัจจุบัน และได้ให้อำนาจตุลาการซึ่งเป็นหนึ่งในสามอำนาจของการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขในการพิจารณาข้อบังคับของกฎหมายรัฐธรรมนูญในการตัดสินคดีความในนามของรัฐโดยระบบศาล ซึ่งศาลรัฐธรรมนูญเป็นองค์กรตุลาการสถาบันทางกฎหมายสถาบันหนึ่งของไทยที่มีหน้าที่ตัดสินคดีให้ความยุติธรรมตามรัฐธรรมนูญและวินิจฉัยข้อขัดแย้งหรือข้อพิพาทที่เกี่ยวข้องกับรัฐธรรมนูญ

ก่อนที่ประเทศไทยจะมี “รัฐธรรมนูญ” ประเทศไทยมีการปกครองแบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ จนเมื่อวันที่ ๒๔ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๗๕ ได้เกิดการเปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์มาเป็นระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข จึงเกิดรัฐธรรมนูญของไทยฉบับแรกขึ้นในปี พ.ศ. ๒๔๗๕ ซึ่งการที่ประเทศไทยมี “รัฐธรรมนูญ” เป็นกฎหมายสูงสุดในการปกครองประเทศนั้น นับได้ว่าเป็นสิ่งที่จะช่วยจัดระเบียบการปกครองภายในประเทศ ในการนำพาความสงบสุขและความเป็นธรรมให้เกิดขึ้นในสังคมโดยไม่มีกฎหมายอื่นใดจะขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญได้ ซึ่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยในระบอบการปกครอง

แบบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขนั้นได้มีการกำหนดให้มีการแบ่งแยกอำนาจนิติบัญญัติ บริหาร และตุลาการ โดยแต่ละองค์กรก็มีหน้าที่แตกต่างกันออกไป แต่องค์กรที่ทำหน้าที่ในการตัดสินใจคดีความ ในนามของรัฐโดยระบบศาลก็คือ “ตุลาการ” ซึ่งองค์กรตุลาการก็มีหลายสถาบันตามอำนาจหน้าที่ที่กำหนดไว้ ได้แก่ ศาลยุติธรรมมีอำนาจหน้าที่ในการวินิจฉัยชี้ขาดคดีแพ่งและคดีอาญาหรือคดีพิพาทระหว่างเอกชนกับเอกชน โดยทั่วไป ศาลปกครองก็มีอำนาจหน้าที่ในคดีที่เอกชนพิพาทกับฝ่ายปกครองเกี่ยวกับการใช้อำนาจปกครองนั้น แต่อย่างไรก็ตาม ก็มีการถกเถียงกันที่จะต้องเป็นอำนาจหน้าที่ในการวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญในการวินิจฉัยชี้ขาด คดีหรือข้อพิพาทที่เกี่ยวข้องกับรัฐธรรมนูญ ซึ่งศาลอื่นนั้นไม่สามารถใช้อำนาจได้เช่น การตรวจสอบความชอบ ด้วยรัฐธรรมนูญของกฎหมาย การวินิจฉัยชี้ขาดอำนาจหน้าที่ระหว่างองค์กรต่างๆ การวินิจฉัยชี้ขาดคุณสมบัติ และลักษณะต้องห้ามของกรรมการเลือกตั้ง การวินิจฉัยชี้ขาดสมาชิกภาพของรัฐมนตรี สมาชิกสภาผู้แทน ราษฎรหรือสมาชิกวุฒิสภา รวมไปถึงการควบคุมตรวจสอบพรรคการเมืองให้เป็นประชาธิปไตย ซึ่งศาลรัฐธรรมนูญ นั้นในฐานะที่เป็นองค์กรอิสระ ก็ต้องใช้อำนาจหน้าที่ให้สอดคล้องกับหลัก “นิติธรรม” ในการตรวจสอบความ ถูกต้องและความชอบธรรมของกระบวนการพิจารณาให้ความเห็นชอบและการตรวจสอบเนื้อหาสาระของกฎหมาย รวมทั้งระบบการตรวจสอบการบังคับใช้กฎหมาย กฎ คำสั่ง หรือการกระทำของเจ้าหน้าที่รัฐต่างๆ ว่าเป็นไป ด้วยความถูกต้อง ชอบธรรม ภายใต้ขอบเขตอำนาจที่กฎหมายกำหนดไว้หรือไม่ การที่ศาลรัฐธรรมนูญมีอำนาจ หน้าที่ต่างๆ เหล่านี้จึงช่วยให้ประชาชนเกิดความมั่นใจในศาลรัฐธรรมนูญที่ให้ความยุติธรรม

เมื่อเวลาผ่านไปสังคมไทยมีการเปลี่ยนแปลงเข้าสู่ยุคโลกาภิวัตน์ สังคมไทยหันมาสนใจในวัตถุเงินตรา ทำให้ คุณธรรมและความยุติธรรมในสังคมเริ่มหายไป ต่างฝ่ายต่างมีความขัดแย้งเห็นแก่ผลประโยชน์ส่วนตัวและพวก พ้องของตน มีการใช้อำนาจนอกระบบในการเข้าแทรกแซงองค์กรอิสระซึ่งรวมถึงศาลรัฐธรรมนูญที่ทำหน้าที่เป็น สถาบันหลักในการให้ความยุติธรรมในสังคม ทั้งๆ ที่ศาลเป็นสถาบันแห่งความยุติธรรมและเป็นความหวังของ ประชาชนแต่กลับถูกอำนาจนอกระบบมาครอบงำ จึงจำเป็นที่ศาลรัฐธรรมนูญจะต้องใช้อำนาจหน้าที่บังคับใช้ กฎหมายรัฐธรรมนูญ ดำเนินคดีต่อผู้ที่กระทำความผิดตามรัฐธรรมนูญ ซึ่งกระผมมีความคิดว่าการที่จะให้ ศาลรัฐธรรมนูญนั้นเป็นไปตามความคาดหวังของประชาชนของสังคมไทยนั้น ควรเริ่มอย่างจริงจังและ ให้ทุกภาคส่วนได้เข้ามามีส่วนร่วม มีการแก้ไขและนำไปสู่การปฏิบัติอย่างถูกต้องเพื่อคงความศักดิ์สิทธิ์และ ความยุติธรรมของศาลที่มีให้กับคนในสังคม รวมถึงศาลรัฐธรรมนูญต้องมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่องเพื่อสร้าง ความเชื่อมั่นและความหวังให้กับประชาชน กระผมมีความเห็นว่า

ประการที่หนึ่งคือ การแก้ไขปัญหา สิ่งที่เป็นสาเหตุของปัญหาก็คือกฎหมายรัฐธรรมนูญ โดยดูว่าใน กฎหมายรัฐธรรมนูญนั้นระบุไว้ว่าอย่างไรและให้ผู้มีความรู้ความสามารถทางนิติศาสตร์และรัฐศาสตร์ หรือองค์กรที่เกี่ยวข้องมาช่วยในการตรวจสอบและพิจารณาแก้ไข โดยดูว่าตุลาการศาลรัฐธรรมนูญนั้นจะต้องมี ที่มาอย่างไร มีคุณสมบัติครบถ้วนหรือไม่ หรือถ้าในกฎหมายรัฐธรรมนูญได้ระบุแล้วว่าผู้ที่จะดำรงตำแหน่ง

ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญจะต้องมาอย่างไรและมีคุณสมบัติอย่างไร โดยดูว่ามีตรงส่วนไหนที่ต้องแก้ไขเพิ่มเติม และควรเพิ่มส่วนไหนบ้าง แต่ถ้าจะแก้ไขให้ตรงประเด็นก็คือ ในรัฐธรรมนูญควรระบุไว้ว่าบุคคลที่จะดำรงตำแหน่ง ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญนั้นต้องไม่เคยเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภาหรือดำรงตำแหน่งทางการเมืองทุกตำแหน่ง หรือถ้าเคยเป็นก็ควรเว้นว่างห่างกันไม่น้อยก็ปีและต้องไม่สังกัดพรรคการเมือง และสิ่งที่ควรเพิ่มเติมในกฎหมายรัฐธรรมนูญก็คือ ให้ดูจากผลงานและคุณประโยชน์ที่บุคคลนั้นได้ทำให้กับประเทศชาติ และตรวจสอบประวัติดูว่าบุคคลนั้นเคยมีประวัติที่มีชอบหรือไม่ ก่อนจะให้ดำรงตำแหน่ง เพียงเท่านี้ก็จะได้ ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญที่มีความเหมาะสม มีความเป็นกลางและยึดมั่นในหลักนิติธรรมและคุณธรรมโดยไม่มีความเกี่ยวข้องกับการเมือง ทำให้ศาลรัฐธรรมนูญนั้นมีความโปร่งใสและบริหารงานได้ เพราะศาลรัฐธรรมนูญจะเป็นที่พึ่งสุดท้ายของสังคมไทยที่จะนำไปสู่ความยุติธรรม ความถูกต้อง ความเสมอภาค ความเป็นหนึ่งเดียวภายใต้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย

ประการที่สอง ควรมีหลักการและเหตุผลในการพิจารณา คัดเลือก สรรหา ผู้ที่จะมาดำรงตำแหน่ง เป็นตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ ด้วยว่ามีความรู้ความสามารถและประสบการณ์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งประสบการณ์ในการต่อสู้เพื่อความถูกต้องและชอบธรรม และเป็นบุคคลที่มีคุณธรรม จริยธรรม เสียสละ ซื่อสัตย์สุจริต สมณะ และมีความกล้าหาญต่ออำนาจนอกระบบหรือไม่ เพื่อไม่ให้เกิดการวินิจฉัยคดีที่ผิดพลาด และส่งผลต่อกระบวนการยุติธรรมได้ ไม่ควรพิจารณาแต่เฉพาะตัวบทกฎหมายควรนำหลักการเหตุผลในการพิจารณา สรรหา คัดเลือก

ประการที่สาม การพัฒนาศักยภาพในด้านต่างๆ ของศาลรัฐธรรมนูญอย่างต่อเนื่อง ในการใช้กลวิธีเรียกความเชื่อมั่นและความหวังของประชาชนที่มีต่อศาลรัฐธรรมนูญซึ่งเป็นสถาบันในการตัดสินคดีข้อพิพาทที่เกี่ยวข้องกับรัฐธรรมนูญและให้ความยุติธรรมแก่ผู้มายื่นคำร้องเพื่อขอความเป็นธรรม ซึ่งปัจจุบันก็มีช่องทางในการนำเสนอข่าวสารเผยแพร่ให้ประชาชนได้รับรู้หลายวิถีภายใต้สิทธิตามรัฐธรรมนูญในการปกครองระบอบประชาธิปไตย เช่น การจัดรายการโทรทัศน์สาธารณะในการเสนอข้อมูลข่าวสารและความรู้เกี่ยวกับศาลรัฐธรรมนูญว่ามีประวัติความเป็นมาอย่างไร และมีหน้าที่อย่างไรและประชาชนจะสามารถมีส่วนร่วมได้อย่างไร หรือแม้กระทั่งการใช้สื่อสังคมออนไลน์ไม่ว่าจะเป็นอินเทอร์เน็ตในการนำเสนอข้อมูลทำให้ประชาชนมีความคาดหวังต่อศาลรัฐธรรมนูญว่าจะเป็นสถาบันที่เป็นที่พึ่งพาได้ และการที่จะให้ประชาชนในสังคมไทยเกิดความคาดหวังและเชื่อมั่นต่อศาลรัฐธรรมนูญมากขึ้น ก็ควรประชาสัมพันธ์เผยแพร่ข้อมูล เปิดประตูสู่องค์กรให้ประชาชนมีโอกาสได้เยี่ยมชม ในรูปแบบการจัดนิทรรศการโดยศาลรัฐธรรมนูญ รับฟังปัญหาคดีของพี่น้องประชาชนอย่างใกล้ชิด ที่อาจได้รับการละเมิดจากผู้มีอำนาจหรือผู้ที่กระทำการฝ่าฝืนกฎหมายรัฐธรรมนูญ เพื่อให้พวกเขาได้มีความหวังและศรัทธาในความเชื่อมั่นต่อศาลรัฐธรรมนูญว่า ยังเป็นสถาบันตุลาการที่พร้อมที่จะให้ความยุติธรรมและวินิจฉัยคดีความด้วยความโปร่งใส บริสุทธิ์และเที่ยงธรรมและจะยืนหยัดอยู่บนความถูกต้อง ความยุติธรรมซึ่งเป็นหน้าที่หลักต่อไป

ประการที่สี่ ไม่ควรลืมนึกว่าแต่ละประเทศในโลกมีการพัฒนาระบบกฎหมายและสถาบันที่เป็นตุลาการอย่างต่อเนื่อง แม้ประเทศไทยของเราจะมีการปกครองระบอบประชาธิปไตยมายาวนานและมีคณะตุลาการศาลรัฐธรรมนูญในการวินิจฉัยข้อพิพาทที่เกี่ยวข้องกับรัฐธรรมนูญ แต่ก็ไม่ได้มีประเทศไทยเราเพียงประเทศเดียวที่มีการปกครองระบอบประชาธิปไตยและมีศาลรัฐธรรมนูญเป็นองค์กรตุลาการในการวินิจฉัยคดี เพราะประเทศเรานั้นมีการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ซึ่งแตกต่างกับหลายประเทศที่ปกครองในระบอบประชาธิปไตยแบบประธานาธิบดี หรือกึ่งประธานาธิบดี ซึ่งแต่ละประเทศในโลกที่มีการปกครองในระบอบประชาธิปไตยและมีศาลรัฐธรรมนูญ อาจมีการทำหน้าที่และบริหารแตกต่างกันออกไป ดังนั้นศาลรัฐธรรมนูญในประเทศไทยเราก็ต้องมีการเร่งพัฒนาความสามารถของบุคลากรในศาลรัฐธรรมนูญ รวมถึงโครงสร้างการบริหารและการทำงานที่ให้ทัดเทียมกับประเทศอื่นๆ เช่น อาจจะมีการส่งบุคลากรในศาลรัฐธรรมนูญไปศึกษาดูงานต่างประเทศเพื่อเพิ่มความรู้ความสามารถในด้านกฎหมายรัฐธรรมนูญของแต่ละประเทศและนำมาปรับใช้เพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อประชาชนในสังคมไทยและประเทศชาติได้โดยเฉพาะการไปดูงานประเทศที่เป็นประเทศต้นแบบในการปกครองแบบประชาธิปไตยอย่างประเทศอังกฤษ สหรัฐอเมริกา หรือฝรั่งเศส เป็นต้น ยกตัวอย่างเช่นในประเทศอังกฤษหรือสหรัฐอเมริกาใช้วิธีการตัดสินคดีจากคำพิพากษาก่อนๆ ทำให้คำพิพากษามีประสิทธิภาพ โดยสามารถนำข้อมูลจากการพิพากษาของศาลรัฐธรรมนูญในต่างประเทศมาวิเคราะห์กับคำพิพากษาของศาลรัฐธรรมนูญในไทยก็จะทำให้ประชาชนในสังคมไทยมีความมั่นใจในระบบการตัดสินคดีของศาลรัฐธรรมนูญ

ประการที่ห้า การปลูกจิตสำนึกให้กับเยาวชนมีความรู้ความเข้าใจในรูปแบบการปกครองในระบอบประชาธิปไตยรวมถึงการเปิดโอกาสให้สถาบันการศึกษาหรือโรงเรียนทั่วประเทศเข้าชมสถานที่ ผลงาน และได้มีโอกาส ศึกษา เรียนรู้เรื่องราวต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับตุลาการศาลรัฐธรรมนูญในบางโอกาสเพื่อสนับสนุนเผยแพร่ผลงานโดยผ่านทางสถาบันการศึกษา ซึ่งครูอาจารย์จะได้นำความรู้ไปถ่ายทอดให้นักเรียนได้เรียนรู้และสามารถนำความรู้เกี่ยวกับศาลรัฐธรรมนูญที่ได้เรียนรู้ ไปเผยแพร่ต่อเพื่อให้คนในสังคมเกิดการยอมรับและเชื่อมั่นต่อศาลรัฐธรรมนูญ

ประการที่หก การบริการของศาลรัฐธรรมนูญควรปลูกฝัง สร้างระบบ บรรทัดฐาน และมาตรฐานในการให้บริการประชาชนอย่างรวดเร็ว เรียบง่าย มีประสิทธิภาพ ต่อเนื่อง และสามารถปฏิบัติให้เห็นได้อย่างชัดเจน พร้อมทั้งระลึกลูกอยู่เสมอว่า ความล่าช้าคือความไม่ยุติธรรม ยิ่งล่าช้ายิ่งทำให้ประชาชนเสียผลประโยชน์มากยิ่งขึ้นส่วนหนึ่งอาจดำเนินการด้วยการจัดทำแนวทางปฏิบัติงานที่ระบุขั้นตอนในการปฏิบัติราชการสำหรับศาลรัฐธรรมนูญ และบุคลากรที่รับผิดชอบอย่างชัดเจน พร้อมระบุระยะเวลาที่งานแต่ละอย่างควรจะทำแล้วเสร็จด้วย โดยจัดพิมพ์เป็นเอกสารเผยแพร่ทั้งภายในและภายนอกศาลรัฐธรรมนูญ พร้อมทั้งมีระบบการควบคุมตรวจสอบภายในที่รัดกุมและสม่ำเสมอด้วยเพื่อไม่ให้เกิดการแทรกแซงจากอำนาจนอกระบบ

จากหกประการที่กล่าวมาทั้งหมดคือสิ่งที่จะช่วยในการจัดระบบโครงสร้างการบริหารของศาลรัฐธรรมนูญ ให้มีความมั่นคง เข้มแข็งและทำให้เป็นศาลที่เป็นที่คาดหวังต่อประชาชนในสังคมไทยได้ และควรระลึกเสมอว่า บุคคลที่จะเข้ามาดำรงตำแหน่งตุลาการศาลรัฐธรรมนูญจะต้องมีคุณธรรม เสียสละ ยึดบทบาทหน้าที่ของตนเป็นหลักภายใต้การปกครองระบอบประชาธิปไตยที่ทุกคนมีสิทธิเสรีภาพโดยไม่ขัดต่อกฎหมายและเมื่อดำรงตำแหน่งก็พร้อมที่จะให้ความยุติธรรมและเป็นที่ยังชีพของประชาชนได้

ดังนั้น ในความคาดหวังของประชาชนของสังคมไทยที่มีต่อศาลรัฐธรรมนูญคือ การตั้งมั่นอยู่ในจรรยาบรรณ และคุณธรรมในการดำรงตำแหน่งตุลาการศาลรัฐธรรมนูญคือการเป็นคนดี มีคุณธรรม ซื่อสัตย์สุจริต สมถะ เสียสละและมีความกล้าหาญทางจริยธรรมและปฏิบัติตามอำนาจหน้าที่ของตนที่ได้รับในการพิทักษ์รัฐธรรมนูญ ซึ่งเป็นกฎหมายแม่บทสูงสุดของประเทศ รวมทั้งคำนึงถึง “หลักนิติธรรม” ในการพิจารณาหรือวินิจฉัยในบทบัญญัติที่เกี่ยวข้องกับรัฐธรรมนูญเพื่อสร้างความยุติธรรมให้กับประชาชนในสังคมไทยตามที่ประชาชนได้คาดหวังเอาไว้กับศาลรัฐธรรมนูญ และต้องมีการพัฒนาความรู้ความสามารถอย่างต่อเนื่องในการวินิจฉัยคดีเพื่อให้ประชาชนมีความหวังและเชื่อมั่นในศาลรัฐธรรมนูญมากยิ่งขึ้นไป โดยอย่าถือเอาผลประโยชน์ส่วนตนและพวกพ้องเป็นหลัก เพียงเท่านั้นจะทำให้ศาลรัฐธรรมนูญสามารถบริหารงานได้เป็นเอกภาพโดยปราศจากอำนาจนอกระบบและเป็นศาลที่มีบุคลากรที่มีความรู้ ความสามารถ มีคุณสมบัติครบในการพัฒนาศาลตามความคาดหวังของประชาชนในสังคมไทยต่อไป เพราะในช่วงเวลานี้ศาลรัฐธรรมนูญถือว่าเป็นศาลที่เป็นที่พึ่งสุดท้ายให้กับสังคมชาวไทยในการดำรงความยุติธรรม ความถูกต้อง ความเสมอภาค และความเป็นหนึ่งเดียวภายใต้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย เพื่อให้สังคมส่วนรวมและประเทศชาติมีความสงบสุขและเจริญรุ่งเรืองต่อไป

* * * *

ระดับอุดมศึกษา (ปริญญาตรี) หรือเทียบเท่า

เรื่อง ศาสตร์รัฐธรรมนูญ

กับการสร้างความเป็นธรรมในสังคมไทย

รางวัลที่ ๑ งดการให้รางวัล เนื่องจากไม่มีผู้ผ่านมาตรฐานตามเกณฑ์การตัดสิน

รางวัลที่ ๒ เงินรางวัลจำนวน ๑๕,๐๐๐ บาท พร้อมเกียรติบัตรของประธานศาลรัฐธรรมนูญ
ได้แก่ นายวัชรพงศ์ ว่างเลา ชั้นปีที่ ๓ คณะรัฐศาสตร์
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ อำเภอกลองหลวง จังหวัดปทุมธานี

รางวัลที่ ๓ เงินรางวัลจำนวน ๑๐,๐๐๐ บาท พร้อมเกียรติบัตรของประธานศาลรัฐธรรมนูญ
ได้แก่ นายปริญญา สามารถ ชั้นปีที่ ๓ คณะสัตวแพทยศาสตร์
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่

รางวัลชมเชย เงินรางวัลๆ ละจำนวน ๕,๐๐๐ บาท พร้อมเกียรติบัตรของประธานศาลรัฐธรรมนูญ
ได้แก่ นายชาคริต จันทร ชั้นปีที่ ๒ คณะนิติศาสตร์
มหาวิทยาลัยรามคำแหง เขตบางกะปิ กรุงเทพมหานคร
นางสาวพิมพ์ร ชุมมินทะ ชั้นปีที่ ๑ คณะศึกษาศาสตร์
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่

๒๐๒๒๐๒๒๐๒๒๐๒๒๐

ศาลรัฐธรรมนูญ

กับการสร้างความเป็นธรรมในสังคมไทย

ระดับอุดมศึกษา (ปริญญาตรี) หรือเทียบเท่า
รางวัลที่ ๒ : นายวัชรพงศ์ วัฒนา

“รัฐธรรมนูญเป็นกฎหมายสูงสุดของประเทศ บทบัญญัติของกฎหมาย กฎ หรือข้อบังคับ ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญนี้ บทบัญญัตินั้นเป็นอันบังคับใช้ไม่ได้”

บทบัญญัติข้างต้นเป็นบทบัญญัติตามมาตรา ๖ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช ๒๕๕๐ ที่แสดงให้เห็นถึงความสำคัญสูงสุดของรัฐธรรมนูญซึ่งหลักความเป็นกฎหมายสูงสุดของรัฐธรรมนูญนี้มีความสำคัญเป็นอย่างมากต่อการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขของประเทศไทย เนื่องจากเมื่อใดก็ตามที่การใช้อำนาจอธิปไตยอยู่ในขอบเขตของบทบัญญัติตามรัฐธรรมนูญ เมื่อนั้นบ้านเมืองก็จะมี ความสงบเรียบร้อย ซึ่งการที่บอกได้ว่าการใดที่ไม่เป็นไปตามรัฐธรรมนูญนั้น จะต้องมืองค์กรที่มีความรู้ความสามารถและเป็นที่ยอมรับของทุกฝ่ายในสังคม ที่สำคัญจะต้องเป็นองค์กรที่มีความเที่ยงตรงเพื่อที่จะสามารถสร้างความเป็นธรรมในสังคมได้ ซึ่งองค์กรที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยฉบับปัจจุบันกำหนดให้ทำหน้าที่ดังกล่าวก็คือ ศาลรัฐธรรมนูญ

การพิจารณาพรรคคดีที่เกี่ยวข้องกับหลักความเป็นกฎหมายสูงสุดของรัฐธรรมนูญสำหรับประเทศไทยนั้น มีประวัติความเป็นมายาวนานเกือบ ๘๐ ปี ในช่วงแรกมีการถกเถียงกันถึงองค์กรที่มีอำนาจหน้าที่ในการดำเนินการดังกล่าว ซึ่งสำหรับกรณีของประเทศไทยได้มีพัฒนาการขององค์กรที่ทำหน้าที่นี้มาตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๔๗๕ จนถึงปัจจุบัน อันได้แก่ รัฐสภา (สภาผู้แทนราษฎร) ศาลยุติธรรม (ศาลฎีกา) คณะตุลาการรัฐธรรมนูญและศาลรัฐธรรมนูญ จะเห็นว่าประเทศไทยมีองค์กรที่เคยทำหน้าที่ในการตรวจสอบความชอบด้วยรัฐธรรมนูญมาครบทุกรูปแบบแล้ว แสดงถึงความสำคัญของรัฐธรรมนูญอันเป็นกฎหมายสูงสุดของประเทศ ที่กฎ ข้อบังคับ หรือกฎหมายอื่นใดจะมาขัดหรือแย้งไม่ได้ รวมถึงการกระทำต่างๆ ที่จะต้องชอบด้วยบทบัญญัติตามที่รัฐธรรมนูญกำหนดไว้ จึงต้องมีการตั้งองค์กรดังกล่าวเพื่อมาพิจารณาวินิจฉัย

สำหรับกรณีของศาลรัฐธรรมนูญนั้นมีการจัดตั้งขึ้นครั้งแรกตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช ๒๕๔๐ ก่อนที่จะมีการรัฐประหารและยกเลิกรัฐธรรมนูญฉบับดังกล่าว จัดตั้งเป็นคณะตุลาการรัฐธรรมนูญแทนตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับชั่วคราว) พุทธศักราช ๒๕๔๙ จนกระทั่งมีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช ๒๕๕๐ ได้กำหนดให้ศาลรัฐธรรมนูญเป็นองค์กรหนึ่งในหมวดศาล ซึ่งเป็นที่เข้าใจของประชาชนโดยทั่วไปว่าทำหน้าที่พิจารณาวินิจฉัยปัญหาข้อกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับรัฐธรรมนูญ อันเป็นที่คาดหวังของประชาชนในการสร้างความเป็นธรรมในสังคมไทย โดยเฉพาะในช่วงระยะเวลาที่ผ่านมาที่ประเทศไทยต้องประสบกับปัญหาวิกฤตการณ์ทางการเมือง เกิดความแตกแยกเป็นฝักเป็นฝ่าย บทบาทการทำหน้าที่ของศาลรัฐธรรมนูญยิ่งมีความสำคัญและเป็นที่คาดหวังของประชาชนมากขึ้นในการเป็นส่วนหนึ่งของการแก้ไขปัญหาเพื่อให้วิกฤตความขัดแย้งต่างๆ คลี่คลายลงและกลับเข้าสู่ภาวะปกติ แม้ว่าการทำหน้าที่ดังกล่าวจะมีทั้งผู้ที่สนับสนุนและผู้ที่ต่อต้าน แต่ศาลรัฐธรรมนูญจะต้องยึดมั่นในความถูกต้อง รักษาไว้ซึ่งความยุติธรรม ดังที่บทบัญญัติมาตรา ๑๙๗ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช ๒๕๕๐ ได้กำหนดไว้ว่า

“การพิจารณาพิพากษาอรรถคดีเป็นอำนาจของศาลซึ่งต้องดำเนินการให้เป็นไปโดยยุติธรรม ตามรัฐธรรมนูญ ตามกฎหมาย และในพระปรมาภิไธยพระมหากษัตริย์

ผู้พิพากษาและตุลาการมีอิสระในการพิจารณาพิพากษาอรรถคดีให้เป็นไปโดยถูกต้อง รวดเร็ว และเป็นธรรม ตามรัฐธรรมนูญและกฎหมาย”

บทบัญญัติดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าการพิจารณาพิพากษาอรรถคดีของศาลเป็นอำนาจที่กระทำภายใต้พระปรมาภิไธยของพระมหากษัตริย์และเป็นไปด้วยความยุติธรรมตามรัฐธรรมนูญหรือที่กฎหมายกำหนดไว้ ซึ่งหมายความว่าไม่ว่าจะอยู่ในสถานการณ์ปกติหรืออยู่ในภาวะวิกฤต ศาลจะต้องปฏิบัติหน้าที่ให้เป็นที่ยอมรับของทุกฝ่ายและจะต้องอยู่ในกรอบของกฎหมายเพื่อสร้างบรรทัดฐานที่ถูกต้องให้กับสังคม ซึ่งศาลรัฐธรรมนูญก็เช่นเดียวกันที่จะต้องปฏิบัติหน้าที่โดยยึดความถูกต้องชอบธรรมของรัฐธรรมนูญเป็นหลัก บทบาทของศาลรัฐธรรมนูญในการสร้างความเป็นธรรมจึงถือเป็นเรื่องที่สำคัญอย่างมาก เพราะศาลรัฐธรรมนูญมิใช่เป็นองค์กรที่แก้ไขปัญหาความขัดแย้งของคู่กรณีธรรมดาแต่เป็นการแก้ไขปัญหาให้กับประเทศชาติเพื่อให้สามารถเดินหน้าต่อไปได้ และการที่ศาลรัฐธรรมนูญเป็นองค์กรที่สามารถทำหน้าที่ดังกล่าวได้ก็เนื่องด้วยลักษณะของศาลรัฐธรรมนูญที่ถือเป็นองค์ประกอบสำคัญในการสร้างความเป็นธรรมให้เกิดขึ้น คุณลักษณะดังกล่าวมี ดังนี้

ประการแรก ศาลรัฐธรรมนูญเป็นสถาบันที่มีความมั่นคง กล่าวคือ ศาลรัฐธรรมนูญเป็นองค์กรที่จัดตั้งขึ้นตามรัฐธรรมนูญ มีอำนาจหน้าที่ที่ชัดเจน มีการสรรหาตุลาการที่มีความรู้ความสามารถ เป็นผู้ที่มีความยุติธรรมและวิญญูชนที่เป็นที่ยอมรับของสังคม สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างถูกต้อง เทียงธรรม รวมทั้งมีหน่วยงานที่คอยสนับสนุนและมีบุคลากรที่คอยช่วยเหลือในการปฏิบัติหน้าที่ โดยมีอิสระในการบริหารแผนงาน การบริหารงานบุคคล

การงบประมาณและการดำเนินงานอื่นๆ นอกจากนี้ ความมั่นคงของศาลรัฐธรรมนูญสามารถเห็นได้จากการรับรองโดยบทบัญญัติในรัฐธรรมนูญในการพิสูจน์หาความจริง ซึ่งให้อำนาจศาลรัฐธรรมนูญไว้ตามที่ปรากฏในมาตรา ๒๑๓ ว่า

“ในการปฏิบัติหน้าที่ ศาลรัฐธรรมนูญมีอำนาจเรียกเอกสารหรือหลักฐานที่เกี่ยวข้องจากบุคคลใดหรือเรียกบุคคลใดมา ให้ถ้อยคำ ตลอดจนขอให้ศาล พนักงานสอบสวน หน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ หรือราชการส่วนท้องถิ่น ดำเนินการใด เพื่อประโยชน์แห่งการพิจารณาได้”

อำนาจดังกล่าวจึงเป็นเสมือนหลักประกันความมั่นคงของศาลรัฐธรรมนูญที่จะสามารถดำเนินการได้ด้วยตนเอง ไม่ต้องอยู่ภายใต้อำนาจของใคร

คุณลักษณะในด้านการเป็นสถาบันที่มีความมั่นคงนี้เองที่เป็นองค์ประกอบหนึ่งที่จะช่วยในการสร้างความเป็นธรรมให้เกิดขึ้นในสังคมไทย เนื่องจากเมื่อใดก็ตามที่สังคมเกิดความขัดแย้ง ไม่สามารถหาข้อยุติได้ ศาลรัฐธรรมนูญมีหน้าที่ที่จะต้องสร้างความชัดเจนให้กับสังคมจึงต้องเป็นสถาบันที่มีความมั่นคงเพราะหากศาลรัฐธรรมนูญขาดความมั่นคงและหวั่นไหวไปกับสถานการณ์ดังกล่าวก็จะเป็นการสร้างวิกฤตและซ้ำเติมปัญหา มากยิ่งขึ้น จนบานปลายไม่สามารถหาข้อยุติได้

ประการต่อมา ศาลรัฐธรรมนูญเป็นองค์กรที่มีความเป็นกลาง กล่าวคือ การพิจารณาวินิจฉัยข้อพิพาทต่างๆ ที่อยู่ในความรับผิดชอบนั้นมักจะเกี่ยวข้องกับเรื่องทางการเมืองเป็นส่วนใหญ่ จึงมักจะได้รับ การวิพากษ์วิจารณ์อย่างมากในการทำงาน แต่สิ่งหนึ่งที่ศาลรัฐธรรมนูญไทยยึดถือปฏิบัติเรื่อยมาเพื่อสร้างความ เป็นธรรมให้เกิดขึ้นในสังคมก็คือ การไม่ฝักใฝ่ในทางการเมือง ไม่อยู่ภายใต้อำนาจของเงินตรา ค่าตอบแทนต่างๆ และวินิจฉัยเรื่องต่างๆ โดยปราศจากอคติ ความลำเอียงหรือความรัก ความหลง อีกทั้งตั้งอยู่ในความมีเหตุผลเป็นที่ประจักษ์ ซึ่งการเป็นองค์กรที่มีความเป็นกลางของศาลรัฐธรรมนูญนี้เป็นหัวใจต่อการสร้างความ เป็นธรรมให้เกิดขึ้นกับสังคมไทยเลยก็ว่าได้ เพราะความเป็นกลางในการทำหน้าที่นี้จะทำให้ปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นในสังคมยุติลงได้ด้วยความชอบธรรม ถูกต้อง และเป็นไปตามที่รัฐธรรมนูญกำหนดไว้ โดยคำนึงถึงผลประโยชน์ของประเทศชาติเป็นหลัก

ประการสุดท้าย ศาลรัฐธรรมนูญเป็นองค์กรที่มีความเป็นอิสระ กล่าวคือ อิสระในเรื่องที่มา การทำหน้าที่ของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญและอิสระในการดำเนินงานขององค์กรไม่ว่าจะเป็นด้านงบประมาณ บุคลากร รวมถึงนโยบาย

สำหรับเรื่องความเป็นอิสระของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญในประเด็นของที่มาและการทำหน้าที่นี้ ก็คือ การที่บทบัญญัติของรัฐธรรมนูญกำหนดถึงกฎเกณฑ์ของบุคคลที่จะเป็นตุลาการศาลรัฐธรรมนูญไว้อย่างชัดเจน มีกระบวนการที่ชอบธรรม สามารถตรวจสอบได้ จึงมีที่มาโดยปราศจากการแทรกแซงขององค์กรอื่นๆ ที่มีผลต่อการปฏิบัติหน้าที่ อาทิเช่น การแทรกแซงของนักการเมืองหรือฝ่ายบริหาร ผู้ที่มีส่วนได้เสียในการปฏิบัติหน้าที่ของ

ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ ในขณะที่ความเป็นอิสระในการทำหน้าที่นั้นหมายความว่า ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญนั้นจะต้องทำหน้าที่โดยปราศจากคำสั่งใครคนใดคนหนึ่งหรือกลุ่มบุคคลใดกลุ่มหนึ่ง ซึ่งความเป็นอิสระของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญนี้จะอยู่ในสายตาของประชาชนที่จะสามารถตรวจสอบการวินิจฉัยได้ โดยวิธีการที่ให้ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญแต่ละท่านจะต้องมีคำวินิจฉัยเป็นของตัวเองเพื่อแสดงให้เห็นว่า การพิจารณาวินิจฉัยของตนนั้นกระทำไปโดยมีอิสระ มีเหตุผลตามที่รัฐธรรมนูญกำหนด ไม่ได้โน้มเอียงไปฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง ซึ่งเป็นไปตามบทบัญญัติมาตรา ๒๑๖ ที่ว่า

“ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญซึ่งเป็นองค์คณะทุกคนจะต้องทำคำวินิจฉัยในส่วนของตนพร้อมแถลงด้วยวาจาต่อที่ประชุมก่อนการลงมติ

คำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญและคำวินิจฉัยของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญทุกคน ให้ประกาศในราชกิจจานุเบกษา

คำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญอย่างน้อยต้องประกอบด้วย ความเป็นมาหรือคำกล่าวหา สรุปข้อเท็จจริงที่ได้มาจากการพิจารณาเหตุผลในการวินิจฉัยในปัญหาข้อเท็จจริงและข้อกฎหมายและบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญและกฎหมายที่ยกขึ้นอ้างอิง”

เพราะฉะนั้นแม้ว่าการวินิจฉัยของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญท่านใดท่านหนึ่งจะเป็นเพียงเสียงข้างน้อย แต่ก็ได้รับการยอมรับจากสังคม หากวินิจฉัยอย่างอิสระไปตามรัฐธรรมนูญและมีความโปร่งใส สามารถตรวจสอบได้ซึ่งประชาชนจะสามารถตรวจสอบการวินิจฉัยนั้นได้

ส่วนในเรื่องความเป็นอิสระของการดำเนินงานขององค์กรนั้น รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ มาตรา ๒๑๗ กำหนดไว้ว่า

“ศาลรัฐธรรมนูญมีหน่วยธุรการของศาลรัฐธรรมนูญที่เป็นอิสระ โดยมีเลขาธิการสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญเป็นผู้บังคับบัญชาขึ้นตรงต่อประธานศาลรัฐธรรมนูญ

การแต่งตั้งเลขาธิการสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญต้องได้รับความเห็นชอบของคณะตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญมีอิสระในการบริหารงานบุคคล การงบประมาณและการดำเนินการอื่น ทั้งนี้ตามที่กฎหมายบัญญัติ”

ผลจากบทบัญญัติข้างต้นจึงเป็นการรับรองความเป็นอิสระของศาลรัฐธรรมนูญได้เป็นอย่างดี เพราะฉะนั้นความเป็นอิสระของศาลรัฐธรรมนูญเป็นคุณลักษณะที่สำคัญต่อการสร้างความเป็นธรรมให้เกิดขึ้นกับสังคมไทยเป็นอย่างมาก เพราะถ้าเมื่อใดที่สังคมไทยเกิดความแตกแยก ส่งผลให้เกิดความวุ่นวายภายในประเทศ หากศาลรัฐธรรมนูญยังคงรักษาไว้ซึ่งความเป็นองค์กรอิสระในการพิจารณาวินิจฉัยและดำเนินการต่างๆ ได้ก็เปรียบเสมือนเป็นกุญแจเปิดทางให้กับสังคมไทย

ด้วยลักษณะทั้งสามประการข้างต้น ทั้งความมั่นคงขององค์กร ความเป็นกลางในการวินิจฉัยและมีความเป็นอิสระในเรื่องของที่มา อำนาจหน้าที่ของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ รวมทั้งหน่วยงาน จึงทำให้ศาลรัฐธรรมนูญมีบทบาทสำคัญในการสร้างความเป็นธรรมให้เกิดขึ้นกับสังคมไทยโดยเฉพาะในช่วงที่สังคมไทยกำลังประสบกับความแตกแยกอย่างรุนแรงในปัจจุบัน ศาลรัฐธรรมนูญจะต้องแสดงให้เห็นถึงบทบาทดังกล่าวให้เป็นที่น่าเชื่อถือและเป็นเสาหลักให้กับสังคมได้

แต่ตลอดระยะเวลาที่ผ่านมาการทำหน้าที่ในบทบาทการสร้างความเป็นธรรมให้กับสังคมของศาลรัฐธรรมนูญกลับต้องเจอกับปัญหาอุปสรรคต่างๆมากมาย เนื่องด้วยมีกลุ่มคนหลายฝ่ายที่ไม่พอใจในคำวินิจฉัย จนกระทั่งมีการต่อต้าน และเกินเลยไปจนมีการเสนอให้ยุบศาลรัฐธรรมนูญเสียเมื่อมีการแก้ไขรัฐธรรมนูญ นอกจากนี้ยังมีการข่มขู่การทำหน้าที่ของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ มีความพยายามที่จะแทรกแซงการทำงานและมุ่งโจมตีให้ร้ายกรณีที่เสียผลประโยชน์จากการทำหน้าที่โดยตรงไปตรงมาของศาลรัฐธรรมนูญ การบิดเบือนข้อมูลในเรื่องตุลาการภิวัตน์เพื่อสร้างความเข้าใจผิดแก่ประชาชนว่าศาลรัฐธรรมนูญเข้ามาเล่นการเมืองทั้งที่ไม่มีอำนาจซึ่งไม่เป็นความจริง อันเนื่องมาจากการดำเนินการดังกล่าวเป็นไปตามการควบคุมตรวจสอบความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของกฎหมายหรือการกระทำของรัฐบาล โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชน ซึ่งการดำเนินการมุ่งทำลายความน่าเชื่อถือดังกล่าวต่อศาลรัฐธรรมนูญ บุคคลที่เกี่ยวข้องไม่ว่าจะเป็นตุลาการ บุคลากร เจ้าหน้าที่ จะต้องมีความเข้มแข็งและยึดมั่นในการทำหน้าที่อย่างถูกต้อง ตรงไปตรงมา ซึ่งตลอดระยะเวลาที่ผ่านมาศาลรัฐธรรมนูญก็แสดงให้เห็นแล้วว่าศาลรัฐธรรมนูญได้ทำหน้าที่ในการสร้างความเป็นธรรมให้กับสังคมไทย ผ่านการวินิจฉัยในเรื่องต่างๆ ที่นำมาสู่ข้อยุติและช่วยให้ประเทศชาติพ้นจากวิกฤต โดยบทบาทการสร้างความเป็นธรรมให้กับสังคมไทยของศาลรัฐธรรมนูญสามารถแสดงให้เห็นได้ ดังนี้

ประการแรก การยึดมั่นในหลักนิติรัฐของศาลรัฐธรรมนูญ จนนำมาสู่ข้อวินิจฉัยที่เป็นธรรม กล่าวคือ ศาลรัฐธรรมนูญมีหน้าที่สำคัญคือ การตรวจสอบความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของกฎหมายหรือการกระทำต่างๆ คำวินิจฉัยที่แสดงออกมาจึงเป็นคำวินิจฉัยที่อยู่ภายใต้ขอบเขตของรัฐธรรมนูญ เป็นไปตามหลักนิติรัฐที่หมายถึงการปกครองที่ยึดกฎหมายเป็นหลัก เป็นการที่รัฐยอมจำกัดอำนาจของตัวเองภายใต้กฎหมาย ซึ่งการที่ประเทศไทยมีรัฐธรรมนูญเป็นกฎหมายสูงสุดในการปกครอง จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่ทุกฝ่ายจะต้องให้ความเคารพและปฏิบัติตามเมื่อเกิดข้อขัดแย้งหรือมีการละเมิดรัฐธรรมนูญขึ้น ศาลรัฐธรรมนูญซึ่งมีอำนาจหน้าที่ภายใต้บทบัญญัติของรัฐธรรมนูญจะต้องดำเนินการวินิจฉัยอย่างเคร่งครัด เพื่อให้เกิดความถูกต้อง ชอบธรรมและจะต้องไม่เป็นผู้ที่ละเมิดรัฐธรรมนูญเสียเอง ซึ่งการทำหน้าที่ในช่วงที่ผ่านมาแสดงให้เห็นแล้วว่าศาลรัฐธรรมนูญยึดมั่นในหลักนิติรัฐ ไม่มีการดำเนินการที่ละเมิดต่อรัฐธรรมนูญ ดังตัวอย่างเช่น การวินิจฉัยกรณีพระราชบัญญัติหรือพระราชกำหนดที่เข้าข่ายการละเมิดรัฐธรรมนูญ ซึ่งศาลก็ได้ใช้หลักกฎหมายในการวินิจฉัยอย่างเคร่งครัด ไม่กระทำลงไปด้วยอารมณ์ความรู้สึกหรือหวาดกลัวต่อสถานการณ์แต่อย่างใด

ประการที่สอง การสร้างความเป็นธรรมด้วยการเป็นองค์กรที่ให้ความคุ้มครองแก่สิทธิและเสรีภาพของประชาชน กล่าวคือ ตามบทบัญญัติในรัฐธรรมนูญหมวด ๓ ว่าด้วยสิทธิและเสรีภาพของชนชาวไทย ซึ่งกำหนดสิทธิและเสรีภาพต่างๆ ไว้หลายข้อด้วยกัน อาทิ สิทธิและเสรีภาพในชีวิตและร่างกาย เสรีภาพในเคหสถาน เสรีภาพในการเดินทาง เสรีภาพในการเลือกถิ่นที่อยู่ เสรีภาพในการชุมนุมโดยสงบและปราศจากอาวุธ เสรีภาพในการสื่อสาร การแสดงความคิดเห็น การพูด การเขียน การพิมพ์การโฆษณา และการสื่อความหมายโดยวิธีอื่น เป็นต้น สิทธิและเสรีภาพของประชาชนทั้งหลายเหล่านี้จะได้รับความคุ้มครองตามที่รัฐธรรมนูญได้กำหนดไว้ ซึ่งศาลรัฐธรรมนูญมีบทบาทสำคัญในการดำเนินการเพื่อการคุ้มครองดังกล่าว เพราะบ่อยครั้งที่ฝ่ายนิติบัญญัติหรือฝ่ายบริหารออกพระราชบัญญัติหรือพระราชกำหนดที่ขัดกับบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญ จนนำมาสู่การละเมิดสิทธิและเสรีภาพของประชาชน ศาลรัฐธรรมนูญจึงต้องทำหน้าที่ในการทบทวนการบัญญัติกฎหมายดังกล่าวเพื่อให้เป็นไปตามที่รัฐธรรมนูญกำหนดไว้ ซึ่งก็คือการตรวจพิจารณากฎหมายหรือร่างกฎหมายไม่ให้ขัดหรือแย้งกับบทบัญญัติว่าด้วยสิทธิและเสรีภาพที่รัฐธรรมนูญรับรองไว้ รวมไปถึงการพิจารณาวินิจฉัยกรณีที่เกิดเป็นคดีความในชั้นศาล ไม่ว่าจะเป็นศาลยุติธรรม ศาลปกครอง หรือศาลทหาร หากผู้กรณีเห็นว่าบทบัญญัติของกฎหมายที่ศาลจะใช้บังคับแก่คดีขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ ก็อาจโต้แย้งและขอให้ศาลส่งไปให้ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัยได้ ซึ่งการทำหน้าที่ดังกล่าวนอกจากจะทำให้รัฐธรรมนูญเป็นกฎหมายสูงสุดที่ทุกฝ่ายไม่อาจละเมิดได้แล้วยังเป็นการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนอีกด้วย ตัวอย่าง เช่น

การตีความพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๓๕ มาตรา ๔๖ วรรคหนึ่ง ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญหรือไม่ ซึ่งศาลรัฐธรรมนูญมีคำวินิจฉัยว่า “พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๓๕ มีเจตนารมณ์เพื่อส่งเสริมประชาชนและองค์กรเอกชนให้เข้ามามีส่วนร่วมในการส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมรวมทั้งกำหนดมาตรการควบคุมและแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมเพื่อมิให้มีผลกระทบต่อการค้าระหว่างประเทศและคุณภาพชีวิตที่ดีของประชาชนและเนื่องจากรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ มีเจตนารมณ์ให้สิทธิและเสรีภาพที่รัฐธรรมนูญฉบับนี้รับรองไว้มีสภาพบังคับได้ทันทีที่รัฐธรรมนูญประกาศให้มีผลใช้บังคับโดยไม่ต้องรอให้มีการบัญญัติกฎหมายอนุวัติการมาใช้บังคับก่อน การบังคับใช้บทบัญญัติมาตรา ๔๖ วรรคหนึ่งแห่งพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๓๕ จึงต้องดำเนินการให้สอดคล้องและเป็นไปตามหลักการของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ มาตรา ๖๗ วรรคสองด้วย ดังนั้นในกรณีที่มีการดำเนินโครงการหรือกิจการที่ต้องจัดทำรายงานการวิเคราะห์กึ่งดีหรือเป็นโครงการหรือกิจการที่ไม่ต้องจัดทำรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมตามมาตรา ๔๖ วรรคหนึ่งแห่งพระราชบัญญัติดังกล่าวก็ดี หากปรากฏว่าการดำเนินโครงการหรือกิจการอาจก่อให้เกิดผลกระทบต่อชุมชนทั้งด้านคุณภาพสิ่งแวดล้อม ทรัพยากรธรรมชาติและสุขภาพต่อบุคคลหรือชุมชน บุคคลหรือชุมชนย่อมมีสิทธิฟ้องต่อศาลปกครองได้ตามรัฐธรรมนูญมาตรา ๖๗ วรรคสาม เพื่อขอให้ศาลมีคำพิพากษาหรือคำสั่งให้

ส่วนราชการ รัฐวิสาหกิจ หรือเอกชนที่ดำเนินโครงการหรือกิจการนั้น จัดให้มีการศึกษาและประเมินคุณภาพสิ่งแวดล้อมและสุขภาพของประชาชน การจัดให้มีการรับฟังความคิดเห็นของประชาชน หรือการให้องค์กรอิสระด้านสิ่งแวดล้อมและสุขภาพ และสถาบันอุดมศึกษาที่จัดการการศึกษาด้านสิ่งแวดล้อมหรือทรัพยากรธรรมชาติ หรือด้านสุขภาพให้ความเห็นก่อนดำเนินโครงการหรือกิจการได้ตามรัฐธรรมนูญมาตรา ๖๗ วรรคสอง”

ประการที่สาม ศาลรัฐธรรมนูญมีส่วนสำคัญในการสร้างความเป็นธรรมทางการเมืองซึ่งจะนำมาสู่การได้บุคคลที่มีคุณภาพและจริยธรรมในการปกครองประเทศ การดำเนินการในประเด็นดังกล่าวก็คือการเป็นผู้ที่มีอำนาจในการพิจารณาการดำเนินกิจกรรมของพรรคการเมืองที่มีความขัดหรือแย้งกับรัฐธรรมนูญหรือไม่ รวมถึงการละเมิดรัฐธรรมนูญที่ส่งผลต่อความมั่นคงในการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ซึ่งการสร้างความเป็นธรรมในเรื่องนี้มีส่วนสำคัญที่ทำให้สังคมไทยมีความสงบเรียบร้อย เนื่องจากอำนาจหน้าที่ของศาลรัฐธรรมนูญที่เกี่ยวข้องกับเรื่องนี้นั้น กำหนดไว้ว่า

- ศาลรัฐธรรมนูญมีอำนาจในการวินิจฉัยมติหรือข้อบังคับของพรรคการเมือง การพิจารณาอุทธรณ์ของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและการวินิจฉัยกรณีบุคคลหรือพรรคการเมืองใช้สิทธิและเสรีภาพในทางการเมืองโดยมิชอบด้วยรัฐธรรมนูญ
- ศาลรัฐธรรมนูญมีอำนาจในการวินิจฉัยสมาชิกภาพหรือคุณสมบัติของสมาชิกรัฐสภา รัฐมนตรีและกรรมการการเลือกตั้ง
- ศาลรัฐธรรมนูญมีอำนาจในการวินิจฉัยว่าสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภาหรือกรรมการการกระทำใดเพื่อให้ตนมีส่วนโดยตรงหรือโดยอ้อมในการใช้งบประมาณรายจ่ายหรือไม่
- อำนาจหน้าที่ตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ.๒๕๕๐

ซึ่งอำนาจในการวินิจฉัยเหล่านี้ล้วนแล้วแต่เป็นหน้าที่ของศาลรัฐธรรมนูญที่มีส่วนสำคัญให้เกิดความเป็นธรรมในสังคมไทย เป็นการสร้างความชอบธรรมให้การเมืองการปกครองของไทยเป็นการเมืองการปกครองที่สุจริต มีความโปร่งใส ซึ่งตัวอย่างในเรื่องนี้ปรากฏให้เห็นในเรื่อง การยุบพรรคการเมืองที่มีการทุจริตการเลือกตั้งอันเป็นการกระทำที่ขัดต่อรัฐธรรมนูญ ส่งผลร้ายต่อการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

ประการที่สี่ การสร้างความเป็นธรรมให้กับสังคมโดยการเป็นองค์กรที่ช่วยในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งทางการเมือง ซึ่งมีความเกี่ยวข้องกับประเด็นที่สามที่ได้กล่าวไปข้างต้น โดยในกรณีการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งทางการเมืองนี้อาจจะเห็นได้ชัดเจนเป็นอย่างมากสำหรับประเทศไทย เนื่องจากในช่วงที่ผ่านมา นับตั้งแต่ปี พ.ศ.๒๕๔๘ ที่วิกฤตการณ์ทางการเมืองเริ่มปรากฏและขยายความรุนแรงมากขึ้น ศาลรัฐธรรมนูญเป็นองค์กรที่มีบทบาทสำคัญในการทำหน้าที่วินิจฉัยข้อขัดแย้งดังกล่าวที่เกี่ยวข้องกับรัฐธรรมนูญ ในบางครั้งที่ความขัดแย้งมาถึง

จุดสูงสุดที่อาจจะนำมาสู่การนองเลือดหรือการเกิดจลาจล การทำหน้าที่ของศาลรัฐธรรมนูญก็มีส่วนสำคัญในการทำให้สถานการณ์คลี่คลายลง โดยไม่ต้องมีการเกิดการใช้อำนาจนอกระบบอย่างเช่น การรัฐประหารที่จะนำมาแต่ความสูญเสีย เพราะฉะนั้นการทำหน้าที่ของศาลรัฐธรรมนูญจึงเป็นการใช้อำนาจตามกฎหมายที่อยู่ในระบบ ในการสร้างความเป็นธรรมให้เกิดขึ้นกับสังคมไทย แม้ว่าจะมีประชาชนบางส่วนตั้งข้อสังเกตและไม่เห็นด้วยกับคำวินิจฉัยดังกล่าว แต่ต่างก็ให้การยอมรับในอำนาจตุลาการที่มีความชอบธรรมในการเป็นผู้วินิจฉัยเรื่องต่างๆ ให้เป็นไปตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญ

และประการสุดท้าย ศาลรัฐธรรมนูญมีส่วนสำคัญในการรักษาผลประโยชน์ของประเทศชาติ ซึ่งการคุ้มครองผลประโยชน์นี้จะนำมาสู่ความเป็นธรรมในสังคมที่ทุกฝ่ายจะได้รับการคุ้มครองและดูแลโดยรัฐธรรมนูญ หากการดำเนินการใดๆ ก็แล้วแต่ที่ส่งผลให้ผลประโยชน์โดยรวมของประเทศต้องเสียหาย ศาลรัฐธรรมนูญมีบทบาทอย่างยิ่งต่อการวินิจฉัยว่าการดำเนินการดังกล่าวขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญหรือไม่ ซึ่งอำนาจดังกล่าวก็คือการวินิจฉัยว่าหนังสือสนธิสัญญาใดต้องได้รับความเห็นชอบจากรัฐสภาหรือไม่ ซึ่งก็คือการตรวจสอบความชอบของการดำเนินการตามมาตรา ๑๘๐ แห่งรัฐธรรมนูญ เพราะหากปล่อยให้ฝ่ายบริหารสามารถดำเนินการต่างๆ ได้ โดยไม่มีการตรวจสอบ ผลประโยชน์ของประเทศชาติก็จะได้รับผลกระทบ นำไปสู่การสูญเสียโอกาสของประชาชน ซึ่งสุดท้ายเรื่องนี้จะทำให้เกิดความไม่เป็นธรรมขึ้นในสังคมได้ โดยในเรื่องนี้มีกรณีตัวอย่างที่แสดงให้เห็นชัดเจน กรณีแถลงการณ์ร่วมไทย-กัมพูชา เกี่ยวกับการขึ้นทะเบียนปราสาทเขาพระวิหารเป็นมรดกโลกเมื่อปี พ.ศ.๒๕๕๑

จากบทบาทหน้าที่ข้างต้นจึงสามารถสรุปได้ว่าศาลรัฐธรรมนูญมีส่วนสำคัญอย่างยิ่งต่อการสร้างความชอบธรรมให้เกิดขึ้นกับสังคมไทย ตราบใดที่รัฐธรรมนูญยังคงเป็นกฎหมายสูงสุดในการปกครองประเทศ ศาลรัฐธรรมนูญก็ยังคงเป็นองค์กรที่มีความสำคัญและเป็นองค์กรที่ขาดไม่ได้ เพราะเมื่อใดก็ตามที่องค์กรที่มีหน้าที่ในการรักษาหลักความเป็นกฎหมายสูงสุดของรัฐธรรมนูญไม่มี เมื่อนั้นการละเมิดสิทธิเสรีภาพของประชาชน การละเมิดรัฐธรรมนูญก็จะเกิดขึ้นรวมถึงการสูญเสียผลประโยชน์ของประเทศชาติก็จะตามมา ซึ่งสุดท้ายแล้วอาจกล่าวได้ว่าบทบาทในการสร้างความเป็นธรรมของศาลรัฐธรรมนูญมีส่วนสำคัญอย่างยิ่งต่อความมั่นคงในการปกครองตามระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขของประเทศไทย

* * * *

ศาลรัฐธรรมนูญ

กับการสร้างความเป็นธรรมในสังคมไทย

ระดับอุดมศึกษา (ปริญญาตรี) หรือเทียบเท่า
รางวัลที่ ๓ : นายปริญญา สามารถ

...ดอกแดดออกดวงคล้อยไปทางด้านหลังของสถาปัตยกรรมทรงโค้งมนคล้ายระฆังคว่ำ เงาครีบทรงแบน ทั้งสี่ทิศทอดมิติแห่งเงาลึกล้ำห้ศรรายเป็นฉากชั้นชิดพื้น พอพอกับเรื่องราววัยเยาว์ที่ซ่อนเร้นแฝงอยู่ตามรายละเอียดของปริณทล ...ครีบบนสูงยี่สิบสี่เมตร พานสูงสามเมตร ปีนใหญ่เจ็ดสิบห้ากระบอก ลายปั้นนูนบนครีบบนทั้งสี่ ลายล้อมด้วยพระขรรค์อีกหกเล่ม... รัศมีเรืองรองแห่งอาทิตย์ส่องสาดกระทบต้องแสดงความอหังการของ “อนุสาวรีย์ประชาธิปไตย” ...เด็กชายตัวน้อยจ้องมองอยู่ตรงนั้น ยืนจ้องมองพานแว่นฟ้าสีทองระยับ ยืนจับจ้อง วาวแสงสีขาวยนปลายยอดสูงสุด “รูปเล่มรัฐธรรมนูญในสมุดไทย” ประดิษฐานอยู่ตรงนั้น “แม่ครับ บนนั้นคืออะไร” แม่ตอบคำถามด้วยประโยคอันเรียบง่ายแต่ทรงพลัง “กฎหมายสูงสุดของประเทศไทยเิงลูก” เด็กชายตัวน้อยถามแม่ต่อด้วยความไร้เดียงสาว่า “อยู่สูงเหลือเกินครับแม่ แล้วพวกเราจะมึทางไปถึงบนนั้นหรือครับ” แม่ยิ้มอย่างละไม “มีสิลูกกรัก ผ่านทางศาลรัฐธรรมนูญ” สองแม่ลูกยังคงอยู่ใช้เงื่อมเงาอันเกรียงไกรแห่งรัฐธรรมนูญไทย ความเป็นธรรมในสังคม

...หมู่เมฆแห่งประชาธิปไตยเริ่มตั้งเค้าปรากฏชัด ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ที่ทรงวางรากฐานด้วย การเลิกทาส การขยายโอกาสทางการศึกษาแก่ประชาชน อันเป็นการสร้างรากฐานความเป็นธรรมขึ้นในสยามประเทศ สืบเนื่องมาจนถึงรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว พระราชโอรสขึ้นครองราชย์ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้มีการตรา “ธรรมนูญตุลิตธานี” ขึ้น แล้วสายฝนแห่งประชาธิปไตยก็โปรยปราย... ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ณ วันที่ ๒๔ มิถุนายน พุทธศักราช ๒๔๗๕ มีการเปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์มาเป็นการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข โดยมีรัฐธรรมนูญเป็นกฎหมายสูงสุดของประเทศ นับแต่ครานั้น ...วันเวลากาลสมัยเปลี่ยนผัน ตะวันเคลื่อนเดือนคล้อย ประชาธิปไตยมิเคยหลับไหล... มีเหตุการณ์

มากมายเกิดขึ้นเป็นประวัติศาสตร์ให้จารจารึก แต่ทุกเรื่องราวเหตุการณ์จะมีตำนานของ “ความเป็นธรรมแห่งประชาชน”

สองปีให้หลังสิ้นเกล้ารัชกาลที่เจ็ดทรงประกาศสละราชสมบัติด้วยถ้อยแถลงอันเป็นอมตะว่า “...ข้าพเจ้ามีความเต็มใจที่จะสละอำนาจอันเป็นของข้าพเจ้าอยู่แต่เดิมให้แก่ราษฎรโดยทั่วไป แต่ข้าพเจ้าไม่ยินยอมยกอำนาจทั้งหลายของข้าพเจ้าให้แก่ผู้ใด คณะใด โดยเฉพาะเพื่อใช้อำนาจนั้นโดยสิทธิขาด และโดยไม่ฟังเสียงอันแท้จริงของราษฎร...” ก็เนื่องจากทรงเล็งเห็นว่าการปกครองในสมัยนั้นไม่เป็นธรรมต่อราษฎร หรือเหตุการณ์ว่าด้วยพลังศรัทธาอันแรงกล้า ความบริสุทธิ์ และความกล้าหาญของคนหนุ่มสาวนิสิตนักศึกษาวัยแห่งฝันในการเรียกร้องความเป็นธรรมตามระบอบประชาธิปไตย ในเหตุการณ์ ๑๔ ตุลาคม ๒๕๑๖ คล้อยไปถึงเหตุการณ์ ๖ ตุลาคม ๒๕๑๙ ที่คนไทยยังตราตรึงฝังแน่นในกระแสสำนึกในนาม “วันมหาวิปโยค” ความยิ่งใหญ่แห่งการของประชาชนต่อความเป็นธรรมภายใต้ระบอบประชาธิปไตย ยังคงสำแดงอย่างต่อเนื่องในเหตุการณ์ที่ชนชั้นกลางของสังคมเรียกร้องความเท่าเทียมกันขึ้นอีกครั้ง ในปีพุทธศักราช ๒๕๓๕ จารีกว่า “พฤษภาทมิฬ” และในปีพุทธศักราช ๒๕๔๐ ก็เกิดปรากฏการณ์หน้าใหม่ของรัฐธรรมนูญไทยนั่นคือการก่อเกิด “รัฐธรรมนูญฉบับประชาชน” **เค้าโครงแห่งความเป็นธรรมในสังคมไทยจะเริ่มปรากฏชัดเป็นรูปธรรมแต่คราวนี้เป็นต้นไป**

เหตุการณ์ที่ร้อยเรียงในประวัติศาสตร์ชาติไทยบนวิถีทางแห่งประชาธิปไตยหลายต่อหลายครั้งนั้นล้วนแสดงฉกาภภาพการต่อสู้อันยืนหยัดตระหนงของประชาชนด้วยความยากลำบาก ด้วยการสูญเสียเลือดเนื้อชีวิต แต่เต็มเปี่ยมไปด้วยจิตวิญญาณ และกระแสสำนึกแห่งสิทธิเสรีภาพ “ความเป็นธรรม” ในความยิ่งใหญ่ของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ “...นับเป็นการยากเหลือเกินที่ประชาชนจะเข้าถึง ตรวจสอบ ควบคุม การปกครองที่ไม่ชอบธรรมตามที่รัฐธรรมนูญกำหนด นับเป็นการยากเหลือเกินที่ไพร่ฟ้าหน้าใสจะเข้าไปมีส่วนร่วมในการบริหารประเทศนอกเหนือไปจากการเลือกตั้ง และนับเป็นการยากเหลือเกินที่ราษฎรจะไปมีปากเสียงต่อกรกับการตรากฎหมายที่ไม่ชอบธรรม ขัดต่อบทบัญญัติรัฐธรรมนูญ...” ดังสะท้อนให้เห็นแล้วว่าความเป็นธรรมเหล่านี้ต้องแลกด้วยสิ่งใด ...และแล้วแสงทองรุ่งอรุณเบิกฟ้าก็มาถึง แสงทองรุ่งอรุณขอบฟ้าขลิบทองของความเป็นธรรมในสังคมไทย หนทางที่ประชาชนจะเข้าถึงความคุ้มครองแห่งรัฐธรรมนูญไทยอันศักดิ์สิทธิ์ อันถือเป็นกฎหมายสูงสุดในการปกครองประเทศ **อัตลักษณ์แห่งความเป็นประชาธิปไตย นั่นคือการถือกำเนิดขึ้นของ “ศาลรัฐธรรมนูญ”**

“ศาลรัฐธรรมนูญ” เป็นองค์กรที่จัดตั้งขึ้นใหม่ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ ที่รู้จักกันในนาม “รัฐธรรมนูญฉบับประชาชน” หรือ “รัฐธรรมนูญฉบับปฏิรูปการเมือง” เพื่อเป็นกลไกในการปฏิรูปการเมืองและปฏิบัติการกิจสำคัญในการตรวจสอบและควบคุมมิให้กฎหมายใดขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ ในฐานะผู้พิทักษ์ความเป็นกฎหมายสูงสุดของรัฐธรรมนูญตามหลักกฎหมายมหาชนที่ว่า **“...หลักควบคุมความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของกฎหมาย..”**

ข้าพเจ้าได้แสดงให้เห็นในรูปแบบของการพรรณนา อธิบาย และหยาบยอกเนื้อความข้างต้นขึ้น เพื่อฉายเรื่องราวการผ่านร้อนผ่านหนาวและการพัฒนาก้าวอย่างของประชาธิปไตย ตลอดจนความเป็นใหญ่ของประชาชน อันตรงตามความหมายของ “ประชาธิปไตย” ตามพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พุทธศักราช ๒๕๔๒ หน้า ๖๕๖ ที่ว่า “...ประชาธิปไตย [ประชาธิปไตย, ประชาธิปไตย] น. ระบอบการปกครองที่ถือมติปวงชนเป็นใหญ่, การถือเสียงข้างมากเป็นใหญ่...” โดยมี “รัฐธรรมนูญ” เป็นหลักชัยสูงสุดในการปกครองประเทศ ทุกคนมีสิทธิ เสรีภาพเท่าเทียมกัน และกล่าวถึงคำว่า “ธรรม” หน้า ๕๕๓ “...ธรรม, ธรรมะ [ทำ, ทำมา-] น. ...ความยุติธรรม, ความถูกต้อง เช่น ความเป็นธรรมในสังคม...” ไปจนถึงแรงขับที่สำคัญในการถือกำเนิดขึ้นของ “ศาลรัฐธรรมนูญ” ที่มีภาระหน้าที่อันใหญ่หลวงในฐานะผู้พิทักษ์ความเป็นกฎหมายสูงสุดของรัฐธรรมนูญ ให้ดำรงอยู่อย่างเป็นธรรมและสง่างามในสังคมไทย ดังปณิธานและวิสัยทัศน์ที่ว่า “...ศาลรัฐธรรมนูญเป็นองค์กรหลักในการวินิจฉัยชี้ขาดคดีรัฐธรรมนูญ มุ่งวางบรรทัดฐานการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชน และรักษาไว้ซึ่งประโยชน์สาธารณะและเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญอันเป็นกฎหมายสูงสุดของประเทศ...”

“...สิทธิเสรีภาพ ประโยชน์สาธารณะ เจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญ...” หากเป็นจริงดังหัวใจของประชาธิปไตยแล้วนั้น สามคำดังกล่าวต้องปรากฏชัดกับประชาชนบนผืนแผ่นดินไทยทุกคน ไม่จำกัดเฉพาะบุคคลใดบุคคลหนึ่ง สถาบันใดสถาบันหนึ่งของสังคม หรือไม่จำกัดแต่เพียง “ผู้แทนราษฎร” หรือผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง แต่ราษฎรทุกคนจะต้องได้รับประโยชน์ การเข้าถึง อย่างเท่าเทียมกัน จึงจะบังเกิด “ความเป็นธรรมในสังคม” และ “ศาลรัฐธรรมนูญ” ก็เปรียบเสมือนพานแว่นฟ้าที่คอยปกป้องคุ้มครองหัวใจแห่งรัฐธรรมนูญไทยเอาไว้ เปรียบเสมือนสมุทไทยที่คอยพิทักษ์รักษาข้อสลักอักษรกฎหมายสูงสุดแห่งนิติรัฐของรัฐเสรีประชาธิปไตย เพื่ออำนวยประโยชน์ เพื่อรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย และเพื่อความเป็นธรรมในสังคม

เพื่อแสดงให้เห็นถึงสถานภาพและบทบาท ภาระหน้าที่ของ “ศาลรัฐธรรมนูญกับการสร้างความเป็นธรรมในสังคมไทย” นั้น เราจำเป็นต้องทราบก่อนว่าแล้วอะไรคือสิทธิเสรีภาพ อะไรคือเจตนารมณ์ตามรัฐธรรมนูญ ที่จะเอื้อสาธารณประโยชน์อย่างเท่าเทียมกัน เพราะหากพิจารณาอย่างถี่ถ้วนแล้วนั้น ศาลรัฐธรรมนูญได้รับการสถาปนาขึ้นก็เพื่อพิทักษ์ความเป็นกฎหมายสูงสุดแห่งรัฐธรรมนูญให้ดำรงไว้ “แล้วรัฐธรรมนูญเป็นของใครกันเล่า” รัฐธรรมนูญก็เป็นของพี่น้องประชาชนชาวไทยทุกคน ทุกคนย่อมอยู่ภายใต้กฎหมายแห่งรัฐธรรมนูญ “ความไม่ชอบธรรม” ก็คืออะไรก็ตามที่ขัดต่อบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ จึงเป็นหน้าที่ของศาลรัฐธรรมนูญที่จะต้องดำรงรักษาความเป็นธรรมเหล่านี้ให้คงอยู่คู่สังคมไทย ดังตัวอย่างในบทบัญญัติรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ ฉบับปัจจุบันที่สำคัญต่อไปนี้

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ มีเจตนารมณ์และให้รายละเอียดอย่างชัดเจนในเรื่องสิทธิและเสรีภาพดังปรากฏในราชกิจจานุเบกษาความว่า “...การคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนให้ประชาชนมีบทบาทและมีส่วนร่วมในการปกครองและตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐอย่างเป็นรูปธรรม การ

กำหนดกลไกสถาบันทางการเมืองทั้งฝ่ายนิติบัญญัติและฝ่ายบริหาร ให้มีดุลยภาพและประสิทธิภาพตามวิธีการปกครองแบบรัฐสภา รวมทั้งให้สถาบันศาลและองค์กรอิสระอื่นสามารถปฏิบัติหน้าที่ได้โดยสุจริตเที่ยงธรรม...” นอกจากนี้ในหมวดที่ ๑ บททั่วไป ก็ได้มีการกล่าวถึงสิทธิและเสรีภาพของประชาชนไว้ใน มาตรา ๔ “ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิ เสรีภาพ และความเสมอภาคของบุคคลย่อมอยู่ในความคุ้มครองแห่งรัฐธรรมนูญนี้เสมอ” มาตรา ๕ “ประชาชนชาวไทยไม่ว่าแหล่งกำเนิด เพศ หรือศาสนาใดย่อมอยู่ในความคุ้มครองแห่งรัฐธรรมนูญนี้เสมอ” มาตรา ๖ “รัฐธรรมนูญเป็นกฎหมายสูงสุดของประเทศ บทบัญญัติใดของกฎหมาย กฎ หรือข้อบังคับ ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญนี้ บทบัญญัตินั้นเป็นอันใช้บังคับมิได้” อีกทั้งยังมีการเพิ่มเติมรายละเอียดในหมวด ๓ สิทธิและเสรีภาพของชนชาวไทย ในเรื่อง หลักการเคารพต่อศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์และสิทธิขั้นพื้นฐานของประชาชน มาตรา ๒๖ “การใช้อำนาจโดยองค์กรของรัฐทุกองค์กร ต้องคำนึงถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิและเสรีภาพ ตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญนี้” หลักการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชน มาตรา ๒๗ “สิทธิและเสรีภาพที่รัฐธรรมนูญนี้รับรองไว้โดยชัดแจ้ง โดยปริยายหรือโดยคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ ย่อมได้รับความคุ้มครองและผูกพันรัฐสภา คณะรัฐมนตรี ศาล รวมทั้งองค์กรตามรัฐธรรมนูญ และหน่วยงานของรัฐโดยตรงในการตรากฎหมาย การใช้บังคับกฎหมาย และการตีความกฎหมายทั้งปวง” หลักการอ้างศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ และการใช้สิทธิและเสรีภาพ รวมทั้งการใช้สิทธิทางศาลกรณีถูกละเมิดสิทธิ มาตรา ๒๘ ตั้งความตอนหนึ่งว่า “...บุคคลซึ่งถูกละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพที่รัฐธรรมนูญนี้รับรองไว้สามารถยกบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญนี้เพื่อใช้สิทธิทางศาลหรือยกเป็นข้อคู่คดีในศาลได้...” หรือแม้แต่หลักความเสมอภาคในมาตรา ๓๐ ความตอนหนึ่งว่า “บุคคลย่อมเสมอภาคกันในกฎหมายและได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายเท่าเทียมกัน...” รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ ยังให้สิทธิพิทักษ์รัฐธรรมนูญโดยให้อำนาจศาลรัฐธรรมนูญเป็นผู้วินิจฉัย และในหมวด ๑๐ ว่าด้วยเรื่องศาล ในส่วนที่ ๒ ก็ได้ให้รายละเอียดของศาลรัฐธรรมนูญเอาไว้อย่างชัดเจนอีกด้วย ฉะนั้นหากกฎหมายใดที่ออกมามีความกระทบกระเทือนต่อบทบัญญัติในรัฐธรรมนูญหรือกระทบกระเทือนสิทธิและเสรีภาพของประชาชนก็ย่อมเป็นหน้าที่ของศาลรัฐธรรมนูญที่จะต้องปกป้องคุ้มครองและนั้นย่อมแสดงให้เห็นว่า ศาลรัฐธรรมนูญมีสถานภาพและบทบาทอันชอบด้วยกฎหมายรัฐธรรมนูญ ในการให้ความเป็นธรรมในสังคมไทย ตามหลักกฎหมายมหาชนที่ว่า “หลักควบคุมความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของกฎหมาย” และเป็นไปดังปณิธานและวิสัยทัศน์ที่ว่า “...ศาลรัฐธรรมนูญเป็นองค์กรหลักในการวินิจฉัยชี้ขาดคดีรัฐธรรมนูญ มุ่งวางบรรทัดฐานการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนและรักษาไว้ซึ่งประโยชน์สาธารณะและเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญอันเป็นกฎหมายสูงสุดของประเทศ...”

แล้วอำนาจใดบ้างที่ศาลรัฐธรรมนูญสามารถสร้างความเป็นธรรมในสังคมไทยได้ จากการศึกษาข้าพเจ้าขอจำแนกอำนาจศาลรัฐธรรมนูญเป็นสามอำนาจหลักที่เป็นการง่ายในความเข้าใจของประชาชนในสังคมและเข้าถึง รวมถึงร่วมในกระบวนการตรวจสอบได้ อันได้แก่ **หนึ่ง** “อำนาจหน้าที่ในการควบคุมกฎหมาย

หรือร่างกฎหมายมิให้ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ” ทั้งการควบคุมก่อนและหลังจากที่มีการตรากฎหมายแล้ว สอง “อำนาจหน้าที่ในการพิจารณาวินิจฉัยเกี่ยวกับความสิ้นสุดของสมาชิกภาพของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง” ไม่ว่าจะป็นสมาชิกรัฐสภา รัฐมนตรี หรือกรรมการการเลือกตั้ง และสาม “อำนาจหน้าที่ในการตรวจสอบความโปร่งใสของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง” ในเรื่องบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สิน นอกจากนี้ยังมีอำนาจหน้าที่อื่นๆ อาทิ อำนาจหน้าที่ในการพิจารณาวินิจฉัยกรณีที่มีปัญหาเกี่ยวกับอำนาจหน้าที่ขององค์กรต่างๆ ตามรัฐธรรมนูญ หรืออำนาจหน้าที่อื่นๆ ตามที่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญ และพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ เป็นต้น และหากประชาชนเห็นว่าตนกำลังถูกละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพตามบทบัญญัติที่รัฐธรรมนูญรับรองไว้โดยไม่เป็นธรรมอันเนื่องมาจากกฎหมายหรือร่างกฎหมาย ก็สามารถใช้สิทธิยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญได้สามช่องทาง คือ **ช่องทางที่หนึ่ง “การใช้สิทธิทางศาล”** หากคู่ความเห็นว่ากฎหมายที่บังคับใช้คดี น่าจะขัดแย้งหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ ก็สามารถยื่นคำร้องขอต่อศาลไม่ว่าจะเป็น ศาลแพ่ง ศาลอาญา หรือศาลชำนาญพิเศษอื่นๆ (ศาลเยาวชนและครอบครัว ศาลทรัพย์สินทางปัญญา ศาลปกครอง ศาลทหาร) เพื่อขอให้ศาลส่งความเห็นตามทางการมาให้ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัยได้และศาลนั้นจะต้องรอการพิจารณาคดีไว้เป็นการชั่วคราว **ช่องทางที่สอง “การใช้สิทธิผ่านผู้ตรวจการแผ่นดิน”** กรณีบทบัญญัติแห่งกฎหมายมีปัญหาเกี่ยวกับความชอบด้วยรัฐธรรมนูญ ประชาชนจึงสามารถใช้ช่องทางนี้ในการเสนอปัญหาดังกล่าว เพื่อให้ผู้ตรวจการแผ่นดินเสนอเรื่องพร้อมความเห็นเข้าสู่การพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญได้ หรือ**ช่องทางที่สาม “การใช้สิทธิผ่านช่องทางฝ่ายนิติบัญญัติ”** ผ่านสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร หรือสมาชิกวุฒิสภาให้ปฏิบัติหน้าที่ในฐานะของผู้แทนปวงชน อย่างไรก็ตาม บทบัญญัติแห่งกฎหมายที่ศาลรัฐธรรมนูญจะวินิจฉัยต้องเป็นกฎหมายในระดับพระราชบัญญัติเท่านั้น ซึ่งได้แก่ พระราชบัญญัติ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญและพระราชกำหนด

เพื่อให้เห็นอย่างเป็นรูปธรรมว่า “ศาลรัฐธรรมนูญได้สร้างความเป็นธรรมให้เกิดขึ้นในสังคมไทยอย่างไร” ด้วยภาระและหน้าที่ในการพิทักษ์รักษาซึ่งบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ มาตรา ๖ “รัฐธรรมนูญเป็นกฎหมายสูงสุดของประเทศ บทบัญญัติใดของกฎหมาย กฎ หรือข้อบังคับ ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญนี้ บทบัญญัตินั้นเป็นอันใช้บังคับมิได้” โดยขอยก คำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญที่ ๒๑/๒๕๔๖ เรื่อง ผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภาขอให้ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัยตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๙๘ (รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐) กรณีพระราชบัญญัติชื่อบุคคล พ.ศ. ๒๕๐๕ มาตรา ๑๒ มีปัญหาเกี่ยวกับความชอบด้วยรัฐธรรมนูญ มาตรา ๓๐ มีข้อเท็จจริงดังนี้ นางผณิตรา ภัคเกษม และคณะมีหนังสือร้องเรียนกรณีพระราชบัญญัติชื่อบุคคล พ.ศ. ๒๕๐๕ มาตรา ๑๒ ที่ว่า “หญิงมีสามีให้ใช้ชื่อสกุลของสามี” ขัดต่อรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ เนื่องจากเป็นบทบัญญัติที่เป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อสตรีและไม่สอดคล้องกับรัฐธรรมนูญที่รับรองสิทธิของหญิงให้เท่าเทียมกับชาย จึงขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๓๐ ที่บัญญัติให้ “บุคคลย่อมเสมอกันในกฎหมายและได้รับความคุ้มครองในกฎหมายเท่าเทียมกัน

ชายและหญิงมีสิทธิเท่าเทียมกัน การเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อบุคคลเพราะเหตุแห่งความแตกต่างในเรื่องถิ่นกำเนิด เชื้อชาติ ภาษา เพศ อายุ สภาพทางกายหรือสุขภาพ สถานะของบุคคล ฐานะทางเศรษฐกิจหรือสังคม ความเชื่อทางศาสนา การศึกษาอบรม หรือความคิดเห็นทางการเมืองอันไม่ขัดต่อบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ จะกระทำมิได้...” จึงขอให้ผู้ร้อง (ผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภา) เสนอเรื่องพร้อมความเห็นต่อศาลรัฐธรรมนูญ เพื่อพิจารณาวินิจฉัยตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๙๘ ว่าพระราชบัญญัติชื่อบุคคล พ.ศ. ๒๕๐๕ มาตรา ๑๒ มีปัญหาเกี่ยวกับความชอบด้วยรัฐธรรมนูญ จากนั้นผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภาจึงเสนอเรื่องพร้อมความเห็นต่อศาลรัฐธรรมนูญ ดังต่อไปนี้

ผู้ร้อง (ผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภา) พิจารณาแล้วเห็นว่า พระราชบัญญัติชื่อบุคคล พ.ศ. ๒๕๐๕ มาตรา ๑๒ เป็นบทบัญญัติที่บังคับให้หญิงมีสามีที่ได้สมรสกันตามกฎหมาย ต้องเปลี่ยนชื่อสกุลของหญิงนั้นมาเป็นชื่อสกุลของชายผู้เป็นสามี และเป็นการบัญญัติที่บังคับเฉพาะหญิงที่มีสามีฝ่ายเดียว อันเป็นการขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๓๐ ... ดังนั้นการที่บทบัญญัติดังกล่าวบังคับให้หญิงมีสามีต้องใช้ชื่อสกุลของสามีเท่านั้น ทำให้หญิงถูกกลั่นแกล้งและเสรีภาพในการใช้ชื่อสกุลหลังจากสมรสกันตามกฎหมายแล้ว ทำให้เกิดความไม่เสมอภาคทางกฎหมายระหว่างชายและหญิง ทำให้หญิงไม่ได้รับสิทธิเท่าเทียมกับชายและเป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่ชอบ **ไม่เป็นธรรมต่อบุคคล** เพราะเหตุแห่งความแตกต่างในเรื่องเพศและสถานะของบุคคล เป็นการบังคับเฉพาะเพศหญิงที่มีสามีแล้วเท่านั้น ทำให้หญิงมีสามีไม่มีสิทธิและเสรีภาพในการเลือกใช้ชื่อสกุลได้อย่างอิสระ ซึ่งแตกต่างกับชายที่ไม่ได้ถูกจำกัดสิทธิในการใช้ชื่อสกุลแต่อย่างใด อันเป็นการขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๓๐ ผู้ร้องจึงเสนอเรื่องพร้อมความเห็นขอให้ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัยว่า พระราชบัญญัติชื่อบุคคล พ.ศ. ๒๕๐๕ มาตรา ๑๒ มีปัญหาเกี่ยวกับความชอบด้วยรัฐธรรมนูญ มาตรา ๓๐

คณะตุลาการศาลรัฐธรรมนูญได้ออกนั่งบัลลังก์อ่านคำวินิจฉัย ความตอนสำคัญว่า “บุคคลย่อมเสมอภาคในกฎหมายและได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายเท่าเทียมกัน” วรรคสอง บัญญัติว่า “ชายและหญิงมีสิทธิเท่าเทียมกัน” วรรคสาม บัญญัติว่า “การเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อบุคคลเพราะเหตุแห่งความแตกต่างในเรื่องถิ่นกำเนิด เชื้อชาติ ภาษา เพศ อายุ สภาพทางกายหรือสุขภาพ สถานะของบุคคล ฐานะทางเศรษฐกิจหรือสังคม ความเชื่อทางศาสนา การศึกษาอบรม หรือความคิดเห็นทางการเมืองอันไม่ขัดต่อบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ จะกระทำมิได้” และวรรคสี่ บัญญัติว่า “มาตรการที่รัฐธรรมนูญกำหนดขึ้นเพื่อขจัดอุปสรรคหรือส่งเสริมให้บุคคลสามารถใช้สิทธิและเสรีภาพได้เช่นเดียวกับบุคคลอื่นย่อมไม่ถือเป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมตามวรรคสาม” พระราชบัญญัติชื่อบุคคล พ.ศ. ๒๕๐๕ มาตรา ๑๒ บัญญัติว่า “หญิงมีสามี ให้ใช้ชื่อสกุลสามี” พิจารณาแล้วเห็นว่า รัฐธรรมนูญ มาตรา ๓๐ เป็นบทบัญญัติที่คุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของชนชาวไทยตามกฎหมายอย่างเท่าเทียมกัน โดยให้ทุกคนมีความเสมอภาคในกฎหมาย ซึ่งถือเป็นหลักความเสมอภาค ... ทั้งนี้หลักความเสมอภาคตามมาตรา ๓๐ มีพื้นฐานมาจากหลักความเสมอภาคเท่าเทียมกันตาม

ธรรมชาติที่เป็นการยอมรับว่า สิทธิตามธรรมชาติของปัจเจกชนนั้น เป็นสิทธิที่มีความเสมอภาคเท่าเทียมกันทุกคน ซึ่งจะเป็นสิทธิที่มีมาตั้งแต่เกิดที่ทุกคนจะมีอยู่อย่างเท่าเทียมกัน และห้ามมิให้มีการเลือกปฏิบัติอันทำให้เกิดความไม่เสมอภาคแก่บุคคลที่เรียกว่า การเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรม ...ข้อที่ต้องพิจารณามีว่า ถ้อยคำของบทบัญญัติ มาตรา ๑๒ แห่งพระราชบัญญัติชื่อบุคคลฯ นั้น มีความหมายในลักษณะเป็นบทบังคับให้หญิงที่มีสามีต้องใช้ชื่อสกุลของสามีเท่านั้น หรือเป็นการให้สิทธิแก่หญิงมีสามีสามารถใช้ชื่อสกุลของสามีได้ พิจารณาแล้วเห็นว่า ถ้อยคำเป็นสาระสำคัญของมาตรา ๑๒ คือ คำว่า “ให้ใช้” ซึ่งมีลักษณะเป็นบทบังคับโดยชัดแจ้ง ...เมื่อบทบัญญัติ มาตรา ๑๒ มีลักษณะเป็นบทบังคับให้หญิงมีสามีต้องใช้ชื่อสกุลสามีเท่านั้น อันเป็นการลิดรอนสิทธิในการใช้ชื่อสกุลของหญิงมีสามี ทำให้ชายและหญิงมีสิทธิไม่เท่าเทียมกัน เกิดความไม่เสมอภาคกันทางกฎหมาย ด้วยเหตุแห่งความแตกต่างในเรื่องเพศและสถานะของบุคคล เนื่องจากสิทธิการใช้ชื่อสกุลนั้นเป็นสิทธิของบุคคลที่จะแสดงเผ่าพันธุ์เทือกเถาเหล่ากอของตน และเป็นสิทธิที่ทุกคนมีอยู่อย่างเท่าเทียมกัน โดยมิได้มีการแบ่งแยกว่าเป็นสิทธิของชายหรือของหญิง อีกทั้งเป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมเนื่องจากการบังคับให้หญิงมีสามีใช้ชื่อสกุลของสามีเพียงฝ่ายเดียวโดยใช้สถานการณ์สมรสนั้น มิได้เป็นเหตุผลในเรื่องความแตกต่างทางกายภาพหรือภาระหน้าที่ระหว่างชายและหญิงที่มีผลมาจากความแตกต่างทางเพศ จนทำให้ต้องมีการเลือกปฏิบัติให้แตกต่างกัน จึงไม่เป็นเหตุที่ทำให้ต้องมีการเลือกปฏิบัติให้แตกต่างกันในเรื่องเพศและสถานะบุคคลได้

“...ด้วยเหตุผลดังกล่าวข้างต้น ศาลรัฐธรรมนูญจึงวินิจฉัยว่า พระราชบัญญัติชื่อบุคคล พ.ศ.๒๕๐๕ มาตรา ๑๒ ไม่ชอบด้วยรัฐธรรมนูญ เพราะขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๓๐ เป็นอันใช้บังคับมิได้ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๖...”

หลังจากผลคำวินิจฉัยดังกล่าว ทำให้หญิงมีสามีที่พอใจจะใช้ชื่อสกุลสามีต่อไปก็ยังคงใช้ได้ตามเดิมโดยถือว่าหญิงนั้นไม่ได้โต้แย้งว่ามาตรา๑๒แห่งพระราชบัญญัติชื่อบุคคล พ.ศ.๒๕๐๕ ที่ใช้บังคับขัดต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๓๐ และหญิงมีสามีซึ่งถูกบังคับตามมาตรา ๑๒ แห่งพระราชบัญญัติชื่อบุคคล พ.ศ.๒๕๐๕ ให้ต้องเปลี่ยนไปใช้ชื่อสกุลของสามีก็มีสิทธิเปลี่ยนกลับมาใช้ชื่อสกุลเดิมของตนได้โดยการร้องขอต่อนายทะเบียน

จากกรณีศึกษาดังกล่าวจะเห็นว่า นางผณิตรา ภัคเกษมและคณะมีความเห็นว่า กฎหมายหรือร่างกฎหมายมีความขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ จึงร้องเรียนผ่านผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภาเพื่อเสนอเรื่องพร้อมความเห็นต่อศาลรัฐธรรมนูญ และศาลรัฐธรรมนูญก็มีคำวินิจฉัย โดยการใช้หลักเกณฑ์พิจารณาจากรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ทำให้เกิดความเท่าเทียมกันในสังคมอย่างเป็นธรรม

เราถูกสอนและถูกปลูกฝังมาเสมอตั้งแต่คราวยังเป็นเด็กเล็กตราบจนกระทั่งเติบโตเป็นผู้ใหญ่ว่า “...เราทุกคนอยู่ภายใต้กฎหมายจะละเมิดหรือขัดขืนไม่ได้..” เลยรู้สึกกลัวและให้ความสำคัญกับกฎหมายจนมิกเข้าไปจับต้องประดุงเครื่องของสูง จนลืมไปเสียแล้วว่า การปกครองตามระบอบประชาธิปไตยอันมี

พระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขนั้น มี “บทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญเป็นกฎหมายสูงสุดของประเทศ” เป็นอำนาจอธิปไตยของประชาชน มีบางครั้งที่กฎหมาย พระราชบัญญัติ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญและพระราชกำหนด ขัดหรือแย้งต่อบทบัญญัติรัฐธรรมนูญ อันมีผลกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพ ความเสมอภาค ความเท่าเทียมกัน และความเป็นธรรมในสังคมไทย ไม่มากนักน้อย หรือแม้แต่การควบคุม ตรวจสอบ เรื่องของจริยธรรมและศีลธรรมของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองที่ต้องมีหน้าที่รับใช้ประชาชน ไม่ให้เอารัดเอาเปรียบต่อประชาชน แล้วใครจะเป็นผู้สร้างความเป็นธรรมในสังคมตามเหตุแห่งประการดังกล่าว นั่นก็คือ “ศาลรัฐธรรมนูญ” ศาลรัฐธรรมนูญจึงคล้ายสายฝนแห่งความเป็นธรรมโปรยปรายดับความร้อนไหม้แห่งปัญหาธรรมตามอำนาจที่พึงปฏิบัติได้ดังกล่าวไปข้างต้น ด้วย “...หลักควบคุมความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของกฎหมาย...” ซึ่งถือเป็นการเปิดโอกาสช่องทางให้ประชาชนได้เรียกร้องความเป็นธรรมในสังคม มีผลบังคับใช้ได้เด็ดขาด อุทธรณ์หรือฎีกาโต้แย้งมิได้ อย่างเท่าเทียมกันในทุกองค์กรของรัฐ เพราะประชาชนชาวไทยทุกคนก็ถือเป็นเจ้าของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย เจ้าของอำนาจอธิปไตยด้วยกันทั้งสิ้น ที่สำคัญยิ่งไปกว่านั้น เราอยู่ภายใต้ร่มเงาแห่งการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

หากเปรียบ “รัฐธรรมนูญไทย” เป็นเสมือนกับต้นไม้ใหญ่ที่ให้ร่มเงาแก่แผ่นดินไทย “ศาลรัฐธรรมนูญ” ก็คงเปรียบเสมือน *แผ่นดิน ผืนฟ้า* ที่คอยโอบอุ้มพิทักษ์รักษาบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญเอาไว้ให้บทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญได้มีลมหายใจ ได้ต่อสู้กับมารความไม่เป็นธรรมตัวร้ายที่จะมากัดกินต้นไม้ ลิดรอนสิทธิและเสรีภาพ ภารดรภาพ และเอกราชแห่งประชาชนชาวไทย และได้ให้ “ความเป็นธรรม” แก่สังคม “ผู้แทนราษฎร” ก็คงจะเป็นเสมือนน้ำ เป็นเสมือนแร่ธาตุอาหารที่คอยหล่อเลี้ยงทำให้ต้นไม้แห่งรัฐธรรมนูญไทยเติบโต แผ่กิ่งก้านสาขา กว้างขวาง ให้ตระนองอาจ *ก่อนต้นไม้แห่งรัฐธรรมนูญนั้น จะผลิดอกออกผลลวดกิ่งก้านยอดอ่อน อวยชัยอำนวยประโยชน์แก่ไพร่ฟ้าหน้าใส ประชาชนชาวไทยอย่างเท่าเทียมกันและอย่างเป็นธรรมในสังคมให้สถิตสถาพรสืบไป*

ข้าพเจ้าได้สอดสร้อยร้อยสลักอักษรเป็นบทเรียงความจนมาถึงความตอนนี้นั้น โดยกล่าวเริ่มสุดดีด้วยความภาคภูมิใจแห่งความเป็นมาของระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข มุ่งแสดงให้เห็นว่าแก่นแท้อันบริสุทธิ์ถึงดงามของประชาธิปไตยนั้นก็มิเหตุมาจากสิทธิและเสรีภาพแห่งประชาชน ด้วยศรัทธาอย่างแรงกล้าว่าเราก็ต่างมีความเสมอภาคกันตั้งแต่ “จากครรภ์มารดา จนถึงเชิงตะกอน” (*คำของ ป่วย อังภากรณ์*) โดยมีรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยเป็นเสมือนข้อตกลงร่วมกันให้ดำรงอยู่อย่างผาสุก ตลอดไปจนถึงการสถาปนาศาลรัฐธรรมนูญขึ้นโดยรัฐธรรมนูญฉบับประชาชน และศาลรัฐธรรมนูญได้ประกาศเจตนารมณ์อย่างชัดเจนแล้วว่า “...ศาลรัฐธรรมนูญเป็นองค์กรหลักในการวินิจฉัยชี้ขาดคดีรัฐธรรมนูญ มุ่งวางบรรทัดฐานการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชน และรักษาไว้ซึ่งประโยชน์สาธารณะและเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญอันเป็นกฎหมายสูงสุดของประเทศ...” จึงถือได้ว่าศาลรัฐธรรมนูญพิทักษ์รักษารัฐธรรมนูญ พื้ทักษ์รักษาอำนาจอธิปไตย พื้ทักษ์รักษาสิทธิ

และเสรีภาพของชนชาวไทย เท่ากับว่าได้สร้างความเป็นธรรมในสังคม

นับเป็นบุญยิ่งนักแล้วของประชาชนชาวไทย... ที่มีเอกราชจนเป็นตัวเป็นตนมาแต่คราครั้งบรรพชน สืบเผ่าพงศ์ความดั่งามสู่ลูกหลาน นับเป็นบุญที่ได้เกิดมาในแผ่นดินอันรุ่งเรืองด้วยศาสตร์ศิลป์วิทยาแห่ง ความดั่งาม ความเป็นธรรม แผ่นดินธรรม แผ่นดินทอง แผ่นดินอันรุ่งเรืองด้วยบวรพระพุทธศาสนาและ นานาอารยะ อุดมสมบูรณ์พูนสุข “ในน้ำมีปลา ในนามีข้าว” ได้เกิดได้ร่มเศวตฉัตรแห่งองค์พระเจ้าอยู่หัว ผู้ทรงเป็นแบบอย่างแห่งนักปกครองในระบอบประชาธิปไตย พระเจ้าแผ่นดินผู้ทรงซึ่งครองทศพิศราชธรรม แห่งการปกครอง “...เราจะครองแผ่นดินโดยธรรม เพื่อประโยชน์สุขแห่งมหาชนชาวสยาม...” อย่างเสมอมา และเที่ยงธรรม ได้เกิดมาเรียนรู้ระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ถึงแม้จะมีหลายครั้งครา หลายเรื่องราวเหตุการณ์ผ่านพ้น ทั้งร้ายและดีให้ร่วมเรียนรู้ แต่นั่นก็คือบทเรียนระหว่างทางอันจะนำพาไปสู่ ความมุ่งหมายแห่งความสงบสุขและสันติสุข ความเจริญภายใต้ระบอบแห่งการปกครองของแผ่นดินไทย และ สุดท้ายนี้ก็เกิดหน่วยงานที่มุ่งรักษาผลประโยชน์แห่งประชาชน ให้ครองความเป็นธรรมในสังคมอย่างภาคภูมิ ผู้เปรียบประดุจอัศวินขี่ม้าขาว ผู้พิทักษ์รักษาความเป็นบพัญญูดีแห่งรัฐธรรมนูญกฎหมายสูงสุดของประเทศให้ อารังไว้ รวมถึงคอยควบคุมจริยธรรมอันดีงามของเหล่าผู้แทนแห่งมวลชน ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง “ศาลรัฐธรรมนูญกับการสร้างความเป็นธรรมในสังคมไทย”

...ตะวัน จันทร์ ดาว ผลัดกันทักทายท้องฟ้า พาเวหาขลิบเป็นสีทอง เป็นฉากหลักแห่งอนุสาวรีย์ ประชาธิปไตย ขวนใจนึกถึงคำของ วิสา คัญทัพ ที่ว่า “...เมื่อท้องฟ้าสีทองส่องอำไพ ประชาชนจะเป็นใหญ่ แห่งแผ่นดิน...” ความเป็นธรรมจะอารังต่อไปในสังคมไทยอยู่ได้นั้นก็ขึ้นอยู่กับจิตสำนึกในการพัฒนาประชาธิปไตย ของไพร่ฟ้าหน้าใส ร่วมมีส่วนร่วมในการปกครองประเทศตามอำนาจที่พึงมี ให้อารังไว้ซึ่งอำนาจอธิปไตย “บทบัญญัติรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย” ของมวลชนทั้งปวง

เด็กชายตัวน้อยยังคงจ้องมองพานแว่นฟ้าอันศักดิ์สิทธิ์ที่ประดิษฐาน “รูปเล่มรัฐธรรมนูญในสมุดไทย” ซี่ไม้ซี่มือด้วยความสงสัย “แม่ครับแล้วนั้นอะไรวางอยู่เหนือนั้น” แม่ยังคงสอนลูกเรื่องการบ้านการเมืองไทย ด้วยความรัก “...พระแสงขรรค์เป็นหลักชัย มีรูปดุลตราซึ่งเกี่ยวขัดไขว้ไว้ที่ด้ามพระขรรค์ ลูกเอ๋ยจงสังเกต ดุลตราซึ่งไม่เอียงซ้าย ไม่เอียงขวา สัญลักษณ์แห่งความเป็นธรรม...” สายตาแม่อ่อนโยนจับจ้องผู้พิทักษ์บนนั้น “ใช่จ๊ะ! สัญลักษณ์แห่งศาลรัฐธรรมนูญไทยผู้สร้างความเป็นธรรมในสังคม”

* * * *

ศาลรัฐธรรมนูญ

กับการสร้างความเป็นธรรมในสังคมไทย

ระดับอุดมศึกษา (ปริญญาตรี) หรือเทียบเท่า

รางวัลชมเชย : นายชาคริต จันท

รัฐธรรมนูญเป็นกฎหมายสูงสุดที่ใช้ในการปกครองประเทศไทยภายใต้ระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ซึ่งได้ดำเนินวิวัฒนามากว่าแปดสิบปีแล้ว ตลอดระยะเวลาที่ผ่านมาได้มีการประกาศใช้ ยกเลิก และแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญหลายครั้งเพื่อให้เหมาะสมแก่สภาวะการณ์ของบ้านเมืองและกาลสมัยที่เปลี่ยนแปลงไป รัฐธรรมนูญที่บังคับใช้ในปัจจุบัน คือ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ มีสาระสำคัญเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ร่วมกันของปวงชนชาวไทยในการดังต่อไปนี้

- การธำรงรักษาไว้ซึ่งเอกราชและความมั่นคงของชาติ
- การทำนุบำรุงรักษาศาสนาทุกศาสนาให้สถิตสถาพร
- การเทิดทูนพระมหากษัตริย์เป็นประมุขและเป็นมิ่งขวัญของชาติ
- การยึดถือระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขเป็นวิถีทางในการปกครองประเทศ การคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชน
- การให้ประชาชนมีบทบาทและมีส่วนร่วมในการปกครองและตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐอย่างเป็นรูปธรรม
- การกำหนดกลไกสถาบันทางการเมืองทั้งฝ่ายนิติบัญญัติและฝ่ายบริหาร ให้มีดุลยภาพและประสิทธิภาพตามวิถีการปกครองแบบรัฐสภา รวมทั้งให้สถาบันศาลและองค์กรอิสระอื่นสามารถปฏิบัติหน้าที่ได้โดยสุจริตเที่ยงธรรม

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยฉบับปัจจุบันตราไว้ ณ วันที่ ๒๔ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๕๐ ถือเป็นกฎหมายสูงสุดของประเทศ ซึ่งบทบัญญัติใดของกฎหมาย กฎ หรือข้อบังคับ ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญนี้ บทบัญญัตินั้นเป็นอันใช้บังคับมิได้

ภายใต้กฎหมายรัฐธรรมนูญได้บัญญัติถึงสิทธิเสรีภาพและการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนชาวไทยอย่างกว้างขวาง มีการกำหนดแนวนโยบายแห่งรัฐไว้เป็นแนวทางในการบริหารปกครองในระบอบประชาธิปไตยที่มั่นคง และกำหนดให้มีคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติเพื่อปกป้องคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนอีกองค์กรหนึ่งด้วย นอกจากนี้ ยังบัญญัติถึงระบบการปกครองส่วนท้องถิ่นซึ่งเป็นระบบพื้นฐานที่ประชาชนจะปกครองตนเองตามหลักการของระบอบประชาธิปไตย รวมถึงบัญญัติหลักการและองค์กรที่จะตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐ เพื่อแก้ไขปัญหาต่างๆ ที่เคยเกิดขึ้นจากการใช้อำนาจหน้าที่โดยมิชอบ และความพยายามที่จะหาวิธีการควบคุมการใช้อำนาจรัฐให้อยู่ในความเหมาะสม เช่น การพิจารณาวินิจฉัยร่างกฎหมายและร่างข้อบังคับของฝ่ายนิติบัญญัติก่อนที่จะประกาศใช้บังคับมิให้ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ การกำหนดเงื่อนไขให้แสดงรายการบัญชีทรัพย์สินและหนี้สินของนักการเมือง และผู้ใช้อำนาจรัฐในตำแหน่งสำคัญ เป็นต้น มีการกำหนดอำนาจและหน้าที่ของคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ การดำเนินคดีอาญากับผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง และการตรวจเงินแผ่นดิน รวมถึงบัญญัติให้มีองค์กรและหน่วยงานต่างๆ เพื่อจะใช้เป็นเครื่องมือในการตรวจสอบการใช้อำนาจฝ่ายปกครองด้วย ซึ่งเป็นกระบวนการหนึ่งของการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

ความขัดหรือแย้งในกฎหมายรัฐธรรมนูญ

เมื่อกฎหมายรัฐธรรมนูญเป็นกฎหมายสูงสุด กรณีที่เกิดปัญหาต่างๆ ที่ขัดหรือแย้งต่อการตีความตามรัฐธรรมนูญ ซึ่งโดยทั่วไปแล้วเป็นเรื่องความขัดหรือแย้งที่เกี่ยวข้องกับทางการเมืองการปกครอง เช่น

๑. การใช้อำนาจบริหารของคณะรัฐมนตรีในการปกครองประเทศที่ไม่สอดคล้องกับบทบัญญัติของกฎหมายรัฐธรรมนูญ
๒. ปัญหาเรื่องขอบเขตอำนาจขององค์กรทางการเมือง
๓. ปัญหาเรื่องการขาดคุณสมบัติหรือลักษณะต้องห้ามของคณะกรรมการการเลือกตั้ง สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภา และรัฐมนตรี
๔. ปัญหาเกี่ยวกับมติหรือข้อบังคับของพรรคการเมืองที่ขัดแย้งกับการปกครองในระบอบประชาธิปไตย
๕. ปัญหาในทางการเมืองที่เกิดจากการนำบทบัญญัติในรัฐธรรมนูญมาปฏิบัติ
๖. ความขัดหรือแย้งระหว่างกฎหมายรัฐธรรมนูญกับกฎหมายอื่นๆ

ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ ได้กำหนดให้ศาลรัฐธรรมนูญเป็นองค์กรตรวจสอบความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของกฎหมาย โดยมีสถานะเป็นองค์กรศาล มีอำนาจหน้าที่ในการพิจารณาวินิจฉัยชี้ขาดอรรถคดีรัฐธรรมนูญที่เกิดขึ้นทั้งปวง ซึ่งหลักการและวิธีการที่จะใช้ในการวินิจฉัยรวมทั้งขั้นตอนต่างๆ

จะแตกต่างจากศาลอื่น และผลของการวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญก็มีผลแตกต่างจากการตัดสินของศาลอื่นด้วย ทั้งนี้เพราะรัฐธรรมนูญเป็นกฎหมายสูงสุด ฉะนั้น ผลที่เกิดจากการวินิจฉัยคดีรัฐธรรมนูญของศาลรัฐธรรมนูญ จึงมีผลกระทบต่อบรรทัดฐานในการปกครองประเทศและการสร้างความเป็นธรรมทางสังคม รวมถึงส่งผลโดยตรงต่อประชาชนชาวไทย ทั้งด้านสังคม เศรษฐกิจและการเมืองด้วย ดังนั้น คำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญจึงมีผลผูกพันรัฐสภา คณะรัฐมนตรี ศาล และองค์การอื่นๆ ของรัฐ ศาลรัฐธรรมนูญจึงถือเป็นหลักของนิติรัฐและนิติธรรมในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข โดยมีพันธกิจหลักในการรักษาความเป็นกฎหมายสูงสุดของรัฐธรรมนูญ สร้างบรรทัดฐานการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนตามรัฐธรรมนูญ สร้างความถูกต้องเป็นธรรมของระบบนิติรัฐและรักษาความชอบธรรมของการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

การสร้างความเป็นธรรมในสังคมไทย

หลักธรรมของศาลรัฐธรรมนูญที่มีคุณูปการอย่างยิ่งยวดต่อสังคมไทย และเป็นທີ່ประจักษ์อย่างชัดเจนต่อปวงชนชาวไทย สามารถแบ่งได้ ๓ ประการสำคัญ

๑. การสร้างความยุติธรรมให้เกิดขึ้นในสังคมไทย
๒. การสร้างและเป็นต้นแบบของหลักจริยธรรมอันดีงาม
๓. การเป็นหลักของนิติธรรมในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

ศาลรัฐธรรมนูญเป็นองค์กรที่ใช้อำนาจตุลาการตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ การใช้กฎหมายรัฐธรรมนูญให้เกิดประโยชน์ “สูงสุด” ต่อมวลชนและการสร้าง “ความยุติธรรม” ให้เกิดขึ้นในสังคมอย่างเท่าเทียมกัน ถือเป็นหลักธรรมสำคัญประการแรกที่ศาลรัฐธรรมนูญได้คงไว้ให้แก่ปวงประชาราษฎร์ คำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญถือเป็นเด็ดขาด การพิจารณาวินิจฉัยคดีรัฐธรรมนูญของศาลรัฐธรรมนูญจึงต้องปราศจากอคติทั้งปวงและคงไว้ซึ่งความยุติธรรมเป็นที่ตั้งเพื่อธำรงไว้ซึ่งรัฐธรรมนูญอันเป็นกฎหมายสูงสุด และเพื่อสร้างความเชื่อถือแก่องค์กรอื่นเป็นที่เชื่อมั่นของประชาชนและการพัฒนาประเทศชาติโดยส่วนรวม ศาลรัฐธรรมนูญมีบทบาทหลายประการในการสร้างความยุติธรรมให้เกิดขึ้นในสังคมไทย อาทิเช่น

๑. ความยุติธรรมในการวินิจฉัยความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของร่างกฎหมายและร่างข้อบังคับการประชุมของฝ่ายนิติบัญญัติก่อนการประกาศใช้บังคับ ซึ่งถือว่าเป็นการกลั่นกรอง ตรวจสอบมิให้กฎหมายที่มีลักษณะขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ หรือกฎหมายที่ไม่เป็นธรรมต่อประชาชนในประเทศชาติและเอื้อประโยชน์ให้แก่บุคคลฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งถูกนำมาบังคับใช้ เช่น คำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญที่ ๑/๒๕๕๔ วินิจฉัยว่าพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ(ฉบับที่..) พ.ศ... ชอบด้วยรัฐธรรมนูญ

แห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ ยกเว้นร่างมาตรา ๖๔ ที่ระบุถึงความไม่เป็นธรรมต่อบุคคลเพราะเหตุแห่งความแตกต่างในเรื่องสถานะของบุคคลที่เป็นข้าราชการฝ่ายอื่น อันเป็นการขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ เมื่อปรากฏผลดังกล่าวแล้ว ต้องส่งร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ กลับคืนสภาผู้แทนราษฎรและวุฒิสภา เพื่อทำการพิจารณาใหม่ตามลำดับ ไม่สามารถบัญญัติใช้เป็นกฎหมายได้เพราะอาจส่งผลกระทบต่อให้เกิดความไม่เป็นธรรมต่อประชาชนในประเทศชาติได้

๒. ความยุติธรรมในการวินิจฉัยความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่ประกาศใช้บังคับแล้ว จากการเจริญเติบโตทั้งทางสังคมและเศรษฐกิจในประเทศไทยมีการพัฒนาไปอย่างรวดเร็วและเปลี่ยนแปลงไปอย่างมาก จนอาจเกิดข้อสงสัยได้ว่าบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่บังคับใช้อยู่แล้วนั้นยังคงเหมาะสมสอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงอยู่หรือไม่ และยังคงชอบด้วยรัฐธรรมนูญหรือไม่ ซึ่งบทบัญญัติของกฎหมายที่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญนั้นอาจเป็นเพียงส่วนใดส่วนหนึ่งของตัวบทกฎหมายทั้งหมดหรือเป็นเพียงบางมาตรา ในบทบัญญัติก็ได้ การวินิจฉัยความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของกฎหมายที่ใช้บังคับแล้วจึงต้องเป็นไปด้วยความยุติธรรม คำนึงถึงประโยชน์โดยรวมของทั้งประชาชนผู้ใช้กฎหมายและหน่วยงานฝ่ายปกครองผู้บังคับใช้กฎหมายด้วยการเสนอความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของกฎหมายหลังประกาศใช้บังคับให้ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัยจาก ๒ ส่วนสำคัญ

ส่วนที่หนึ่ง เสนอโดยศาล ผู้ตรวจการแผ่นดิน และคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ เช่น “คำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญที่ ๔-๒๑/๒๕๕๔ วินิจฉัยว่า พระราชกำหนดบรรษัทบริหารสินทรัพย์ไทย พ.ศ. ๒๕๕๔ มาตรา ๗๔ ถึงมาตรา ๘๒ ไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย สามารถบังคับใช้ต่อไปได้” “คำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญที่ ๓๐/๒๕๕๔ วินิจฉัยว่า ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๑๗๗ ไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย สามารถบังคับใช้ต่อไปได้” “คำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญที่ ๓๓/๒๕๕๔ วินิจฉัยว่า พระราชบัญญัติอุทยานแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๐๔ มาตรา ๖ ไม่กระทบต่อสิทธิมนุษยชน และไม่มีปัญหาเกี่ยวกับความชอบด้วยรัฐธรรมนูญ” “คำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญที่ ๓๔/๒๕๕๔ วินิจฉัยว่าพระราชบัญญัติโรงเรียนเอกชน พ.ศ. ๒๕๕๐ มาตรา ๘๖ ไม่มีปัญหาเกี่ยวกับความชอบด้วยรัฐธรรมนูญเนื่องจากไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ” เป็นต้น

ส่วนที่สอง บุคคลซึ่งถูกละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพที่รัฐธรรมนูญรับรองไว้และไม่อาจใช้สิทธิโดยวิธีการอื่นได้แล้ว มีสิทธิยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญเพื่อมีคำวินิจฉัยว่าบทบัญญัติแห่งกฎหมายขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญได้ เช่น คำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญที่ ๔๗/๒๕๕๔ วินิจฉัยว่าพระราชบัญญัติสหกรณ์ พ.ศ. ๒๕๕๒ ไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย เป็นต้น ซึ่งผลของคำวินิจฉัยต่างๆ ประจักษ์ได้ว่าศาลรัฐธรรมนูญได้ทรงไว้ซึ่งความเสมอภาคเท่าเทียมกัน หาได้เลือกปฏิบัติต่อบุคคลหรือหน่วยงานใดหน่วยงานหนึ่งเท่านั้น

๓. ความยุติธรรมในการพิจารณาร่างพระราชบัญญัติงบประมาณรายจ่ายประจำปีงบประมาณ หรือร่างพระราชบัญญัติงบประมาณรายจ่ายเพิ่มเติม ทั้งนี้เพื่อป้องกันมิให้เกิดการกระทำด้วยประการใดๆ ที่มีผลให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร วุฒิสภา หรือคณะกรรมการธิการ มีส่วนได้ส่วนเสียใดๆ ในการใช้งบประมาณ รายจ่ายไม่ว่าโดยทางตรงหรือทางอ้อม เช่น คำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญที่ ๑๔/๒๕๕๒ มีความเป็นมาจากการพิจารณาร่างพระราชบัญญัติงบประมาณรายจ่ายประจำปีงบประมาณ พ.ศ.๒๕๕๓ ในชั้นพิจารณาของ คณะกรรมการธิการ มีการปรับลดเงินงบประมาณบางกระทรวง บางกรม และบางหน่วยงานของรัฐออก และได้นำ เงินงบประมาณที่ได้ปรับลดลงดังกล่าว กลับมาเพิ่มเป็นงบประมาณรายจ่ายประจำปีงบประมาณโดยมิได้มีการนำ เข้าสู่การพิจารณารับหลักการของสภาผู้แทนราษฎร ถือเป็นการกระทำโดยมิชอบเนื่องจากไม่มีรายละเอียดของ โครงการต่างๆ ที่แสดงให้เห็นถึงประมาณการรายรับ เอกสารประกอบ วัตถุประสงค์ กิจกรรม และแผนงานของ แต่ละรายการอย่างชัดเจนตามบทบัญญัติรัฐธรรมนูญ อย่างไรก็ตาม ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยว่าคดีดังกล่าว ไม่มีการกระทำใดๆ อันเป็นการฝ่าฝืนบทบัญญัติรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย เนื่องจากไม่ปรากฏพยาน หลักฐานใดแสดงให้เห็นได้ว่า มีการเสนอหรืออนุมัติงบประมาณเพิ่มเติมเพื่อประโยชน์ส่วนตนของสมาชิกสภา ผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภา หรือกรรมการ ไม่ว่าโดยทางตรงหรือทางอ้อมอย่างไร

๔. ความยุติธรรมในการวินิจฉัยปัญหาความขัดแย้งเกี่ยวกับอำนาจหน้าที่ระหว่างรัฐสภา คณะรัฐมนตรี หรือองค์กรอิสระอื่นตามรัฐธรรมนูญ ดังเมื่อฝ่ายปกครองเกิดความขัดแย้งกันเองขึ้น ศาลรัฐธรรมนูญมีอำนาจ หน้าที่โดยตรงในการชี้ขาด ซึ่งคำวินิจฉัยของคณะตุลาการรัฐธรรมนูญในการชี้ขาดความขัดแย้งในอำนาจหน้าที่ ขององค์กรทางการปกครองที่ถือว่าเป็นที่สนใจของประชาชนชาวไทยเป็นอย่างมาก ก็คือ การให้ความรับรอง ความชอบธรรมของประกาศคณะปฏิรูปการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ฉบับที่ ๒๗ ลงวันที่ ๓๐ กันยายน ๒๕๔๙ ที่ให้เพิกถอนสิทธิการเลือกตั้งของกรรมการบริหารพรรคไทยรักไทย ๑๑๑ คน พรรคพัฒนาชาติไทย ๑๙ คนและพรรคแผ่นดินไทย ๓ คน มีกำหนด ๕ ปี เนื่องจากคำสั่งตามประกาศ คณะปฏิรูปฯ ดังกล่าวเป็นเพียงมาตรการทางกฎหมายที่ป้องกันมิให้กรรมการบริหารพรรคการเมืองที่ก่อให้เกิด ความเสียหายแก่บ้านเมืองและการปกครองในระบอบประชาธิปไตย มีโอกาสที่จะกระทำการอันเป็นการก่อให้เกิด ความเสียหายซ้ำอีก ซึ่งก่อนที่คณะตุลาการรัฐธรรมนูญจะวินิจฉัยนั้น พรรคไทยรักไทยได้แย้งว่าประกาศ คณะปฏิรูปฯ ใช้บังคับไม่ได้ แต่เมื่อผลการวินิจฉัยเสร็จสิ้นแล้ว ถือเป็นเด็ดขาด มีผลผูกพันรัฐสภา และคณะรัฐมนตรี ต้องยอมรับและปฏิบัติตาม

๕. ความยุติธรรมในการวินิจฉัยมติหรือข้อบังคับทางการเมือง การพิจารณานักการเมืองหรือ พรรคการเมืองใช้สิทธิและเสรีภาพในทางการเมืองโดยมิได้เป็นไปตามวิถีทางที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ ในบางกรณีมติของพรรคการเมืองในการทำการใดๆ ต่อสมาชิกในพรรคอาจขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญได้ เช่น มติให้พ้นจากการเป็นสมาชิกพรรค สมาชิกผู้ถูกพรรคการเมืองลงมติให้พ้นสภาพจากการเป็นสมาชิกสามารถ

ร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญเพื่อวินิจฉัยว่ามติของพรรคมีลักษณะที่ขัดต่อรัฐธรรมนูญหรือไม่ ดังคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญที่ ๒๖/๒๕๕๔ วินิจฉัยว่า มติของพรรคเพื่อไทย (ผู้ถูกร้อง) ว่าให้นายปองพล อดิเรกสาร (ผู้ร้อง) พ้นจากสมาชิกพรรคเพื่อไทยนั้น มิได้มีลักษณะขัดต่อสถานะและการปฏิบัติหน้าที่ของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของผู้ร้องตามรัฐธรรมนูญ หรือขัดหรือแย้งกับหลักการพื้นฐานแห่งการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ให้ถือว่าสมาชิกภาพความเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของผู้ร้องสิ้นสุดลงนับแต่วันที่มีคำวินิจฉัย

๖. ความยุติธรรมในการสั่งยุบพรรคการเมือง การกระทำการใดๆ ของพรรคการเมืองเพื่อให้ได้มาซึ่งอำนาจในการปกครองประเทศโดยวิธีการซึ่งมิได้เป็นไปตามวิถีทางที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ การกระทำของพรรคการเมืองใดอันเป็นปฏิปักษ์ต่อการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข หรือเป็นภัยต่อความมั่นคงของรัฐ หรือขัดต่อกฎหมายหรือขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน ศาลรัฐธรรมนูญมีอำนาจในการพิจารณาวินิจฉัยในบรรดาอรรถคดี ซึ่งหากพบว่ามีคามผิดจริง ก็สามารถที่จะมีคำสั่งยุบพรรคการเมืองได้ คำวินิจฉัยของคณะตุลาการรัฐธรรมนูญที่ถือว่าเป็นคดีแห่งประวัติศาสตร์ชาติไทย และเป็นการแสดงให้เห็นประชาชนชาวไทยประจักษ์ในความยุติธรรม คือ คดียุบพรรคไทยรักไทย พรรคพัฒนาชาติไทย และพรรคแผ่นดินไทย ตามคำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญที่ ๓-๕/๒๕๕๐ เมื่อวันที่ ๓๐ พฤษภาคม ๒๕๕๐ ซึ่งก่อนหน้านั้นพรรคไทยรักไทยถือเป็นพรรครัฐบาลและมีหัวหน้าพรรคเป็นนายกรัฐมนตรี ซึ่งมีอำนาจและอิทธิพลในการบริหารประเทศและมีแกนนำในการควบคุมมวลชนและเสี่ยงต่อการเกิดจลาจลในประเทศเป็นอย่างมาก แต่คณะตุลาการรัฐธรรมนูญหาได้หวั่นเกรงต่อแรงกดดันต่างๆ ดังกล่าวไม่ และพิจารณาวินิจฉัยคดีด้วยความระมัดระวัง ปราศจากอคติทั้งปวง มีคำสั่งให้ยุบพรรคการเมืองทั้งสาม เนื่องจากพรรคไทยรักไทยได้ให้เงินสนับสนุนพรรคพัฒนาชาติไทยและพรรคแผ่นดินไทยให้ส่งผู้สมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในการเลือกตั้งเมื่อเดือน เมษายน ๒๕๔๙ เพื่อหลีกเลี่ยงกรณีมีผู้สมัครเพียงคนเดียว และผู้สมัครนั้นได้คะแนนน้อยกว่าร้อยละ ๒๐ ของจำนวนผู้มีสิทธิเลือกตั้งในเขตนั้น ซึ่งจะต้องจัดให้มีการเลือกตั้งใหม่ และพรรคไทยรักไทยยังร่วมกับพรรคพัฒนาชาติไทยและเจ้าหน้าที่สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งแก้ไขเปลี่ยนแปลงฐานข้อมูลสมาชิกพรรคพัฒนาชาติไทยในเครื่องคอมพิวเตอร์ เพื่อให้ผู้สมัครพรรคพัฒนาชาติไทยมีคุณสมบัติในการสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรครบถ้วนและหัวหน้าพรรคแผ่นดินไทยยังได้ทำรายงานการประชุมและออกหนังสือรับรองการเป็นสมาชิกพรรคอันเป็นเท็จ เพื่อให้ผู้สมัครนำไปเป็นหลักฐานการสมัครด้วย การกระทำดังกล่าวเป็นการกระทำเพื่อให้ได้มาซึ่งอำนาจในการปกครองประเทศ โดยวิธีการซึ่งมิได้เป็นไปตามวิถีทางที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ ไม่ผดุงไว้ซึ่งหลักการสำคัญของการปกครองในระบอบประชาธิปไตยและไม่อาจดำรงความเป็นพรรคการเมืองที่จะจรรโลงและสร้างสรรค์ความชอบธรรมทางการเมืองแก่ระบอบการปกครองของประเทศโดยรวมได้อีกต่อไป จึงมีเหตุอันสมควรให้ยุบพรรค จากคำสั่งยุบพรรคดังกล่าวแสดงให้เห็นถึงความยุติธรรม

เที่ยงตรง และเด็ดขาดของคณะกรรมการรัฐธรรมนูญโดยไม่หวั่นเกรงต่อกระแสหรืออิทธิพลใดๆ เนื่องจากเป็นคดีระดับประเทศ เป็นที่สนใจของทั้งประชาชนชาวไทยและชาวต่างชาติเป็นอย่างมาก

๗. ความยุติธรรมในการวินิจฉัยสมาชิกภาพหรือคุณสมบัติของสมาชิกรัฐสภา รัฐมนตรีและกรรมการการเลือกตั้ง บุคคลผู้ที่เป็นตัวแทนของประชาชนที่เข้าไปบริหารประเทศในรัฐสภา ไม่ว่าจะเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภา คณะรัฐมนตรี จะต้องมีความซื่อสัตย์สุจริต ครบถ้วนตามที่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญ เมื่อมีมูลความผิดเกิดขึ้น ศาลรัฐธรรมนูญต้องใช้หลักความยุติธรรมเป็นมาตรฐานเดียวกันในการพิจารณาวินิจฉัยความสิ้นสุดของสมาชิกภาพโดยไม่แบ่งแยกว่าบุคคลดังกล่าวเป็นฝ่ายรัฐบาล หรือฝ่ายค้าน หรือเป็นผู้มีอิทธิพลในพื้นที่ใดๆ เช่น คำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญที่ ๒/๒๕๕๔ วินิจฉัยว่า นายอิทธิพล เรืองวรบูรณ์ สมาชิกวุฒิสภา มีลักษณะต้องห้ามตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย เป็นเหตุให้สมาชิกภาพสิ้นสุดลงนับแต่วันที่มีเหตุให้ผู้ถูกร้องมีลักษณะต้องห้ามตามรัฐธรรมนูญ

หลักธรรมสำคัญประการถัดมาที่ศาลรัฐธรรมนูญได้สร้างไว้ในสังคมไทย คือ จริยธรรมการพิจารณาวินิจฉัยคดีรัฐธรรมนูญนั้น ต้องเป็นการปฏิบัติหน้าที่ด้วยความซื่อสัตย์สุจริต เป็นกลางไม่เอนเอียงไปยังฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง ศาลรัฐธรรมนูญได้กำหนดจริยธรรมของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญไว้ซึ่งถือเป็นแบบอย่างให้ประชาชนชาวไทยนำมาประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติงานและการดำเนินชีวิตประจำวัน สามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสุขปราศจากการทะเลาะเบาะแว้งกัน ความโดยสรุปของจริยธรรมที่ศาลรัฐธรรมนูญได้วางบรรทัดฐานไว้ในสังคมไทยดังต่อไปนี้

ข้อที่ ๑ การปฏิบัติหน้าที่ด้วยความซื่อสัตย์สุจริตโดยปราศจากอคติทั้งปวงเพื่อให้เกิดความยุติธรรมและความสงบสุข

ข้อที่ ๒ การรักษาไว้และปฏิบัติตามซึ่งการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยและการปฏิบัติตามกฎหมายทุกประการ

ข้อที่ ๓ การยึดมั่นในความเป็นอิสระในการปฏิบัติหน้าที่โดยไม่หวั่นไหวต่อกระแสหรือการกดดันใด ๆ

ข้อที่ ๔ เคารพในมติและเหตุผลของเสียงข้างมาก

หลักนิติธรรม ถือเป็นหลักธรรมสำคัญอีกประการหนึ่งที่ศาลรัฐธรรมนูญได้ธำรงไว้ในสังคมไทย ศาลรัฐธรรมนูญถือเป็นหลักของนิติธรรมซึ่งเป็นหลักสำคัญของระบบนิติรัฐ ตลอดจนจนเป็นรากแก้วของระบบการปกครองแบบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข หลักนิติธรรมจะทำหน้าที่ปกป้องคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชน สิทธิพื้นฐานด้านการเมือง สังคม และเศรษฐกิจ ภายใต้หลักนิติธรรมหมายความว่าไม่มีเจ้าหน้าที่ของรัฐ หรือประชาชนคนใดอยู่เหนือกฎหมาย รัฐบาลในระบอบประชาธิปไตยใช้อำนาจของตน

ผ่านทางกฎหมายและต้องอยู่ภายใต้กฎหมายเช่นกัน กฎหมายควรแสดงเจตจำนงของประชาชน มิใช่ของกลุ่มบุคคลใดกลุ่มหนึ่ง คุณประโยชน์ที่ปวงชนชาวไทยได้รับจากการที่ศาลรัฐธรรมนูญเป็นหลักของนิติธรรมก็คือ ประชาชนทุกคนจะต้องได้รับการคุ้มครองอย่างเท่าเทียมกันภายใต้กฎหมาย ดังนั้นกฎหมายจึงไม่มีผลบังคับใช้กับบุคคลใดบุคคลหนึ่ง หรือกลุ่มคนใดกลุ่มคนหนึ่งเป็นการเฉพาะ ยกตัวอย่างเช่น

- ประชาชนต้องไม่ถูกจับกุม ถูกตรวจค้นบ้าน หรือถูกยึดทรัพย์สินโดยพลการ
- ประชาชนที่ถูกกล่าวหาว่ามีความผิดทางอาญามีสิทธิที่จะได้รับการพิจารณาตัวอย่างรวดเร็ว พร้อมกับได้รับโอกาสในการเผชิญหน้าและซักถามฝ่ายโจทก์ และเมื่อถูกตัดสินว่ากระทำผิด จะต้องไม่ถูกทำโทษด้วยวิธีการที่โหดร้ายหรือผิดปกติ
- ประชาชนต้องไม่ถูกบังคับให้การที่เป็นการกล่าวโทษต่อตนเอง หลักการนี้ช่วยปกป้องประชาชนจากการถูกบังคับ การถูกทารุณ หรือการถูกทรมาน

ด้วยหลักเหตุผลตามที่กล่าวข้างต้น ศาลรัฐธรรมนูญจึงถือเป็นหลักของนิติธรรมในระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขในการดำรงไว้ซึ่งรัฐธรรมนูญอันเป็นกฎหมายสูงสุด

จากหลักธรรมสำคัญทั้งสามประการที่กล่าวมาข้างต้น เป็นเพียงส่วนหนึ่งที่ศาลรัฐธรรมนูญได้สร้างไว้ในสังคมไทยเท่านั้น การปฏิบัติหน้าที่ด้วยความซื่อสัตย์สุจริต เป็นกลาง ไม่เอนเอียงไปยังฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งเพื่อดำรงไว้ซึ่งการควบคุมความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของกฎหมาย การวางหลักกฎหมายในคดีรัฐธรรมนูญและการให้ความกระจ่างชัดเกี่ยวกับบทบัญญัติในการบังคับใช้รัฐธรรมนูญ การควบคุมความชอบธรรมและความโปร่งใสของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง การคุ้มครองสิทธิเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญของประชาชน การแก้ไขและเยียวยาปัญหาที่เกิดจากการใช้รัฐธรรมนูญและการรักษาไว้ซึ่งประโยชน์สาธารณะ ตลอดจนการพัฒนาองค์กรและบุคลากรให้ได้คุณภาพและมาตรฐานในระดับเดียวกับองค์กรศาลรัฐธรรมนูญนานาชาติ ถือเป็นพันธกิจหลักของศาลรัฐธรรมนูญที่จะก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อประชาชนชาวไทยและระบอบประชาธิปไตยของประเทศสืบไป

* * * *

ศาลรัฐธรรมนูญ

กับการสร้างความเป็นธรรมในสังคมไทย

ระดับอุดมศึกษา (ปริญญาตรี) หรือเทียบเท่า

รางวัลชมเชย : นางสาวพิมพ์ ชุมมินทะ

“ปัจจุบันความเป็นธรรมแทบหาไม่ได้ในสังคมไทย” คำกล่าวนี้มักได้ยินอยู่บ่อยครั้งและมีการเรียกร้องความเป็นธรรมจากสังคมไทยให้เห็นกันโดยตลอด เนื่องจากตระหนักชัดเจนว่า “ความเป็นธรรม” ที่กล่าวนี้ได้กลายเป็นปัญหาสังคมที่สะสมและก่อตัวมาอย่างยาวนาน ศาลรัฐธรรมนูญอันเป็นองค์กรอิสระตามรัฐธรรมนูญจึงมีบทบาทหน้าที่สำคัญที่พิจารณาคดี ดำเนินการต่างๆ ตามกระบวนการอำนาจหน้าที่ที่กำหนดในรัฐธรรมนูญ กฎหมาย และในพระปรมาภิไธยพระมหากษัตริย์ และบทบาทหน้าที่อันเป็นพื้นฐานสำคัญของศาลรัฐธรรมนูญต่อสังคม คือ การสร้างความเป็นธรรมในสังคมให้เกิดขึ้นบนความเชื่อมั่นของประชาชนไทยทุกคน

โครงสร้างทางสังคมประกอบด้วยกลุ่มสังคมและสถาบันทางสังคม ซึ่งโครงสร้างดังกล่าวได้ปรากฏในสังคมต่างๆ สังคม ด้วยกลไกที่ซับซ้อนทางสังคมตลอดจนทุกคนที่ได้ชื่อว่าสมาชิกของสังคมล้วนแล้วแต่เกี่ยวข้องและมีเงื่อนไขกับโครงสร้างทางสังคมทั้งหมด โดยมีกฎหมายเป็นกรอบกำหนดบรรทัดฐานในสังคม โดยเฉพาะกฎหมายสูงสุดของประเทศอย่างกฎหมายรัฐธรรมนูญซึ่งเกิดจากเงื่อนไขทางสังคม ด้วยความที่ว่าเป็นกฎหมายสูงสุดของประเทศที่ทุกคนนั้นต้องถือปฏิบัติตาม จึงถูกมองและคาดหวังเป็นอย่างมากต่อหน่วยงานของรัฐ ศาลรัฐธรรมนูญซึ่งเป็นองค์กรของรัฐธรรมนูญก็มีเว้นจากการถูกมองและคาดหวังต่อหน่วยงานของรัฐเช่นเดียวกัน และความคาดหวังนี้ก็ไม่ได้เป็นความคาดหวังเฉพาะหน่วยงานของรัฐเพียงหน่วยงานเดียวเท่านั้น แต่ยังหมายรวมถึงประชาชนไทยทุกคนในสังคมที่มีความคาดหวังต่อกระบวนการยุติธรรมหรือความเป็นธรรมที่ศาลรัฐธรรมนูญจะมีบทบาทให้ความเป็นธรรมนี้เกิดขึ้นในสังคมไทย

กล่าวถึงความเป็นธรรมในสังคมที่ค่อนข้างเป็นเรื่องที่ซับซ้อนและมีหลายมิติหลายมุมมอง ซึ่งการกล่าวถึงความเป็นธรรมในครั้งนี้อย่างแตกต่างด้วยหลายกระแสด้านความคิดหรือทัศนคติที่แตกต่างกันไป ในสังคม ที่ผ่านมามองเห็นได้ว่าหน่วยงานทางภาครัฐ องค์กร และสถาบันต่างๆ ได้มุ่งมั่นด้วยความตั้งใจในการสร้างนโยบายและแผนงาน

รวมถึงหลักการในการทำงานที่เน้นความเป็นธรรมต่อทุกคนในสังคม แต่ผลลัพธ์ที่ปรากฏออกสู่สังคมกลับสวนกระแสและทิศทางที่ได้สร้างไว้ ซึ่งในตอนนี้ต้องมองหรือย้อนกลับไปว่าในกระบวนการการทำงานได้สร้างความเป็นธรรมในสังคมให้เกิดผลจริงหรือไม่ ดังที่ได้กล่าวไว้ว่ามีหลายกระแสทางความคิดที่แตกต่างกัน คงไม่ใช่เรื่องแปลกแต่ประการใด เนื่องจากในสังคมนั้นประกอบด้วยสมาชิกที่แตกต่างกันทั้งทางความคิด สถานภาพทางสังคม สังคมการทำงาน เป็นต้น สิ่งเหล่านี้ล้วนสร้างช่องว่างให้เกิดขึ้นระหว่างสังคมชั้นสูงและสังคมชั้นล่าง หรือเรียกกันอย่างง่าย คือ ช่องว่างระหว่างคนรวยกับคนจนนั่นเอง ดังนั้นความเป็นธรรมจึงได้กลายเป็นความต้องการที่สมาชิกในสังคมเรียกร้องและคาดหวังว่าจะได้รับจากสังคม ในประการต่อมา มนุษย์เรานั้นโดยกำเนิดนั้นล้วนแล้วแต่มีจิตใจแห่งความอยาก ความใคร่ ความต้องการในส่วนลึกของจิตใจไม่เรื่องใดก็เรื่องหนึ่ง ไม่ด้านใดด้านหนึ่งของชีวิตโดยเฉพาะความต้องการทางความก้าวหน้า ความเจริญ และประการสำคัญคือความเป็นธรรมในชีวิต โดยพื้นฐานทางจิตใจของมนุษย์ปุถุชนมักจะเรียกหาและต้องการความถูกต้องให้กับตนเองอยู่เสมอ เมื่อคิดว่าตนเองนั้นไม่ได้รับความเป็นธรรมในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง ซึ่งมักจะแสดงออกโดยการเรียกร้องสิทธิ ความถูกต้องที่ควรได้รับออกมาในรูปแบบที่ต่างกัน โดยอาจจะเป็นการเรียกร้องทางความคิดเห็นหรือการโต้ตอบกับสังคมด้วยการปฏิบัติเชิงกระบวนการกลุ่มเพื่อให้ได้มาซึ่งความเป็นธรรมและความถูกต้องตามความเสมอภาคเท่าเทียมกันในสังคม ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับว่าผลกระทบจากความไม่เป็นธรรมนั้นส่งผลต่อมายังพวกเขาขนาดน้อยเพียงใด

“เมื่อความเป็นธรรมเกิดขึ้นตรงหน้า เมื่อนั้นความเสมอภาคก็จะเกิดขึ้น การปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขได้มีรูปแบบการปกครองโดยยึดหลักความเสมอภาค ความเท่าเทียมกันแห่งความเป็นมนุษย์ และอำนาจอธิปไตยนั้นต้องมาจากปวงชน”

หลักความเสมอภาค อุดมการณ์ทางการปกครองระบอบประชาธิปไตยได้ยึดหลักนี้เป็นหลักสำคัญ เพราะเชื่อว่ามนุษย์ทุกคนไม่ว่าอยู่ในสถานะใด สถานที่ใดก็ตามแต่ มีความแตกต่างกันอย่างไรในสังคม ต่างล้วนมีความเท่าเทียมกันซึ่งเป็นความเท่าเทียมในคุณค่าของความเป็นมนุษย์ หลักความเสมอภาคในระบอบประชาธิปไตยนี้มีอยู่ ๔ ประการ คือ ๑) ความเสมอภาคในการมีส่วนร่วมทางการเมือง ๒) ความเสมอภาคที่จะได้รับการคุ้มครองตามกฎหมาย ๓) ความเสมอภาคที่จะแสวงหาความก้าวหน้าในชีวิต ๔) ความเสมอภาคทางเศรษฐกิจและสังคม แต่ในทางตรงกันข้ามดูเหมือนว่าหลักความเสมอภาคทั้ง ๔ ประการยังไม่เกิดขึ้นอย่างแท้จริง ในบางกลุ่มหรือบางพื้นที่ของสังคมซึ่งทำให้ความเป็นธรรมที่ควรจะได้รับจากหลักความเสมอภาคอันมาจากการปกครองระบอบประชาธิปไตยนี้กลับขาดหายไปจากสังคมโดยสิ้นเชิง ในส่วนนี้เปรียบเสมือนกระจกที่สะท้อนถึงความเหลื่อมล้ำที่เกิดขึ้นในสังคมไทย กลายเป็นปัญหาที่มาจากความไม่เป็นธรรมของสังคมขยายต่อเป็นวงกว้างและรอความช่วยเหลือ รอการแก้ปัญหา หรือรอความรับผิดชอบจากทุกส่วนของสังคม

ความเหลื่อมล้ำที่เกิดขึ้นในสังคมไทยแทรกซึมไปในทุกๆ ด้านที่เกี่ยวข้องกับความเป็นอยู่ของประชาชนในระดับต่างๆ ตั้งแต่ระดับชนชั้นล่างไปจนถึงชนชั้นสูง แต่ดูเหมือนว่าชนชั้นล่างจะเป็นชนชั้นที่ได้รับผลแห่งความ

ไม่เป็นธรรมมากที่สุด เนื่องด้วยปัจจัยในหลายๆ ด้านที่เป็นองค์ประกอบของสังคมชนชั้นล่าง เช่น เศรษฐกิจทางครอบครัว ระดับการศึกษา การประกอบอาชีพ ความรู้ทางกฎหมาย เป็นต้น ปัจจัยดังกล่าวนี้มีอิทธิพลต่อการเกิดความไม่เป็นธรรมของชนชั้นล่างเป็นอย่างมาก ดังนั้นควรทราบถึงความไม่เป็นธรรมในสังคมก่อนเพื่อที่จะได้วางแผนหาแนวทางแก้ปัญหาความไม่เป็นธรรมได้อย่างถูกต้องและถูกต้อง **ความไม่เป็นธรรมที่เกิดขึ้นในสังคมไทย มีอยู่ด้วยกัน ๕ ด้าน คือ**

๑. ด้านการมีส่วนร่วมทางการเมือง

การเข้าถึงการเมืองของภาคประชาชนด้วยความเข้าใจในกระบวนการทำงานของภาครัฐนับว่าเป็นเรื่อง ที่ควรตระหนักและส่งเสริมเป็นอย่างยิ่ง เพราะสิทธิทางการเมืองในปัจจุบันยังขาดมิติด้านประชาชนอย่างมาก แสดงถึงความไม่เป็นธรรมทางการเมือง ซึ่งตรงจุดนี้อาจเป็นการสร้างความไม่เป็นธรรมขึ้นโดยการกระทำที่ไม่รู้ตัว หากภาคประชาชนได้มีส่วนร่วมทางการเมืองดังที่ควรจะเป็นนั้นจะทำให้การเข้าถึงหรือการกำหนดนโยบาย ตอบสนองต่อความต้องการของภาคประชาชนได้ถูกต้อง และการเมืองก็จะเป็นการเมืองที่มาจากภาคประชาชน อย่างแท้จริง ปราศจากอำนาจการแสวงหาผลประโยชน์อันมิชอบธรรมจากผู้มีอำนาจทางการเมือง

๒. ด้านกฎหมาย

การอยู่ร่วมกันเป็นสังคมใหญ่จำเป็นต้องมีกฎเกณฑ์หรือระเบียบแบบแผนทางสังคมในการอยู่ร่วมกัน จึง ได้มีกฎหมายเป็นแนวทางปฏิบัติหรือข้อบังคับความประพฤติของมนุษย์ในสังคม ซึ่งทุกคนในสังคมต้องปฏิบัติตาม กฎหมายที่เป็นสภาพบังคับนั้นเพื่อความเป็นระเบียบเรียบร้อยของสังคม และหัวใจสำคัญของการมีกฎหมายขึ้นมา นั้นเพื่อคงความเป็นธรรม หรือความยุติธรรม หรืออีกนัยหนึ่ง ความเป็นธรรมนั้นต้องมาก่อนกฎหมายเสียด้วยซ้ำ แต่อีกด้านหนึ่งของกฎหมายกลับสร้างความไม่เป็นธรรมขึ้นโดยกลุ่มคนที่มีอำนาจ เห็นได้จากหลายกรณีที่กฎหมาย ไม่สามารถสร้างความเป็นธรรมให้แก่ประชาชนที่ถูกเอารัดเอาเปรียบจากกลุ่มคนที่มีอำนาจ เช่น ชาวบ้านที่มีฐานะ ยากจนเมื่อมีคดีกับคนที่มีฐานะทางการเงินสูงย่อมถูกเอารัดเอาเปรียบเสมอ เป็นต้น ในอีกมุมมองหนึ่ง ความ เป็นธรรมยังอยู่ในกฎหมายเสมอ หากมนุษย์เราปฏิบัติตนตามกฎหมายที่ได้บัญญัติไว้ในการรักษาความสงบของ บ้านเมืองเช่นเดียวกันหากมนุษย์เราไม่ปฏิบัติตนตามกฎหมายก็เป็นเรื่องยากที่ความเป็นธรรมจะเกิดขึ้นในสังคม

๓. ด้านความก้าวหน้าทางชีวิตหรือสังคมการทำงาน

การประกอบอาชีพในปัจจุบันนับได้ว่ามีหลากหลายอาชีพทั้งอาชีพแต่ดั้งเดิมของคนไทย คือ อาชีพ เกษตรกรรม ไปจนถึงอาชีพด้านอุตสาหกรรม พาณิชยกรรม ข้าราชการ ผู้บัญญัติกฎหมาย ทนายความ แพทย์ ครู ฯลฯ ซึ่งล้วนมีหน้าที่ในการทำงานที่แตกต่างกันตามลักษณะเฉพาะของอาชีพหรือวิชาชีพ เมื่อก้าวถึงความไม่เป็น ธรรมในด้านความก้าวหน้าทางชีวิตหรือสังคมการทำงาน เป็นหรือเกิดขึ้นได้ทั้งบุคคล กระบวนการกลุ่ม หรือ เครือข่ายในที่ทำงานหรือหน่วยงานใดหน่วยงานหนึ่งที่กระทำการที่ขัดต่อคุณธรรม จริยธรรมของสัมมาอาชีพ

แสวงหาผลประโยชน์จนมองไม่เห็นความถูกต้อง เพราะเห็นว่าการกระทำดังกล่าวนำมาซึ่งผลตอบแทน ตำแหน่งหน้าที่ในระดับที่สูงขึ้น ความก้าวหน้าและความเจริญในชีวิต แต่หากการกระทำดังกล่าวอยู่บนพื้นฐานแห่งความถูกต้อง ความเป็นธรรมและไม่ใช้การกระทำเพื่อแสวงหาผลประโยชน์ย่อมเป็นการทำงานที่นายกองสรรเสริญ มีแต่ความดีความชอบเกิดขึ้นในชีวิต

๔. ด้านเศรษฐกิจและสังคม

ความไม่เป็นธรรมด้านเศรษฐกิจ หรือเรียกอีกอย่างว่าปัญหาความยากจน ซึ่งเกิดขึ้นจากช่องว่างระหว่างคนชั้นสูงกับคนชั้นล่าง ซึ่งปัญหาดังกล่าวนี้นี้นับตั้งแต่อดีตมาจนถึงปัจจุบันก็ยังไม่สามารถที่จะแก้ไขปัญหานี้ได้อย่างแท้จริง เพราะประชาชนระดับชนชั้นล่างในประเทศไทยส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทางเกษตรกรรม แม้จะมีการประกอบอาชีพเป็นของตนเอง แต่ก็ใช้ว่าพื้นที่ในการประกอบอาชีพจะเป็นพื้นที่ของตนเอง ยังคงต้องมีการเช่าพื้นที่ในการประกอบอาชีพจึงทำให้รายได้ไม่เพียงพอต่อค่าใช้จ่ายในการอุปโภคและบริโภค และดูเหมือนว่าชนชั้นกลางจะมีอำนาจมากที่สุดในระบบเศรษฐกิจ อีกทั้งปัญหาทางด้านเศรษฐกิจที่มีการผันผวนตลอดเวลา ปัญหาเหล่านี้ทำให้ทราบถึงความเป็นอยู่ของชนชั้นล่างที่จัดว่าอยู่ในความลำบากตลอดระยะเวลาที่ผ่านมาจากความเป็นธรรมทางเศรษฐกิจ

๕. ด้านการศึกษา

การศึกษาเป็นสิ่งสำคัญของชีวิตมนุษย์ทุกคน ความมั่งคั่งทางการศึกษาสร้างมนุษย์ให้เป็นบุคคลที่มีคุณภาพของสังคมและประเทศชาติ แต่สิ่งเหล่านี้จะไม่เกิดขึ้นเลยหากบุคคลในสังคมไม่ได้รับการศึกษาหรือไม่มีโอกาสเข้าถึงการศึกษา ในปัจจุบันมีเด็กจำนวนไม่น้อยในประเทศไทยที่ได้รับการศึกษา ในขณะเดียวกันก็มีเด็กจำนวนไม่น้อยเช่นกันที่ด้อยโอกาสทางการศึกษา ทั้งนี้เป็นเพราะความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาหรือการได้รับความไม่เป็นธรรมด้านการศึกษา สาเหตุส่วนหนึ่งอาจมาจากการได้รับความไม่เป็นธรรมด้านที่ ๔ คือ ด้านเศรษฐกิจและสังคม ความยากจนเป็นหนึ่งในอุปสรรคที่มีอิทธิพลต่อการศึกษา และสาเหตุอีกส่วนหนึ่งมาจากนโยบายของรัฐบาลที่ถึงแม้จะมีนโยบายเรียนฟรี ๑๕ ปี หรือกองทุนเงินให้กู้ยืมเพื่อการศึกษา (กยศ.) ที่เอื้อต่อเด็กที่มีฐานะยากจนเพื่อขยายโอกาสให้ได้รับการศึกษาเท่าเทียมกับคนอื่น ๆ ในสังคม แต่อย่างไรก็ตามการเข้าถึงการศึกษาก็ยังไม่เกิดขึ้นได้ในทุกภาคพื้นที่ของประเทศไทย

อย่างไรก็ตาม หากต้องการให้ความเป็นไม่เป็นธรรมที่เกิดขึ้นทั้งการเมือง กฎหมาย สังคมการทำงาน เศรษฐกิจ และการศึกษา ต้องเริ่มจากการสร้างความเสมอภาคในสังคมและให้คิดว่าเป็นโอกาสที่ทุกส่วนของสังคม ไม่ว่าจะเป็นประชาชน บุคลากร เจ้าหน้าที่ในหน่วยงาน องค์กร สถานประกอบการทั้งของภาครัฐและเอกชน โดยเฉพาะศาลรัฐธรรมนูญที่เป็นองค์กรที่เกี่ยวข้องกับด้านกฎหมายโดยตรงจะได้มีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาและตอบสนองความคาดหวังจากประชาชนทุกคนในสังคม ความเสมอภาคเป็นเรื่องของคนทุกคนในสังคม มีใช้ของรัฐ

หรือใครคนใดคนหนึ่ง และความเสมอภาคมิใช่การเรียกร้องแต่เพียงอย่างเดียวหากต้องลงมือกระทำและต่อสู้ด้วยความถูกต้อง ความชอบธรรม คุณธรรม จริยธรรมด้วย

จากวิสัยทัศน์และพันธกิจของศาลรัฐธรรมนูญที่บัญญัติไว้นั้น แสดงถึงจุดมุ่งหมายหรือเป้าประสงค์คงไว้ซึ่งการรักษาความเป็นระบอบประชาธิปไตยและสร้างความเป็นธรรมด้วยสิทธิ เสรีภาพ ความเสมอของประชาชน ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าโครงสร้างของศาลรัฐธรรมนูญได้ให้ความสำคัญกับระบอบการปกครองและประชาชนทุกคนในสังคมไทย ดังนั้นแล้วศาลรัฐธรรมนูญจึงเป็นองค์กรที่มีบทบาทหน้าที่ที่สำคัญในการสร้างความเป็นธรรมขึ้นในสังคม โดยไม่สร้างความคลุมเครือให้แก่ประชาชน มีความชัดเจนในการแก้ไขปัญหาดังกล่าวได้อย่างมีประสิทธิภาพและมีคุณภาพ ตลอดจนสร้างความเชื่อมั่นและความศรัทธาให้แก่ประชาชนในสังคมไทย

“ความเชื่อมั่น” เป็นพลังอำนาจอย่างหนึ่งที่สามารถทำให้คนเรามีความเชื่อใจกัน และสร้างความมั่นใจให้แก่กัน เช่นเดียวกันกับศาลรัฐธรรมนูญที่ต้องสร้างความเชื่อมั่นให้เกิดขึ้นกับประชาชนในการสร้างความเป็นธรรม หากศาลรัฐธรรมนูญมีจุดยืนตรงนี้เชื่อว่าประชาชนทุกคนจะต้องเกิดทัศนคติที่ดีต่อศาลรัฐธรรมนูญมากขึ้นและมองภาพการทำงานของศาลรัฐธรรมนูญด้วยความมั่นใจด้วยความเชื่อมั่นอย่างที่เราจะได้รับ

“ความศรัทธา” เป็นความเชื่อที่ประกอบด้วยเหตุผล หากผู้ใดสร้างความศรัทธาแก่คนอื่นได้นั้นย่อมนำมาซึ่งความยินดี ความชอบ และการยกย่องสรรเสริญจากสังคม ไม่แตกต่างกันหากศาลรัฐธรรมนูญสร้างความศรัทธาแก่ประชาชนหรือสังคมไทยได้ ความศรัทธาจากประชาชนและสังคมไทยก็จะเกิดแก่ศาลรัฐธรรมนูญ นำมาซึ่งความไว้วางใจของประชาชนและสังคมไทยในที่สุด การที่องค์กรสร้างความศรัทธาให้เกิดขึ้นได้นั้นนับว่าเป็นการสร้างรากฐานความน่าเชื่อถือแก่ผู้ใช้บริการ แสดงถึงการความตั้งใจจริงในการให้บริการ แต่ในทางตรงกันข้ามหากศาลรัฐธรรมนูญปราศจากการสร้างความศรัทธาย่อมไม่มีประชาชนผู้ใดศรัทธาต่อองค์กรศาลรัฐธรรมนูญเช่นกัน ฉะนั้นได้ก็ฉนั้น

“ศาลรัฐธรรมนูญกับการสร้างความเป็นธรรมในสังคมไทย” การสร้างความเป็นธรรมจะไม่มีวันปรากฏเป็นรูปธรรมได้เลย หากไม่มีองค์กรใดหยิบยกปัญหาของประชาชนมาแก้ไขให้คลี่คลาย ศาลรัฐธรรมนูญจะมีบทบาทอย่างไรในการสร้างความเป็นธรรมในสังคมไทยครั้งนี้ จำเป็นต้องมีเพียงศาลรัฐธรรมนูญเพียงองค์กรเดียวหรือที่จะต้องมาร่วมสร้างความเป็นธรรม แน่แน่นอนว่าบทบาททางกฎหมายถูกวางให้เป็นหน้าที่ของศาลรัฐธรรมนูญเป็นหลัก แต่ความไม่เป็นธรรมไม่ได้มีหรือเกิดขึ้นเฉพาะด้านกฎหมายเท่านั้น หากแต่ยังมีความไม่เป็นธรรมด้านอื่นๆ ด้วย ดังนั้นจึงจำเป็นต้องอาศัยทุกภาคส่วนในสังคมในการสร้างความเป็นธรรม กล่าวถึงการสร้างความเป็นธรรมที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับศาลรัฐธรรมนูญ ซึ่งศาลรัฐธรรมนูญมีอำนาจหน้าที่ในการพิจารณาวินิจฉัยคดีรัฐธรรมนูญ ดังนั้นกระบวนการทำงานต้องประกอบด้วยกระบวนการความยุติธรรมเป็นประการแรกในการปฏิบัติหน้าที่ว่าด้วยการไม่เลือกปฏิบัติต่อประชาชนที่มีสถานภาพทางสังคมแตกต่างกัน เช่น ฐานะ การศึกษา ตำแหน่งการงานทางสังคม และอื่นๆ เป็นต้น เพื่อให้กระบวนการทำงานสอดคล้องกับหลักความเสมอภาคตามระบอบประชาธิปไตย

นอกจากนี้ สิ่งที่ศาลรัฐธรรมนูญควรตระหนักถึง คือ ก่อนจะสร้างความเป็นธรรมในสังคมต้องย้อนกลับมามองดูว่าองค์กรได้สร้างความเป็นธรรมแก่องค์กรแล้วหรือยัง หากไม่ก็ยากที่จะไปสร้างความเป็นธรรมให้แก่บุคคลอื่นได้ โดยเฉพาะสังคมที่มีความซับซ้อนด้วยกลไกต่างๆ ในสังคมเอง หรือสังคมที่มีความหลากหลายทางอุดมการณ์ทางความคิดที่แตกต่างกัน ดังนั้นสำคัญมากที่จะต้องสร้างความเป็นธรรมในองค์กรก่อนเพราะเมื่อองค์กรมีรากฐานที่มั่นคงแล้วการจะกระทำสิ่งใดต่อบุคคล หน่วยงาน สถานประกอบการ หรือองค์กรอื่นๆ ย่อมเป็นไปด้วยคุณภาพ ประสิทธิภาพ และความสำเร็จในที่สุด

การกระทำของมนุษย์สะท้อนสภาพสังคม การกระทำของสังคมสะท้อนภาพประเทศชาติ การกระทำของประเทศชาติสะท้อนภาพสังคมโลก การกระทำไม่ว่าจะดีหรือไม่ดีย่อมสะท้อนภาพๆ นั้นออกมาเป็นวัฏจักรของผลลัพธ์แห่งการกระทำ เฉกเช่นความเป็นธรรมหากมนุษย์มีความเป็นธรรม สังคมก็มีความเป็นธรรมส่งต่อไปยังประเทศชาติและโลกด้วยความเป็นธรรม ปัญหาความไม่เป็นธรรมคงไม่มีให้เห็นกันอย่างเช่นทุกวันนี้ หากไม่มีการเริ่มต้นหรือคิดที่จะแก้ไขปัญหา จุดจบของปัญหาก็คงไม่มีวันเกิดขึ้นอย่างแน่นอน นามธรรมก็จะปรากฏให้เห็นกันต่อไปและคงไม่มีวันได้ชื่นชมกับรูปธรรมที่ควรจะเกิดขึ้น ดังนั้นหากเริ่มต้นสร้างความเป็นธรรมตั้งแต่วันนี้ สังคมไทยก็必将มีความงดงามมากขึ้นกว่าที่เป็นอยู่

ด้วยเหตุนี้ คงไม่มีใครอยากเห็นสังคมไทยไม่มีความเป็นธรรมเพราะทุกคนต่างต้องการสิทธิ ความเท่าเทียม ความเสมอภาคในสังคมทั้งนั้น แม้ว่าจะอยู่ในฐานะใดก็ตามในสังคมเมื่อไม่ได้รับความเป็นธรรมแล้วทุกคนก็ย่อมหาวิธีการทุกวิธีการเพื่อให้ได้มาซึ่งความเป็นธรรม ศาลรัฐธรรมนูญจึงเป็นองค์กรหลักที่ต้องร่วมสร้างความเป็นธรรมนี้ให้เกิดขึ้นในทุกๆ พื้นที่ในสังคมไทยด้วยความจริงจังในฐานะองค์กรของประชาชนไทยทุกคน

* * * *

ระดับประชาชนทั่วไป

เรื่อง ผลคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ
ที่มีต่อการสร้างบรรทัดฐาน
ในการเมือง เศรษฐกิจ และสังคมไทย

รางวัลที่ ๑ งดการให้รางวัล เนื่องจากไม่มีผู้ผ่านมาตรฐานตามเกณฑ์การตัดสิน

รางวัลที่ ๒ เงินรางวัลจำนวน ๑๕,๐๐๐ บาท พร้อมเกียรติบัตรของประธานศาลรัฐธรรมนูญ

ได้แก่ นางสาวคณิตา หอมทรัพย์
อำเภอท่าลี่ จังหวัดเลย

รางวัลที่ ๓ เงินรางวัลจำนวน ๑๐,๐๐๐ บาท พร้อมเกียรติบัตรของประธานศาลรัฐธรรมนูญ

ได้แก่ นายจตุรนต์ วรรณนวล
อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง

รางวัลชมเชย เงินรางวัลๆ ละจำนวน ๕,๐๐๐ บาท พร้อมเกียรติบัตรของประธานศาลรัฐธรรมนูญ

ได้แก่ นายเกรียงไกร ฮ่องเฮงเส็ง
อำเภอบ้านแหลม จังหวัดเพชรบุรี

นางสาวสุธิญา พูนเอียด
อำเภอลานสกา จังหวัดนครศรีธรรมราช

๙๐๙๙๐๙๙๐๙๙๐๙๙๐๙๙๐

ผลคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญที่มีต่อ การสร้างบรรทัดฐานในการเมือง เศรษฐกิจ และสังคมไทย

ระดับประชาชนทั่วไป

รางวัลที่ ๒ : นางสาวคณิตา หอมทรัพย์

“สิทธิและเสรีภาพที่รัฐธรรมนูญนี้รับรองไว้โดยชัดแจ้ง โดยปริยาย หรือโดยคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ ย่อมได้รับความคุ้มครองและผูกพันรัฐสภา คณะรัฐมนตรี ศาล รวมทั้งองค์กรตามรัฐธรรมนูญ และหน่วยงานของรัฐ โดยตรงในการตรากฎหมาย การใช้บังคับกฎหมายและการตีความกฎหมายทั้งปวง”

ข้อความจากบทบัญญัติและคุ้มครองหลักความเป็นกฎหมายสูงสุดของรัฐธรรมนูญ เกี่ยวกับความมีผลผูกพันของคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ จากรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ มาตรา ๒๗ สะท้อนให้เห็นถึงความเจริญประการหนึ่งของความเป็น “ไทย” นอกเหนือจากการส่งสมความสูงส่งทางวัฒนธรรมที่หล่อหลอมจิตวิญญาณอันประเสริฐผ่านประวัติศาสตร์มาอย่างยาวนานแล้ว ความวัฒนาของสังคมไทยที่สามารถกล่าวถึงได้อย่างไม่อายใครด้วยความภาคภูมิใจอย่างเต็มเกียรติภูมิ คือ เรามีการปกครองโดยระบอบ “ประชาธิปไตย” อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข สะท้อนให้เห็นแนวทางการปกครองที่สอดคล้องประสานอย่างสัมพันธ์กันระหว่าง “อารยธรรมแห่งอดีตสมัย” กับ “การสร้างสรรคแห่งปัจจุบันยุค” ได้อย่างประจักษ์ชัด ขณะที่สังคมไทยเกิดทุนสถาบันพระมหากษัตริย์ด้วยความเคารพในฐานะที่ทรงเป็นผู้นำของแผ่นดิน ในขณะเดียวกัน ระบอบประชาธิปไตยยังเป็นแนวทางหนึ่งในการสร้างสรรค์สังคมยุคปัจจุบันด้วยการตระหนักถึงสิทธิแห่งความเท่าเทียมและการเคารพในสิทธิของความเป็นมนุษย์โดยเสมอกัน กล่าวได้ว่า “ประชาธิปไตยเชิงสร้างสรรค์” คือ เครื่องมือในการแก้ปัญหาพร้อมกับการขับเคลื่อนความเจริญ “ร่วม” ของสังคมที่จะนำความสุขมาสู่ดินแดน “ไทย” ที่เคยรุ่งเรืองมาจากอดีตให้ก้าวสู่ความก้าวหน้าได้อย่างมั่นคง ในฐานะที่คนไทยทุกคนคือฟันเฟืองในการขับเคลื่อนสังคม จึงเป็นหน้าที่ที่เราจะสร้างความแข็งแรงให้เปี่ยมด้วยประสิทธิภาพแห่งพลังกำลังของฟันเฟือง คือ “การสร้างจิตสำนึกในการพัฒนาประชาธิปไตย” ร่วมกัน โดยผลคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญนับว่าเป็นส่วนสำคัญหนึ่งในการสร้างบรรทัดฐานในการเมือง เศรษฐกิจ และสังคมไทยในระบอบประชาธิปไตยให้ก้าวหน้าและ

มั่นคงได้โดยแน่แท้ ผ่านการตรา บังคับ และตีความกฎหมาย สามารถดำรงไว้ซึ่งเสาหลักแห่งความมั่นคงของความเป็นชาติไทยนับแต่อดีตจวบจนปัจจุบันได้อย่างมีประสิทธิภาพท่ามกลางสังคมยุคใหม่ที่ได้ชื่อว่าเป็นสังคมแห่งวัฒนธรรมประชาธิปไตย

“ประชาธิปไตย” หมายถึง “ความเป็นใหญ่ของปวงชน” มีที่มาจากคำว่า “ประชา” หมายถึง ประชาชน กับ คำว่า “อธิปไตย” หมายถึง อำนาจสูงสุด การปกครองระบอบประชาธิปไตย จึงหมายถึง “แบบการปกครองที่ถือมติปวงชนเป็นใหญ่” จึงเป็นการปกครองที่มีลักษณะ “การปกครองของประชาชน โดยประชาชนและเพื่อประชาชน” ภายใต้อำนาจการ คือ การเคารพสิทธิเสรีภาพและความเสมอภาคที่มนุษย์ทุกคนในสังคมต้องใช้ พร้อมกับหน้าที่โดยมิให้เกิดความเสียหายต่อผู้อื่นอันเป็นส่วนรวม การปกครองโดยระบอบประชาธิปไตยมีแง่ดี คือ การยอมรับว่าคนทุกคนมีสติปัญญาอันก่อปรด้วยเหตุผล อิสระและเสรีภาพโดยเท่าเทียมกัน การให้อำนาจสูงสุดในการปกครองเป็นของประชาชน และการให้อำนาจปกครองของรัฐบาลต้องเกิดขึ้นจากความยินยอมของประชาชนผู้ถูกปกครองโดยมีวิธีการแสดงความยินยอมต่างๆ ที่สำคัญ คือ การใช้สิทธิเลือกตั้งโดยประชาชนยังมีสิทธิในการคัดค้านหรือเปลี่ยนแปลงรัฐบาลตามวิธีการที่กฎหมายกำหนด หากว่ารัฐบาลไม่สามารถตอบสนองความต้องการของประชาชนได้ ในแง่ของความยุติธรรม การปกครองระบอบประชาธิปไตยจึงเป็นระบอบการปกครองที่สามารถดำรงความยุติธรรมแก่มนุษย์ทุกคนในสังคม นำมาสู่ความมั่นคงและเสถียรภาพของบ้านเมือง เพื่อยังผล “สูงสุด” ของสังคมคือ สมาชิกทุกคนสามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างเป็นปกติสุข ทั้งนี้ การปกครองในระบอบประชาธิปไตยของไทยมี “กฎหมายรัฐธรรมนูญ” เป็นกฎหมายสูงสุดในการบังคับใช้เพื่อควบคุมและคุ้มครองสิทธิเสรีภาพอย่างเท่าเทียมของประชาชนเสมือนเครื่องมือในการรักษาความสงบสุขของบ้านเมือง กฎหมายรัฐธรรมนูญจึงมีความสำคัญต่อการขับเคลื่อนการปกครองประชาธิปไตยอย่างยิ่งยวด หากทุกคนให้ความเคารพโดยการปฏิบัติตามแล้ว ย่อมสามารถสร้าง “ประชาธิปไตย” ให้เบิกบานในใจคนเป็นเบื้องตันจนสามารถขยายผลสู่สังคมรอบข้างได้อย่างแน่แท้

ส่วนแรกที่จะต้องกล่าวถึง คือ ความสำคัญของศาลรัฐธรรมนูญและคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญในฐานะ**กฤษฎาธิปไตย**ของประเทศไทย องค์กรหนึ่งที่มีบทบาทสำคัญในการขับเคลื่อนการปกครองโดยระบอบประชาธิปไตย คือ “ศาลรัฐธรรมนูญ” ภารกิจสำคัญของศาลรัฐธรรมนูญในภาพรวม ได้แก่ การส่งเสริมและควบคุมให้การปกครองดำเนินไปในทิศทางที่ถูกต้องตามแนวทางของระบอบประชาธิปไตย ทั้งยังเป็นหน่วยงานที่มีส่วนในการปลูกจิตสำนึกในการพัฒนาประชาธิปไตยของไทย บทบาทของศาลรัฐธรรมนูญได้สะท้อนผ่านวิสัยทัศน์ของศาลรัฐธรรมนูญ คือ “ศาลรัฐธรรมนูญเป็นองค์กรหลักในการวินิจฉัยชี้ขาดคดีรัฐธรรมนูญ มุ่งวางบรรทัดฐานการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชน และรักษาไว้ซึ่งประโยชน์สาธารณะ” โดยศาลรัฐธรรมนูญเป็นส่วนหนึ่งของระบบศาลไทยซึ่งประกอบด้วย ศาลรัฐธรรมนูญ ศาลยุติธรรม ศาลปกครอง ศาลทหาร แม้รัฐธรรมนูญมิได้บัญญัติให้ศาลรัฐธรรมนูญมีฐานะสูงกว่าศาลทั้งหลาย แต่ศาลรัฐธรรมนูญมีลักษณะ

สำคัญที่แตกต่างจากศาลทั้งหลาย อาทิ ศาลรัฐธรรมนูญเกิดขึ้นตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญซึ่งเป็นกฎหมายสูงสุดของประเทศ โดยการสถาปนาศาลรัฐธรรมนูญขึ้นก่อนแล้วจึงมีพระราชบัญญัติออกมาภายหลัง ขณะที่ศาลทั้งหลายได้รับการสถาปนาหรือจัดตั้งองค์กรนั้นภายหลัง คำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญยังมีความพิเศษ คือ มีความเป็นเด็ดขาดหรือเป็นที่สุด ไม่อาจอุทธรณ์หรือฎีกาต่อศาลใดๆ ได้ อีกทั้ง ศาลรัฐธรรมนูญไม่มีคณะกรรมการวินิจฉัยชี้ขาดอำนาจหน้าที่ของศาลดังเช่นศาลอื่นๆ ศาลรัฐธรรมนูญจึงเป็นองค์กรอิสระที่ประชาชนฝากความหวังและคาดหวังอย่างสูงสุดในการรักษาความศักดิ์สิทธิ์ของรัฐธรรมนูญ สามารถปกป้องคุ้มครองสิทธิเสรีภาพ และช่วยสนับสนุนการปฏิรูปการเมือง การบริหาร และการปกครองของประเทศได้

ศาลรัฐธรรมนูญเป็นองค์กรของรัฐที่มีความสำคัญเพิ่มมากขึ้นทุกวัน เพราะเป็นองค์กรของรัฐที่เป็นอิสระที่มีอำนาจหน้าที่สำคัญ ได้แก่ การปกป้องคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนตลอดจนควบคุมตรวจสอบเจ้าหน้าที่ของรัฐและหน่วยงานของรัฐ โดยศาลรัฐธรรมนูญมีความสัมพันธ์กับหน่วยงานของรัฐที่เป็นอิสระอื่นๆ เช่น ศาลยุติธรรม คณะกรรมการการเลือกตั้ง และผู้ตรวจการแผ่นดิน เป็นต้น นอกจากนี้ บทบัญญัติของรัฐธรรมนูญยังบัญญัติให้คำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญเป็นเด็ดขาด มีผลผูกพันรัฐสภา คณะรัฐมนตรี ศาล และองค์กรอื่นของรัฐ อีกทั้ง ศาลรัฐธรรมนูญมีบทบาทในการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชน ผ่านการตรวจสอบความเห็นชอบด้วยรัฐธรรมนูญของกฎหมายในทุกระดับทั้งก่อนและหลังใช้กฎหมาย

โดยบทบาทหน้าที่ของศาลรัฐธรรมนูญซึ่งได้ระบุไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ คือ “อำนาจหน้าที่ในการวินิจฉัยคดีรัฐธรรมนูญ” คือ คดีที่เกี่ยวกับการใช้กฎหมาย โดยสามารถสรุปได้ ๖ ประการ คือ การควบคุมความชอบด้วยกฎหมาย การเป็นผู้ให้ความกระจ่างชัดเกี่ยวกับบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญ การรักษาความชอบธรรมและความโปร่งใสของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง การคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชน การรักษาไว้ซึ่งประโยชน์สาธารณะ และการแก้ไขเยียวยาปัญหาที่เกิดจากการใช้รัฐธรรมนูญ โดยมีสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญเป็นหน่วยธุรการของศาลรัฐธรรมนูญ เพื่อสนับสนุนการปฏิบัติหน้าที่ของคณะกรรมการศาลรัฐธรรมนูญรวมทั้งสนับสนุนส่งเสริมการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนและการพัฒนาระบบประชาธิปไตยตามรัฐธรรมนูญ

จึงเห็นได้ว่า หน้าที่หลักของศาลรัฐธรรมนูญในการส่งเสริมการปกครองระบอบประชาธิปไตย คือ การมีอำนาจหน้าที่ในการวินิจฉัยคดีรัฐธรรมนูญ ดังนั้น “คำวินิจฉัยและผลของคำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญ” จึงเป็นองค์ประกอบสำคัญในการสร้างความเข้มแข็งของการปกครองด้วยระบอบประชาธิปไตย โดยคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญมีหลักเกณฑ์สำคัญ คือ ๑) องค์คณะของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญในการนั่งพิจารณาและทำคำวินิจฉัยคดีใด จะต้องประกอบด้วยตุลาการศาลรัฐธรรมนูญไม่น้อยกว่าห้าคน (จากจำนวนทั้งหมด ๙ คน) ๒) คำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญให้ถือเสียงข้างมาก ๓) ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญทุกคนจะต้องทำความเห็นในส่วนวินิจฉัยของตนซึ่งจะลงประกาศในราชกิจจานุเบกษา ประกอบด้วยความเป็นมาหรือคำกล่าวหา สรุป

ข้อเท็จจริงจากการพิจารณาเหตุผลการวินิจฉัย บทบัญญัติของรัฐธรรมนูญและกฎหมายที่ยกขึ้นอ้างอิง ๔) ศาลรัฐธรรมนูญมีความเด็ดขาด คือ มีผลผูกพันทางรัฐสภา คณะรัฐมนตรี ศาล และองค์กรอื่นของรัฐ ดังนั้น เมื่อศาลรัฐธรรมนูญได้มีคำวินิจฉัยเกี่ยวกับสิทธิและเสรีภาพในเรื่องใด ย่อมมีผลผูกพันโดยตรงต่อ รัฐสภา คณะรัฐมนตรี ศาล รวมทั้งองค์กรตามรัฐธรรมนูญ และหน่วยงานของรัฐ ในการตรากฎหมาย การใช้บังคับกฎหมาย และการตีความกฎหมาย ผลคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญจึงมีผลผูกพันใช้ได้ในคดีทั้งปวง โดยไม่กระทบกระเทือนถึงคำพิพากษาของศาลอันถึงที่สุดแล้ว จึงมีผลให้องค์กรต่างๆ ต้องถือปฏิบัติตามคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ ทั้งนี้ รัฐธรรมนูญได้กำหนดให้ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญซึ่งเป็นองค์คณะทุกคนจะต้องทำ คำวินิจฉัยในส่วนของตน พร้อมแถลงด้วยวาจาต่อที่ประชุมก่อนการลงมติ โดยคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ และคำวินิจฉัยของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญทุกคนให้ลงประกาศในราชกิจจานุเบกษา

ประเด็นหลักของคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญซึ่งเป็นประเด็นที่องค์คณะของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ ได้ร่วมกันกำหนดขึ้นเพื่อเป็นแนวทางสำหรับตุลาการศาลรัฐธรรมนูญนำไปใช้ในการพิจารณาวินิจฉัย สามารถจัดแบ่งได้หลายแบบ โดยประเภทของปัญหาตามอำนาจหน้าที่ที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ สามารถแบ่งออกได้ ๕ ประเภทคือ ปัญหาการตรวจสอบกฎหมาย ปัญหาอำนาจหน้าที่ขององค์กรตามรัฐธรรมนูญ ปัญหาบุคคล หรือผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ปัญหาองค์กรหรือพรรคการเมือง และปัญหาอื่นๆ นอกเหนือจากที่กล่าวมา ทั้งนี้ ยังอาจจะจัดแบ่งปัญหาที่ต้องมีการวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญตามสาขาวิชาหลัก แบ่งได้ ๕ ประเภท คือ กฎหมาย เศรษฐกิจ สังคม การเมือง และการบริหาร ตลอดจนการแบ่งประเภทของปัญหาตามลักษณะของ ปัญหาแต่ละเรื่อง สามารถแบ่งได้ ๑๐ ประเภท คือ ปัญหาการจูงใจยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สิน ปัญหาการยุบพรรคการเมือง ปัญหาสิทธิเสรีภาพ ความเสมอภาค ปัญหาสิทธิในทรัพย์สิน ปัญหาการถอดถอน หรือการพ้นจากสมาชิกภาพของนักการเมือง ปัญหาอำนาจหน้าที่ขององค์กรของรัฐที่เป็นอิสระ ปัญหาสมาชิก สภาผู้แทนราษฎร และสมาชิกวุฒิสภา ปัญหากระบวนการออกกฎหมาย ปัญหาความชอบด้วยรัฐธรรมนูญที่ยื่น คำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญโดยผู้ตรวจการแผ่นดิน และปัญหาอื่นๆ นอกเหนือจากปัญหาที่กล่าวมา

ปัญหาต่างๆ เหล่านี้สอดคล้องกับอำนาจหน้าที่ของศาลรัฐธรรมนูญตามที่ได้บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ สามารถอ้างบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญอย่างชัดเจน สะท้อนให้เห็นว่า คำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญมีการยึดหลัก เหตุผลตามที่มีการบัญญัติในรัฐธรรมนูญ จึงสามารถสร้างบรรทัดฐานด้านต่างๆ ในการจัดการกับปัญหาที่เกิดขึ้น จนเกิดผลอันชอบธรรมอย่างแท้จริง โดยจะเห็นว่าอำนาจหน้าที่ในการวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญมีความครอบคลุม ในการวินิจฉัยปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นในสังคมไทย กล่าวได้ว่าครอบคลุมปัญหาทั้งทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม อันเป็นส่วนประกอบหลักในการดำรงความมั่นคงของสังคมไทยให้เข้มแข็งได้

ผลคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญมีส่วนในการส่งเสริมและปลูกจิตสำนึกประชาธิปไตย คือ **การสร้าง บรรทัดฐานในการเมือง เศรษฐกิจ และสังคมไทย** เพื่อกำหนดกรอบการเป็นพลเมืองที่ดีตามหลักการปกครอง

ระบอบประชาธิปไตย และรักษาไว้ซึ่งความถูกต้องและความเสมอภาคอันเป็นหลักการสำคัญของการปกครอง ในระบอบประชาธิปไตย ผลคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญจึงเปรียบเสมือน “กระแสน้ำแห่งความยุติธรรม” ที่อำนาจประชาธิปไตยจะไหลล้นไปทั่วทั้งแผ่นดินไทยเพื่อยังสังคมที่เคียงดวงาม ให้เรื่องรุ่งเรืองไปด้วยความเจริญ ด้านต่างๆ บนพื้นฐานของความเสมอภาคและเท่าเทียมกัน ให้ทวียิ่งด้วยความสงบสุข โดยผลคำวินิจฉัย ศาลรัฐธรรมนูญประกอบด้วย ๒ ลักษณะ คือ คำวินิจฉัยส่วนตน และ คำวินิจฉัยกลาง ซึ่งมีผลต่อการสร้าง “บรรทัดฐาน” ด้านต่างๆ โดยคำว่า “บรรทัดฐาน” ในที่นี้ หมายถึง “แบบแผน กฎเกณฑ์ ข้อบังคับ ที่สังคม กำหนดไว้เพื่อเป็นแนวทางให้สมาชิกในสังคมยึดถือและปฏิบัติ” คำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญมีลักษณะของการวางบรรทัดฐานคือ คำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญที่เป็นคำวินิจฉัยเริ่มแรกในส่วนที่เกี่ยวกับบทบัญญัติของ รัฐธรรมนูญ หรือบทบัญญัติแห่งกฎหมาย มีลักษณะเป็นแบบแผนสำหรับยึดถือเป็นแนวทางปฏิบัติ ผลของ คำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญจึงเป็นคำวินิจฉัยที่สามารถจะยังผลบนแนวทางที่มีการ “วินิจฉัย” โดยแท้จริงอย่าง สมเหตุสมผล จึงสามารถสร้างบรรทัดฐานเป็นแบบแผนสำหรับยึดถือปฏิบัติได้

ทั้งนี้ ความจำเป็นของการสร้างบรรทัดฐานในการเมือง เศรษฐกิจ และสังคมเป็นไปเพื่อสร้างความมั่นคง แก่องค์กรรวมของประเทศชาติอันจะนำมาซึ่งความสุขสงบของสมาชิกในสังคม ความมั่นคงในการเมือง เศรษฐกิจ และสังคมจึงเปรียบเสมือนกิ่งของต้นไม้ต้นหนึ่งที่ต่างมีความแข็งแรงสมบูรณ์อันจะยังผลให้ต้นไม้แห่ง “ชาติไทย” สามารถเติบโตให้ดอกผลที่อุดมสมบูรณ์ตามไปด้วย การสร้างบรรทัดฐานในทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม จึงมีความเกี่ยวข้องโดยตรงกับการสร้างประชาธิปไตยของชาติให้มีแบบแผนเพื่อให้สามารถขับเคลื่อนความ เป็นชาติได้อย่างเต็มประสิทธิภาพ

ด้านการเมือง

ผลคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญที่มีต่อการสร้างบรรทัดฐานทางการเมือง คือ “การยกมาตรฐาน การเมืองไทย ก้าวไกลสู่เอกอารยะ ดำรงมั่นแห่งระบอบประชาธิปไตย สร้างองค์กรปกครองการเมืองไทย บนพื้นฐานของจริยธรรม” “บรรทัดฐานในด้านการเมือง” หมายถึง แนวทางที่สมควรยึดถือปฏิบัติเพื่อสร้าง ความมั่นคงทางการเมืองของประเทศชาติ คำว่า “การเมือง” มีความหมายโดยรวมที่ครอบคลุมทั้งในระดับบุคคล คือ นักการเมือง ระดับสังคม คือ พรรคการเมือง และระดับชาติ คือ รัฐบาลและองค์กรต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการ บริหารงานด้านการปกครองของประเทศชาติ ดังนั้น บรรทัดฐานทางการเมืองจึงได้แก่ การสร้างความถูกต้อง ขอบธรรมให้แก่องค์กรประกอบที่หลอมรวมกันเป็นส่วนสำคัญของโครงสร้างประเทศที่เรียกรวมกันว่า “การเมือง” ซึ่งเป็นหัวใจสำคัญทั้งในแง่ของการพัฒนาประเทศชาติและการพัฒนาระบอบการปกครองโดยประชาธิปไตยของ ไทย การปลูกจิตสำนึกด้วยการสร้างบรรทัดฐานในด้านการเมืองจึงย่อมให้ผล คือ ความเจริญของประเทศชาติและ ความก้าวหน้าของระบอบประชาธิปไตยในฐานะของแนวทางการปกครองที่ให้ประโยชน์โดยเท่าเทียมกันแก่สมาชิก ในสังคม

การเมืองในระบอบประชาธิปไตยมีความสัมพันธ์กับการบริหารปกครองประเทศ ความมั่นคงทางการเมืองจึงหมายถึงการบริหารประเทศที่มีประสิทธิภาพและเกิดประโยชน์บนพื้นฐานความเท่าเทียมของมนุษย์ในสังคม การสร้างบรรทัดฐานทางการเมืองที่สำคัญอันเป็นผลคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ คือ “การสร้างบรรทัดฐานที่ดีด้านจริยธรรมให้แก่ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง” ผลคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญยังมีความพยายามที่จะสร้างบรรทัดฐานให้แก่ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองภายใต้บรรทัดฐานของศีลธรรมและจริยธรรม คำวินิจฉัยเกี่ยวกับคดีพรรคการเมืองและนักการเมืองต่างๆ สะท้อนให้เห็นว่า กฎหมายรัฐธรรมนูญของไทยยังให้ความสำคัญกับความถูกต้อง ความเป็นธรรม เพื่อมุ่งผลประโยชน์สูงสุด คือ ชาติบ้านเมืองเป็นประการสำคัญ ทำให้ผลการวินิจฉัยตัดสินคดีต่างๆ ยึดแนวทางตามกฎหมายรัฐธรรมนูญสอดคล้องกับวิถีแห่งประชาธิปไตย อันเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้คำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญเป็นแม่บทในการควบคุมให้กฎหมายรัฐธรรมนูญใช้ในทิศทางที่ถูกต้องจนเกิดประโยชน์อย่างแท้จริง เสมือนเข็มทิศชี้ทางให้การเมืองไทยดำเนินไปตามวิถีที่ควรจะเป็น มิใช่การปล่อยปละละเลยให้ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองใช้อำนาจไปในทางมิชอบโดยไร้กรอบเพื่อแสวงหาประโยชน์ส่วนตนจากการเบียดเบียนประชาชน

ทั้งนี้ สังคมไทยสูญเสียบรรทัดฐานทางการเมืองอันมีสาเหตุมาจากวัฒนธรรมทางการเมืองและกระบวนการยุติธรรมไทย ที่ไม่สามารถเป็นปราการแห่งยุคสมัยได้อย่างเข้มแข็ง การแก้ปัญหาจึงต้องทลายวัฒนธรรมการเมืองแบบอำนาจนิยมและอุปถัมภ์ในสังคมไทย ได้แก่ การปฏิรูปกฎหมายและกระบวนการยุติธรรมเพื่อจัดการเลือกปฏิบัติทางชนชั้นแห่งอำนาจทุกรูปแบบ ต้องสร้างวัฒนธรรมความรับผิดชอบและยึดมั่นในจรรยาบรรณแก่ผู้มีอำนาจทางการเมืองและข้าราชการที่บังคับใช้กฎหมาย ทั้งสามารถลงโทษนักการเมืองหรือข้าราชการที่กระทำผิดได้จริงเพื่อสร้างบรรทัดฐานทางการเมืองใหม่ ผลคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญที่มีส่วนในการสร้างบรรทัดฐานทางการเมืองไทย ได้แก่

ในส่วนแรก ผลของคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญกับการสร้างบรรทัดฐานให้แก่ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองบนแนวทางของศีลธรรมและจริยธรรม ข้อเท็จจริงประการหนึ่งที่เราต้องยอมรับกับการปกครองด้วยระบอบประชาธิปไตยในประเทศไทย คือ ปัญหาคอร์รัปชันและการแสวงหาผลประโยชน์ของการดำรงตำแหน่งหน้าที่ทางการเมือง ตลอดระยะเวลาที่ผ่านมาเรามีรัฐธรรมนูญหลายฉบับที่ได้รับการแก้ไขต่างๆ จนมีการมองว่าเป็นการใช้กฎหมายเพื่อแสวงหาอำนาจและผลประโยชน์ของนักการเมือง นอกจากนี้ ที่ปรากฏอย่างชัดเจน ได้แก่ การทุจริตในการเลือกตั้ง ปัญหาเหล่านี้เป็นอุปสรรคส่วนหนึ่งในการขัดขวางการปกครองด้วยระบอบประชาธิปไตยในประเทศไทย คดีการร้องเรียนเกี่ยวกับการเมือง โดยเฉพาะการทำผิดกฎหมาย และการคอร์รัปชันต่างๆ จึงปรากฏมาโดยตลอด จนกลายเป็นกระแสการขาดความไว้วางใจในตัวนักการเมืองที่จะเข้ามาใช้อำนาจหน้าที่บริหารประเทศ สาเหตุทางการเมืองดังกล่าวทำให้การปกครองด้วยระบอบประชาธิปไตยของไทยไม่สามารถพัฒนาสู่ความเป็นเอกอารยะดังเช่นประเทศอื่นๆ ได้ อย่างไรก็ตาม ศาลรัฐธรรมนูญยังเป็นหน่วยงานสำคัญที่มุ่ง

ชัดเจนไว้ซึ่งการส่งเสริมและพัฒนาประชาธิปไตยให้สามารถเป็นแนวทางในการสร้างความสงบสุขให้เกิดขึ้นในสังคมไทยให้จงได้

ผลคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญเกี่ยวกับคดีทางการเมืองโดยภาพรวมสะท้อนให้เห็นถึงการสร้างบรรทัดฐานทางการเมือง เพื่อการปฏิรูปการเมืองไทยตามทิศทางของประชาธิปไตย โดยมุ่งสร้างบุคลากรทางการเมืองบนพื้นฐานของ “ศีลธรรม” คือ การรู้ว่า ธรรม และ ศีล คือ อะไร ทั้งยังมุ่งให้เป็นบุคลากรที่มี “จริยธรรม” คือ การปฏิบัติตามคุณธรรม ซึ่งบางครั้งแม้บุคคลจะรู้จักศีลธรรมก็ไม่ได้หมายความว่า จะมีจริยธรรมเสมอไป ดังนั้น การสร้างบรรทัดฐานทั้งศีลธรรมและจริยธรรมจึงต้องดำเนินควบคู่กันไป ทั้งยังครอบคลุมถึงองค์การที่เกี่ยวข้องกับทางการเมือง เพื่อการสร้างการเมือง “ใหม่” ของไทยให้มีบรรยากาศของประชาธิปไตยอย่างแท้จริง

ผลคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญเปรียบเสมือนกุญแจสำคัญที่สัมพันธ์กับการผลักดันสังคมประชาธิปไตยของไทย ให้เดินหน้าต่อไปได้โดยสามารถยังผลประโยชน์แก่สมาชิกในสังคมบนพื้นฐานของความเสมอภาคกัน คือ การสร้างบรรทัดฐานทางการเมือง โดยนักการเมืองในฐานะเป็นผู้มีอำนาจหน้าที่ในการบริหารประเทศตามแนวทางของประชาธิปไตยเปรียบเสมือนผู้หมุนวงล้อประชาธิปไตยให้ก้าวไปในทิศทางต่างๆ ทั้งในทางบวกหรือทางลบ ผลคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญส่วนหนึ่งมีการวินิจฉัยเกี่ยวกับการทำผิดกฎหมายของนักการเมืองเป็นจำนวนมากเพื่อต่อต้านการสร้างบรรทัดฐานทางการเมืองที่ “วิปริต” ทั้งกำลังเป็นการสะท้อนและสร้างบรรทัดฐานทางการเมืองในทิศทาง “ขาวสะอาด” ไปในตัวอีกด้วย โดยเน้นที่ตัวนักการเมืองเป็นเบื้องต้น โดยอำนาจหน้าที่ของศาลรัฐธรรมนูญในการพิจารณาผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ซึ่งปรากฏแนวทางเพื่อสร้างบรรทัดฐานทางการเมือง คือ การวินิจฉัยสมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือสมาชิกวุฒิสภาคนใดคนหนึ่งได้สิ้นสุดลง การวินิจฉัยความเป็นรัฐมนตรีคนใดคนหนึ่งสิ้นสุดลง การวินิจฉัยกรรมการการเลือกตั้งคนใดคนหนึ่งขาดคุณสมบัติหรือมีลักษณะต้องห้ามหรือกระทำการอันต้องห้าม และการวินิจฉัยผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองผู้ใดจงใจไม่ยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินและเอกสารประกอบตามที่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญ หรือ จงใจยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินและเอกสารประกอบด้วยข้อความอันเป็นเท็จ หรือปกปิดข้อเท็จจริงที่ควรแจ้งให้ทราบอันเป็นเหตุให้ต้องพ้นจากการดำรงตำแหน่งทางการเมืองนั้น ผลการวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญที่อิงกับอำนาจเหล่านี้จึงทำให้ผลคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญมีฐานะเป็นแม่บทในการสร้างบรรทัดฐานเพื่อเป็นแบบแผนในการควบคุมนักการเมืองในด้านของศีลธรรม และจริยธรรม ทั้งเป็นแนวทางในการสร้างนักการเมืองในอุดมคติเพื่อมุ่งผลสำคัญในการสร้างวัฒนธรรมประชาธิปไตยของไทยให้ก้าวหน้าได้ต่อไป

นอกจากนี้ ผลคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญได้สร้างบรรทัดฐานให้แก่พรรคการเมือง กล่าวคือ อำนาจหน้าที่ของศาลรัฐธรรมนูญที่สัมพันธ์กับผลคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญในการสร้างบรรทัดฐานให้แก่พรรคการเมือง ตามที่รัฐธรรมนูญบัญญัติ คือ การพิจารณาวินิจฉัยว่าบุคคลหรือพรรคการเมืองใด กระทำการโดยใช้สิทธิและเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญเพื่อล้มล้างการปกครองระบอบประชาธิปไตยที่มีพระมหากษัตริย์ทรงเป็น

ประมุขตามรัฐธรรมนูญ หรือเพื่อให้ได้มาซึ่งอำนาจในการปกครองประเทศโดยวิธีการซึ่งมิได้เป็นไปตามวิถีทางที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ การพิจารณาวินิจฉัยว่ามติหรือข้อบังคับในเรื่องใดของพรรคการเมืองที่ตนเป็นสมาชิกอยู่นั้น จะขัดต่อสถานะ และการปฏิบัติหน้าที่ของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามรัฐธรรมนูญหรือขัดหรือแย้งกับหลักการพื้นฐานแห่งการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข การพิจารณาการอุทธรณ์ของสมาชิกพรรคการเมืองที่ร้องขอให้วินิจฉัยเพราะเหตุว่าพรรคการเมืองที่ตนเป็นสมาชิกนั้นมีมติให้ตนพ้นจากการเป็นสมาชิกภาพ ทั้งในพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมืองยังกำหนดอำนาจหน้าที่ของศาลรัฐธรรมนูญในการพิจารณาวินิจฉัยเกี่ยวกับพรรคการเมืองอีก คือ การพิจารณาวินิจฉัยชี้ขาดคำสั่งไม่รับจดทะเบียนพรรคการเมืองของนายทะเบียนพรรคการเมือง การพิจารณาสั่งให้หัวหน้าพรรคการเมือง กรรมการบริหารพรรคการเมืองออกจากตำแหน่ง การพิจารณาสั่งให้ระงับการกระทำอันฝ่าฝืนนโยบายพรรคการเมือง ข้อบังคับพรรคการเมืองอันอาจเป็นภัยต่อความมั่นคงของรัฐ ขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน การปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข หรือให้จัดการแก้ไขการกระทำที่ขัดต่อกฎหมายหรือออกจากตำแหน่ง และการพิจารณาสั่งยุบพรรคการเมืองตามคำร้องของนายทะเบียนพรรคการเมือง

อาศัยอำนาจดังกล่าว ผลคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ จึงมีความสัมพันธ์ต่อการสร้างบรรทัดฐานทางการเมือง คือ การวางรูปแบบพรรคการเมืองในอนาคต มุ่งหมายให้พรรคการเมืองในฐานะที่เป็นองค์กรทางการเมืองที่มีส่วนสำคัญในการเข้ามาใช้อำนาจในการบริหารประเทศ เมื่อพิจารณาจากอำนาจหน้าที่ของศาลรัฐธรรมนูญจะเห็นว่าอำนาจหน้าที่ในการพิจารณาวินิจฉัยคดีเกี่ยวกับพรรคการเมืองนั้น ศาลรัฐธรรมนูญมีอำนาจที่ครอบคลุมหลายด้าน ตั้งแต่การก่อตั้งพรรคการเมืองไปจนกระทั่งถึงการยุบพรรคการเมือง ดังนั้น จึงเป็นที่ประจักษ์ว่าผลคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญมีส่วนในการสร้างโลกการเมืองไทยให้มีทั้งความมั่นคง โปร่งใส และเป็นเสาหลักในการนำพาประเทศชาติให้ก้าวหน้าด้วยการเมืองตามแนวทางของการปกครองในระบอบประชาธิปไตย

ในระดับสถาบันทางการเมือง **ผลคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญมีส่วนสร้างบรรทัดฐานการบริหารของรัฐบาลไทยและองค์กรที่เกี่ยวข้องกับการบริหารงานด้านการปกครองของประเทศชาติ** เนื่องจากรัฐธรรมนูญได้บัญญัติไว้ว่า “ผลคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญมีผลผูกพันทางรัฐสภา คณะรัฐมนตรี ศาล และองค์กรอื่นของรัฐ” ดังนั้น ผลคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญจึงมีอำนาจในการบังคับให้องค์กรต่างๆ ต้องยึดถือปฏิบัติตาม เนื่องจากถือเป็นอำนาจสูงสุดในทางกฎหมายของไทย ในด้านการสร้างบรรทัดฐานทางการเมืองไทย ผลคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญมีผลผูกพันกับองค์กรทางการเมืองหลายองค์กร เช่น กรณีที่เกี่ยวข้องกับคณะกรรมการการเลือกตั้ง ดังคำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญที่ ๒๔/๒๕๕๓ เรื่องระเบียบคณะกรรมการการเลือกตั้งว่าด้วยการสั่งให้มีการเลือกตั้งใหม่ก่อนประกาศผลการเลือกตั้งสมาชิกวุฒิสภา (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๕๓ ขัดต่อ

รัฐธรรมนูญ เป็นต้น และคำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญที่ ๔๔/๒๕๕๕ ศาลปกครองกลางส่งคำโต้แย้งของคู่ความกรณีพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการฝ่ายอัยการ พ.ศ. ๒๕๒๑ มาตรา ๓๓ มีข้อความขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ และคำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญที่ ๔๘/๒๕๕๕ เรื่องศาลภาษีกกลางส่งคำโต้แย้งของโจทก์ในคดีภาษีกอากร โดยศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยว่า กฎหมายดังกล่าวไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ นอกจากนี้ อำนาจหน้าที่ของศาลรัฐธรรมนูญยังมีอำนาจวินิจฉัยการพิจารณาวินิจฉัยว่า ร่างพระราชบัญญัติงบประมาณรายจ่ายประจำปีงบประมาณ ร่างพระราชบัญญัติงบประมาณรายจ่ายเพิ่มเติม และร่างพระราชบัญญัติโอนงบประมาณรายจ่ายของสภาผู้แทนราษฎร หรือของคณะกรรมการฯ เสนอการแปรญัตติหรือการกระทำด้วยประการใดๆ ที่มีผลให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภา หรือกรรมการ มีส่วนไม่ว่าโดยตรงหรือโดยอ้อมในการใช้งบประมาณรายจ่ายอีกด้วย เหล่านี้สะท้อนให้เห็นว่า ผลคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญมีส่วนในการสร้างบรรทัดฐานเกี่ยวกับการทำงานขององค์กรต่างๆ เพื่อให้เกิด “ความโปร่งใสและเป็นธรรม”

นอกจากนี้ ผลคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญยังมีส่วนในการสร้างบรรทัดฐานเกี่ยวกับการแก้ปัญหาขององค์กรต่างๆ ตามรัฐธรรมนูญ ผลคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญสามารถดำเนินการตามกระบวนการที่รัฐธรรมนูญกำหนดไว้ ให้สามารถเดินไปสู่จุดมุ่งหมายได้อย่างราบรื่นไม่สะดุดหยุดลง เช่น คำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญที่ ๕๔/๒๕๕๒ เรื่อง ประธานรัฐสภาขอให้ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัยตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๖๖ กรณีปัญหาการแต่งตั้งตุลาการศาลปกครองสูงสุด นำมาสู่การยุติปัญหาการแต่งตั้งตุลาการศาลปกครองสูงสุดในวาระเริ่มแรก และคำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญที่ ๒/๒๕๕๖ เรื่องคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ ขอให้ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัยตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๖๖ เกี่ยวกับอำนาจหน้าที่ขององค์กรตามรัฐธรรมนูญ ดังนั้น ผลคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญจึงมีส่วนในการสร้างบรรทัดฐานโดยเฉพาะการตรวจสอบอำนาจหน้าที่ขององค์กรต่างๆ ให้เป็นไปในทิศทางที่โปร่งใส สัมพันธ์กับการสร้างบรรยากาศทางการเมืองไทยให้แจ่มใสตามวิถีของประชาธิปไตย ผลคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญจึงสามารถผลักดันการเมืองไทยให้โปร่งใสสามารถสร้างความเชื่อมั่นแก่คนไทย และเป็นที่ยอมรับของต่างประเทศ อันจะทำให้ประชาธิปไตยของไทยได้ชื่อว่า มีลักษณะเป็นเอกอารยะ ดังเช่นประเทศอื่นๆ ถือว่าเป็นการสร้างบรรทัดฐานทางการเมืองให้เกิดบรรยากาศทางการเมืองในทิศทางใหม่ตามแนวทางของประชาธิปไตยที่จะสร้างความเท่าเทียมและมุ่งประโยชน์ส่วนรวมมิใช่ “ส่วนตัว” ทำให้การเมืองไทยมีบรรยากาศพร้อมกับการสร้างวัฒนธรรมการเมืองตามแนวทางของประชาธิปไตยได้อย่างแท้จริง ด้วยการยึดมั่นในกฎ กติกา ศีลธรรมและจริยธรรมเป็นพื้นฐานสำคัญสู่การดำรงจิตสำนึกร่วมของบุคคลและองค์กรที่ได้ชื่อว่าเป็นองค์ประกอบของการเมืองไทย

ด้านเศรษฐกิจ

ผลคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญที่มีต่อการสร้างบรรทัดฐานในด้านเศรษฐกิจ คือ กรอบการสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจไทย นำพาสู่ความก้าวไกลและไว้วางใจของต่างชาติ มุ่งมาดผลักดันประเทศสู่เวทีแห่งการพัฒนาโดยยั่งยืน” “บรรทัดฐานในด้านเศรษฐกิจ” หมายถึง แบบแผนหรือแนวทางการดำเนินงานทางด้านเศรษฐกิจ อันจะทำให้เกิดความมั่นคงและความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจของไทย โดยด้านเศรษฐกิจนั้นว่าเป็นเสาหลักอีกส่วนหนึ่งที่สามารถยังความมั่นคงให้แก่ประเทศชาติได้ไม่น้อยกว่าด้านอื่นๆ ผลคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญที่มีต่อการสร้างบรรทัดฐานในด้านเศรษฐกิจ มีดังนี้

ในเบื้องต้น **ผลคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญได้สร้างบรรทัดฐานของการพัฒนาสู่ความมั่นคงทางเศรษฐกิจไทย** ความมั่นคงในที่นี้หมายถึง ความเข้มแข็ง ได้แก่ การขับเคลื่อนเศรษฐกิจไทยโดยคล่องตัว ทั้งได้รับความเชื่อมั่นจากต่างประเทศ เบื้องต้น ได้แก่ การควบคุมกฎหมายก่อนที่จะมีการบังคับใช้ด้วยการพิจารณาว่ากฎหมายดังกล่าวส่งผลกระทบต่อ “ความมั่นคงในทางเศรษฐกิจของประเทศ” หรือไม่ ในด้านของการพัฒนาที่จะนำมาสู่ความมั่นคงด้านเศรษฐกิจของไทยนี้ ผลคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ มีความพยายามในการที่จะกำจัดปัญหากฎหมายที่มีความขัดแย้งกับรัฐธรรมนูญ โดยเฉพาะกฎหมายที่จะมีผลต่อความมั่นคงทางเศรษฐกิจของประเทศ เช่น การวินิจฉัยพระราชกำหนดให้อำนาจกระทรวงการคลังกู้เงินเพื่อฟื้นฟูและส่งเสริมความมั่นคงทางเศรษฐกิจ พ.ศ. ๒๕๕๒ ไม่ขัดต่อรัฐธรรมนูญ เพื่อให้รัฐบาลนำงบประมาณไปใช้ในการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ โดยมีเหตุผลคือ สภาพวิกฤตเศรษฐกิจของโลกที่ตกต่ำ จึงจำเป็นต้องกู้เงินเพื่อรักษาความมั่นคงของเศรษฐกิจไทย และการวินิจฉัยพระราชกำหนดให้อำนาจกระทรวงการคลังกู้เงินเพื่อการวางระบบบริหารจัดการน้ำและสร้างอนาคตประเทศ พ.ศ. ๒๕๕๕ และ พระราชกำหนดปรับปรุงการบริหารหนี้เงินกู้ที่กระทรวงการคลังกู้เพื่อช่วยเหลือกองทุนเพื่อการฟื้นฟูและพัฒนาระบบสถาบันการเงิน พ.ศ. ๒๕๕๕ อันเนื่องมาจากผลกระทบของวิกฤตมหาอุทกภัย ไม่ขัดต่อรัฐธรรมนูญ นอกจากนี้ ผลคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญยังครอบคลุมถึงการพิจารณานโยบายทางเศรษฐกิจของชาติอย่างยาวนานที่สามารถกำหนดทิศทางเศรษฐกิจไทยให้สัมพันธ์กับเศรษฐกิจโลก จึงสะท้อนให้เห็นว่า ผลคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญในการสร้างบรรทัดฐาน ได้แก่ การวางกรอบแนวทางในการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศในช่วงระยะเวลาต่างๆ ที่ได้รับผลกระทบแตกต่างกัน การพัฒนาเพื่อสร้างความมั่นคงจึงจำเป็นต้องมีการพิจารณาอย่างรอบคอบภายใต้หลักของเหตุผล เพื่อนำพาเศรษฐกิจของประเทศให้ก้าวพ้นจากภาวะวิกฤต สามารถสร้างความเชื่อมั่นด้านเศรษฐกิจต่อนักลงทุนชาวต่างชาติ อันเป็นลู่ทางนำมาสู่ความมั่นคงทางเศรษฐกิจของไทย

ทั้งนี้ **ผลคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญได้สร้างจริยธรรมทางเศรษฐกิจ** คติที่เกี่ยวข้องในการวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญส่วนหนึ่ง มักเป็นคติที่เกี่ยวข้องกับจริยธรรมทางเศรษฐกิจ คือ การกระทำความผิดเกี่ยวกับการ

ละเมิดด้านการประกอบการทั้งภาคเกษตรกรรม อุตสาหกรรม และภาคธุรกิจ โดยส่วนหนึ่งผลคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญได้เข้าไปมีบทบาทในการจัดการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น ในขณะเดียวกันยังมีผลในเชิงการควบคุมและสร้างจริยธรรมทางเศรษฐกิจ อันเป็นการวางบรรทัดฐานในการดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจให้ถูกต้องตามกรอบแห่งคุณธรรม เพื่อหลีกเลี่ยงปัญหาการเอาเปรียบทางด้านผลประโยชน์โดยไม่เป็นธรรมจากผู้ประกอบการต่างๆ เรื่องจริยธรรมทางเศรษฐกิจจึงมีความสำคัญต่อการผลักดันเศรษฐกิจของประเทศให้ก้าวหน้าได้ในส่วนหนึ่ง ผลคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญได้ให้ความสำคัญอย่างยิ่งต่อการสร้างบรรทัดฐานจริยธรรมทางเศรษฐกิจ นอกเหนือจากเป้าหมายทางเศรษฐกิจ เช่น การวินิจฉัยคดีเกี่ยวกับอาชญากรรมทางเศรษฐกิจ การฟอกเงิน การทุจริตคอร์รัปชันที่ซับซ้อนหลายระดับในสังคม การทำสัญญาการค้าและการลงทุนกับต่างประเทศ และภาษี เป็นต้น กล่าวได้ว่าผลคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญได้ให้ความสำคัญกับการสร้างบรรทัดฐานในชั้นของ “กระบวนการ” คือ ส่วนของการดำเนินงานด้านเศรษฐกิจ เพื่อส่งเสริมให้เกิดจริยธรรมและผลประโยชน์จากการดำเนินงานทางเศรษฐกิจควบคู่กัน ทำให้เศรษฐกิจไทยเกิดความมั่นคงโดยยั่งยืนอย่างแท้จริง สามารถสร้างความโปร่งใส วินัยทางการคลัง และความเป็นธรรมทางเศรษฐกิจได้ โดยหากจริยธรรมที่มีความเข้มแข็งทั้งในภาคของฝ่ายการเมืองและเศรษฐกิจแล้ว ย่อมสามารถจัดปัญหาคอร์รัปชันที่มีความซับซ้อนในสังคมประชาธิปไตยของไทยได้โดยสิ้นเชิง นำมาสู่ผลดีต่อเศรษฐกิจของไทยเป็นอย่างมาก

นอกจากนี้ **ผลคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญได้สร้างบรรทัดฐานแห่งเสรีภาพทางเศรษฐกิจ** “เสรีภาพทางเศรษฐกิจ” หมายถึง เสรีภาพที่บุคคลมีอิสระในการดำเนินงานทางเศรษฐกิจที่ไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ โดยรัฐธรรมนูญไทยให้ความสำคัญกับระบอบเศรษฐกิจแบบเสรี อาศัยกลไกการตลาดควบคุมทิศทางการเศรษฐกิจ ดังกำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญในหมวดแนวนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐว่า “รัฐต้องสนับสนุนระบบเศรษฐกิจแบบเสรี โดยอาศัยกลไกตลาด กำกับดูแลให้มีการแข่งขันอย่างเป็นธรรม คุ่มครองผู้บริโภคและป้องกันการผูกขาดตัดตอน ทั้งทางตรงและทางอ้อม รวมทั้งยกเลิกและละเว้นการตรากฎหมายและกฎเกณฑ์ที่ควบคุมธุรกิจที่ไม่สอดคล้องกับความจำเป็นทางเศรษฐกิจ และต้องไม่ประกอบการแข่งขันกับเอกชน เว้นแต่มีความจำเป็นเพื่อประโยชน์ในการรักษาความมั่นคงของรัฐ รักษาผลประโยชน์ส่วนรวม หรือการจัดให้มีสาธารณูปโภค” ผลคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญอ้างอิงกับบทบัญญัติในรัฐธรรมนูญ ในการสร้างความเป็นธรรมทางเศรษฐกิจบนพื้นฐานของเสรีภาพ ในการสนับสนุนให้เศรษฐกิจของประเทศเป็นเศรษฐกิจแบบเสรีโดยแท้จริง ตลอดจนให้ความสำคัญคุ้มครองกับผู้ที่ถูกเอาเปรียบ ในการให้สิทธิของผู้บริโภคในการร้องเรียน เสรีภาพทางเศรษฐกิจจึงเป็นสิ่งที่ผลคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญได้พยายามผลักดันเพื่อให้เป็นส่วนหนึ่งขององค์ประกอบสังคมไทย เพื่อขจัดปัญหาเรื่อง “ประชาธิปไตยที่ไร้เสรีภาพ” ให้หมดไป

ผลคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญจึงมีบทบาทสำคัญในการสร้างบรรทัดฐานให้แก่เศรษฐกิจของไทย ทั้งในด้านของการพัฒนาเพื่อสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจ เพื่อให้ได้รับการยอมรับและเชื่อมั่นจากต่างชาติ

การสร้างจริยธรรมในด้านเศรษฐกิจที่มีได้มุ่งหวังเพียงเป้าหมายจากการดำเนินงานทางเศรษฐกิจ ตลอดจนการสร้างเสรีภาพทางเศรษฐกิจตามแนวทางของการปกครองด้วยระบอบประชาธิปไตย ผลคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญจึงได้สร้างบรรทัดฐานสำคัญที่ทำให้เสาหลักทางเศรษฐกิจของชาติไทยมีความมั่นคง

ด้านสังคมไทย

ผลคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญที่มีต่อการสร้างบรรทัดฐานในด้านสังคมไทย คือ “หลักชัยสู่การสร้างความเป็นธรรมของสังคม ผสานมนต์พลังแห่งเสรีภาพและความเท่าเทียม สร้างวัฒนธรรมประชาธิปไตยในใจไทย” “บรรทัดฐานด้านสังคม” หมายถึง แนวทางหรือแบบแผนที่เหมาะสมในสังคมต้องยึดถือปฏิบัติตามเพื่อมุ่งผลสำคัญ คือ การแก้ไขปัญหาและการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข ในด้านของสังคมไทย ผลคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญมีผลสัมพันธ์ต่อสังคมไทยหลายด้าน โดยเฉพาะเรื่องของการสร้างความเป็นธรรมของสังคม ได้แก่ เรื่องสวัสดิการต่างๆ รวมไปถึงเรื่องเสรีภาพและความเท่าเทียมของสมาชิกในสังคม ทั้งยังครอบคลุมไปถึงการแก้ปัญหาของสังคมในระดับต่างๆ อย่างหลากหลายที่จะเอื้อผลร่วมของสังคม คือ “ความสุขสงบของสังคม” กล่าวคือ หากสังคมเป็นสังคมแห่งความชอบธรรมและเป็นธรรมบนพื้นฐานของความเท่าเทียม โดยเบื้องต้นทำให้เกิดสังคมแห่งความยุติธรรม นำอยู่อย่างสุข สมานในสังคมจึงพอใจที่จะอยู่ในสังคม อันเป็นแนวทางในการทำให้สมาชิกของสังคมเห็นคุณค่าและบุญคุณของสังคม ทุกคนจึงช่วยกันรักษาบรรทัดฐานดังกล่าวให้ดำรงอยู่ในสังคม ถือเป็น การสร้างวัฒนธรรมประชาธิปไตยให้่องงามในใจของสมาชิกในสังคมไทยไปในตัว เนื่องจากคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญมีลักษณะเป็นการวางบรรทัดฐานอยู่แล้ว ผลของคำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญจึงย่อมสามารถวางแบบแผนในการสร้างสรรค์สังคมไทยในมิติต่างๆ ได้อย่างแท้จริง ดังนี้

ส่วนสำคัญแรก คือ *ผลของคำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญกับการสร้างความเป็นธรรมและความเสมอภาคในสังคมไทย* หน้าที่สำคัญของศาลรัฐธรรมนูญคือการส่งเสริมสิทธิเสรีภาพของประชาชนโดยเท่าเทียมกัน รัฐธรรมนูญไม่มีบทบัญญัติใดที่บัญญัติให้ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาพิพากษาคดีที่เกี่ยวข้องกับหลักความเสมอภาคโดยตรง แต่ศาลรัฐธรรมนูญได้อาศัยกระบวนการควบคุมกฎหมายหรือร่างกฎหมายมิให้ขัดหรือแย้งกับรัฐธรรมนูญเป็นจังหวะในการควบคุมตรวจสอบฝ่ายนิติบัญญัติมิให้ตรากฎหมายที่เป็นการละเมิดหลักความเสมอภาคด้วย โดยศาลรัฐธรรมนูญได้วินิจฉัยตัดสินในเรื่องนี้หลายกรณี ได้แก่ หลักความเสมอภาคของเจ้าหน้าที่ของรัฐเมื่อเปรียบเทียบกับประชาชนทั่วไป หลักการห้ามเลือกปฏิบัติเพราะเหตุทางสภาพทางกายหรือสุขภาพและสิทธิของผู้พิการในการรับราชการบางตำแหน่ง การเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อบุคคลเพราะเหตุแห่งความแตกต่างในเรื่องสถานะของบุคคลและเพศ ความเสมอภาคระหว่างหญิงและชาย และหลักความเสมอภาคจากการตรากฎหมายที่กำหนดเงื่อนไขพิเศษ ได้แก่ การวินิจฉัยเกี่ยวกับการบริหารทรัพย์สิน พระราชบัญญัติล้มละลาย เป็นต้น โดยหากพิจารณาถึงผลกระทบสำคัญที่เกิดขึ้นจากคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญไทยในเรื่องความ

เสมอภาคจะเห็นได้ว่าศาลรัฐธรรมนูญได้ทำให้หลักความเสมอภาคที่ได้รับการบัญญัติรับรองไว้นับตั้งแต่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยฉบับแรกจนถึงฉบับปัจจุบันมีผลบังคับใช้เป็นจริงขึ้นมาผ่านทางคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญเป็นครั้งแรก และยิ่งกว่านั้นได้ทำให้ประชาชนทั้งหลายมีความหวัง โดยเชื่อมั่นว่าสิทธิเสรีภาพและความเสมอภาคของพวกเขาจะได้รับการปกป้องคุ้มครองอย่างมั่นคงจากศาลรัฐธรรมนูญไทย ผลคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญจึงมีส่วนในการวางแผนเพื่อสร้างเสรีภาพและความเท่าเทียมในสังคม อันเป็นเส้นทางในการสร้างสังคมไทยให้ก้าวสู่การเป็นสังคมแห่งการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนโดยไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ ผลคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญจึงมีผลต่อการผลักดันสังคมไทยให้ก้าวหน้าอย่างชัดเจนด้วยการคุ้มครองและสร้างหลักประกันสิทธิ เสรีภาพ และศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์อย่างเท่าเทียมกัน

ทั้งนี้ ผลคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญได้สร้างบรรทัดฐานในการแก้ไขปัญหาสังคมด้านต่างๆ การแก้ไขปัญหาเป็นส่วนหนึ่งของการสร้างบรรทัดฐาน กล่าวคือ การแก้ไขปัญหาอย่างมีหลักเกณฑ์โดยตัวของกระบวนการได้กลายเป็นแบบแผนหรือแนวทางที่สามารถยึดถือปฏิบัติต่อได้ในฐานะ “ต้นแบบ” ที่สามารถปูทางในการแก้ไขปัญหาอย่างได้ผล ตัวอย่างปัญหาสังคมที่ผลคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญได้สร้างบรรทัดฐานให้แก่สังคม คือ ปัญหายาเสพติด โดยผลของคำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญที่มีต่อการวางแผนการปฏิบัติ ตัวอย่างคือ คำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญที่ ๑๑/๒๕๔๔ วันที่ ๒๐ มีนาคม ๒๕๔๔ นายนคร ดวงแก้ว และนายสุบรรณ สาระพันธ์ กับพระราชบัญญัติยาเสพติด มีคำวินิจฉัยว่า “พระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. ๒๕๒๒ มาตรา ๑๕ วรรคสอง ไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๓๓”

ผลคำวินิจฉัยดังกล่าวมีความสอดคล้องกับบทบาทหน้าที่ของศาลรัฐธรรมนูญในแง่ที่ว่า ศาลรัฐธรรมนูญมีหน้าที่พิจารณากฎหมายต่างๆ ไม่ให้ขัดหรือแย้งกับรัฐธรรมนูญซึ่งเป็นกฎหมายสูงสุดในการปกครองประเทศในระบอบประชาธิปไตยของไทย หากกล่าวถึงในแง่ของปัญหาสังคม คงไม่ผิดที่จะพูดได้ว่า การอยู่ร่วมกันเป็นสังคมย่อมเกิดปัญหาขึ้นหลายปัญหา และมีความซับซ้อนแตกต่างกันไป สมาชิกที่อยู่ร่วมกันในสังคมจึงมีภารกิจร่วมกัน คือ การสร้างความสุขสงบให้เกิดมีในสังคม ด้วยการร่วมมือในการแก้ปัญหา ด้านกฎหมายเองมีการใช้มาตรการต่างๆ เพื่อแก้ไขและระงับปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคม จากตัวอย่างผลคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญสะท้อนให้เห็นความพยายามสร้างบรรทัดฐานให้แก่สังคมในการแก้ปัญหาและจัดการกับปัญหาที่เกิดขึ้น โดยการอาศัยอำนาจที่ได้รับการรับรองโดยรัฐธรรมนูญ คือ ปัญหายาเสพติด เพื่อสร้างบรรทัดฐานให้แก่สังคมไทยในการวางแผนแก้ไขปัญหาเสพติดตามพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ

อีกทั้ง ผลคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญได้สร้าง “ความเป็นหนึ่ง” ของสังคมไทย ตามอำนาจหน้าที่ของศาลรัฐธรรมนูญประการหนึ่ง คือ “การควบคุมกฎหมายหรือร่างกฎหมายมิให้ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ” การสร้างความเป็นหนึ่งของสังคมไทยในที่นี่ หมายความว่า การสร้างแนวทางที่ทุกคนจะต้องยึดถือปฏิบัติในทิศทางเดียวกัน รัฐธรรมนูญเป็นกฎหมายสูงสุดของประเทศ ในฐานะที่มีลักษณะ “สูงสุด” รัฐธรรมนูญจึงเป็นแม่บทของ

กฎหมายในการสร้างบรรทัดฐานโดยรวมของประเทศชาติ ที่ไม่ควรมีกฎหมายหรือร่างกฎหมายใดขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ อันจะทำให้สถานะอันสูงสุดของรัฐธรรมนูญสูญหายไป ดังนั้น ผลคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญจึงมีส่วนสำคัญในการสร้างความเป็นหนึ่งให้แก่สังคมไทย จากการควบคุมกฎหมายหรือร่างกฎหมายมิให้ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ เพื่อสร้างความเป็นหนึ่งในแง่การปกครอง คือ ยึดถือรัฐธรรมนูญเป็นกฎหมายสูงสุดที่สมาชิกในสังคมต้องปฏิบัติตาม และต้องได้รับโทษเมื่อมีการละเมิดโดยไม่ได้รับการยกเว้นเป็นหลักเกณฑ์ที่ใช้ร่วมกัน การสร้างความเป็นหนึ่งดังกล่าวจึงให้ผลสำคัญ คือ “ความเป็นสุข” ของสังคมไทยนั่นเอง

เมื่อพิจารณาผลคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญต่อการสร้างบรรทัดฐานในการทำให้เกิดความเป็นหนึ่งของสังคมจากการรักษาสถานะของรัฐธรรมนูญให้เป็นกฎหมายสูงสุดของประเทศ อำนาจหน้าที่ที่เกี่ยวกับการวินิจฉัยคดีที่เกี่ยวกับการควบคุมกฎหมายหรือร่างกฎหมายมิให้ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ คือ การพิจารณาว่าร่างพระราชบัญญัติหรือร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญที่รัฐสภาให้ความเห็นชอบแล้วมีข้อความขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญหรือตราขึ้นโดยไม่ถูกต้องตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญหรือไม่ การพิจารณาวินิจฉัยว่าบทบัญญัติแห่งกฎหมายซึ่งจะใช้บังคับแก่คดีใดขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญหรือไม่ตามที่ศาลส่งมา และการพิจารณาวินิจฉัยว่าบทบัญญัติแห่งกฎหมาย กฎข้อบังคับ หรือการกระทำใดของบุคคลใดมีปัญหาเกี่ยวกับความชอบด้วยรัฐธรรมนูญหรือไม่ ตามที่ผู้ตรวจการแผ่นดินส่งมา

นอกจากนี้ **ผลคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญได้สร้างธรรมรัฐให้สังคมไทย** ศาลรัฐธรรมนูญเป็นองค์กรอิสระที่มีบทบาทในการสร้างธรรมรัฐในสังคม โดยตามหน้าที่ที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ ๒ ฐานะด้วยกัน คือ หน้าที่ในฐานะองค์กรวินิจฉัยบทบัญญัติแห่งกฎหมายให้เป็นไปตามรัฐธรรมนูญเพื่อประกันสถานะความเป็นกฎหมายสูงสุดของรัฐธรรมนูญ และหน้าที่ในฐานะองค์กรที่ต้องวินิจฉัยในเรื่องอำนาจหน้าที่ขององค์กรต่างๆ ตามรัฐธรรมนูญ ศาลรัฐธรรมนูญจึงมีบทบาทในการสร้างธรรมรัฐให้เกิดขึ้นในสังคม ๒ บทบาท คือ ในฐานะองค์กรที่ยึดธรรมรัฐเป็นเข็มทิศในการทำงานทั้งในระดับองค์กรและระดับบุคคล และในฐานะองค์กรที่ตรวจสอบการทำหน้าที่องค์กรอิสระให้เป็นไปตามรัฐธรรมนูญ

ผลคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญมีบทบาทที่สอดคล้องกับบทบาทดังกล่าวซึ่งสามารถสร้างบรรทัดฐานให้สังคมตามแนวทางของธรรมรัฐ คือ การตรวจสอบการทำหน้าที่องค์กรอิสระให้เป็นไปตามรัฐธรรมนูญ ในแง่ของสังคม ธรรมรัฐจึงเป็นทั้งเครื่องมือในการดำเนินงานของศาลรัฐธรรมนูญและเป้าประสงค์ของการดำเนินงานศาลรัฐธรรมนูญด้วย ผลคำวินิจฉัยที่ตั้งอยู่บนแนวทางดังกล่าวจึงได้สร้างบรรทัดฐานให้เกิดการยอมรับและพัฒนาองค์กรอิสระต่างๆ ที่จะขยายผลไปสู่การเกิดธรรมรัฐขึ้นในสังคมทุกภาคส่วน เพราะผลคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญมีบทบาทและส่งผลกระทบต่อภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคสังคม ย่อมทำให้การสร้างธรรมรัฐให้เกิดขึ้นในองค์กรอิสระ ผลคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญจึงสามารถส่งเสริมการปกครองในระบอบประชาธิปไตยที่ตั้งมั่นตามแนวทางของธรรมรัฐเช่นเดียวกัน

ผลคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญจึงมีส่วนสำคัญในการสร้างบรรทัดฐานให้แก่สังคมไทยอย่างประจักษ์ชัด ทั้งการสร้างสิทธิเสรีภาพที่เท่าเทียมกัน การแก้ปัญหาสังคม การสร้างความเป็นหนึ่งของสังคม และการสร้าง ธรรมนูญในสังคม บรรทัดฐานด้านต่างๆ เหล่านี้ นับว่าเป็นแนวทางสำคัญในการรักษาไว้ซึ่งความมั่นคงของ สังคมไทย ผลคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญจึงมีส่วนในการสร้างสังคมไทยในบริบทของการปกครองด้วย ระบอบประชาธิปไตยให้เป็นสังคมแห่งการเปิดกว้างเรื่องเสรีภาพ ความเข้มแข็ง และความเป็นธรรม

ประเทศไทยเป็นผืนแผ่นดินที่ได้ชื่อว่าเป็นแผ่นดินแห่งความโชคดีที่มีพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวผู้ทรง เป็นเอกมหาราชผู้ดำรงชีวิตให้พ้นจากความทุกข์ยากนานาประการ อีกทั้งประชาชนทุกคนยังโชคดีที่เรามี ระบอบการปกครองโดยประชาธิปไตยที่สามารถกระจายความเสมอภาคตามแนวทางของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวผู้ทรงเป็นต้นแบบของนักประชาธิปไตย โดยการปกครองด้วยระบอบประชาธิปไตยเป็นเครื่องมือ สำคัญในการสร้างความสุขสงบบนพื้นฐานของสิทธิและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สามารถสร้างความมั่นคงในทาง การเมือง เศรษฐกิจ และสังคมให้ก้าวไปด้วยแบบแผนที่เอื้อประโยชน์แก่คนหมู่มาก ศาลรัฐธรรมนูญเป็น องค์กรสำคัญหนึ่งที่ส่งเสริมการปกครองในระบอบประชาธิปไตย โดยผลคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญได้สะท้อน ให้เห็นความสำคัญของศาลรัฐธรรมนูญในการสร้างบรรทัดฐานในการเมือง เศรษฐกิจ และสังคมไทย ซึ่งเป็น เสาหลักแห่งความมั่นคงของประเทศชาติโดยครอบคลุมหลายด้านนำมาสู่การพัฒนาประชาธิปไตยของไทย ให้เป็นไปโดยง่าย และเกิดประโยชน์โดยแท้จริงแก่ประชาชน ด้านการเมือง ผลคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญได้ สร้างบรรทัดฐานใหม่บนพื้นฐานของศีลธรรมและจริยธรรมให้แก่ผู้เกี่ยวข้องทางการเมือง ได้แก่ นักการเมือง พรรคการเมือง รัฐบาลและองค์กรที่เกี่ยวข้องกับการปกครองประเทศชาติ ด้านเศรษฐกิจ ผลคำวินิจฉัยของ ศาลรัฐธรรมนูญมีความพยายามสร้างบรรทัดฐานเพื่อให้เกิดความมั่นคงทางเศรษฐกิจและได้รับความเชื่อมั่นจาก นานาประเทศ การวางแบบแผนด้านจริยธรรมทางเศรษฐกิจและการให้เสรีภาพทางเศรษฐกิจ ส่วนด้านสังคมไทย ผลคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญได้สร้างบรรทัดฐานให้แก่สังคมเพื่อมุ่งผลสำคัญ คือ สันติสุขของสังคม ได้แก่ การสร้างเสรีภาพและความเสมอภาคของสมาชิกในสังคม การแก้ไขปัญหาของสังคม การสร้างความเป็นหนึ่ง ของสังคม และการสร้างธรรมนูญให้แก่สังคม กล่าวได้ว่าผลคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญเป็น “กุญแจ” และ “เข็มทิศ” เพื่อดำรงเสาหลักแห่งพลังความเป็นชาติไทยให้ก้าวหน้า และเกิดความเข้มแข็งบนพื้นฐานของ ความเป็นธรรมตามแนวทางของการปกครองในระบอบประชาธิปไตยได้อย่างประจักษ์ชัด นอกจากการสร้าง บรรทัดฐานดังที่กล่าวมาแล้วยังเป็นการปลูกจิตสำนึกประชาธิปไตยให้แก่สมาชิกในสังคมไปในตัวอีกด้วย อันสามารถสานสายธารแห่งวิถีประชาธิปไตยให้ลึกลงไปทั่วผืนแผ่นดินได้อย่างไม่ขาดสาย ทั้งนี้ นอกเหนือจาก ผลคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญที่สามารถสร้างบรรทัดฐานด้านต่างๆ แก่ประเทศชาติแล้ว สิ่งสำคัญที่สุด คือ “คนไทย” ในฐานะที่เกิดในผืนแผ่นดินไทย ทุกคนจึงมีหน้าที่สำคัญ คือ การมีใจรักประชาธิปไตย จึงควร ร่วมปลูกจิตสำนึกในประชาธิปไตยให้องงามในจิตใจอย่างเข้มแข็ง ตลอดจนการส่งเสริมให้เกิดค่านิยมร่วม

ในการรักประชาธิปไตยของคนในสังคม เพื่อสร้างวัฒนธรรมประชาธิปไตยให้เจริญโดยเอื้อประโยชน์ต่อประชาชนไทยอย่างแท้จริง

“ศาลรัฐธรรมนูญคือองค์กรสร้างความเป็นธรรม นำประชาธิปไตยไทยให้ก้าวไกล ยิ่งใหญ่ด้วยบรรทัดฐานแห่งความดี ผลคำวินิจฉัยมุ่งสานวิถีพัฒนาการเมือง เศรษฐกิจ และสังคมของชาติ”

* * * *

ผลคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญที่มีต่อ การสร้างบรรทัดฐานในการเมือง เศรษฐกิจ และสังคมไทย

ระดับประชาชนทั่วไป
รางวัลที่ ๓ : นายจาตุรนต์ วรรณนวล

ความนำ

จุดเริ่มต้นของสังคมมนุษย์อันแรกเริ่มจากครอบครัว ต่อมาแต่ละครอบครัวได้รวมตัวกันเป็นชุมชน จากนั้นได้พัฒนาสู่การก่อตั้งเมือง การจัดตั้งเป็นนคร จวบจนกระทั่งได้สถาปนาขึ้นเป็นอาณาจักรที่มีอาณาเขตกว้างขวาง และมีประชากรมากขึ้น และติดตามมาด้วยปัญหาต่างๆ เป็นอันมากเช่นกัน โดยทางแก้ไขหรือเครื่องมืออย่างหนึ่งที่มนุษย์โดยเฉพาะผู้ปกครองได้นำมาใช้ในการแก้ไขปัญหาดังกล่าว เพื่อให้สังคมมีระเบียบ ก่อให้เกิดความสงบเรียบร้อยและอยู่อย่างสันติสุข ก็คือ กฎเกณฑ์และกฎระเบียบของสังคม ซึ่งมนุษย์ได้ยึดถือปฏิบัติสืบต่อกันมาเรียกว่า “จารีตประเพณี” และต่อมาได้พัฒนาเป็น “กฎหมาย” อันได้แก่ รัฐธรรมนูญ และกฎหมายต่างๆ ที่ใช้บังคับในสังคมปัจจุบันนั่นเอง

ในสังคมของมนุษย์ดังกล่าวข้างต้น ได้ปรากฏว่ามีการปกครองที่เป็นรูปแบบสำคัญอันได้แก่ การปกครองโดยคนๆ เดียว ได้แก่ ราชาธิปไตย (Monarchy) การปกครองโดยคณะบุคคลกล่าวคือ อภิชนาธิปไตย (Aristocracy) และการปกครองโดยเสียงส่วนใหญ่ ซึ่งเรียกว่าประชาธิปไตย (Democracy)

การปกครองในระบอบประชาธิปไตยนั้น คือ การปกครองที่อำนาจสูงสุดเป็นของประชาชน โดยเป็นการปกครองของประชาชน โดยประชาชน และเพื่อประชาชน (government of the people, by the people, for the people) ทั้งนี้ โดยมีหลักการพื้นฐานที่สำคัญประการหนึ่ง อันได้แก่ หลักนิติธรรม (The Rule of Law) กล่าวคือ การปกครองโดยกฎหมาย ซึ่งผู้ปกครองจักมีอำนาจในการปกครองได้ก็ต่อเมื่อมีกฎหมายกำหนดให้อำนาจไว้ ขณะที่ประชาชนยังคงมีสิทธิเสรีภาพได้ทราบเท่าที่ไม่มีกฎหมายมาจำกัด

สำหรับประชาคมการเมืองที่ยึดถือหลักนิติธรรม โดยใช้กฎหมายเป็นเครื่องมือในการปกครอง หรืออีกนัยหนึ่งประเทศที่เป็นนิติรัฐ (Legal State) นั้น ก็จะมีรัฐธรรมนูญ (Constitution) เป็นกฎหมายสูงสุด (Supreme Law) ที่ควบคุมมิให้กฎหมายและการกระทำขัดต่อรัฐธรรมนูญ และทั้งเป็นกฎหมายพื้นฐานทางการเมือง การปกครอง (Fundamental Law) ที่ควบคุมเขตอำนาจและความสัมพันธ์ของอำนาจระหว่างองค์กรทางการเมืองการปกครอง ทั้งนี้ โดยทำหน้าที่สำคัญสองประการคือ การจำกัดควบคุมอำนาจรัฐ และการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชน

องค์กรควบคุมความเป็นกฎหมายสูงสุดของรัฐธรรมนูญ

รัฐสมัยใหม่ หรือที่เรียกว่า รัฐประชาชาติ (Nation State) ซึ่งเชื่อในเรื่องความเป็นกฎหมายสูงสุดของรัฐธรรมนูญนั้น ได้ให้ความสำคัญกับจุดเน้นในเรื่องการควบคุมมิให้กฎหมายขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ อันได้แก่ การตรวจสอบความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของกฎหมายที่ศาลจะใช้บังคับแก่คดี ซึ่งเรียกว่า การควบคุมแบบรูปธรรม (Concrete Control) กล่าวคือ เมื่อได้มีการสถาปนาให้รัฐธรรมนูญเป็น “กฎหมายสูงสุด” แล้ว จึงต้องจัดสร้างกลไกในการรักษาไว้ซึ่งความเป็นกฎหมายสูงสุดของรัฐธรรมนูญ โดยกลไกที่มีความสำคัญประการหนึ่ง ได้แก่ การกำหนดให้เมืองครที่ทำหน้าที่วินิจฉัย โดยเฉพาะอย่างยิ่งการวินิจฉัยว่ามีบทบัญญัติของกฎหมายใดขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญหรือไม่

สำหรับองค์กรที่ทำหน้าที่ดังกล่าวข้างต้นในประเทศต่างๆ นั้น มีรูปแบบที่สำคัญ ๓ รูปแบบ อันได้แก่ **รูปแบบองค์กรทางการเมือง** โดยจัดตั้งในรูปของคณะกรรมการซึ่งได้รับแต่งตั้งโดยกระบวนการทางการเมือง หรือ อาจเป็นผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองอยู่แล้ว ซึ่งอาจเรียกชื่อว่า “คณะกรรมการรัฐธรรมนูญ” หรือ “ตุลาการรัฐธรรมนูญ” เช่น ฝรั่งเศส เวียดนาม เป็นต้น **รูปแบบศาลยุติธรรม** โดยศาลยุติธรรมเป็นองค์กรที่มีอำนาจหน้าที่พิจารณาพิพากษาอรรถคดีทั้งปวง ในทางปฏิบัติศาลฎีกาหรือศาลสูงสุดจะเป็นผู้ทำหน้าที่นี้ เช่น สหรัฐอเมริกา ญี่ปุ่น และอินเดีย เป็นต้น และ**รูปแบบศาลพิเศษหรือศาลรัฐธรรมนูญ** โดยมีการจัดตั้งองค์กรในรูปของศาลพิเศษแยกอำนาจหน้าที่ออกจากศาลยุติธรรมเรียกว่า “ศาลรัฐธรรมนูญ” เพื่อทำหน้าที่ควบคุมความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของกฎหมาย มีอำนาจหน้าที่พิจารณาวินิจฉัยเฉพาะคดีรัฐธรรมนูญเท่านั้น เช่น ออสเตรีย เยอรมนี และสเปน เป็นต้น

ในประเทศไทยซึ่งปกครองด้วยระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขตั้งแต่พุทธศักราช ๒๔๗๕ เป็นต้นมานั้น ได้ปรากฏองค์กรที่ทำหน้าที่ตรวจสอบความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของกฎหมายทั้งสามรูปแบบดังกล่าว กล่าวคือ ในปีพุทธศักราช ๒๔๘๙ “ศาลยุติธรรม” ได้อาศัยคำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๑/๒๔๘๙

ยืนยันถึงอำนาจของตนในการตรวจสอบความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของกฎหมาย ถัดมา รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๔๘๙ และรัฐธรรมนูญอีกหลายฉบับต่อมาได้กำหนดให้มีการจัดตั้ง “คณะตุลาการรัฐธรรมนูญ” เพื่อทำหน้าที่ข้างต้นแทนศาลยุติธรรม จนกระทั่งเมื่อครั้งมีการปฏิรูปการเมืองและได้ประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ จึงได้มีการนำรูปแบบพิเศษที่เป็น “ศาลรัฐธรรมนูญ” ใช้เป็นครั้งแรกในประเทศไทย จวบจนกระทั่งปัจจุบัน รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ ก็ยังคงกำหนดให้ศาลรัฐธรรมนูญเป็นองค์กรที่ทำหน้าที่วินิจฉัยคดีรัฐธรรมนูญ

ศาลรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย

ศาลรัฐธรรมนูญของไทยในปัจจุบันนั้น ถือเป็นองค์กรวินิจฉัยสูงสุดตามรัฐธรรมนูญ อันได้แก่ องค์กรที่มีอำนาจในการพิจารณาวินิจฉัยคดีในลักษณะที่เป็นศาลตามกระบวนการยุติธรรมในสาขากฎหมายมหาชน ทั้งนี้ โดยมีองค์ประกอบที่สำคัญ กล่าวคือ การเป็นองค์กรที่กฎหมายอันได้แก่รัฐธรรมนูญระบุไว้ว่าเป็นศาล ตุลาการหรือผู้พิพากษาในศาลต้องมีอิสระในการพิจารณาพิพากษา โดยใช้กฎหมายรัฐธรรมนูญเป็นเครื่องมือในการวินิจฉัยตัดสินข้อพิพาทต่างๆ และการใช้อำนาจตามรัฐธรรมนูญและตามกฎหมายในพระปรมาภิไธยของพระมหากษัตริย์

การที่รัฐธรรมนูญได้กำหนดให้ศาลรัฐธรรมนูญเป็นองค์กรสูงสุดในการวินิจฉัยรัฐธรรมนูญ โดยที่คำวินิจฉัยเป็นเด็ดขาดและมีผลผูกพันรัฐสภา คณะรัฐมนตรี ศาล และองค์กรอื่นของรัฐด้วยนั้น ถือได้ว่าเป็นสถานะที่ถูกกำหนดขึ้นเพื่อรองรับการดำรงไว้ซึ่งความเป็นกฎหมายสูงสุดของรัฐธรรมนูญ อีกทั้งยังเป็นการแสดงถึงสถานะที่สำคัญประการหนึ่งของศาลรัฐธรรมนูญกล่าวคือ สถานะของการเป็นองค์กรวางแนวบรรทัดฐาน เพื่อรองรับการเป็นองค์กรกำกับแนวปฏิบัติในการใช้รัฐธรรมนูญให้เป็นไปตามครรลองของรัฐธรรมนูญ หรือความชอบด้วยรัฐธรรมนูญ

คำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญ: บรรทัดฐานทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม

ในบรรดาคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญที่กฎหมายกำหนดให้เป็นเด็ดขาด กล่าวคือ ไม่สามารถอุทธรณ์ฎีกาต่อศาลใดได้ และไม่อาจขอให้แก้ไขได้ รวมทั้งการที่คำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญให้มีผลผูกพัน (binding effect) ในลักษณะการมีผลเป็นการทั่วไป หรือ Erga omnes ดังได้กล่าวมาแล้วนั้น กรณีได้ปรากฏบรรทัดฐานอันเป็นบ่อเกิดของหลักรัฐธรรมนูญและหลักกฎหมายมหาชน โดยอาจเป็นการอุดช่องว่างของรัฐธรรมนูญ ทั้งการอธิบายความหมายของคำต่างๆ ในรัฐธรรมนูญ หรือการที่ศาลรัฐธรรมนูญอาจบัญญัติหรือกำหนดหลักขึ้นใหม่ที่ไม่เคยได้ปรากฏในรัฐธรรมนูญมาก่อนก็ได้

นอกจากนี้ คำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญที่ก่อให้เกิดปทัสถาน หรือสร้างหรือวางบรรทัดฐาน (Norm) ซึ่งมีลักษณะเป็นคำวินิจฉัยเริ่มแรกในส่วนที่เกี่ยวกับบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญหรือบทบัญญัติแห่งกฎหมาย โดยมีลักษณะเป็นแบบแผนสำหรับยึดถือเป็นแนวทางปฏิบัติซึ่งอาจเป็นคำวินิจฉัยที่ศาลรัฐธรรมนูญใช้อ้างอิงในการพิจารณาวินิจฉัยเรื่องอื่น และได้เขียนไว้ในคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ หรือเป็นคำวินิจฉัยเริ่มแรกส่วนที่เกี่ยวกับบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญหรือบทบัญญัติแห่งกฎหมาย โดยกรณีอาจเป็นบรรทัดฐานทางกฎหมาย การเมืองการปกครอง และการคุ้มครองหรือรับรองสิทธิและเสรีภาพของประชาชน ซึ่งนอกจากจะมีผลผูกพันต่อองค์กรของรัฐทุกองค์กร ไม่ว่าจะเป็นรัฐสภา คณะรัฐมนตรี และศาลทุกศาลแล้วนั้น คำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญยังมีผลกระทบ (impact) ต่อเศรษฐกิจ สังคม การเมือง การปกครอง วัฒนธรรม วิถีชีวิตและความสัมพันธ์ระหว่างประเทศอีกด้วย สำหรับคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญที่ส่งผลในการสร้างหรือวางบรรทัดฐานต่างๆ นั้น สามารถจำแนกได้เป็นประการที่สำคัญ ทั้งด้านการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม ดังนี้

บรรทัดฐานทางการเมือง

คำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญที่ได้สร้างบรรทัดฐานทางการเมืองนั้น สามารถจำแนกได้เป็น ๒ กรณี คือ การเมืองระดับชาติ และการเมืองระดับท้องถิ่น

การเมืองระดับชาติ

ในกรณีคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญที่ได้สร้างบรรทัดฐานในบริบททางการเมืองโดยเฉพาะการเมืองระดับชาตินั้น สามารถพิจารณาได้จากคำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญที่ ๕/๒๕๕๓ ซึ่งเป็นกรณีอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการการเลือกตั้งในการวินิจฉัยลักษณะต้องห้ามของผู้สมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกวุฒิสภา โดยในเบื้องต้น คณะกรรมการการเลือกตั้งได้ประกาศรับสมัครบุคคลเพื่อรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกวุฒิสภา แต่ไม่ได้อธิบายคำว่า “เป็นเจ้าหน้าที่อื่นของรัฐ” ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ มาตรา ๑๐๙ (๑๑) ซึ่งเป็นลักษณะต้องห้ามอย่างหนึ่งของบุคคลที่จะใช้สิทธิสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกวุฒิสภาไว้แต่ประการใด แต่ต่อมาคณะกรรมการการเลือกตั้งได้ตีความคำว่า “เจ้าหน้าที่อื่นของรัฐ” ว่า หมายความรวมถึงบุคคลซึ่งดำรงตำแหน่งต่างๆ เช่น กรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทย กรรมการอิสลามประจำจังหวัด กรรมการป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน กรรมการการประถมศึกษาจังหวัด กรรมการสถาบันราชภัฏและกรรมการประจำสถาบันผู้ทรงคุณวุฒิ อนุกรรมการข้าราชการตำรวจประจำจังหวัด และอนุกรรมการข้าราชการพลเรือน เป็นอาทิ ขณะที่ตำแหน่ง “ผู้พิพากษาสมทบ” นั้น คณะกรรมการการเลือกตั้งวินิจฉัยว่าเป็นเจ้าหน้าที่อื่นของรัฐตามบทบัญญัติดังกล่าวของรัฐธรรมนูญ

ในคดีดังกล่าว ศาลรัฐธรรมนูญได้มีคำวินิจฉัยว่าการที่คณะกรรมการการเลือกตั้งได้วินิจฉัยว่าบุคคลต่างๆ ซึ่งเป็นกรรมการหรืออนุกรรมการข้างต้นเป็นเจ้าของหน้าที่อื่นของรัฐตามรัฐธรรมนูญมาตรา ๑๐๙ (๑๑) นั้น เป็นกรณีที่ไม่สอดคล้องกับรัฐธรรมนูญ แต่การที่คณะกรรมการการเลือกตั้งมีคำวินิจฉัยว่าตำแหน่งผู้พิพากษาสมทบเป็นเจ้าหน้าที่อื่นของรัฐนั้นชอบด้วยรัฐธรรมนูญ ทั้งนี้ ศาลรัฐธรรมนูญได้ตีความคำว่า “เจ้าหน้าที่อื่นของรัฐ” หมายความว่าเจ้าหน้าที่ของรัฐที่เรียกชื่ออย่างอื่นซึ่งมีสถานะ ตำแหน่งหน้าที่ หรือมีลักษณะงานทำนองเดียวกันกับพนักงานหรือลูกจ้างหน่วยงานของรัฐหรือรัฐวิสาหกิจ หรือของราชการส่วนท้องถิ่น โดยมีลักษณะดังนี้ ได้รับแต่งตั้งหรือเลือกตั้งตามกฎหมาย มีอำนาจหน้าที่ดำเนินการ หรือหน้าที่ปฏิบัติการให้เป็นไปตามกฎหมายและปฏิบัติงานประจำ อยู่ในบังคับบัญชาหรือในกำกับดูแลของรัฐและมีเงินเดือน ค่าจ้าง หรือค่าตอบแทนตามกฎหมาย

จากการที่ศาลได้มีคำวินิจฉัยข้างต้น กรณีได้ส่งผลกระทบต่อในทางการเมืองหลายประการ กล่าวคือ ในเรื่องดังกล่าว ก่อนที่ศาลรัฐธรรมนูญจะได้มีคำวินิจฉัยได้เกิดกระแสสังคมในเชิงความเห็นที่บ่งชี้ว่าบุคคลซึ่งดำรงตำแหน่งต่างๆ ทั้งกรรมการสภามหาวิทยาลัยและกรรมการรัฐวิสาหกิจล้วนแต่เป็นเจ้าหน้าที่อื่นของรัฐ ซึ่งกระทบต่อสิทธิในการลงสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกวุฒิสภา ตลอดจนระยะเวลานั้น ได้มีการเตรียมการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญด้วย แต่เมื่อภายหลังมีคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญแล้ว ปัญหาดังกล่าวก็ลุล่วงไปได้ด้วยดี และในประการที่สำคัญยังได้ปรากฏถึงการที่ศาลรัฐธรรมนูญได้สร้างบรรทัดฐานในทางการเมืองระดับชาติ เรื่องคุณสมบัติของผู้สมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกวุฒิสภา โดยได้ระบุลักษณะของคำว่า “เจ้าหน้าที่อื่นของรัฐ” ไว้อย่างชัดเจน กล่าวคือ เป็นบุคคลที่ได้รับแต่งตั้งหรือเลือกตั้งตามกฎหมาย มีอำนาจหน้าที่ดำเนินการ หรือหน้าที่ปฏิบัติการให้เป็นไปตามกฎหมายและปฏิบัติงานประจำ อยู่ในบังคับบัญชาหรือในกำกับดูแลของรัฐ และมีเงินเดือน ค่าจ้าง หรือค่าตอบแทนตามกฎหมาย ซึ่งจักอำนวยประโยชน์ให้แก่ทั้งบุคคลผู้มีความสนใจที่จะลงสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกวุฒิสภา ตลอดจนเป็นแนวทางในการปฏิบัติงานแก่เจ้าหน้าที่ตลอดจนองค์กรที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเลือกตั้ง โดยเฉพาะคณะกรรมการการเลือกตั้ง

การเมืองระดับท้องถิ่น

นอกจากผลของคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญที่มีต่อการสร้างบรรทัดฐานในทางการเมืองระดับชาติ ศาลรัฐธรรมนูญยังได้วางบรรทัดฐานในการเมืองระดับท้องถิ่นอีกด้วย ดังสามารถตั้งข้อสังเกตได้จากคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญที่ ๔/๒๕๔๑ ซึ่งเป็นปัญหาข้อกฎหมายเกี่ยวกับวาระการดำรงตำแหน่งของสมาชิกสภาเทศบาล กล่าวคือ ตามพระราชบัญญัติเทศบาล พุทธศักราช ๒๔๙๖ มาตรา ๑๖ วรรคหนึ่ง ได้บัญญัติให้สมาชิกสภาเทศบาลอยู่ในตำแหน่งได้คราวละห้าปี แต่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ มาตรา ๒๘๕ วรรคห้า

กำหนดให้สมาชิกสภาท้องถิ่น คณะผู้บริหารท้องถิ่น หรือผู้บริหารท้องถิ่นมีวาระการดำรงตำแหน่งคราวละสี่ปี ซึ่งในเรื่องดังกล่าวคณะกรรมการกฤษฎีกาเห็นว่า เป็นกรณีที่พระราชบัญญัติดังกล่าวขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ ขณะที่สมาคมสันนิบาตแห่งประเทศไทยเห็นว่าตามหลักการตีความกฎหมาย ถ้ากฎหมายใดมีผลย้อนหลังเป็นโทษ ย่อมไม่มีผลใช้บังคับ ดังนั้น สมาชิกสภาเทศบาลที่ได้รับการเลือกตั้งก่อนรัฐธรรมนูญมีผลใช้บังคับ จึงควรมีวาระการดำรงตำแหน่งคราวละห้าปี

ในคดีดังกล่าว ศาลรัฐธรรมนูญมีความเห็นว่า เนื่องจากรัฐธรรมนูญ มาตรา ๖ ได้บัญญัติว่า “รัฐธรรมนูญ เป็นกฎหมายสูงสุดของประเทศ บทบัญญัติใดของกฎหมาย กฎ หรือข้อบังคับ ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญนี้ บทบัญญัตินั้นเป็นอันใช้บังคับมิได้” และมาตรา ๒๘๕ วรรคห้า ได้บัญญัติว่า “สมาชิกสภาท้องถิ่น คณะผู้บริหารท้องถิ่น หรือผู้บริหารท้องถิ่น มีวาระการดำรงตำแหน่งคราวละสี่ปี” และรัฐธรรมนูญไม่มีบทเฉพาะกาลเกี่ยวกับการดำรงตำแหน่งของสมาชิกสภาเทศบาลซึ่งได้รับการเลือกตั้งก่อนวันที่รัฐธรรมนูญนี้ใช้บังคับแต่อย่างใด ดังนั้น การที่พระราชบัญญัติเทศบาล พ.ศ. ๒๔๙๖ มาตรา ๑๖ วรรคหนึ่ง ได้บัญญัติให้สมาชิกสภาเทศบาลอยู่ในตำแหน่งได้คราวละห้าปี จึงเป็นบทบัญญัติที่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ ประกอบกับกรณีนี้มิใช่เป็นเรื่องกฎหมายที่มีผลย้อนหลัง แต่เป็นเรื่องกฎหมายที่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ ซึ่งเป็นกฎหมายสูงสุดของประเทศ ศาลรัฐธรรมนูญจึงวินิจฉัยว่า สมาชิกสภาเทศบาลซึ่งได้รับการเลือกตั้งก่อนวันที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ มีผลใช้บังคับ มีวาระการดำรงตำแหน่งสี่ปี ตามที่บัญญัติในมาตรา ๒๘๕ วรรคห้า ของรัฐธรรมนูญ

จากคำวินิจฉัยข้างต้น จึงส่งผลต่อสมาชิกสภาเทศบาล ซึ่งได้รับการเลือกตั้งก่อนวันที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ มีผลใช้บังคับ โดยจักมีวาระการดำรงตำแหน่งเพียงสี่ปี ทั้งนี้ อันเกิดจากผลของคำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญที่ได้สร้างบรรทัดฐานที่เกี่ยวกับการเมืองระดับท้องถิ่นในเรื่องวาระของการดำรงตำแหน่งของสมาชิกสภาท้องถิ่นที่ต้องเป็นไปตามหลักความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของกฎหมาย กล่าวคือ ความเป็นกฎหมายสูงสุดของรัฐธรรมนูญ เมื่อรัฐธรรมนูญได้มีบทบัญญัติในเรื่องวาระการดำรงตำแหน่งของสมาชิกสภาท้องถิ่นที่กำหนดระยะเวลาสี่ปีไว้อย่างชัดเจนแล้ว ดังนั้นกฎหมายอื่นใดในเรื่องเดียวกันนั้น ซึ่งได้แก่พระราชบัญญัติเทศบาลดังกล่าว จะมีบทบัญญัติที่ขัดหรือแย้งกับรัฐธรรมนูญ กล่าวคือ การกำหนดวาระการดำรงตำแหน่งของสมาชิกสภาเทศบาลให้แตกต่างจากที่ได้บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ โดยระบุให้เป็นระยะเวลาห้าปีไม่ได้

บรรทัดฐานทางเศรษฐกิจ

สำหรับในมิติทางเศรษฐกิจ กรณีได้ปรากฏคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญที่ได้วางบรรทัดฐานสำคัญ โดยเฉพาะในด้านสิทธิและเสรีภาพของประชาชนในการประกอบอาชีพ ดังปรากฏในคำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญที่ ๑๒/๒๕๕๒ กล่าวคือ ได้มีการขอให้ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาตรวจสอบความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของบทบัญญัติของกฎหมาย กล่าวคือ ประกาศของคณะปฏิวัติฉบับที่ ๔๕ ลงวันที่ ๑๗ มกราคม ๒๕๑๕ ข้อ ๓ แก้ไขเพิ่มเติมโดยประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ ๒๕๒ ลงวันที่ ๑๖ พฤศจิกายน ๒๕๑๕ ข้อ ๑ ซึ่งบัญญัติห้ามมิให้เจ้าของหรือผู้ครอบครองสถานที่ขายอาหารหรือเครื่องดื่ม ขายอาหารหรือเครื่องดื่มตั้งแต่เวลา ๐๑.๐๐ นาฬิกา ถึง ๐๕.๐๐ นาฬิกา เว้นแต่จะได้รับอนุญาตจากอธิบดีกรมตำรวจ สำหรับนครหลวงกรุงเทพมหานคร หรือผู้ว่าราชการจังหวัดสำหรับจังหวัดนั้น ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ โดยเฉพาะในเรื่องการจำกัดสิทธิเสรีภาพของบุคคลที่รัฐธรรมนูญรับรองไว้ อันได้แก่ เสรีภาพในการประกอบกิจการ หรือประกอบอาชีพ และการแข่งขันโดยเสรีอย่างเป็นธรรม

ในคดีดังกล่าว ศาลรัฐธรรมนูญได้มีคำวินิจฉัย โดยมีสาระสำคัญว่า เมื่อรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ ได้รับรองเสรีภาพของบุคคลในการประกอบกิจการหรือประกอบอาชีพไว้ โดยมีข้อยกเว้นให้ออกกฎหมายจำกัดเสรีภาพดังกล่าวได้ ซึ่งการจำกัดเสรีภาพของบุคคลที่รัฐธรรมนูญรับรองไว้ต้องเป็นไปตามหลักคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพที่บัญญัติไว้ การพิจารณาถึงกฎหมายที่จำกัดสิทธิและเสรีภาพของบุคคลที่รัฐธรรมนูญรับรองไว้นั้น นอกจากจะต้องพิจารณาถึงสภาพการณ์ของเหตุการณ์บ้านเมือง ตลอดจนวิถีการดำเนินชีวิตของประชาชนในขณะที่ยกกฎหมายนั้นแล้ว ยังจะต้องพิจารณาถึงสภาพการณ์ของเหตุการณ์บ้านเมือง ตลอดจนวิถีการดำเนินชีวิตของประชาชนในขณะที่ยกกฎหมายนั้นมาใช้บังคับประกอบด้วย ซึ่งเป็นที่เห็นได้ชัดว่าในขณะที่ประกาศใช้บังคับกฎหมายนี้ เป็นช่วงระหว่างเวลาที่คณะปฏิวัติยึดอำนาจ คณะปฏิวัติซึ่งทำหน้าที่บริหารประเทศมีความต้องการให้ประชาชนอยู่ในความสงบ ไม่ก่อความวุ่นวายและส่งผลกระทบต่อความมั่นคงของประเทศ จึงได้จำกัดสิทธิและเสรีภาพของประชาชน ซึ่งมีการจำกัดสิทธิและเสรีภาพของผู้ประกอบกิจการหรือประกอบอาชีพร้านอาหารหรือเครื่องดื่ม ทั้งยังได้จำกัดสิทธิและเสรีภาพของประชาชนที่เป็นผู้บริโภคอีกด้วย เพราะไม่ต้องการให้ประชาชนออกจากบ้านในเวลากลางคืนซึ่งยากแก่การควบคุมตรวจตรา และอาจก่อให้เกิดการชกฉุน ก่อเหตุความไม่สงบ อันส่งผลกระทบต่อความมั่นคงของรัฐและความสงบสุขของบ้านเมือง อย่างไรก็ตาม ในยามที่บ้านเมืองปกติสุข การใช้ชีวิตของปัจเจกบุคคลย่อมแตกต่างไปจากสถานการณ์ดังกล่าว ประกอบกับปัจจุบันในยุคของโลกาภิวัตน์ สังคมได้มีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างมาก ภาวะเศรษฐกิจของประเทศมีความเจริญก้าวหน้า การคมนาคมของประเทศมีความสะดวกสบาย ประชาชนสามารถเดินทางสัญจรไปในสถานที่ต่างๆ ได้ตลอดเวลา ทำให้วงจรการใช้ชีวิตประจำวันของประชาชนเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมจนไม่สามารถกำหนดเวลาเป็นการแน่นอนได้ว่าช่วงเวลาใดเป็นเวลาทำงานและช่วงเวลาใดเป็นเวลาพักผ่อน การเปลี่ยนแปลงเช่นนี้ ทำให้รัฐบาลไม่อาจควบคุม

ให้ประชาชนต้องอยู่แต่ในบ้านเฉพาะในเวลากลางคืนได้ เนื่องจากความจำเป็นของบุคคลที่จะต้องมีการเดินทางเพื่อการทำธุรกิจหรือมีการติดต่อเพื่อจุดประสงค์อื่นที่มีความแตกต่างกันไป รวมถึงผู้ประกอบการหรือประกอบอาชีพขายอาหารหรือเครื่องดื่มในช่วงเวลาดังกล่าวด้วย การที่ประกาศของคณะปฏิวัติ ห้ามมิให้เจ้าของหรือผู้ครอบครองสถานที่ขายอาหารหรือเครื่องดื่ม ขายอาหารหรือเครื่องดื่ม ตั้งแต่เวลา ๐๑.๐๐ นาฬิกา ถึง ๐๕.๐๐ นาฬิกา เว้นแต่จะได้รับใบอนุญาตจากอธิบดีกรมตำรวจ สำหรับนครหลวงกรุงเทพธนบุรี หรือผู้ว่าราชการจังหวัดสำหรับจังหวัดอื่นก่อนนั้น ย่อมเป็นการจำกัดเสรีภาพในการประกอบกิจการหรือการประกอบอาชีพ และการแข่งขันโดยเสรีอย่างเป็นธรรมของประชาชนตามรัฐธรรมนูญ

นอกจากนี้ บทบัญญัติแห่งกฎหมายที่ให้อำนาจจำกัดเสรีภาพในการประกอบกิจการหรือการประกอบอาชีพของประชาชนนั้นจะต้องมีขอบเขต “เฉพาะเพื่อประโยชน์ในการรักษาความมั่นคงของรัฐหรือเศรษฐกิจของประเทศ การคุ้มครองประชาชนในด้านสาธารณสุข โภค การรักษาความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน การจัดระเบียบการประกอบอาชีพ การคุ้มครองผู้บริโภค การผังเมือง การรักษาทรัพยากรธรรมชาติหรือสิ่งแวดล้อม สวัสดิภาพของประชาชนหรือเพื่อป้องกันการผูกขาดหรือขัดขวางไม่เป็นธรรมในการแข่งขัน” ทั้งยังจะต้องเป็นไปเพียง “เท่าที่จำเป็น และจะกระทบกระเทือนสาระสำคัญแห่งสิทธิและเสรีภาพนั้นมีได้” อีกด้วย การจำกัดเสรีภาพในการขายอาหารหรือเครื่องดื่มในช่วงเวลา ๐๑.๐๐ นาฬิกา ถึง ๐๕.๐๐ นาฬิกาของแต่ละวันนั้น นอกจากจะเป็นการจำกัดโอกาสในการประกอบอาชีพค้าขายโดยสุจริตของประชาชนจำนวนมากโดยไม่จำเป็นแล้ว ยังเป็นการสร้างภาระให้แก่ประชาชนผู้ประกอบการอาชีพสุจริตอื่นๆ ที่มีความจำเป็นจะต้องบริโภคอาหารและเครื่องดื่มในช่วงเวลาดังกล่าวของแต่ละวัน โดยไม่มีเหตุผลและความจำเป็นสนับสนุนอีกด้วย ถึงแม้จะมีการผ่อนปรนให้ขอรับใบอนุญาตจากอธิบดีกรมตำรวจหรือผู้ว่าราชการจังหวัดได้ ก็ยังคงเป็นการสร้างเงื่อนไขและภาระแก่การใช้เสรีภาพดังกล่าวโดยไม่จำเป็นอยู่แน่นอน เพราะการที่จะบังคับให้ประชาชนที่ประกอบอาชีพค้าขายอาหารหรือเครื่องดื่มทั่วทุกพื้นที่ของประเทศจะต้องไปขอใบอนุญาตจากเจ้าหน้าที่ระดับสูงของรัฐนั้น เป็นสิ่งที่ยากต่อการปฏิบัติ ทั้งยังเป็นช่องทางให้ประชาชนผู้ประกอบการเหล่านั้นต้องตกอยู่ใต้อำนาจครอบงำของเจ้าหน้าที่โดยปราศจากเหตุผลอันสมควรอีกด้วย การจำกัดเสรีภาพดังกล่าวเห็นได้ชัดว่ามีได้ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อความมั่นคงของรัฐหรือเศรษฐกิจของประเทศ การคุ้มครองประชาชนในด้านสาธารณสุข โภค การรักษาความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน หรือประโยชน์อื่นๆ แต่อย่างไรก็ดี ประกอบกับความจำเป็นในการรักษาความสงบเรียบร้อยของบ้านเมืองได้เปลี่ยนแปลงไปจากเดิม และไม่เหมาะสมกับวิถีชีวิตของประชาชนในปัจจุบัน จึงเป็นการจำกัดเสรีภาพของบุคคลที่รัฐธรรมนูญรับรองไว้เกินกว่าความจำเป็น และกระทบกระเทือนต่อสาระสำคัญแห่งเสรีภาพนั้น อันเป็นการต้องห้ามตามรัฐธรรมนูญ

จากคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญข้างต้น กรณีได้แสดงให้เห็นประจักษ์ถึงการสร้างบรรทัดฐานที่เกี่ยวกับสิทธิและเสรีภาพในการประกอบอาชีพ โดยการวางหลักการจำกัดขอบเขตแห่งการใช้สิทธิและเสรีภาพดังกล่าว

ที่ต้องคำนึงถึงสภาพของเหตุการณ์บ้านเมือง ตลอดจนวิถีการดำรงชีวิตของประชาชน ทั้งในขณะที่ตรากฎหมาย และขณะที่กฎหมายนั้นมีผลใช้บังคับประกอบด้วย กล่าวคือ ช่วงระหว่างเวลาที่คณะปฏิวัติยึดอำนาจ จึงมีความต้องการให้ประชาชนอยู่ในความสงบ ไม่ก่อความวุ่นวาย และส่งผลกระทบต่อความมั่นคงของประเทศ จึงได้จำกัดเสรีภาพของประชาชน แต่ถ้าในยามที่บ้านเมืองปกติสุข การใช้ชีวิตของปัจเจกบุคคลย่อมแตกต่างกันไปตามสถานการณ์ดังกล่าว ประกอบกับในปัจจุบันซึ่งเป็นสังคมยุคโลกาภิวัตน์ ทำให้วงจรการใช้ชีวิตประจำวันของประชาชนเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม ทั้งเวลาของการทำงานและการพักผ่อน ซึ่งการจำกัดเสรีภาพในการขายอาหาร และเครื่องดื่มในช่วงระยะเวลาที่กฎหมายกำหนดนั้น จึงเป็นทั้งการจำกัดโอกาสในการประกอบอาชีพค้าขายโดยสุจริตของประชาชน และเป็นการสร้างภาระให้แก่ประชาชนผู้ประกอบอาชีพสุจริตอื่นๆ ที่มีความจำเป็นจะต้องบริโภคอาหารและเครื่องดื่มในช่วงเวลาดังกล่าวของแต่ละวัน และไม่มีเหตุผลและความจำเป็นสนับสนุนอีกด้วย อีกทั้งการจำกัดเสรีภาพดังกล่าวมิได้ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อความมั่นคงของรัฐหรือเศรษฐกิจของประเทศ การคุ้มครองประชาชนในด้านสาธารณสุข ปลอดภัย ความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน แต่อย่างใด กรณีจึงส่งผลให้การขายอาหารและเครื่องดื่มปัจจุบันสามารถทำได้โดยเสรีโดยไม่ถูกจำกัดระยะเวลา ทั้งนี้ก็เนื่องมาจากการวางบรรทัดฐานของศาลรัฐธรรมนูญในเรื่องดังกล่าวนั่นเอง

บรรทัดฐานทางสังคม

ในด้านสังคมนั้น ศาลรัฐธรรมนูญได้มีคำวินิจฉัยในลักษณะการสร้างบรรทัดฐานต่างๆ ในหลายเรื่อง รวมทั้งประเด็นที่เกี่ยวข้องกับความเสมอภาคระหว่างชายและหญิง และการสร้างความเป็นธรรมทางสังคม ดังนี้

ความเสมอภาคระหว่างชายและหญิง

จากการที่ศาลรัฐธรรมนูญได้มีคำวินิจฉัยที่ ๒๑/๒๕๔๖ โดยวินิจฉัยว่าบทบัญญัติของพระราชบัญญัติชื่อบุคคล พุทธศักราช ๒๕๐๕ ที่กำหนดให้หญิงมีสามีต้องใช้นามสกุลของสามีนั้นเป็นกรณีที่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ ทั้งนี้ โดยรายละเอียดของคำวินิจฉัยคดี สามารถสรุปเป็นสาระสำคัญได้ดังนี้ รัฐธรรมนูญ มาตรา ๓๐ เป็นบทบัญญัติให้ความคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของชนชาวไทย ให้ทุกคนมีความเสมอภาคกัน และได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายอย่างเท่าเทียมกัน โดยเฉพาะการรับรองสิทธิเท่าเทียมกันระหว่างชายและหญิง การเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมเพราะเหตุความแตกต่างในเรื่องเพศและสถานะของบุคคลนั้นจะกระทำมิได้ ประเด็นที่ศาลต้องพิจารณามีว่า ถ้อยคำที่เป็นสาระ คือ คำว่า “ให้ใช้” ของบทบัญญัติมาตรา ๑๒ แห่งพระราชบัญญัติชื่อบุคคล มีลักษณะเป็นบทบังคับให้หญิงมีสามีต้องใช้ชื่อสกุลของสามีเท่านั้น หรือเป็นการให้สิทธิแก่หญิงมีสามีสามารถใช้ชื่อสกุลของสามีได้ โดยศาลพิจารณาเห็นว่าถ้อยคำนี้มีความแตกต่างจากบทบัญญัติของมาตรา ๖ แห่ง

พระราชบัญญัติขนานนามสกุล พุทธศักราช ๒๔๕๖ อันเป็นกฎหมายฉบับแรกที่ตราขึ้นใช้บังคับ ที่บัญญัติว่า “หญิงได้ทำงานสมรสมีสามีแล้วให้ใช้ชื่อสกุลของสามี แลคงใช้ชื่อตัวแลชื่อสกุลเดิมของตนได้” ซึ่งแสดงว่าพระราชบัญญัติชื่อบุคคลได้เปลี่ยนแปลงหลักการเรื่องสิทธิการใช้ชื่อสกุลจากเดิมให้หญิงมีสามีมีสิทธิที่จะเลือกใช้ชื่อสกุลของตน หรือจะใช้ชื่อสกุลของสามีก็ได้ เปลี่ยนมาเป็นการบังคับให้หญิงมีสามีต้องใช้ชื่อสกุลของสามีเพียงอย่างเดียว

ดังนั้น เมื่อบทบัญญัติมาตรา ๑๒ มีลักษณะเป็นบทบังคับให้หญิงที่มีสามีต้องใช้ชื่อสกุลของสามีเท่านั้น อันเป็นการลิดรอนสิทธิและเสรีภาพในการใช้ชื่อสกุลของหญิงมีสามี ทำให้หญิงและชายมีสิทธิในเรื่องการใช้ชื่อสกุลไม่เท่าเทียมกัน เกิดความไม่เสมอภาคกันทางกฎหมายด้วยเหตุแห่งความแตกต่างในเรื่องเพศและสถานะของบุคคล อีกทั้งเป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรม เนื่องจากสิทธิการใช้ชื่อสกุลเป็นสิทธิส่วนบุคคลของปัจเจกชนในฐานะเป็นสิทธิของบุคคลที่จะแสดงเผ่าพันธุ์ เทือกเถาเหล่ากอของบุคคล และเป็นสิทธิที่ทุกคนมีอยู่อย่างเท่าเทียมกัน โดยมีได้มีการแบ่งแยกกว่าเป็นสิทธิของชายหรือของหญิง สำหรับเหตุผลทางสังคมที่ว่าเพื่อความสงบสุขในครอบครัวและวัฒนธรรมที่ดีที่มีมาช้านานนั้น ไม่ถือเป็นเหตุอันสมเหตุสมผลเพียงพอที่จะลิดรอนสิทธิการใช้ชื่อสกุลของหญิงมีสามี อันทำให้เกิดความไม่เสมอภาคกันทางกฎหมาย อีกทั้งไม่สามารถปฏิบัติให้แตกต่างกันด้วยเหตุความแตกต่างในเรื่องเพศและสถานะของบุคคลระหว่างชายและหญิง จึงเป็นการเลือกปฏิบัติที่ไม่เป็นไปตามรัฐธรรมนูญ

กรณีคำวินิจฉัยดังกล่าว ได้แสดงให้เห็นถึงการวางบรรทัดฐานของศาลรัฐธรรมนูญในมิติทางสังคม เรื่องความเสมอภาคระหว่างชายและหญิง กล่าวคือ ศาลวางหลักว่า การใช้ชื่อสกุลเป็นมาตรการของรัฐในการจำแนกตัวบุคคลเพื่อแสดงถึงแหล่งกำเนิดว่ามาจากวงศ์ตระกูลใดอันเป็นการแสดงเผ่าพันธุ์ เทือกเถาเหล่ากอของบุคคล โดยการใช้ชื่อสกุลถือว่าเป็นเรื่องสิทธิของบุคคลที่มีอยู่อย่างเท่าเทียมกันทุกคน โดยมีได้แบ่งแยกกว่าเป็นสิทธิของหญิงหรือชาย ทั้งนี้ รัฐยังคงมีหน้าที่ให้ความคุ้มครองบุคคลตามกฎหมาย เพื่อมิให้การใช้ชื่อสกุลของบุคคลใดก่อให้เกิดความเสียหายหรือเสื่อมเสียแก่บุคคลอื่นได้ และถือเป็นหน้าที่ของบุคคลทุกคนที่จะต้องไม่ให้เกิดการใช้สิทธิในการใช้ชื่อสกุลกระทบกระเทือนต่อสิทธิของบุคคลอื่นเช่นกัน ดังนั้น การที่กฎหมายบัญญัติให้หญิงมีสามีใช้ชื่อสกุลของสามีเพียงฝ่ายเดียว โดยใช้สถานะการสมรสนั้น มิได้เป็นเหตุผลในเรื่องความแตกต่างทางกายภาพหรือภาระหน้าที่ระหว่างชายและหญิงที่มีผลมาจากความแตกต่างทางเพศจนทำให้ต้องมีการเลือกปฏิบัติให้แตกต่างกัน จึงไม่เป็นเหตุที่ทำให้ต้องมีการเลือกปฏิบัติให้แตกต่างกันในเรื่องเพศและสถานะของบุคคลได้ โดยกรณีข้างต้น ได้ส่งผลให้ในที่สุดได้มีการแก้ไขกฎหมายที่เกี่ยวข้อง โดยหญิงมีสามีจะใช้ชื่อสกุลเดิม หรือใช้ชื่อสกุลของสามี และชายสมรสกับหญิงจะใช้นามสกุลของหญิงก็ได้

การสร้างความเป็นธรรมในสังคม

สำหรับคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญที่ได้สร้างบรรทัดฐานทางสังคมในเรื่องที่เกี่ยวกับการสร้างความเป็นธรรมในสังคมนั้น สามารถพิจารณาได้จากคำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญที่ ๒๑-๒๓/๒๕๕๑, ๒๔-๒๕/๒๕๕๑ และ ๒๖-๒๗/๒๕๕๑ โดยศาลรัฐธรรมนูญได้มีคำวินิจฉัยอันเนื่องมาจากศาลยุติธรรมได้ส่งคำโต้แย้งของคู่ความว่า ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา ๓๐๙ ทวิ วรรคหนึ่ง และวรรคสี่ ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ กล่าวคือ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา ๓๐๙ ทวิ เป็นบทบัญญัติว่าด้วยการขายทอดตลาดได้ในราคาต่ำเกินสมควรซึ่งมีการแก้ไขในปี ๒๕๔๗ โดยมีสาระสำคัญในเรื่อง **หลักเกณฑ์การขายทอดตลาดทรัพย์สิน** อันได้แก่ มีการคัดค้านว่าราคาของผู้เสนอราคาสูงสุดนั้นเป็นจำนวนต่ำเกินสมควร เจ้าพนักงานบังคับคดีต้องเลื่อนการขายทอดตลาดทรัพย์สินออกไป เพื่อให้เจ้าหนี้ตามคำพิพากษา ลูกหนี้ตามคำพิพากษา หรือผู้มีส่วนได้เสียในการบังคับคดีไม่ว่าจะเป็นบุคคลที่คัดค้านหรือไม่ก็ตาม หากผู้ที่จะเสนอซื้อในราคาที่บุคคลดังกล่าวต้องการมาเสนอซื้อในการขายทอดตลาดครั้งต่อไป ให้ผู้เสนอราคาสูงสุดต้องผูกพันกับการเสนอราคาดังกล่าวภายใน ๓๐ วันนับแต่วันที่เสนอราคานั้น ในการเสนอราคาครั้งต่อไปหากมีผู้เสนอราคาสูงสุดไม่สูงกว่าราคาสูงสุดครั้งก่อน หรือไม่มีผู้เสนอราคาเลย ให้เจ้าพนักงานบังคับคดีเคาะไม้ขายให้แก่ผู้เสนอราคาสูงสุดในการขายทอดตลาดทรัพย์สินครั้งก่อน แต่หากมีผู้เสนอราคาสูงสุดในการขายทอดตลาดครั้งต่อไปในจำนวนสูงกว่าราคาสูงสุดครั้งก่อน ให้เจ้าพนักงานบังคับคดีเคาะไม้ขายให้แก่ผู้เสนอราคาสูงสุดในการขายทอดตลาดทรัพย์สินนั้นได้ นอกจากนี้ ในประเด็น **คำสั่งของศาลให้เป็นที่สุดนั้น** ตามบทบัญญัติมาตรา ๓๐๙ ทวิ (เดิม) บัญญัติให้อุทธรณ์คำสั่งไปยังศาลอุทธรณ์ได้ คำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลอุทธรณ์ให้เป็นที่สุด แต่ตามบทบัญญัติที่แก้ไขใหม่ในปี ๒๕๔๗ ได้บัญญัติให้คำสั่งของศาลให้เป็นที่สุดซึ่งหมายถึงคำสั่งของศาลชั้นต้นนั่นเอง

ในกรณีข้างต้น คำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญได้สร้างบรรทัดฐานว่า **บทบัญญัติของวิธีการขายทอดตลาดเป็นการคุ้มครองสิทธิของเจ้าหนี้ ลูกหนี้ บุคคลผู้มีส่วนได้เสีย รวมทั้งบุคคลภายนอกที่ซื้อทรัพย์สินได้จากการขายทอดตลาดโดยสุจริต การที่กฎหมายบัญญัติให้มีการคัดค้านได้เพียงครั้งเดียว เพื่อให้เจ้าพนักงานบังคับคดีดำเนินการไปได้โดยมีประสิทธิภาพรวดเร็ว และเป็นธรรม เป็นการให้สิทธิแก่บุคคลในการคุ้มครองประโยชน์แห่งตนมากกว่าเป็นการจำกัดสิทธิ และเป็นการป้องกันมิให้ฝ่ายใดอาศัยการคัดค้านราคาเป็นช่องทางในการประวิงคดี หากเปิดโอกาสให้มีการคัดค้านราคาได้อีก จะส่งผลให้ไม่สามารถดำเนินการให้เป็นผลสำเร็จลงได้ แต่ถือว่าเป็นอภิสิทธิ์ที่กฎหมายให้ไว้อย่างเด็ดขาด ซึ่งถ้ามีการใช้สิทธิคัดค้านดังกล่าวแล้ว เจ้าพนักงานบังคับคดีจะเคาะไม้ขายไปไม่ได้**

นอกจากนี้ ศาลรัฐธรรมนูญยังได้วางบรรทัดฐานที่สำคัญอีกว่า **รัฐธรรมนูญหรือกฎหมายอื่นอาจมีบทบัญญัติให้ศาลแต่ละศาลมีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีเป็นกรณีพิเศษ และหรือให้การพิจารณาพิพากษา**

คดีเป็นที่ยุติในศาลนั้นหรือในศาลชั้นใดของศาลยุติธรรมก็ได้ โดยไม่จำเป็นจะต้องดำเนินคดีให้ครบทั้งสามชั้น ศาลเสมอไป ดังนั้น ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาตรา ๓๐๙ ทีวี พรรคหนึ่งและพรรคสี่ จึงไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ

ผลจากคำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญที่ได้สร้างบรรทัดฐานข้างต้น ถือได้ว่าได้สร้างความเป็นธรรมในสังคม เนื่องจากการตีความตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญที่ให้ความเป็นธรรมแก่ทุกฝ่าย ไม่ว่าจะป็นเจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษา ลูกหนี้ตามคำพิพากษาหรือบุคคลผู้มีส่วนได้เสียในการบังคับคดีภายใต้หลักการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข หลักนิติธรรม หลักศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ หลักความเสมอภาคที่มีได้มีการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมและมีได้จำกัดสิทธิและเสรีภาพของบุคคลตามที่รัฐธรรมนูญรับรองไว้ และเพื่อป้องกันการประวิงคดีตามบทบัญญัติรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ มาตรา ๒๑๑

ความส่งท้าย

“ศาลรัฐธรรมนูญ” ซึ่งเป็นองค์กรตามรัฐธรรมนูญที่ได้ก่อตั้งขึ้นตามรัฐธรรมนูญมีบทบาทและภารกิจหลักในการควบคุมมิให้บทบัญญัติของกฎหมายใดขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ รวมทั้งการรักษาคุณภาพในการปฏิบัติหน้าที่ขององค์กรตามรัฐธรรมนูญมิให้ใช้อำนาจหน้าที่ที่เลื่อมล้ำหรือขัดแย้งกัน และการรับรองและคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนตามรัฐธรรมนูญ โดยผลการดำเนินงานของศาลรัฐธรรมนูญที่ผ่านมาได้สร้างคุณูปการให้กับสังคมไทยอย่างมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การมีคำวินิจฉัยในคดีรัฐธรรมนูญเรื่องต่างๆ ที่เกี่ยวกับการพิทักษ์รัฐธรรมนูญในฐานะกฎหมายสูงสุดของประเทศ เช่น การตรวจสอบความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของกฎหมายทั้งก่อนและหลังประกาศใช้ การควบคุมวินัยการเงิน การคลัง และงบประมาณของประเทศโดยการตรวจสอบร่างพระราชบัญญัติงบประมาณรายจ่าย การพัฒนาระบบการเมืองและพัฒนาประชาธิปไตยโดยการควบคุมวินัยของพรรคการเมือง การพิทักษ์ระบบคุณธรรมและจริยธรรมของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองโดยการควบคุมการกระทำอันเป็นลักษณะต้องห้ามหรือการกระทำที่เป็นการขัดกันแห่งผลประโยชน์ และการรักษาความมั่นคงแห่งรัฐและบูรณภาพแห่งอาณาเขตโดยการตีความเกี่ยวกับความตกลงระหว่างประเทศว่าเป็นหนังสือสัญญาที่จะต้องได้รับความเห็นชอบจากรัฐสภาหรือไม่ เป็นต้น โดยคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญในหลายคดีได้สร้างบรรทัดฐานทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคมไทย ส่งผลให้ประชาชนมีความเชื่อมั่นต่อการทำงานของศาลรัฐธรรมนูญ ทั้งนี้ สามารถพิจารณาได้จากผลการสำรวจความคิดเห็นของประชาชนที่จัดทำโดยส่วนราชการ องค์กร และสถาบันการศึกษาหลายแห่ง ที่บ่งชี้ถึงความเชื่อมั่นและความพึงพอใจของสาธารณชนที่มีต่อศาลรัฐธรรมนูญ

ดังนั้น หากศาลรัฐธรรมนูญยังคงอ้างไว้ซึ่งบทบาทและพันธกิจตามรัฐธรรมนูญในฐานะ “ผู้พิทักษ์รัฐธรรมนูญ” ซึ่งรวมทั้งการมุ่งเน้นการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชน ตลอดจนการสร้างหลักกฎหมายและการสร้างหรือวางบรรทัดฐานในคดีรัฐธรรมนูญที่เหมาะสมแล้วไซ้ ศาลรัฐธรรมนูญก็จักเป็นองค์กรคุณภาพและดำรงไว้ซึ่งความยุติธรรม เป็นที่ยอมรับเชื่อถือของสังคมในลักษณะ “ศาลรัฐธรรมนูญเป็นหลักของนิติรัฐและนิติธรรมในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข” สมดังปณิธานของศาลรัฐธรรมนูญที่ว่า

“ยึดหลักนิติธรรม คำจูนประชาธิปไตย ห่วงใยสิทธิและเสรีภาพของประชาชน”

* * * *

ผลคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญที่มีต่อ การสร้างบรรทัดฐานในการเมือง เศรษฐกิจ และสังคมไทย

ระดับประชาชนทั่วไป

รางวัลชมเชย : นายเกรียงไกร ฮ่องเฮงเส็ง

“ศาลรัฐธรรมนูญ” มีฐานะเป็นองค์กรตามรัฐธรรมนูญที่มีได้พิจารณาพิพากษาอรรถคดีทั่วไป แต่มีอำนาจพิจารณาวินิจฉัยเฉพาะกรณี ที่รัฐธรรมนูญและกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญบัญญัติให้อยู่ในเขตอำนาจของศาลรัฐธรรมนูญ ได้แก่ อำนาจหน้าที่ในการพิจารณาวินิจฉัยกรณีปัญหาเกี่ยวกับอำนาจหน้าที่ขององค์กรต่างๆ ตามรัฐธรรมนูญ อย่างไรก็ตาม ศาลรัฐธรรมนูญมีลักษณะพิเศษที่แตกต่างจากองค์กรศาลอื่นๆ กล่าวคือ ศาลรัฐธรรมนูญเป็นศาลเดียวซึ่งไม่มีศาลที่อยู่ในระดับชั้นเหนือกว่า นับแต่ได้มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งคณะตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ เมื่อวันที่ ๑๑ เมษายน พุทธศักราช ๒๕๔๑ จนถึงปัจจุบัน ศาลรัฐธรรมนูญได้พิจารณาวินิจฉัยคดีไปแล้วจำนวนมาก หลายคำวินิจฉัยได้สร้างคุณูปการต่อบ้านเมือง และแก้ไขปัญหาขององค์กรตามรัฐธรรมนูญต่างๆ อันมีผลต่อการปฏิรูปการเมืองและการพัฒนาประชาธิปไตย โดยเฉพาะอย่างยิ่ง คำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญหลายคำวินิจฉัยได้สร้างบรรทัดฐานทั้งทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคมไทยมาอย่างต่อเนื่อง

ผลคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญที่มีต่อการสร้างบรรทัดฐานใน “การเมืองไทย”

“หน้าที่หลักของศาลรัฐธรรมนูญ ไม่ใช่คดีการเมือง อาชีพหลักของเราคือการวินิจฉัยว่า กฎหมายฉบับใดขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญหรือไม่ ซึ่งจะมีกฎหมายบางประเภทที่ต้องมีการตรวจสอบก่อนประกาศใช้ โดยงาน ๘๐ เปอร์เซ็นต์ เป็นงานที่วินิจฉัยกฎหมาย ส่วนคดีการเมืองมีแค่ ๑๐ กว่าเปอร์เซ็นต์ แต่บังเอิญไปมีผลกระทบส่วนได้เสียของบุคคลจำนวนมาก ดังนั้น จึงเป็นที่สนใจมากกว่าหน้าที่หลัก โดยเฉพาะคดีคุณสมบัติของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภา จะอยู่ในความสนใจ แม้แต่เรื่องยุบพรรคการเมืองต่างๆ ที่การยุบพรรคนั้นเป็นข้อหาการทุจริต โกงการเลือกตั้ง ข้อหาโกงการเลือกตั้งถึงต้องยุบพรรค.. เว้นแต่ว่า มีข้อแก้ตัวที่ควรปรานี อาจมีการใช้ดุลยพินิจไปในทางไม่ยุบพรรคก็ได้ เพื่อให้บ้านเมืองเดินไปข้างหน้าต่อไป” จากคำปราศรัยข้างต้นของ

นายวสันต์ สร้อยพิสุทธิ์ ประธานศาลรัฐธรรมนูญ เป็นถ้อยมธุรพจน์ที่สะท้อนให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่าง “คำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ” และ “การเมืองไทย” ซึ่งตามภาระหน้าที่แล้วถือได้ว่าเป็นส่วนแยกย่อย แต่กลับมีอิทธิพลสำคัญต่อการสร้างบรรทัดฐานทางการเมือง เข้าทำนองที่ว่า “น้อยนิคมมหาศาล” เนื่องจากคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญมีผลผูกพันรัฐสภา ถ้าศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยว่า ร่างกฎหมายฉบับใดฉบับหนึ่งขัดต่อรัฐธรรมนูญ รัฐสภาย่อมไม่สามารถใช้มติใดๆ มายืนยันร่างกฎหมายนั้นได้อีก โดยไม่มีการเปลี่ยนแปลงแก้ไข แสดงให้เห็นว่า หลักการตามรัฐธรรมนูญเป็นสิ่งที่พึงยึดถือ องค์กรอื่นๆ ตามรัฐธรรมนูญไม่สามารถดำเนินการใดที่ขัดต่อรัฐธรรมนูญได้ ศาลรัฐธรรมนูญจะเป็นผู้ชี้ขาดว่าสิ่งใดขัดหรือไม่ขัดต่อรัฐธรรมนูญ ในกรณีที่มีผลผูกพัน คณะรัฐมนตรี หากศาลรัฐธรรมนูญชี้ขาดว่ารัฐมนตรีท่านใดขาดคุณสมบัติ นายกรัฐมนตรีจะยืนยันว่าจะแต่งตั้งเข้ามาดำรงตำแหน่งใหม่ไม่ได้ ส่วนกรณีที่มีผลผูกพันต่อศาล รัฐธรรมนูญมาตรา ๒๖๔ บัญญัติว่า คำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญให้ใช้ได้ในคดีทั้งปวง แต่ไม่กระทบกระเทือนคำพิพากษาของศาลอันถึงที่สุด

สำหรับอิทธิพลจากผลคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญที่มีต่อการเมือง ย่อมได้แก่ การวินิจฉัยมติหรือข้อบังคับของพรรคการเมืองว่า ขัดต่อสถานะและการปฏิบัติหน้าที่ของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามรัฐธรรมนูญ หรือขัดแย้งกับหลักการขั้นพื้นฐานแห่งการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขหรือไม่ การวินิจฉัยกรณีบุคคลหรือพรรคการเมืองใช้สิทธิและเสรีภาพในทางการเมืองโดยมิชอบด้วยรัฐธรรมนูญ การพิจารณาอุทธรณ์ของสมาชิกพรรคการเมืองซึ่งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร เพราะเหตุว่าพรรคการเมืองที่ตนเป็นสมาชิกนั้นมีมติให้พ้นจากการเป็นสมาชิกภาพของพรรค ซึ่งมีผลให้สมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรต้องสิ้นสุดลง การควบคุมตรวจสอบการออกข้อบังคับของฝ่ายนิติบัญญัติ และอำนาจหน้าที่ตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พุทธศักราช ๒๕๔๑ เช่น การสั่งให้ยุบพรรคการเมืองตามคำร้องของนายทะเบียนพรรคการเมือง เป็นต้น

ผลคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญที่มีต่อการสร้างบรรทัดฐานใน “การเมืองไทย” ได้แก่ กรณีพรรคประชาธิปัตย์ประกาศยื่นเรื่องให้ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยว่า พระราชกำหนดที่ “รัฐบาลพรรคเพื่อไทย” ตราขึ้นหลังวิกฤตมหาอุทกภัยนั้น ขัดต่อรัฐธรรมนูญหรือไม่ โดยพระราชกำหนดที่พรรคประชาธิปัตย์จะยื่นให้ศาลพิจารณา มีสองฉบับ คือ พระราชกำหนดให้อำนาจกระทรวงการคลังกู้เงินเพื่อการวางระบบบริหารจัดการน้ำ พุทธศักราช ๒๕๕๕ และพระราชกำหนดปรับปรุงการบริหารหนี้เงินกู้ที่กระทรวงการคลังกู้ยืมเพื่อช่วยเหลือกองทุนเพื่อการฟื้นฟูและพัฒนาระบบสถาบันการเงิน พุทธศักราช ๒๕๕๕ กรณี “โอนหนี้” กองทุนฟื้นฟูฯ ให้แก่ธนาคารแห่งประเทศไทย ข้อสังเกตคือ ศาลรัฐธรรมนูญก็เคยวินิจฉัยคดีที่คล้ายคลึงกัน ซึ่งเกิดขึ้นในสมัยรัฐบาลนายอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ ที่ได้ตราพระราชกำหนดให้อำนาจกระทรวงการคลังกู้ยืมเงินเพื่อฟื้นฟูและส่งเสริมความมั่นคงทางเศรษฐกิจ พุทธศักราช ๒๕๕๒ โดยไม่ผ่านสภา ฝ่ายค้านซึ่งนำโดย “พรรคเพื่อไทย” ในเวลานั้น ได้ยื่นเรื่องให้ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัย และในที่สุด ศาลรัฐธรรมนูญได้มีคำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญที่ ๑๑/๒๕๕๒ ว่า

รัฐบาลนายอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ ได้ดำเนินการตราพระราชกำหนดกู้เงินจำนวน ๔ แสนล้านบาทอย่างถูกต้องแล้ว จึงไม่ขัดต่อรัฐธรรมนูญ หากมองกรณีการฟ้องคดี พระราชกำหนดทั้งสองกรณี พบว่า สิ่งที่เหมือนกันคือ “บริบททางกฎหมาย” ซึ่งศาลจะต้องนำมาใช้พิจารณาเหมือนกัน กล่าวคือ หลักเกณฑ์ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๘๔ ซึ่งในคำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญที่ ๑๑/๒๕๕๒ ศาลได้กำหนดประเด็นวินิจฉัยเป็นสองประเด็นด้วยกัน ประเด็นแรก พระราชกำหนดนั้นตราขึ้นเพื่อประโยชน์ในการรักษาความมั่นคงทางเศรษฐกิจของประเทศตามรัฐธรรมนูญหรือไม่ ประเด็นต่อมา พระราชกำหนดนั้นตราขึ้นเป็นกรณีฉุกเฉินอันมีอาจจะหลีกเลี่ยงได้หรือไม่ ส่วน “บริบททางข้อเท็จจริง” ที่แตกต่างกัน คือ สภาพปัญหาทางเศรษฐกิจและรายละเอียดของมาตรการที่กำหนดโดยสองรัฐบาล กล่าวคือ รัฐบาลประชาธิปัตย์ได้อ้างเหตุวิกฤตการณ์เศรษฐกิจของโลก จึงจำเป็นต้องกู้เงินเพื่อรักษาความมั่นคงทางเศรษฐกิจ ขณะที่รัฐบาลพรรคเพื่อไทย ได้อ้างความจำเป็นในการฟื้นฟูเศรษฐกิจหลังมหาวิกฤตอุทกภัย โดยการกู้เงินและโอนหนี้จำนวนมหาศาลให้ธนาคารแห่งประเทศไทยรับผิดชอบ จึงกล่าวได้ว่า ถึงแม้ข้อเท็จจริงจะแตกต่างกัน แต่ศาลย่อมต้องวินิจฉัยโดยอาศัย “ข้อกฎหมาย” มาตรฐานเดียวกัน อีกทั้งคำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญที่ ๑๑/๒๕๕๒ กรณีพระราชกำหนดกู้เงินจำนวน ๔ แสนล้านบาท สมัยรัฐบาลพรรคประชาธิปัตย์นั้น ถือเป็นคำวินิจฉัยที่มีบรรทัดฐานดีในระดับหนึ่ง เพราะศาลได้วางหลักวินิจฉัยตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๓ นอกจากนี้ การวางหลักวินิจฉัยโดยคำนึงถึง “องค์กรอื่น” ที่มีบทบาทตรวจสอบฝ่ายบริหารในการที่เกี่ยวกับพระราชกำหนด ไม่ว่าจะเป็นกรณีที่ “รัฐสภา” สามารถพิจารณาอนุมัติหรือไม่อนุมัติพระราชกำหนดได้ หรือ “ฝ่ายองค์กรอิสระ” เช่น คณะกรรมการตรวจเงินแผ่นดิน หรือคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ ซึ่งสามารถตรวจสอบการใช้เงินหรือปฏิบัติตามพระราชกำหนดได้โดยอ้อมอีกทางเช่นกัน ทั้งนี้ ศาลพึงใช้อำนาจตรวจสอบฝ่ายบริหาร โดยคำนึงถึงหลักการแบ่งแยกและดุลคานแห่งอำนาจเป็นสำคัญ ซึ่งศาลพึงรักษาและพัฒนาเป็นแนววินิจฉัยอันลึกซึ้งต่อไป

เมื่อพิจารณาคำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญที่ ๑๑/๒๕๕๒ สมัยรัฐบาลพรรคประชาธิปัตย์ พบว่า ศาลได้วางหลัก “เชิงนิติวิธี” เกี่ยวกับการตรวจสอบพระราชกำหนดไว้ คือ “หลักเหตุผลที่เพียงพอ” กล่าวคือ ศาลใช้วิธีจัดวางระดับการตรวจสอบดุลพินิจและเหตุผลของฝ่ายบริหารในการตราพระราชกำหนดไว้เป็นการเบื้องต้นอย่างไม่เข้มงวด หากฝ่ายบริหารสามารถชี้แจงและอธิบายเหตุผลที่เพียงพอให้ศาลเห็นถึง “ประโยชน์สาธารณะ” และ “ความจำเป็นเร่งด่วน” ตามมาตรา ๑๘๔ สองวรรคแรกได้แล้ว ศาลย่อมพึงอาศัยเหตุผลดังกล่าวเพื่อวินิจฉัยว่า พระราชกำหนดดังกล่าวชอบด้วยรัฐธรรมนูญ แม้ว่าศาลหรือผู้อื่นอาจเห็นเหตุผลหรือแง่มุมอื่นที่แตกต่างก็ตาม โดย “หลักเหตุผลที่เพียงพอ” ซึ่งเป็นหลัก “เชิงนิติวิธี” ดังกล่าว ปรากฏชัดจากคำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญที่ ๑๑/๒๕๕๒ เช่น ในหน้า ๒๗-๒๘ ศาลได้ยกเหตุผลของรัฐบาลพรรคประชาธิปัตย์เกี่ยวกับวิกฤตเศรษฐกิจโลกมาพิจารณาและสรุปว่า “จึงมีเหตุผลเพียงพอที่รัฐบาลจะตราพระราชกำหนดดังกล่าว” โดยมีได้เข้าไปพิจารณาถึงรายละเอียดข้อโต้แย้งที่ฝ่ายค้านพยายามชี้แจงคัดค้าน และในหน้า ๓๒ ศาลได้ยกเหตุผลตามสถานการณ์ทั่วไป

เพื่อสรุปว่า “ถือได้ว่าเป็นกรณีที่มีความฉุกเฉิน” และตรวจสอบการกระทำของรัฐบาลพรรคประชาธิปัตย์ว่า “ยังไม่มีมูลกรณีให้เห็นว่า คณะรัฐมนตรีได้ตราพระราชกำหนดขึ้นมาโดยไม่สุจริต หรือใช้ดุลพินิจบิดเบือนหลักการของรัฐธรรมนูญ” เป็นต้น สอดรับกับสุนทรพจน์ของนายจรัญ ภักดีธนากุล ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ ความว่า “ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญมองว่าพระราชกำหนดสองฉบับมาเป็นชุดเดียวกัน หากตัดฉบับใดฉบับหนึ่งออกไป กระบวนการแก้ไขปัญหาก็ทำไม่ได้เต็มที่ ไม่สมบูรณ์ กรอบการวินิจฉัยจึงไม่ได้ดูเฉพาะตัวบทบัญญัติของกฎหมาย แต่ได้คำนึงถึงประโยชน์ของประเทศชาติด้วย อยากให้การขับเคลื่อนของสังคมไทย ลุล่วงไปพร้อมๆ กัน แต่ข้อทักท้วงเรื่องการทุจริตภายหลังจากนั้น ก็เป็นอีกเรื่องหนึ่ง เป็นความรับผิดชอบหลังกฎหมายออกไปใช้แล้ว การบริหารกฎหมายต้องอยู่ในกรอบนิติธรรม”

ส่วนอีกผลคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญที่มีต่อการสร้างบรรทัดฐานในการเมือง ได้แก่ กรณีที่ศาลรัฐธรรมนูญมีคำวินิจฉัยสั่งยุบและเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งของกรรมการบริหารสามพรรคการเมืองประกอบด้วย พรรคพลังประชาชน พรรคชาติไทย และพรรคสมัครสมาชิกไทย ผลดีของคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญในครั้งนี้อย่างน้อยก็สามารถช่วยปลดล็อกทางการเมืองที่อยู่ในสภาพวิกฤตลงไปได้ชั่วคราว และกองทัพไม่ต้องทำการปฏิวัติโค่นล้มรัฐบาล ซึ่งสัมพันธ์กับการที่ทหารจะต้องเปลื้องตัว ถูกตำ ว่าเป็นทำให้ประเทศชาติถอยหลังเสียหายอย่างไรก็ตาม มีสิ่งหนึ่งที่ไม่ควรมองข้าม คือ คำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญที่พยายามวางบรรทัดฐานให้แก่พรรคการเมืองไทย ว่าต้องมีความรับผิดชอบต่อทำให้การเลือกตั้งเป็นไปอย่างสุจริต และมีความพึงพิถันในการคัดคนเข้าสู่พรรคและส่งลงสมัครรับเลือกตั้ง มิฉะนั้น จะถูกยุบพรรคทิ้งหากเกิดการทุจริตเลือกตั้งจากการกระทำของคนในพรรคการเมืองนั้น พรรคการเมืองที่จะตั้งขึ้นต่อไปจึงควรเป็นกลุ่มคนที่มีอุดมการณ์ทางการเมืองตรงกัน แล้วรวมตัวกันตั้งพรรคการเมืองขึ้นมาดำเนินกิจกรรมทางการเมืองเพื่อประโยชน์ของส่วนรวม สอดรับกับสุนทรพจน์ของนายวสันต์ สร้อยพิสุทธิ์ ประธานศาลรัฐธรรมนูญ ความว่า “ในนามตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ ต้องรักษาความเป็นกลาง โดยเฉพาะอย่างยิ่งอยู่กลางสนามรบอย่างบรรยากาศทุกวันนี้ ยืนยันได้ว่า ไม่มีวอกแวกไปทางหนึ่งทางใด รักษาความเป็นกลาง ความไม่มีอคติไว้เสมอ”

ขณะที่การใช้อำนาจของคณะกรรมการการเลือกตั้งตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๔๕ วรรคหนึ่ง (๓) ในการสืบสวนสอบสวนเพื่อหาข้อเท็จจริงและวินิจฉัยชี้ขาดปัญหาหรือข้อโต้แย้งที่เกิดขึ้นตามกฎหมายมาตรา ๑๔๔ วรรคสอง ไม่ใช่เป็นการใช้อำนาจทางบริหารหรือทางปกครองแต่อย่างใด แต่เป็นลักษณะการใช้อำนาจตามรัฐธรรมนูญ อันมีผลให้การวินิจฉัยชี้ขาดของคณะกรรมการการเลือกตั้งที่ได้ใช้อำนาจตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๔๕ วรรคหนึ่ง (๓) ถือเป็นยุติ (คำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญที่ ๕๒/๒๕๕๖)

ผลคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญที่มีต่อการสร้างบรรทัดฐานใน “เศรษฐกิจไทย”

คำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญมีผลต่อเศรษฐกิจของประเทศไทยอย่างมีนัยยะสำคัญ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในระบบทุนนิยมที่นักการเมืองเป็นทั้งผู้แทนของประชาชนและเป็นนักธุรกิจในเวลาเดียวกัน ดังนั้น นโยบายหรือโครงการส่วนใหญ่ที่นักการเมืองหรือพรรคการเมืองริเริ่มขึ้นมา มักมีส่วนเกี่ยวข้องกับผลประโยชน์ทั้งทางการเมืองและเศรษฐกิจอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ทั้งนี้ คำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญที่มีผลเกี่ยวข้องกับธุรกิจการค้าและเศรษฐกิจไทย ได้แก่ คำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญว่าด้วยเรื่องการขายทอดตลาดในราคาต่ำเกินสมควร ซึ่งคำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญได้กำหนดไว้ว่า บทบัญญัติของวิธีการขายทอดตลาดเป็นการคุ้มครองสิทธิของเจ้าหนี้ลูกหนี้ บุคคลผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย รวมทั้งบุคคลภายนอกที่ซื้อทรัพย์สินได้จากการขายทอดตลาดโดยสุจริต การที่กฎหมายบัญญัติให้มีการคัดค้านได้เพียงครั้งเดียว เพื่อให้เจ้าพนักงานบังคับคดีดำเนินการไปได้อย่างมีประสิทธิภาพรวดเร็ว และเป็นธรรม เป็นการให้สิทธิแก่บุคคลในการคุ้มครองประโยชน์แห่งตนมากกว่าเป็นการจำกัดสิทธิและป้องกันมิให้ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งอาศัยการคัดค้านราคาเป็นช่องทางในการประวิงคดี หากเปิดโอกาสให้มีการคัดค้านราคาได้อีก ย่อมไม่สามารถดำเนินการให้สำเร็จได้ แต่ถือเป็นอภิสิทธิ์ที่สังคมให้ไว้อย่างเด็ดขาด

นอกจากนี้ ศาลรัฐธรรมนูญยังได้กำหนดอีกว่า รัฐธรรมนูญหรือกฎหมายอื่นอาจมีบทบัญญัติให้ศาลแต่ละศาล มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีเป็นกรณีพิเศษ และหรือให้การพิจารณาพิพากษาคดีเป็นที่ยุติในศาลนั้น หรือศาลชั้นใดของศาลยุติธรรมก็ได้โดยไม่จำเป็นต้องดำเนินคดีให้ครบสามชั้นศาลเสมอไป ดังนั้น ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา ๓๐๙ ทวิ วรรคหนึ่งและวรรคสี่ จึงไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญมาตราต่างๆ ตามคำร้องที่ศาลยุติธรรมส่งมา ผลจากคำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญถือได้ว่า ได้สร้างความเป็นธรรมในสังคม เนื่องจากการตีความตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญที่ให้ความเป็นธรรมแก่ทุกฝ่าย ไม่ว่าจะป็นเจ้าหนี้ตามคำพิพากษา ลูกหนี้ตามคำพิพากษา หรือบุคคลผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการบังคับคดี ภายใต้การปกครองตามระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นพระประมุข และเพื่อป้องกันการประวิงคดีตามบทบัญญัติรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ มาตรา ๒๑๑ นอกจากนั้น สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญได้ประสานการปฏิบัติกับสำนักงานศาลยุติธรรมและศาลอื่น ๆ เพื่อให้ดำเนินการสนับสนุนการพิจารณาพิพากษาของศาลเป็นไปอย่างมีระบบและรวดเร็ว

นอกจากนี้ ยังมีผลจากคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ ซึ่งกำหนดให้สามีและภรรยาเสียภาษีต่างจากคนโสด เนื่องจากมีเงื่อนไขและสาระสำคัญในการดำรงชีวิต รวมทั้งมีพฤติกรรมทางเศรษฐกิจที่ต่างกัน เงินได้ของสามีภรรยาถือเป็นสินสมรส บุคคลในครอบครัวได้รับประโยชน์ร่วมกัน ความแตกต่างนี้เองทำให้การกำหนดหลักเกณฑ์ที่แตกต่างกันระหว่างคนที่มีครอบครัวและคนโสด ไม่ถือว่าเป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรม (คำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญที่ ๔๘/๒๕๕๕)

และกรณีพระราชบัญญัติดอกเบี้ยเงินให้กู้ยืมของสถาบันการเงิน (ฉบับที่ ๓) พุทธศักราช ๒๕๓๕ ในส่วนที่เกี่ยวกับการเรียกอัตราดอกเบี้ยเกินร้อยละสิบห้าต่อปี กระทรวงการคลังและธนาคารแห่งประเทศไทยซึ่งเป็นหน่วยงานของรัฐมีอำนาจหน้าที่กำหนดนโยบาย กำกับ ควบคุม ดูแลการบริหารการคลังและการเงินของประเทศให้เป็นไปตามภาวะเศรษฐกิจ จึงมิใช่เป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรม ไม่ขัดต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๓๐ (คำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญที่ ๕/๒๕๔๒)

อีกคำวินิจฉัยหนึ่งที่มีความเกี่ยวข้องกับการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ ย่อมได้แก่ คำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญที่ ๑/๒๕๔๑ โดยหลักปฏิบัติของความเป็นศาล จะพิจารณาตามคำขอ แต่กรณีของศาลรัฐธรรมนูญอาจพิจารณาเกินคำขอได้ หากเห็นว่ามีความจำเป็นซึ่งจะอำนวยประโยชน์ต่อสาธารณะ ซึ่งคำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญที่ ๑/๒๕๔๑ คือ กรณีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ๙๐ คน เข้าชื่อเสนอความเห็นต่อประธานสภาผู้แทนราษฎร และประธานสภาฯ ได้ส่งคำร้องให้ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยว่า พระราชกำหนดจำนวน ๔ ฉบับ (พระราชกำหนดให้อำนาจกระทรวงการคลังกู้เงินจากต่างประเทศเพื่อฟื้นฟูเศรษฐกิจฯ พระราชกำหนดให้อำนาจกระทรวงการคลังกู้เงินและจัดการเงินกู้เพื่อช่วยเหลือกองทุนเพื่อการฟื้นฟูและพัฒนาระบบสถาบันการเงินฯ พระราชกำหนดแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติธนาคารแห่งประเทศไทยฯ และพระราชกำหนดบรรษัทบริหารสินทรัพย์สถาบันการเงินฯ) มิใช่กฎหมายอันเป็นกรณีเร่งด่วนตามมาตรา ๒๑๙ ของรัฐธรรมนูญ ศาลรัฐธรรมนูญเห็นว่า มาตรา ๒๑๙ วรรคหนึ่ง ให้สิทธิสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือสมาชิกวุฒิสภาเข้าชื่อเสนอความเห็นต่อประธานสภาที่ตนเป็นสมาชิกว่า พระราชกำหนดไม่เป็นไปตามมาตรา ๒๑๘ วรรคหนึ่งเท่านั้น แต่ตามคำร้องนี้มิได้ระบุว่า เป็นกรณีตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๑๘ ในวรรคใด และโดยที่ศาลรัฐธรรมนูญมีอำนาจตามมาตรา ๒๑๙ ที่จะพิจารณาความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของการตราพระราชกำหนดตามมาตรา ๒๑๘ วรรคหนึ่ง ศาลรัฐธรรมนูญจึงเห็นสมควรพิจารณาวินิจฉัยเรื่องนี้ให้เสร็จสิ้นไปเสียในคราวเดียวกัน

อีกคำวินิจฉัยหนึ่งที่มีความเกี่ยวข้องกับการสร้างบรรทัดฐานทางเศรษฐกิจ คือ บทบัญญัติรัฐธรรมนูญ มาตรา ๘๖ ที่บัญญัติว่า “รัฐต้องส่งเสริมให้ประชากรวัยทำงานมีงานทำ ค้ำครองแรงงานโดยเฉพาะแรงงานเด็กและแรงงานหญิง จัดระบบแรงงานสัมพันธ์ การประกันสังคม รวมทั้งค่าตอบแทนแรงงานให้เป็นธรรม” มิใช่เป็นเรื่องสิทธิ เสรีภาพ แต่อยู่ในหมวดว่าด้วยแนวนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐ ซึ่งมีไว้เพื่อเป็นแนวทางสำหรับการตรากฎหมาย และการกำหนดนโยบายในการบริหารราชการแผ่นดิน เมื่อคณะรัฐมนตรีที่จะเข้าบริหารราชการแผ่นดินต้องชี้แจงต่อรัฐสภาให้ชัดเจนว่าจะดำเนินการใด เพื่อบริหารราชการแผ่นดินให้เป็นไปตามแนวนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐ ข้อความในมาตรา ๓๙ วรรคสอง ของร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภา พ.ศ. ที่บัญญัติว่า “กิจการของสำนักงานผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภาไม่อยู่ภายใต้บังคับแห่งกฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองแรงงาน กฎหมายว่าด้วยแรงงานสัมพันธ์ กฎหมายว่าด้วยการประกันสังคม และกฎหมายว่าด้วยเงินทดแทน” มิได้เป็นบทจำกัดอำนาจของรัฐในการที่จะดำเนินการให้เป็นไปตามแนวนโยบาย

พื้นฐานแห่งรัฐที่กล่าวแต่อย่างใด จึงไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๘๖ (คำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญ ที่ ๓๗/๒๕๔๒)

ขณะที่พระราชบัญญัติดอกเบี้ยเงินให้กู้ยืมของสถาบันการเงิน (ฉบับที่ ๓) พ.ศ. ๒๕๓๕ ในส่วนที่เกี่ยวกับการเรียกอัตราดอกเบี้ยเกินร้อยละห้าต่อปี กระทรวงการคลังและธนาคารแห่งประเทศไทยซึ่งเป็นหน่วยงานของรัฐมีอำนาจหน้าที่กำหนดนโยบาย กำกับ ควบคุม ดูแลการบริหารการคลังและการเงินของประเทศให้เป็นไปตามภาวะเศรษฐกิจ จึงมิใช่เป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรม ไม่ขัดต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๓๐ (คำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญที่ ๕/๒๕๔๒)

นอกจากนี้ คำวินิจฉัยหนึ่งที่มีความเกี่ยวข้องกับการสร้างบรรทัดฐานทางเศรษฐกิจ ได้แก่ เจตนารมณ์ของกฎหมายว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน ต้องการตัดวงจรการประกอบอาชญากรรมและทำลายแรงจูงใจสำคัญในการประกอบอาชญากรรมที่ให้ผลตอบแทนสูง มาตรการที่ดำเนินคดีต่อทรัพย์สิน จึงเป็นมาตรการพิเศษที่รัฐกำหนดขึ้น ซึ่งเป็นคนละส่วนกับมาตรการทางอาญาที่ดำเนินคดีต่อบุคคล ดังนั้น เมื่อการดำเนินการเกี่ยวกับทรัพย์สินดังกล่าวมิได้เป็นการดำเนินคดีอาญาต่อบุคคล บทบัญญัติแห่งกฎหมายดังกล่าวในหมวด ๖ มาตรา ๔๘ ถึงมาตรา ๕๙ จึงไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๓๒ (คำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญที่ ๔๐-๔๑/๒๕๔๖)

อีกกรณีหนึ่ง คือ คำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญว่าด้วยความสำคัญขององค์ประชุม คือ เพื่อกำหนดจำนวนสมาชิกซึ่งมีจำนวนมากเพียงพอ ที่จะมาร่วมกันแสดงความคิดเห็นและแสดงเจตนาในรูปมติของที่ประชุม ในการพิจารณาร่างกฎหมายและปฏิบัติหน้าที่อื่นตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญ และได้กล่าวในอีกตอนหนึ่งว่า “องค์ประชุมมิได้มีความหมายแต่เพียงว่า เมื่อมีสมาชิกลงชื่อมาประชุมครบและเปิดการประชุมแล้ว หลังจากนั้น สมาชิกจะอยู่ร่วมประชุมหรือไม่ก็ได้ โดยไม่ต้องคำนึงถึงจำนวนสมาชิกในที่ประชุมอีกต่อไป นอกจากนี้ ศาลรัฐธรรมนูญยังได้กล่าวถึงความสำคัญขององค์ประชุมในการทำหน้าที่ขององค์กรต่างๆ ด้วยว่า ไม่ได้มีอยู่แต่เฉพาะในองค์กรตามกฎหมายมหาชนเท่านั้น แม้แต่ในองค์กรเอกชน เช่น การประชุมใหญ่ผู้ถือหุ้นของบริษัท ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ศาลฎีกาก็ได้เคยวินิจฉัยไว้เป็นบรรทัดฐาน เช่น คำพิพากษาฎีกาที่ ๓๖๒๓/๒๕๒๗ การลงมติในขณะที่ผู้ถือหุ้นเข้าประชุมไม่ครบองค์ประชุม มติของที่ประชุมใหญ่นั้นไม่มีผลตามกฎหมาย จากคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญดังกล่าว จึงถือเป็นบรรทัดฐานได้ว่า การประชุมของรัฐสภานั้น องค์ประชุมต้องครบตั้งแต่เปิดการประชุมและตลอดเวลาการประชุมจนเสร็จการประชุม ไม่ใช่องค์ประชุมต้องครบเฉพาะเวลาการเปิดประชุมเท่านั้น และบรรทัดฐานนี้มีผลผูกพันรัฐสภา คณะรัฐมนตรี ศาล และองค์กรอื่นของรัฐตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๑๖ วรรคห้า ในส่วนการประชุมขององค์กรเอกชน เช่น การประชุมของกรรมการ สมาชิก หรือการประชุมผู้ถือหุ้น จะมีการกำหนดองค์ประชุมไว้เช่นกัน อาจกำหนดโดยกฎหมายหรือข้อบังคับขององค์กรนั้นก็ได้ เป็นต้นว่า การประชุมใหญ่ผู้ถือหุ้นของบริษัทจำกัดกำหนดองค์ประชุมไว้ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๑๗๘ ต้องมีผู้ถือหุ้นมาเข้าประชุมร่วมกันแทนหุ้นได้อย่างน้อย

จำนวนหนึ่งในสี่ของหุ้นทั้งหมด ส่วนการประชุมผู้ถือหุ้นของบริษัทมหาชน จำกัด กำหนด กำหนดองค์ประชุมไว้ตาม มาตรา ๑๐๓ ของกฎหมายบริษัทมหาชน จำกัด ต้องมีผู้ถือหุ้นและผู้รับมอบฉันทะจากผู้ถือหุ้นมาประชุมไม่น้อย กว่า ๒๕ คนหรือกึ่งหนึ่งของจำนวนผู้ถือหุ้นทั้งหมด และต้องมีหุ้นนับรวมกันได้ไม่น้อยกว่าหนึ่งในสามของ จำนวนหุ้นที่จำหน่ายได้ทั้งหมด ในกรณีที่มีข้อพิพาทอันเกี่ยวกับมติของที่ประชุมขององค์กรเอกชน หากปรากฏ ว่าองค์ประชุมไม่ครบ ศาลฎีกาได้พิพากษาเป็นบรรทัดฐานไว้ว่า มติของที่ประชุมที่องค์ประชุมไม่ครบ ไม่มีผล ตามกฎหมาย เช่น คำพิพากษาฎีกาที่ ๓๖๒๓/๒๕๒๗ ที่อ้างไว้ในคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญดังกล่าว หรือ กรณีการประชุมของสหภาพแรงงานตามกฎหมายแรงงานสัมพันธ์ ที่มีกรรมการสหภาพแรงงานเข้าประชุม ไม่ครบองค์ประชุม มติของที่ประชุมก็ไม่มีผล (คำพิพากษาฎีกาที่ ๓๖๐๗/๒๕๔๕) จากคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ และแนวคำพิพากษาฎีกาดังกล่าวข้างต้น ถือเป็นบรรทัดฐานได้ว่า การประชุมไม่ว่าจะเป็นการประชุมขององค์กร ตามกฎหมายมหาชน หรือองค์กรเอกชน เช่น การประชุมใหญ่ผู้ถือหุ้น องค์ประชุมต้องครบตั้งแต่เริ่มประชุมและ ตลอดการประชุมจนเสร็จสิ้นการประชุม

ประเด็นต่อมา คือ ความผิดฐานขายอาหารและเครื่องดื่มในเวลาห้ามขายโดยไม่ได้รับอนุญาต เรื่องนี้ผู้ร้อง เป็นผู้ประกอบกิจการร้านอาหารข้ามต้มในจังหวัดสระบุรี ถูกจับและถูกฟ้องในข้อหาขายอาหารและเครื่องดื่มในเวลา ห้ามขายโดยฝ่าฝืนประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ ๔๕ ลงวันที่ ๑๗ มกราคม ๒๕๑๕ ซึ่งแก้ไขโดยประกาศของ คณะปฏิวัติฉบับที่ ๒๕๒ ลงวันที่ ๑๖ พฤศจิกายน ๒๕๑๕ ที่ห้ามมิให้เจ้าของหรือผู้ครอบครองสถานที่จำหน่าย อาหารหรือเครื่องดื่ม ตั้งแต่เวลา ๐๑.๐๐ นาฬิกา ถึง ๐๕.๐๐ นาฬิกา โดยไม่ได้รับอนุญาต ผู้ร้องโต้แย้งว่าประกาศ ของคณะปฏิวัตินี้ขัดรัฐธรรมนูญ เป็นการจำกัดเสรีภาพในการประกอบกิจการหรือการประกอบอาชีพ และการแข่งขันโดยเสรีอย่างเป็นธรรม ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๔๓ วรรคหนึ่ง ศาลรัฐธรรมนูญมีคำวินิจฉัย ศาลรัฐธรรมนูญที่ ๑๒/๒๕๕๒ โดยมีความเห็นตอนหนึ่งสรุปได้ว่า ประกาศของคณะปฏิวัตินี้ไม่เหมาะสม กับวิถีชีวิตของประชาชนในปัจจุบัน เป็นการจำกัดเสรีภาพของบุคคลที่รัฐธรรมนูญรับรองไว้เกินความจำเป็น และ กระทบต่อเสรีภาพของประชาชนในการประกอบอาชีพ ศาลรัฐธรรมนูญจึงวินิจฉัยว่า ประกาศของคณะปฏิวัติ ดังกล่าวไม่ชอบด้วยรัฐธรรมนูญ เพราะขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ ปี ๒๕๕๐ มาตรา ๒๙ วรรคหนึ่ง และ มาตรา ๔๓ มีผลให้ประกาศของคณะปฏิวัตินี้ไม่สามารถบังคับใช้ได้ จากคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ ที่ ๑๒/๒๕๕๒ มีผลให้การจำหน่ายอาหารหรือเครื่องดื่มที่จำหน่ายตั้งแต่เวลา ๐๑.๐๐ นาฬิกา ถึง ๐๕.๐๐ นาฬิกา ซึ่งแต่เดิมต้องขออนุญาตก่อนตามประกาศของคณะปฏิวัตินี้บังคับใช้ ไม่ได้แล้ว การจำหน่ายอาหารและเครื่องดื่มในปัจจุบัน จึงสามารถจำหน่ายได้โดยเสรีโดยไม่ถูกจำกัดเวลา

ผลคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญที่มีต่อการสร้างบรรทัดฐานใน “สังคมไทย”

หลายคนอาจเกิดความฉงนใจว่า คำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญจะมีอิทธิพลต่อการสร้างบรรทัดฐานในสังคมได้อย่างไร หรืออย่างน้อยเพียงใด ทว่า หากพิจารณาในระดับสากลจะพบว่า คำวินิจฉัยของศาลมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคมเป็นอย่างยิ่ง ดังกรณีการตีความจากศาลสูงสุดของประเทศสหรัฐอเมริกา ซึ่งทำหน้าที่คล้ายศาลรัฐธรรมนูญของประเทศไทย ภายหลังเกิดสงครามกลางเมืองได้มีการแก้ไขบทบัญญัติในรัฐธรรมนูญให้รัฐบาลจัดการความเท่าเทียมกัน จากเหตุของความแตกต่างทางเพศ สีผิว ภาษา และศาสนา ท่ามกลางความเป็นพหุสังคมของสหรัฐอเมริกา ที่ยังมีการกีดกันการเข้าถึงสาธารณูปโภคระหว่างคนผิวขาวและผิวดำไม่ให้ปะปนกัน จนเกิดการฟ้องร้องต่อศาลสูงสุด และได้รับการวินิจฉัยว่าเป็นการกระทำที่ขัดต่อรัฐธรรมนูญ ส่งผลให้คนผิวดำและผิวขาวสามารถใช้สาธารณูปโภคร่วมกันได้โดยไม่แบ่งแยกสีผิว จึงเป็นที่ยืนยันได้อย่างชัดเจนว่า ผลคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญมีผลกระทบทางสังคมอย่างยิ่งยวด ไม่เว้นแม้แต่ประเทศไทยที่รัฐธรรมนูญมีบทบัญญัติเกี่ยวกับสิทธิเสรีภาพค่อนข้างมาก กฎหมายใดที่มีบทบัญญัติไม่สอดคล้องกับเรื่องเหล่านี้ หากมีการตีความว่าขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ ย่อมส่งผลให้สิทธิเสรีภาพของประชาชนได้รับความคุ้มครองอย่างแท้จริง ไม่เพียงส่งผลต่อการดำเนินงานของรัฐเท่านั้น เอกชนก็อาจต้องปรับบทบาทของตนด้วย ฉะนั้น โรงเรียนบางแห่งที่รับผู้เข้าศึกษาเฉพาะผู้ชายหรือผู้หญิงเพียงอย่างเดียวเท่านั้น คงต้องเตรียมพร้อมรับกับการฟ้องร้องไปยังศาลต่างๆ และศาลรัฐธรรมนูญได้ว่าเป็นการกระทำที่ขัดต่อหลักความเสมอภาค ประชาชนจึงควรให้ความสนใจมากขึ้นกับการใช้กฎหมายของรัฐ ว่าขัดต่อรัฐธรรมนูญหรือไม่ และพยายามเสนอเรื่องไปให้ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัย ประเด็นนี้จะมีผลต่อสังคมมาก

ผลคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญที่มีต่อการสร้างบรรทัดฐานในสังคมไทย ซึ่งเกี่ยวข้องเชื่อมโยงกับ “ศาสนาและความเชื่อ”

ประเทศไทยเป็นพหุสังคมที่มีความแตกต่างหลากหลายทั้งทางเชื้อชาติ ศาสนา และวัฒนธรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ศาสนาและความเชื่อถือเป็นสิ่งที่กำหนดวิถีชีวิตของผู้คนให้ยึดมั่นอยู่ในหลักธรรมคำสอนของแต่ละศาสนา แน่นนอนว่า ทุกคนย่อมมีสิทธิและเสรีภาพในการเลือกเชื่อถือศรัทธาในหลักศาสนาที่ตนเองพิจารณาแล้วว่ามีความเหมาะสมถูกต้อง โดยศาลรัฐธรรมนูญในฐานะองค์กรที่เคารพในสิทธิมนุษยชนเป็นพื้นฐาน ย่อมส่งเสริมสนับสนุนเสรีภาพด้านศาสนาและความเชื่อของประชาชนเป็นสำคัญ ดังจะเห็นได้จาก พระราชบัญญัติสุขาภิบาล พุทธศักราช ๒๔๙๕ มาตรา ๑๐ (๔) บัญญัติให้ผู้เป็นภิกษุ สามเณร ต้องพ้นจากตำแหน่งกรรมการสุขาภิบาล ก็ไม่ได้เป็นเหตุให้บุคคลนั้นขาดเสรีภาพในการนับถือศาสนา หรือปฏิบัติพิธีกรรมตามความเชื่อถือของตน เพราะเสรีภาพดังกล่าวที่รัฐธรรมนูญรับรองยังมีอยู่ แต่เมื่อบุคคลนั้นดำรงตำแหน่งกรรมการสุขาภิบาล ย่อมอยู่ในข้อจำกัดตามกฎหมาย

ส่วนที่เกี่ยวกับสมรรถภาพ เพราะผู้ที่เป็นภิกษุ สามเณร ไม่อาจปฏิบัติหน้าที่ของกรรมการสุขาภิบาลได้อย่างมีประสิทธิภาพ เช่นเดียวกับข้อจำกัดของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภา ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๑๘ (๕) และมาตรา ๑๓๓ (๕) บทบัญญัติมาตรา ๑๐ (๔) ดังกล่าว จึงไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๓๘ (คำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญที่ ๔๔/๒๕๕๒)

ผลคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญที่มีต่อการสร้างบรรทัดฐานในสังคมไทย ซึ่งเกี่ยวข้องเชื่อมโยงกับ “ความเสมอภาคทางเพศ”

บทบัญญัติมาตรา ๑๒ แห่งพระราชบัญญัติชื้อบุคคล พ.ศ. ๒๕๐๕ มีลักษณะเป็นบทบังคับให้หญิงมีสามีต้องใช้ชื้อสกุลของสามีเท่านั้น เป็นการลิดรอนสิทธิในการใช้ชื้อสกุลของหญิงมีสามี ในขณะที่ชายไม่ได้ถูกจำกัดสิทธิในการใช้ชื้อสกุลแต่อย่างใด ทำให้ชายและหญิงมีสิทธิไม่เท่าเทียมกัน เกิดความไม่เสมอภาคกันทางกฎหมาย ด้วยเหตุแห่งความแตกต่างในเรื่องเพศและสถานะของบุคคลอันเป็นการขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๓๐ (คำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญที่ ๒๑/๒๕๕๖)

ผลคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญที่มีต่อการสร้างบรรทัดฐานในสังคมไทย ซึ่งเกี่ยวข้องเชื่อมโยงกับ “ทรัพย์สินทางปัญญา”

ร่างพระราชบัญญัติการผลิตผลิตภัณฑ์ซีดี ร่างมาตรา ๓๘ วรรคหนึ่ง บัญญัติให้ศาลสั่งริบเครื่องจักรผลิตผลิตภัณฑ์ซีดี กรณีฝ่าฝืนไม่แจ้งต่อพนักงานเจ้าหน้าที่รวม ๔ กรณี ไม่ได้พิจารณาถึงความผิดและความเหมาะสมในการลงโทษ เป็นการใช้มาตรการลงโทษรุนแรงแก่ผู้ที่เป็นเจ้าของทรัพย์สิน ถือว่าจำกัดสิทธิของบุคคลในทรัพย์สินเกินกว่าความจำเป็น และกระทบกระเทือนถึงสาระสำคัญของสิทธิของบุคคลในทรัพย์สิน จึงขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๔๘ (คำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญที่ ๓๐/๒๕๕๘)

ผลคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญที่มีต่อการสร้างบรรทัดฐานในสังคมไทย ซึ่งเกี่ยวข้องเชื่อมโยงกับ “การแก้ไขปัญหาทุจริตคอร์รัปชัน”

อำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ มาตรา ๓๐๑ วรรคหนึ่ง (๓) ถือเป็นอันยุติ อำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติในการไต่สวนและวินิจฉัยตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๓๐๑ วรรคหนึ่ง (๓) เพื่อดำเนินการต่อไปตามกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญ ว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต เมื่อคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติได้ไต่สวนและวินิจฉัยว่าเจ้าหน้าที่ของรัฐกระทำความผิดฐานทุจริตต่อหน้าที่ จึงเป็นอันยุติ ดังนั้น องค์กรที่มีอำนาจพิจารณา

อุทธรณ์จึงไม่มีอำนาจพิจารณาเปลี่ยนแปลงฐานความผิดทางวินัยตามที่คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติวินิจฉัยอันยุติแล้ว ให้เป็นประการอื่นได้อีก (คำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญที่ ๒/๒๕๕๖)

ผลคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญที่มีต่อการสร้างบรรทัดฐานในสังคมไทย ซึ่งเกี่ยวข้องเชื่อมโยงกับ “สิ่งแวดล้อม”

ตามคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญที่ ๓/๒๕๕๒ เป็นคดีที่สืบเนื่องมาจากกรณีฟ้องร้องการปกครองท้องถิ่นแห่งหนึ่ง ถูกฟ้องต่อศาลปกครองขอนแก่นว่า ดำเนินโครงการก่อสร้างระบบกำจัดขยะมูลฝอย โดยไม่ปฏิบัติตามมาตรา ๕๖ และ ๕๙ ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ ศาลปกครองขอนแก่นยกฟ้อง ผู้ฟ้องอุทธรณ์ต่อศาลปกครองสูงสุดและยกประเด็นโต้แย้งว่า บทบัญญัติของกฎหมายที่ศาลปกครองขอนแก่นยกขึ้นเป็นเหตุยกฟ้อง โดยเฉพาะพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พุทธศักราช ๒๕๓๕ มาตรา ๔๖ วรรคหนึ่ง ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ คดีสู่การพิจารณาและวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ จนมีการใช้รัฐธรรมนูญ พุทธศักราช ๒๕๕๐ แล้ว ซึ่งศาลรัฐธรรมนูญมีคำวินิจฉัยที่ ๓/๒๕๕๒ สรุปได้ว่า มาตรา ๕๖ วรรคหนึ่ง ของพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พุทธศักราช ๒๕๓๕ เป็นบทบัญญัติที่คุ้มครองประโยชน์ของรัฐและชุมชนในการส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม ซึ่งสอดคล้องกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ มาตรา ๖๗ วรรคสอง แล้วจึงไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ นอกจากนี้ ศาลรัฐธรรมนูญยังได้ให้ความสำคัญกับสิทธิเสรีภาพของประชาชนที่รัฐธรรมนูญรับรองไว้ โดยวินิจฉัยครอบคลุมไปถึงสภาพบังคับของ มาตรา ๖๗ วรรคสองด้วย แม้จะไม่มีประเด็นที่ศาลปกครองสูงสุดเสนอให้วินิจฉัยโดยตรงก็ตาม โดยวินิจฉัยว่า มาตรา ๖๗ วรรคสอง ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย มีสภาพบังคับได้ทันที ดังนั้น การบังคับใช้บทบัญญัติมาตรา ๔๖ วรรคหนึ่ง แห่งพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พุทธศักราช ๒๕๓๕ จึงต้องดำเนินการให้สอดคล้องและเป็นไปตามหลักการของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ มาตรา ๖๗ วรรคสองด้วย จากคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญที่ ๓/๒๕๕๒ ดังกล่าว ถือเป็นบรรทัดฐานที่ศาลปกครองกลางและศาลปกครองสูงสุดใช้เป็นแนววินิจฉัยคดีคุ้มครองสิทธิของชาวมาบตาพุดที่ได้รับการคุ้มครองในเรื่องผลกระทบจากสิ่งแวดล้อม

จากผลคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญที่มีต่อการสร้างบรรทัดฐานในการเมือง เศรษฐกิจ และสังคมไทย ดังกล่าวข้างต้น สามารถสรุปความสำคัญของคำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญได้ว่า คำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญใช้ได้ ในคดีทั้งปวง แต่ไม่กระทบกระเทือนคำพิพากษาของศาลอันถึงที่สุด ศาลทุกศาลไม่ว่าจะเป็นศาลยุติธรรม ศาลปกครอง หรือศาลอื่นๆ ที่กำลังดำเนินกระบวนการพิจารณาในคดีความต่างๆ จะต้องใช้แนวการวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญเป็นที่ตั้ง อย่างไรก็ตาม คำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญจะไม่มีผลไปลบล้างคำพิพากษาของศาลอื่นที่ถึงที่สุด ดังนั้น แม้จะมีความไม่พอใจในคำพิพากษา ย่อมไม่สามารถร้องขอต่อศาลรัฐธรรมนูญให้มีคำวินิจฉัย

ไปล้มล้างคำพิพากษาของศาลอื่นได้ นอกจากนี้ คำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญถือเป็นเด็ดขาด มีผลผูกพันรัฐสภา คณะรัฐมนตรี ศาล และองค์กรอื่นๆ ของรัฐ หมายความว่า ไม่อยู่ในฐานะที่จะถูกแก้ไขหรือโต้แย้ง ขณะเดียวกัน มีผลผูกพันรัฐสภา คณะรัฐมนตรี ศาล และองค์กรอื่นๆ ของรัฐ ช่วยสร้างให้รัฐธรรมนูญเกิดความเป็นรูปธรรม ในกรณีที่มีวินิจฉัยว่าบทบัญญัติของกฎหมายขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ ซึ่งมีผลให้บทบัญญัติของกฎหมายนั้นบังคับใช้ไม่ได้ ถือว่าเสมือนหนึ่งเป็นการใช้อำนาจนิติบัญญัติในทางปฏิเสธ เหล่านี้คือความสำคัญของคำวินิจฉัยจากศาลรัฐธรรมนูญ

แนวทางการพัฒนาบรรทัดฐานของศาลรัฐธรรมนูญ

การพัฒนากระบวนการวินิจฉัยคดีและยกระดับมาตรฐานการพิจารณาคดีสู่ระดับสากล

การพัฒนากระบวนการวินิจฉัยคดีและยกระดับมาตรฐานการพิจารณาคดีสู่ระดับสากลด้วยการสร้างความพร้อมและเสริมสร้างความเข้มแข็งของศาลรัฐธรรมนูญ ทั้งการพัฒนาดังกล่าว บุคลากร และระบบการนั่งพิจารณาคดี เพื่อให้คู่กรณีได้รับการอำนวยความสะดวกจากศาลรัฐธรรมนูญที่ถูกต้อง รวดเร็ว เป็นธรรม ทำให้ประชาชนเชื่อมั่นและศรัทธาในศาลรัฐธรรมนูญ ผ่านการพัฒนากระบวนการวินิจฉัยคดีของศาลรัฐธรรมนูญ ควบคู่กับพัฒนาขีดสมรรถนะองค์กร และบุคลากรที่อยู่ในกระบวนการพิจารณาวินิจฉัยคดีของศาลรัฐธรรมนูญ ทั้งยังต้องพัฒนางานวิจัยในการสนับสนุนกระบวนการวินิจฉัยคดี กิจกรรมของศาลรัฐธรรมนูญ และสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ

การคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชน การพัฒนาประชาธิปไตย และการเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับรัฐธรรมนูญและศาลรัฐธรรมนูญ

การคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนและการพัฒนาประชาธิปไตยถือเป็นภารกิจหลักของศาลรัฐธรรมนูญ เช่นเดียวกัน จึงจำเป็นต้องให้ความรู้ความเข้าใจในด้านสิทธิและวิธีรักษาสิทธิเสรีภาพให้แก่ประชาชน เพื่อปกป้องและคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของตนตามที่กฎหมายให้การรับรองและคุ้มครอง ขณะเดียวกัน ประชาชนต้องทราบถึงภารกิจ หน้าที่ของศาลรัฐธรรมนูญ และวิธีการเข้ามารับบริการด้านการอำนวยความสะดวกของศาลรัฐธรรมนูญ ได้อย่างถูกต้อง รวมทั้งพัฒนาประชาธิปไตยผ่านการเผยแพร่และให้ความรู้เกี่ยวกับบทบาทของศาลรัฐธรรมนูญ ในการปกป้องคุ้มครองสิทธิของประชาชนควบคู่กับการสร้างจิตสำนึกและพฤติกรรมที่สอดคล้องกับการบังคับใช้รัฐธรรมนูญ และการพัฒนาประชาธิปไตยควบคู่กับพัฒนาการประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับศาลรัฐธรรมนูญ การคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนด้วย

การพัฒนาดังกล่าวและบุคลากรสู่ความเป็นเลิศในระดับสากล

เพื่อให้การดำเนินการตามยุทธศาสตร์ต่างๆ ประสบผลสำเร็จ จำเป็นต้องมีระบบสนับสนุนการดำเนินงาน

ที่มีประสิทธิภาพ มีการนำเทคโนโลยีสารสนเทศและการบริหารจัดการแนวใหม่เข้ามาเป็นเครื่องมือสำหรับช่วยในการดำเนินการ ทั้งยังต้องพัฒนาบุคลากรให้มีศักยภาพจนสามารถปฏิบัติหน้าที่ให้สอดคล้องกับทิศทางการดำเนินงานขององค์กร ผ่านการเสริมสร้างวัฒนธรรมและค่านิยมร่วมขององค์กรโดยยึดหลักธรรมาภิบาล และมุ่งสู่ความเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ควบคู่กับการพัฒนาระบบงานให้มีคุณภาพมาตรฐานเป็นที่ยอมรับจากตุลาการศาลรัฐธรรมนูญและหน่วยงานภายนอก ทั้งยังต้องพัฒนาระบบฐานข้อมูลเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อสนับสนุนกระบวนการวินิจฉัยคดีและการบริหารงานคดี รวมถึงการบริหารจัดการสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญที่สำคัญ ต้องพัฒนาสภาพแวดล้อมให้เอื้อต่อการปฏิบัติงานอย่างมีประสิทธิภาพอีกด้วย

การเสริมสร้างและพัฒนาเครือข่ายความร่วมมือกับองค์กรภายนอกทั้งในประเทศและต่างประเทศ

เพื่อให้บรรลุซึ่งวิสัยทัศน์ของศาลรัฐธรรมนูญ การดำเนินการให้บรรลุเป้าหมายจำเป็นต้องพัฒนาทั้งทางด้านวิชาการและทางด้านปฏิบัติการ ซึ่งการพัฒนาทางวิชาการรวมทั้งการพัฒนาทางด้านการปฏิบัติการ จำเป็นต้องสร้างเครือข่ายความร่วมมือทางด้านวิชาการและการปฏิบัติงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งภายในและต่างประเทศ ผ่านการสร้างเครือข่ายความร่วมมือกับองค์กรตามรัฐธรรมนูญ ศาลและหน่วยงานอื่น รวมทั้งผู้ที่เกี่ยวข้องทั้งภายในและภายนอก และริเริ่มให้มีการจัดตั้งองค์กรความร่วมมือกับภาคีหรือสมาคมระหว่างประเทศในรูปแบบต่างๆ

การปฏิบัติหน้าที่ของศาลรัฐธรรมนูญไม่ใช่เรื่องง่าย ไม่ว่าศาลรัฐธรรมนูญจะวินิจฉัยคดีความไปในทิศทางใด ย่อมส่งผลกระทบต่อการเมือง เศรษฐกิจ และสังคมไทยด้วยกันทั้งสิ้น บางกรณีหากไม่พิจารณาคดีให้ดี อาจส่งผลให้เกิดวิกฤตทางการเมืองตามมา ศาลรัฐธรรมนูญจึงควรตระหนักอย่างยิ่งต่อถ้อยมธุรพจน์ที่ได้ถวายสัตย์ปฏิญาณต่อองค์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวว่า จะปฏิบัติหน้าที่โดยปราศจากอคติ คือ จะใช้ความพอใจความไม่พอใจ ฟังกระแสสังคมหรือสื่อมวลชนมากเกินไปไม่ได้ ถ้าฟังกระแสมาก แล้ววินิจฉัยออกไปถูกต้องก็ดี แต่ถ้าวินิจฉัยออกไปแล้วถูกใจ แต่ไม่ถูกต้อง ปัญหาที่จะมีตามมา จึงกล่าวได้ว่าผลคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ มีคุณูปการต่อการสร้างบรรทัดฐานในการเมือง เศรษฐกิจ และสังคมไทยอย่างต่อเนื่องและยาวนาน ดังนั้นทุกภาคส่วนควรร่วมส่งเสริมสนับสนุนการดำเนินงานของศาลรัฐธรรมนูญให้เกิดประโยชน์สูงสุด เพื่อคุณค่าในการพัฒนาสังคมและประชาชนอย่างยั่งยืนสืบไป

ผลคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ

เศรษฐกิจและสังคมได้ก้าวไกล

ช่วยเพิ่มพูนบรรทัดฐานการเมืองใหม่

ช่วยชาติไทยเชิดชูค่าประชาชน

ผลคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญที่มีต่อ การสร้างบรรทัดฐานในการเมือง เศรษฐกิจ และสังคมไทย

ระดับประชาชนทั่วไป

รางวัลชมเชย : นางสาวสุธิญา พูนเอียด

กว่าสิบสี่ปีแห่งการสถาปนาศาลรัฐธรรมนูญอันเป็นองค์กรฝ่ายตุลาการ ที่จัดตั้งขึ้นเป็นครั้งแรกในประเทศไทยตามบทบัญญัติรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ จนถึงรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ นับตั้งแต่วันที่ ๑๑ เมษายน พ.ศ. ๒๕๔๑ จนถึงปัจจุบัน ศาลรัฐธรรมนูญยังคงมีบทบาทและภารกิจสำคัญในการพิทักษ์รักษาความศักดิ์สิทธิ์ของรัฐธรรมนูญอันเป็นกฎหมายสูงสุดของประเทศ เช่น การวินิจฉัยชี้ขาดคดีรัฐธรรมนูญ การวินิจฉัยชี้ขาดปัญหาเกี่ยวกับอำนาจหน้าที่ขององค์กรต่างๆ ภายใต้รัฐธรรมนูญ และการควบคุมมิให้ร่างกฎหมายและกฎหมายขัดหรือแย้งต่อบทบัญญัติรัฐธรรมนูญ เป็นต้น ศาลรัฐธรรมนูญเป็นผู้วินิจฉัยชี้ขาดผลแห่งคดีเป็นองค์กรสุดท้าย โดยมีองค์กรของรัฐและบุคคลต่างๆ ทั้งผู้ร้อง ผู้ถูกร้อง ผู้เกี่ยวข้องหรือมีส่วนร่วมในกระบวนการยุติธรรมในคดีรัฐธรรมนูญ เมื่อเป็นเช่นนี้ คำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญจึงถือเป็นเด็ดขาด และสามารถสร้างบรรทัดฐานใหม่ให้การเมือง เศรษฐกิจ และสังคมไทย ทั้งนี้ ก็เพื่อประโยชน์สูงสุดของประชาชนตามเจตนารมณ์ระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

จากศาลรัฐธรรมนูญตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ ถึงศาลรัฐธรรมนูญตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ ได้มีการปรับเปลี่ยนโครงสร้างบางประการเพื่อให้วิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญสามารถคุ้มครองและรับรองสิทธิของบุคคลที่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญได้อย่างมีประสิทธิภาพ จะเห็นว่า รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ กำหนดให้ศาลรัฐธรรมนูญประกอบด้วยประธานศาลรัฐธรรมนูญ ๑ คน และตุลาการศาลรัฐธรรมนูญอีก ๘ คน รวมเป็น ๙ คน ซึ่งล้วนเป็นผู้ทรงคุณวุฒิที่ได้รับการยอมรับในสังคมไทย ไม่ว่าจะเป็นผู้พิพากษาในศาลฎีกา ตุลาการในศาลปกครองสูงสุด ผู้ทรงคุณวุฒิสถาบันนิติศาสตร์ และผู้ทรงคุณวุฒิสถาบันรัฐศาสตร์ รัฐประศาสนศาสตร์ หรือสังคมศาสตร์ ศาลรัฐธรรมนูญมีอำนาจหน้าที่หลักสำคัญ อาจแบ่งได้เป็น ๓ ประการใหญ่ๆ เพื่อประโยชน์ของสาธารณะ ดังนี้

ประการแรก การวินิจฉัยความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของกฎหมาย ประกอบด้วยการวินิจฉัยร่างกฎหมาย และร่างข้อบังคับการประชุมของฝ่ายนิติบัญญัติก่อนที่จะประกาศใช้ ได้แก่ ร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ เช่น ร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการการเลือกตั้ง ร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ และร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง เป็นต้น ร่างข้อบังคับการประชุมของฝ่ายนิติบัญญัติ ได้แก่ ร่างข้อบังคับการประชุมสภาผู้แทนราษฎร ร่างข้อบังคับการประชุมวุฒิสภาและร่างข้อบังคับการประชุมรัฐสภา ถ้าศาลรัฐธรรมนูญเห็นว่าร่างพระราชบัญญัติมีหลักการเดียวกันหรือคล้ายกันกับหลักการของร่างพระราชบัญญัติที่ต้องยับยั้งไว้ ร่างพระราชบัญญัตินั้นย่อมเป็นอันตกไป

ศาลรัฐธรรมนูญยังทำหน้าที่วินิจฉัยกฎหมายที่ประกาศใช้บังคับแล้ว โดยจะวินิจฉัยบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่ศาลจะใช้บังคับแก่คดีที่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ ซึ่งต้องเป็นคดีที่เกิดขึ้นในศาลก่อนไม่ว่าจะอยู่ระหว่างการพิจารณาในศาลชั้นใดก็ตาม บทบัญญัติแห่งกฎหมายตามที่ถูกตรวจการแผ่นดิน คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ เป็นผู้เสนอและวินิจฉัยคำร้องของบุคคลที่ถูกละเมิดสิทธิและเสรีภาพ นอกจากนี้การวินิจฉัยเงื่อนไขของการตราพระราชกำหนดเกี่ยวกับการรักษาความปลอดภัยของประเทศ ความปลอดภัยสาธารณะ ความมั่นคงในทางเศรษฐกิจของประเทศ หรือป้องปัดภัยพิบัติสาธารณะ ยังอยู่ในขอบข่ายหน้าที่ของศาลรัฐธรรมนูญเช่นเดียวกัน

ประการที่สอง การวินิจฉัยคดีเกี่ยวกับผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองในลักษณะต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นการวินิจฉัยว่าสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภา หรือกรรมการ กระทำการใดที่เอื้อต่อผลประโยชน์ในงบประมาณรายจ่าย หรือไม่ ปัญหาความขัดแย้งเกี่ยวกับอำนาจหน้าที่ระหว่างรัฐสภา คณะรัฐมนตรี หรือองค์กรตามรัฐธรรมนูญ วินิจฉัยการใช้สิทธิและเสรีภาพในทางการเมืองโดยมิชอบด้วยรัฐธรรมนูญ วินิจฉัยสมาชิกภาพหรือคุณสมบัติของสมาชิกรัฐสภา รัฐมนตรี และคณะกรรมการการเลือกตั้ง การวินิจฉัยคดีเหล่านี้มีความสำคัญอย่างยิ่งในการวางหลักการปกครองที่มีอิสระปราศจากการแทรกแซงทางการเมือง

ประการที่สาม การวินิจฉัยคดีอันเนื่องมาจากการกระทำของเจ้าหน้าที่รัฐ เช่น การกระทำทางปกครองฝ่ายเดียว การละเลยต่อหน้าที่หรือการปฏิบัติหน้าที่เกินสมควร การละเมิดทางปกครอง และคดีพิพาทอันสืบเนื่องมาจากสัญญาทางการปกครอง อำนาจหน้าที่ในส่วนนี้เป็นการคุ้มครองและพิทักษ์สิทธิของประชาชนให้มั่นใจได้ว่าตนจะได้รับความเป็นธรรมจากรัฐ

จากลักษณะอำนาจหน้าที่และการวินิจฉัยคดีอันหลากหลายข้างต้นผ่านกระบวนการพิจารณาคดีของศาลรัฐธรรมนูญทั้งการรับคำร้อง การพิจารณาคำร้อง การแจ้งผู้ร้องและการส่งสำเนาคำร้องให้แก่ผู้ร้อง และการพิจารณาคดีนำมาสู่ “ผลคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญอันเด็ดขาดและเป็นที่สุด” ซึ่งจะโต้แย้งให้เปลี่ยนแปลงแก้ไขใหม่ ยกขึ้นมาฟ้องร้องใหม่ อุทธรณ์ หรือให้องค์กรใดตีความใหม่ไม่ได้ โดยจะมีผลผูกพัน

บทบัญญัติรัฐธรรมนูญทั้งรัฐสภา คณะรัฐมนตรี ศาล องค์กรอื่นของรัฐ หมายถึงจะต้องปฏิบัติตามและยอมรับผลนั้น แต่เหนือสิ่งอื่นใด คำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญที่ถือเสียงข้างมากเป็นหลักได้ก่อให้เกิดคุณค่าและส่งผลกระทบต่อสังคมไทยในวงกว้างทั้งในแง่ของผลทางบังคับ ผลของการเข้าถึงข้อมูลที่เพียงพอ ผลจากการพิจารณาและกระบวนการพิสูจน์ข้อเท็จจริงที่ถูกต้อง บริสุทธิ ยุติธรรม และสร้างประโยชน์สาธารณะ ผลทางวิชาการ โดยมีข้อสรุปที่เกิดจากการผสมผสานความรู้กับเหตุผล ผลในแง่ของการอ้างอิงข้อวินิจฉัยเพื่อแยกแยะสิ่งผิดถูกได้ผลทางด้านคุณธรรมจริยธรรมขั้นสูง ทั้งหมดนี้ก็เพื่อรักษากฎหมายสูงสุดของรัฐธรรมนูญไว้เพื่อเอื้อให้เกิดประโยชน์ต่อส่วนรวม สร้างความเจริญก้าวหน้าของประเทศไทย โดยมีบรรทัดฐานใหม่ในมิติการเมือง เศรษฐกิจ และสังคมได้อย่างมั่นคงยั่งยืน

ผลคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญกับมิติทางการเมือง

ในเมื่อศาลรัฐธรรมนูญ ได้ชื่อว่าเป็น “แสงสว่างแห่งรัฐธรรมนูญ” อันถือเป็นรากฐานทางการเมือง แต่ปรากฏว่า ความต้องการเสียงข้างมากในการสนับสนุนการดำเนินงานของรัฐบาลจากสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรต่างๆ ทำให้การทำงานของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรถูกจำกัด และบางครั้งมีขอบด้วยกฎหมาย ศาลรัฐธรรมนูญจึงเป็นกลไกสำคัญในการควบคุมและรักษาหลักความเป็นอิสระ และคุณสมบัติของผู้แทนในระบอบประชาธิปไตย การวินิจฉัยสมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจึงเป็นเสมือนการคงหลักความน่าเชื่อถือของการเมืองไทย ดังตัวอย่างกรณีคำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญที่ ๒/๒๕๔๙ มีผลให้ นายชูวิทย์ กมลวิศิษฎ์ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อพรรคชาติไทยขณะนั้นสิ้นสุดลง เนื่องจากขาดคุณสมบัติของผู้มีสิทธิรับเลือกตั้ง คำวินิจฉัยนี้ช่วยสร้างความไว้วางใจให้แก่ประชาชน ส่วนตัวนักการเมืองเองก็ต้องเคารพและปฏิบัติตามกฎหมาย โดยมีคุณสมบัติถูกต้องเพื่อให้ปฏิบัติการกิจของประเทศชาติได้สำเร็จลุล่วงไม่เป็นที่กังขาของสังคมทั่วไป

คำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญยังบ่งบอกการเสริมสร้างคุณธรรม จริยธรรมของนักการเมือง โดยเฉพาะความซื่อสัตย์สุจริต เห็นได้จากตัวอย่างคำวินิจฉัยชี้ขาดตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๙๕ กรณีผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองจงใจไม่ยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สิน หรือแสดงเอกสารอันประกอบด้วยข้อความอันเป็นเท็จ หรือปกปิดข้อเท็จจริง ตัวอย่างคำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญที่ ๓๑/๒๕๔๓ ศาลรัฐธรรมนูญลงมติด้วยคะแนนเป็นเอกฉันท์ชี้ขาดว่า พลตรีสนั่น ขจรประศาสน์ ผู้ถูกร้องจงใจยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินและเอกสารประกอบด้วยข้อความอันเป็นเท็จ ความตอนหนึ่งในกระบวนการพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญว่า “จากคำให้การในชั้นพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญของบุคคลที่เกี่ยวข้องและพยานหลักฐานต่างๆ รับฟังไม่ได้ว่ามีการกั๊ยมเงินระหว่างผู้ถูกร้องกับนายภุชฉันทร์ฯ และระหว่างนายภุชฉันทร์ฯกับนายทรงชัยฯ และรับฟังไม่ได้ว่าผู้ถูกร้องซื้อหุ้นบริษัทรอยัลลานนาฯ ให้ภริยาและบุตรด้วยเงินที่ผู้ถูกร้องที่อ้างว่าได้กั๊ยมมา ๔๕ ล้านบาท ดังนั้นจึงเชื่อว่าหนี้เงินกั๊ยม ๔๕ ล้านบาทไม่มีอยู่จริง...ต้องถือว่าผู้ถูกร้องจงใจยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สิน

และเอกสารประกอบด้วยข้อความอันเป็นเท็จ” กระบวนการพิจารณาอย่างตรงไปตรงมา การสอบพยานหลักฐานอย่างแจ่มชัด และการลงมติเป็นเอกฉันท์ เห็นว่าคำวินิจฉัยดังกล่าวหนักแน่น และทรงพลัง ส่งผลให้มาตรฐานทางจริยธรรมของการเมืองไทยเป็นรูปธรรมมากยิ่งขึ้น ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองตลอดจนสังคมไทยได้ตระหนักถึงจิตสำนึกในการทำงานของตนว่าเป็นไปเพื่อส่วนรวม หาก “จงใจ” ใช้อำนาจหน้าที่แสวงหาผลประโยชน์และปกป้องทรัพย์สินที่ได้มาโดยทุจริต ก็ย่อมได้รับผลแห่งการกระทำนั้นอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

อย่างไรก็ตาม ผลคำวินิจฉัยที่ชี้ขาดว่า ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองไม่มีความผิดตามมาตรา ๒๙๕ ดังคำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญที่ ๒๐/๒๕๔๔ ศาลรัฐธรรมนูญได้ยกฟ้องพันตำรวจโททักษิณ ชินวัตร ด้วยมติ ๘ ต่อ ๗ เสียง เป็นบทพิสูจน์ได้ประการหนึ่งว่า แม้ประชาชนเป็นกลไกสำคัญในการตรวจสอบ วิพากษ์วิจารณ์ และบางส่วนได้เคลื่อนไหวกดดันการทำงานของศาลรัฐธรรมนูญเกี่ยวกับการพิจารณาคดี “ซุกหุ่่น” ของพันตำรวจโททักษิณ ชินวัตร แต่โดยหลักการและการปฏิบัติ การตัดสินใจของศาลรัฐธรรมนูญตั้งอยู่บนประจักษ์พยาน หากพยานหลักฐานยังไม่ชัดเจน หรือยังเป็นที่สงสัยอยู่ จึงมิได้วินิจฉัยให้เป็นผลร้ายแก่ผู้ถูกกล่าวหา ด้วยคดีดังกล่าวเป็นที่จับตามองของสังคมไทยและต่างประเทศ คำวินิจฉัยยกฟ้องได้ส่งผลให้รัฐบาลมีเสถียรภาพมั่นคง สามารถทำโครงการต่างๆ ได้ต่อเนื่อง ซึ่งเป็นการสร้างความเชื่อมั่นต่อการลงทุนจากต่างประเทศและทำให้ตลาดเงินตลาดทุนฟื้นตัวได้อีกทางหนึ่ง

ไม่ว่าคำวินิจฉัยจะออกมาในรูปแบบใด ผลของคำวินิจฉัยกรณีนี้ได้ขยายผลไปสู่การสร้างจิตสำนึกของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองระดับชาติและเข้าถึงระดับท้องถิ่น ให้ปฏิบัติตามกฎหมายอย่างเคร่งครัด ระมัดระวัง และเกรงกลัวต่อโทษที่จะได้รับ รวมทั้งสามารถสร้าง “วาระแห่งชาติ” ในการพัฒนาพลังของภาคพลเมืองให้เข้ามามีบทบาทในการตรวจสอบอำนาจรัฐ ชี้อาสา แสวงมาตรฐานทางสังคมในการลงโทษนักการเมือง และสร้างเครือข่ายภาคพลเมืองต้านภัยทุจริตและประพฤติมิชอบในระดับชาติและระดับท้องถิ่นได้อย่างมีประสิทธิภาพ

นอกเหนือจากการควบคุมและตรวจสอบพฤติกรรมอื่นๆ อีกจุดมุ่งหมายหนึ่งของการปฏิรูปการเมืองให้ เป็นไปตามครรลองของกฎหมายรัฐธรรมนูญคือ “การสร้างความชอบธรรมของผู้ปกครอง” เพื่อป้องกันมิให้เกิดการกระทำที่เป็นการขัดกันแห่งผลประโยชน์ของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง คำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญที่ ๑๒-๑๓/๒๕๕๑ วินิจฉัยว่านายสมักร สุนทรเวช อดีตนายกรัฐมนตรีกระทำการอันต้องห้ามตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๖๗ เป็นเหตุให้นายสมักร สุนทรเวช สิ้นสภาพการเป็นนายกรัฐมนตรี สืบเนื่องมาจากการเป็นพีธีกร ในรายการ “ชิมไปบ่นไป” และรายการ “ยกโขยง ๖ โมงเช้า” ผลคำวินิจฉัยดังกล่าวเป็นหลักยึดถือของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองให้มีผลประโยชน์ทับซ้อนกับภาคธุรกิจเอกชน แต่จะต้องมุ่งเป้าไปที่การทำงาน เพื่อช่วยเหลือประชาชนทั้งประเทศ

จะเห็นว่า คำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญได้วางบรรทัดฐานความประพฤติของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ควบคู่กับการควบคุมอำนาจขององค์กรทางการเมืองให้อยู่ในกรอบของความชอบตามรัฐธรรมนูญ ดังกรณีตัวอย่าง

คำวินิจฉัยคณะกรรมการรัฐธรรมนูญที่ ๓-๕/๒๕๕๐ อัยการสูงสุดให้ยุบพรรคพัฒนาชาติไทย พรรคแผ่นดินไทย และพรรคไทยรักไทย เป็นคำวินิจฉัยเกี่ยวกับการเมืองการปกครองไทยที่ยังคงอยู่ในความจดจำของประชาชน ดังตอนหนึ่งของคำวินิจฉัย ความว่า “เมื่อเป็นรัฐบาลมีอำนาจบริหารราชการแผ่นดินแล้ว จะดำเนินการปกครองโดยสุจริต ไม่ประพฤติมิชอบหรือบริหารราชการแผ่นดินโดยแอบแฝงไว้ซึ่งผลประโยชน์ของตนเองและพวกพ้อง พฤติการณ์ของผู้ถูกร้องที่ ๑ ดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าผู้ถูกร้องที่ ๑ ไม่อาจดำรงความเป็นพรรคการเมืองที่จะสร้างสรรค์และจรรโลงความชอบธรรมทางการเมืองแก่ระบอบการปกครองของประเทศโดยรวมได้อีกต่อไป” ผลกระทบที่เห็นได้ชัดเจน คือ การสร้างบรรทัดฐานทางการเมืองไทยให้ยึดหลักผลประโยชน์ชาติมาก่อนผลประโยชน์ส่วนตัว ซึ่งช่วยควบคุมไม่ให้นักการเมืองพยายามกระทำผิด และป้องกันมิให้การทำเอกสารอันเป็นเท็จหรือทำลายหลักฐานเพื่อลบล้างความผิดของตนเองและพวกพ้อง การเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งเป็นเวลา ๕ ปี ของแกนนำของพรรคการเมืองที่เป็นกรรมการบริหารพรรครวม ๑๑๑ คน ผลตามประกาศคณะปฏิรูปการปกครองฯ (คปค..) ฉบับที่ ๒๗ ยังแสดงให้เห็นว่า นักการเมืองต้องมีความรับผิดชอบต่อตนเอง ประชาชน และประเทศชาติ เพราะผลดังกล่าวทำให้ไม่สามารถใช้สิทธิลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง สิทธิสมัครรับเลือกตั้ง และเป็นรัฐมนตรีได้ ผลคำวินิจฉัยดังกล่าวได้ช่วยแก้ไขปัญหาพื้นฐานของระบบการเมือง ทำให้พรรคการเมืองต่างต้องพัฒนาตัวเองให้เข้มแข็ง เปิดโอกาสให้พรรคการเมืองอื่นๆ และนักการเมืองใหม่ได้เข้ามามีบทบาททางการเมืองมากขึ้นตามความคาดหวังของสังคมที่ต้องการเปลี่ยนโฉมหน้าประชาธิปไตยของประเทศไทยให้เคารพรัฐธรรมนูญและบทกฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้องเป็นลำดับแรก มิใช่ใช้ระบอบประชาธิปไตยเป็นเครื่องมือในการดำเนินการเพื่อให้ได้มาซึ่งอำนาจหรือเอื้อต่ออุดมการณ์ทางการเมืองเพื่อผลประโยชน์ของบุคคลคนเดียวหรือกลุ่มเดียว แต่กระนั้น คำวินิจฉัยข้างต้น บางครั้งก็ต้องการการใช้เหตุผล การยอมรับและการปฏิบัติจากคนในสังคมมิให้ใช้อารมณ์ความรุนแรงเพื่อคัดค้านหรือต่อต้านคำวินิจฉัยเกินขอบเขต ดังจะเห็นว่าสมาชิกพรรคการเมืองที่ถูกยุบซึ่งมีจำนวนมากทั่วประเทศออกมารวมตัวชุมนุมคัดค้านคำวินิจฉัย โดยมีนักการเมืองที่สูญเสียอำนาจอยู่เบื้องหลังการปลุกระดมมวลชนให้เกิดความวุ่นวาย ผลกระทบเหล่านี้เป็นเรื่องที่ทุกฝ่ายจะต้องสร้างความเข้าใจร่วมกัน ให้อยอมรับฟังสภาพปัญหา มองไปข้างหน้าและร่วมมือกันแก้ไขหาทางออกเพื่อธำรงหลักของนิติรัฐและนิติธรรมให้ยังคงความศักดิ์สิทธิ์

ยิ่งไปกว่านั้น ศาลรัฐธรรมนูญยังช่วยกำกับดูแลการปฏิบัติหน้าที่ขององค์กรตามรัฐธรรมนูญให้ไปเป็นอย่างสอดประสานเพื่อนำไปสู่การปฏิรูปการเมือง โดยไม่ละเมิดอำนาจหน้าที่ของกันและกัน โดยเฉพาะคณะกรรมการเลือกตั้งซึ่งมีอำนาจหน้าที่ในการควบคุมและจัดให้มีการเลือกตั้งในทุกระดับให้เป็นไปอย่างบริสุทธิ์ยุติธรรม แต่ในทางปฏิบัติไม่มีกฎหมายใดบัญญัติถึงการตรวจสอบการใช้อำนาจของคณะกรรมการการเลือกตั้งไว้ ศาลรัฐธรรมนูญจึงเข้ามามีบทบาทวินิจฉัยการกระทำที่มีผลกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพของประชาชน ดังตัวอย่างคำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญที่ ๒๔/๒๕๔๓ ว่าระเบียบที่ออกโดยคณะกรรมการการเลือกตั้งว่าด้วยการสั่งให้มีการ

เลือกตั้งใหม่ก่อนประกาศผลการเลือกตั้งสมาชิกวุฒิสภา (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๔๓ ไม่ชอบด้วยรัฐธรรมนูญ เพราะมีข้อความที่จำกัดสิทธิของบุคคลในการสมัครรับเลือกตั้ง คำวินิจฉัยดังกล่าวส่งผลกระทบต่อกฎหมายมหาชน และช่วยรักษาคุณภาพของการปฏิบัติงานของคณะกรรมการการเลือกตั้งมิให้ออกระเบียบโดยเกินกว่าที่กฎหมายแม่บทให้อำนาจไว้หรือจำกัดตัดสิทธิของบุคคลที่สมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกวุฒิสภา ซึ่งถือได้ว่าเป็นการปกป้องสิทธิพื้นฐานของพลเมืองตามรัฐธรรมนูญได้เป็นอย่างดี

จากที่กล่าวมา ผลคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญมีคุณค่าอย่างยิ่งต่อการปฏิรูปการเมืองไทยในแง่ของตัวบุคคลและองค์กร ดังนี้ ประการที่หนึ่ง การวางรากฐานการเมืองใหม่ทั้งระบบ ซึ่งมีส่วนช่วยสร้างจิตสำนึกด้านคุณธรรม จริยธรรม แก่ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองให้มีความชอบธรรม เป็นแบบอย่างอันดีแก่ประชาชน ประการที่สอง การพัฒนากลไกทางการเมือง โดยเฉพาะพรรคการเมือง ให้สามารถพัฒนา ปรับปรุงองค์กรให้เป็นสถาบันการเมืองที่มีมาตรฐานบนหลักธรรมาภิบาล เป็นที่พึ่งพาของประชาชนอย่างโปร่งใส และตรวจสอบได้ ประการที่สาม คณะกรรมการการเลือกตั้งสามารถรักษาคุณภาพในการปฏิบัติหน้าที่ และไม่ไปละเมิดเสรีภาพของบุคคล และประการที่สี่ การจำกัดและควบคุมอำนาจของผู้ปกครองทำให้เกิดการส่งเสริมสิทธิและเสรีภาพของประชาชนมากขึ้น ให้เข้ามามีส่วนร่วมในภาคการเมืองอย่างใกล้ชิด ผลคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญจึงสะท้อนหัวใจของระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขได้เป็นอย่างดี

ผลคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญกับมิติทางเศรษฐกิจ

เมื่อการขับเคลื่อนประเทศจะก้าวหน้าหรือล้าหลัง ไม่ได้ขึ้นอยู่กับการเมืองเพียงอย่างเดียว แต่เศรษฐกิจเป็นส่วนสำคัญที่ขาดไม่ได้ในการยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชน ศาลรัฐธรรมนูญเล็งเห็นความจำเป็นเร่งด่วนของการสร้างเศรษฐกิจไทยเฉพาะหน้าก่อนเพื่อสร้างเศรษฐกิจไทยในระยะยาวให้ก้าวไกลอย่างมั่นคง ดังจะเห็นได้จากตัวอย่างคำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญที่ ๕-๗/๒๕๕๕ วินิจฉัยว่า พระราชกำหนดให้อำนาจกระทรวงการคลังกู้เงินเพื่อการวางระบบบริหารจัดการน้ำและสร้างอนาคตประเทศ พ.ศ. ๒๕๕๕ และพระราชกำหนดให้ปรับปรุงการบริหารหนี้เงินกู้ที่กระทรวงการคลังกู้เพื่อช่วยเหลือกองทุนฟื้นฟูและพัฒนา ระบบสถาบันการเงิน พ.ศ. ๒๕๕๕ ไม่ขัดต่อรัฐธรรมนูญ เนื่องจากเป็นเรื่องสำคัญต่อการฟื้นฟูประเทศหลังประสบปัญหาหมอกภัยเมื่อปลายปี พ.ศ. ๒๕๕๔ ความตอนหนึ่งว่า “แต่ความจำเป็นดังกล่าวเกิดขึ้นอันมีสาเหตุเนื่องมาจากวิกฤตการณ์อุทกภัยจริง และมีความจำเป็นรีบด่วนที่จะต้องใช้มาตรการป้องกันและเยียวยาความเสียหายที่เกิดขึ้น ... จึงเห็นว่าเป็นกรณีฉุกเฉินที่มีความจำเป็นรีบด่วนอันมิอาจจะหลีกเลี่ยงได้ ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๘๔ วรรคสอง” ผลคำวินิจฉัยดังกล่าวสามารถแก้ปัญหาลึกซึ้งของประเทศท่ามกลางภาวะการเปลี่ยนแปลงของสิ่งแวดล้อม และผลกระทบด้านเศรษฐกิจจากภัยธรรมชาติ ๒ ลักษณะ คือ การแก้ปัญหาเฉพาะหน้า ภาครัฐสามารถเยียวยาฟื้นฟู และให้ความช่วยเหลือประชาชนชาวไทยนับล้านที่ท้อแท้ สิ้นหวังจากปัญหาหนี้สิน ปัญหาการบอกลีกจ้างงาน และปัญหา

บ้านเรือนเสียหายอย่างหนักทั้งที่ การแก้ปัญหาระยะยาว เกิดการวางแผนบริหารจัดการน้ำ และการดำเนินการวางระบบป้องกันในอนาคตมิให้ภาคประชาชนและภาคเศรษฐกิจได้รับผลกระทบรุนแรงจากภัยพิบัติธรรมชาติอย่างที่ผ่านมา ตลอดจนสร้างความเชื่อมั่นให้กับนักลงทุนต่างชาติไม่ให้อพยพฐานการผลิต และกลับมาลงทุนด้านการค้าและอุตสาหกรรมในประเทศไทย

คำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญไม่เพียงสะท้อนการคำนึงถึงผลประโยชน์สาธารณะที่จำเป็นเร่งด่วนต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมเท่านั้น แต่ยังบ่งบอกให้เห็นการรับรองสิทธิเสรีภาพของการประกอบอาชีพของประชาชน และการแข่งขันโดยเสรีเป็นธรรม ดังตัวอย่างคำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญที่ ๒๕/๒๕๕๗ พระราชบัญญัติสุรา พ.ศ. ๒๕๓๓ ที่บัญญัติห้ามมิให้ทำหรือขายเชื้อสุรา ซึ่งหมายความรวมถึงแป้งข้าวหมัก ศาลรัฐธรรมนูญเห็นว่าเป็นบทบัญญัติที่เกินความจำเป็น เพราะเป็นการจำกัดสิทธิเสรีภาพของบุคคลในการประกอบอาชีพและการแข่งขันโดยเสรี ถือเป็นบรรทัดฐานแห่งการเคารพสิทธิเสรีภาพในการประกอบอาชีพของประชาชนที่ทำมาหากินโดยสุจริต และมีได้สร้างความเสียหายแก่สังคม ดังจะเห็นว่า “แป้งข้าวหมัก” ยังสามารถใช้ทำประโยชน์ได้หลายอย่าง เช่น อาหาร และยารักษาโรค นอกจากนี้ คำวินิจฉัยดังกล่าวยังเป็นการคุ้มครองภูมิปัญญาของท้องถิ่นตามรัฐธรรมนูญ เนื่องจากโรงงานที่ผลิตแป้งข้าวหมักทั่วประเทศไทยปัจจุบันมีไม่กี่แห่งเท่านั้น และหากผู้ประกอบการจะนำแป้งข้าวหมักไปผลิตสุราเถื่อนก็ไม่คุ้มทุน ในอนาคตข้างหน้าประชาชนไทยจึงยังมั่นใจได้ว่ากระบวนการผลิตอาหารและยารักษาโรคที่ใช้แป้งข้าวหมักเป็นส่วนประกอบจะสามารถพัฒนาเศรษฐกิจไทยได้มากยิ่งขึ้น

ปัญหาสำคัญอีกประการหนึ่งที่เกี่ยวข้องกับการประกอบอาชีพของประชาชน คือ สิทธิในทรัพย์สินของบุคคล ศาลรัฐธรรมนูญคำนึงถึงผลกระทบของเจ้าของทรัพย์สินนั้นๆ ดังตัวอย่างคำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญที่ ๓๐/๒๕๔๘ ว่า “ร่างพระราชบัญญัติการผลิตผลิตภัณฑ์ซีดี พ.ศ. ... เฉพาะมาตรา ๓๘ เป็นอันตกไป” เนื่องจากการริบเครื่องจักร โดยไม่คำนึงว่าเจ้าของเครื่องจักรจะรู้เห็นเป็นใจในการกระทำความผิด ถือเป็น การจำกัดสิทธิของบุคคลในทรัพย์สินเกินกว่าความจำเป็นและกระทบกระเทือนถึงสาระสำคัญแห่งสิทธิของบุคคลในทรัพย์สิน ผลจากคำวินิจฉัยนี้จึงเน้นย้ำให้เห็นสิทธิเสรีภาพของบุคคลในระบอบประชาธิปไตยในการครอบครองทรัพย์สิน

อย่างไรก็ดี คำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญได้ช่วยให้เกิดการพิสูจน์การกระทำความผิดของบุคคลและนิติบุคคลอย่างครอบคลุม ดังกรณีคำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญที่ ๑๒/๒๕๕๕ อันเกี่ยวเนื่องมาจากบทบัญญัติของพระราชบัญญัติขายตรงและตลาดแบบตรง พ.ศ. ๒๕๔๕ ว่ามาตรา ๕๔ ในพระราชบัญญัติขายตรงฯ ที่บัญญัติว่า “ในกรณีที่ผู้กระทำความผิดซึ่งต้องรับโทษตามพระราชบัญญัตินี้เป็นนิติบุคคล ให้กรรมการผู้จัดการ ผู้จัดการ หรือบุคคลใดซึ่งรับผิดชอบในการดำเนินงานของนิติบุคคลนั้นต้องรับโทษตามที่กฎหมายกำหนดไว้สำหรับความผิดนั้นๆ ด้วย เว้นแต่จะพิสูจน์ได้ว่าตนมิได้มีส่วนในการกระทำความผิดของนิติบุคคลนั้น” ในส่วนที่

สันนิษฐานว่าให้ผู้บริหารร่วมรับผิดชอบกับบริษัทนั้นขัดต่อรัฐธรรมนูญ ทำให้กฎหมายไม่สามารถเอาผิดกับจำเลยได้โดยอัตโนมัติ แต่ไม่ได้หมายความว่าผู้แทนนิติบุคคลไม่ต้องรับโทษ หากโจทก์นำสืบได้ว่ากรรมการผู้จัดการ หุ่นส่วนผู้จัดการ ผู้แทนนิติบุคคลหรือบุคคลใดซึ่งรับผิดชอบ ได้กระทำการแทนและเพื่อนิติบุคคลนั้น ครอบงำประกอบของความผิดตามกฎหมาย ก็อาจถูกลงโทษได้ในฐานะเป็นผู้กระทำโดยส่วนตัวหรือร่วมกระทำผิดกับนิติบุคคล ผลที่ตามมาคือ ไม่เพียงโจทก์จะต้องไปมีภาระพิสูจน์ความผิดของจำเลยด้วย จากเดิมพิสูจน์แต่ความผิดของบริษัทอย่างเดียว แต่ยังกระทบถึงกฎหมายอื่นๆ ในประเทศไทยที่เป็นกฎหมายควบคุมการประกอบอาชีพธุรกิจภายใต้ระบบอนุมัติ อนุญาตที่มีบทสันนิษฐานความผิดของผู้บริหารบริษัทเช่นเดียวกับที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติขายตรงฯ จำนวนมาก ไม่ว่าจะเป็น พระราชบัญญัติธุรกิจสถาบันการเงิน พ.ศ. ๒๕๕๑ พระราชบัญญัติสัญญาซื้อขายล่วงหน้า พ.ศ. ๒๕๕๖ พระราชบัญญัติสถานบริการ พ.ศ. ๒๕๐๙ พระราชบัญญัติปุ๋ย พ.ศ. ๒๕๑๘ พระราชบัญญัติน้ำมันเชื้อเพลิง พ.ศ. ๒๕๒๑ พระราชบัญญัติควบคุมคุณภาพอาหารสัตว์ พ.ศ. ๒๕๒๕ พระราชบัญญัติการกักขังเงินที่เป็นการฉ้อโกงประชาชน พ.ศ. ๒๕๒๗ พระราชบัญญัติควบคุมผลิตภัณฑ์ยาสูบ พ.ศ. ๒๕๓๕ พระราชบัญญัติประกันชีวิต พ.ศ. ๒๕๓๕ พระราชบัญญัติหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ พ.ศ. ๒๕๓๕ พระราชบัญญัติโรงงานผลิตอาวุธของเอกชน พ.ศ. ๒๕๕๐ พระราชบัญญัติโรงเรียนเอกชน พ.ศ. ๒๕๕๐ และพระราชบัญญัติมาตรฐานสินค้าเกษตร พ.ศ. ๒๕๕๑ เป็นต้น

คำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญข้างต้นจึงเป็นเครื่องพิสูจน์ให้เห็นแล้วว่า การทำงานของศาลรัฐธรรมนูญเกิดจากการเล็งเห็นประโยชน์สาธารณะของประชาชนเป็นหลักทั้งในแง่สิทธิเสรีภาพในการประกอบอาชีพ ป้องกันการผูกขาดและขัดความไม่เป็นธรรมในการแข่งขัน เปิดโอกาสให้ประชาชนแข่งขันกันอย่างเสรี มีสิทธิในการครอบครองทรัพย์สิน และเชื่อถือกระบวนการพิจารณาคดีที่ต้องเที่ยงธรรม รัดกุม ไม่เฉพาะคำวินิจฉัยคดีที่ยกตัวอย่างมาเท่านั้น คำวินิจฉัยอื่นๆ เช่น คำวินิจฉัยทางการเมืองหลายครั้งส่งผลต่อเศรษฐกิจ ความเชื่อมั่นต่อการลงทุน และภาพลักษณ์ของประเทศไทยด้านต่างๆ โดยเฉพาะนโยบายสาธารณะเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจของไทย คำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญจึงช่วยรักษาความมั่นคงของรัฐหรือเศรษฐกิจของประเทศอย่างมีเสถียรภาพ

ผลคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญกับมิติทางสังคม

เนื่องจากศาลรัฐธรรมนูญเป็นองค์กรที่จัดตั้งขึ้นเป็นครั้งแรกในประเทศไทยในห้วงไม่ถึงสองทศวรรษที่ผ่านมา ทั้งยังเป็นองค์กรสำคัญเพื่อดูแลรักษาทิศทางองค์กรทางการเมืองให้เป็นไปในทิศทางที่รัฐธรรมนูญกำหนดไว้ และผลของคำวินิจฉัยตัดสินของศาลรัฐธรรมนูญยังมีผลผูกพันต่อรัฐสภา คณะรัฐมนตรี ศาลองค์กรอื่นๆ ของรัฐ รวมถึงประชาชนคนไทยทุกภาคส่วนที่อยู่ภายใต้รัฐธรรมนูญ อันจะส่งผลกระทบต่อระบบและโครงสร้างในสังคม พร้อมทั้งความเป็นไปในสังคมนั้นๆ อย่างเป็นวงกว้าง

หากพิจารณาถึงอำนาจหน้าที่ของศาลรัฐธรรมนูญที่ได้กำหนดไว้ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ เขตอำนาจหน้าที่นั้น ถ้าพิจารณาอย่างผิวเผิน อาจจะดูไม่เกี่ยวข้องกับประชาชนโดยตรง แต่ผลของคำวินิจฉัยของศาลนี้ได้ปรากฏให้เห็นแล้วว่ามี ความเกี่ยวข้อง กับประชาชนอยู่ทั้งทางตรงและทางอ้อม โดยเสมอ อาทิ การพิจารณาบทบัญญัติแห่งกฎหมายจากฝ่ายนิติบัญญัติ เพราะเป็นกฎหมายที่จะบังคับใช้กับประชาชนทั้งประเทศ หรือแม้แต่ในบางครั้งผลคำตัดสินคดีจากศาลรัฐธรรมนูญอันเกี่ยวข้องกับข้าราชการการเมือง ไม่ได้เกี่ยวข้องกับประชาชนโดยตรงแม้แต่น้อย แต่กลับได้รับความสนใจจากประชาชนทุกภาคส่วน เป็นเรื่องชี้ให้เห็นว่าผลคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญมีผลต่อสังคมไทยอย่างหลีกเลี่ยงมิได้ หากพิจารณาให้ละเอียดถี่ถ้วน อำนาจหน้าที่ในการวินิจฉัยคดีรัฐธรรมนูญเกี่ยวเนื่องกับสังคมโดยตรง

ดังตัวอย่างคำวินิจฉัยที่มีความเกี่ยวข้องกับสิทธิมนุษยชน คือในปีพุทธศักราช ๒๕๔๙ ได้มีคำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญที่ ๑๑/๒๕๔๙ เรื่องการคุ้มครองเสรีภาพของบุคคลในการชุมนุมโดยสงบและปราศจากอาวุธ ประธานรัฐสภาได้ขอให้ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัยตามรัฐธรรมนูญมาตรา ๒๖๒ วรรคหนึ่ง (๑) กรณีร่างพระราชบัญญัติทางหลวง (ฉบับที่...) พ.ศ. มาตรา ๒๐ ที่บัญญัติให้เพิ่มความเป็นมาตรา ๔๖/๑ มีข้อความขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญมาตรา ๒๙ และ ๔๔ ใจความสำคัญของการตัดสินในเรื่องดังกล่าว คือ รัฐสภาเห็นว่า มาตรา ๒๐ ที่บัญญัติให้เพิ่มความเป็นมาตรา ๔๖/๑ บัญญัติว่า “ห้ามมิให้ผู้ใดชุมนุมกันในเขตทางหลวงในลักษณะที่เป็นการกีดขวางการจราจรหรืออาจเป็นอันตรายหรือเสียหายแก่ยานพาหนะหรือผู้ใช้ทางหลวง เว้นแต่ได้รับอนุญาตเป็นหนังสือจากผู้อำนวยการทางหลวงหรือผู้ซึ่งได้รับมอบหมายจากผู้อำนวยการทางหลวงหรือเป็นการเดินแถวขบวนแห่หรือชุมนุมกันตามประเพณีหรือวัฒนธรรมหรือเป็นกิจกรรมเพื่อประโยชน์สาธารณะหรืออยู่ในเขตที่ได้รับการยกเว้นไม่ต้องขออนุญาตตามที่รัฐมนตรีประกาศกำหนด” และวรรคสองบัญญัติว่า “การขออนุญาตและการอนุญาตให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนดในกฎกระทรวง” นั้น มีข้อความขัดหรือแย้งต่อบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญมาตรา ๒๙ และมาตรา ๔๔ เนื่องจากข้อความดังกล่าวนี้ถือว่าเลือกปฏิบัติโดยมุ่งหมาย บังคับเฉพาะการชุมนุม เป็นการจำกัดสิทธิและเสรีภาพในการชุมนุมอย่างชัดแจ้งชัดเจนารมณแห่งรัฐธรรมนูญ

ศาลรัฐธรรมนูญได้วินิจฉัยว่า ร่างพระราชบัญญัติที่ให้เพิ่มข้อความดังกล่าวนี้ เป็นการจำกัดเสรีภาพในการชุมนุมโดยสงบและปราศจากอาวุธเกินความจำเป็นและกระทบกระเทือนสาระสำคัญแห่งเสรีภาพในการชุมนุมโดยสงบและปราศจากอาวุธ เพราะการชุมนุมโดยสงบและปราศจากอาวุธเป็นเสรีภาพขั้นพื้นฐานของประชาชนตามที่รัฐธรรมนูญมาตรา ๒๙ และมาตรา ๔๔ บัญญัติไว้ ผลจากคำวินิจฉัยนี้ แสดงว่าร่างพระราชบัญญัติทางหลวง (ฉบับที่..) พ.ศ. มาตรา ๒๐ ที่บัญญัติให้เพิ่มความเป็นมาตรา ๔๖/๑ ต้องตกไปและยังส่งผลให้ข้อความในกฎหมายอื่นๆ ที่มีผลในทำนองเดียวกันเป็นอันตกไปอีกด้วย

หากพิจารณาคำวินิจฉัยในมุมมองการอ้างถึงสิทธิในการชุมนุมสาธารณะและการเดินขบวน ถือเป็นวิธีการสำคัญอย่างหนึ่งในการแสดงความคิดเห็นของประชาชนต่อรัฐบาลของตน ถือเป็นเสรีภาพที่พัฒนาต่อยอดในการ

แสดงความคิดเห็น ประเทศที่เป็นประชาธิปไตยจึงไม่อาจลิดรอน จำกัดเสรีภาพในการชุมนุมประท้วงหรือเดินขบวนเรียกร้องของประชาชนโดยอาศัยเหตุผลใดๆ ที่นอกเหนือจากเหตุผลอันชอบด้วยรัฐธรรมนูญและกฎหมาย ทั้งนี้ เพื่อมิให้เป็นการทำลายพื้นที่ที่ประชาชนจะใช้เป็นเวทีสะท้อนความทุกข์ร้อนและความต้องการของตนไปยังรัฐบาลและสังคมโดยตรง นับว่าผลด้านนี้ส่งผลถึงประชาชนโดยตรง โดยเฉพาะในช่วงที่สังคมไทยตื่นตัวทางการเมืองกันมากขึ้น การแสดงออกในทางนี้จึงเป็นอีกหนทางที่คำวินิจฉัยได้สร้างบรรทัดฐานเพื่อประโยชน์แห่งประชาธิปไตยของประเทศไทย

นอกจากสิทธิแห่งความเสมอภาคทั่วไปแล้ว อีกประการที่ศาลรัฐธรรมนูญยังพิจารณาประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองและรับรองหลักความเสมอภาคของชายและหญิงว่ามีสิทธิเท่าเทียมกัน ตามคำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญที่ ๒๑/๒๕๔๖ เรื่องผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภา ขอให้ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัยตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๘๘ กรณีพระราชบัญญัติชื้อบุคคล พ.ศ. ๒๕๐๕ มาตรา ๑๒ บัญญัติว่า *“หญิงมีสามีให้ใช้ชื่อสกุลของสามี”* มีปัญหาเกี่ยวกับความชอบด้วยรัฐธรรมนูญ เนื่องจากถ้อยคำนี้ต่างจากถ้อยคำที่ใช้ในมาตรา ๖ แห่งพระราชบัญญัติขนานนามสกุล พ.ศ. ๒๔๕๖ ซึ่งใช้คำว่า *“...แลคงใช้ชื่อตัวแลชื่อสกุลเดิมของตนได้”* ซึ่งเป็นการแสดงเจตนาที่เด่นชัดว่า หญิงสมรสแล้วมีสิทธิเลือกใช้ชื่อสกุลเดิมของตนได้ ซึ่งผลจากมาตรา ๑๒ เป็นบทบังคับเช่นนี้ เป็นการลิดรอนสิทธิ ทำให้ชายและหญิงมีสิทธิไม่เท่าเทียมกัน เกิดความไม่เสมอภาคกันทางกฎหมายด้วยเหตุแห่งความแตกต่างในเรื่องเพศและสถานะบุคคล อีกทั้งเป็นการเลือกปฏิบัติที่ไม่เป็นธรรม และการบังคับใช้ชื่อสกุลของสามีเพียงฝ่ายเดียวจากการสมรสนั้น มิได้เป็นเหตุผลในเรื่องความแตกต่างทางกายภาพหรือภาระหน้าที่ระหว่างชายหญิงที่มีผลจากความแตกต่างทางเพศ จนทำให้ต้องมีการเลือกปฏิบัติที่แตกต่างกัน ศาลรัฐธรรมนูญจึงวินิจฉัยว่าพระราชบัญญัติชื้อบุคคล พ.ศ. ๒๕๐๕ มาตรา ๑๒ ไม่ชอบด้วยรัฐธรรมนูญ เพราะขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๓๐ เป็นอันใช้บังคับมิได้ ผลของคำวินิจฉัยตัดสินนี้ถือเป็นคำวินิจฉัยที่สร้างมุมมองใหม่ของสิทธิเสรีภาพของผู้ชายและผู้หญิงให้เท่าเทียมกัน และถ้ามองในมุมมองของประวัติศาสตร์กฎหมายก็นับเป็นครั้งแรกที่มีการสร้างสภาพบังคับให้สิทธิเสรีภาพที่บัญญัติไว้ตามรัฐธรรมนูญ มีผลสามารถบังคับใช้ได้ตามความเป็นจริง มิใช่ดังที่เขียนไว้ประดับในรัฐธรรมนูญเหมือนในอดีตกาลเป็นต้นมา นับว่าคำวินิจฉัยนี้สร้างความศักดิ์สิทธิ์ให้กับกฎหมายไทยได้อย่างน่าภาคภูมิใจ

นอกจากการพิจารณาร่างกฎหมายและข้อกฎหมายที่ประกาศใช้โดยทั่วไปอันมีผลบังคับผูกพันต่อประชาชนทั้งประเทศแล้ว ศาลรัฐธรรมนูญยังมีอำนาจวินิจฉัยความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของเงื่อนไขการตราพระราชกำหนดอันเป็นกฎหมายเร่งด่วนซึ่งจะมีผลกระทบต่อประชาชนเป็นวงกว้าง เนื่องจากการตราพระราชกำหนดนั้น ตราขึ้นไว้เพื่อประโยชน์ในอันที่จะรักษาความปลอดภัยสาธารณะของทั้งประเทศ และความมั่นคงเศรษฐกิจของประเทศ ดังนั้นจึงเป็นสิ่งสำคัญหากพระราชกำหนดนั้นไม่เป็นไปตามเงื่อนไขที่ถูกต้องก็มีสิทธิที่จะเสนอความเห็นเพื่อให้ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัยให้ระงับได้ ถือเป็น การตรวจสอบการใช้อำนาจ

รัฐให้อยู่บนกฎเกณฑ์ที่กำหนดไว้

รัฐธรรมนูญได้กำหนดให้ฝ่ายบริหารมีอำนาจตราพระราชกำหนดให้มีผลบังคับใช้ดังเช่นพระราชบัญญัติ ซึ่งเป็นข้อยกเว้นอันสำคัญเพราะตามหลักการแล้วอำนาจการออกกฎหมายเป็นพระราชบัญญัตินั้นเป็นอำนาจของฝ่ายนิติบัญญัติ โดยการตราพระราชกำหนดนั้นบัญญัติให้พระมหากษัตริย์ทรงตราพระราชกำหนดตามคำแนะนำของคณะรัฐมนตรีให้บังคับใช้ดังเช่นพระราชบัญญัติ โดยกำหนดเงื่อนไขการตราไว้ ๒ ประการ คือ ประการแรก ต้องทำเพื่อประโยชน์ในอันที่จะรักษาความปลอดภัยของประเทศ ความปลอดภัยสาธารณะ ความมั่นคงในทางเศรษฐกิจ หรือป้องกันภัยพิบัติสาธารณะ และประการที่สอง เมื่อคณะรัฐมนตรีเห็นว่า เป็นกรณีฉุกเฉินที่มีความจำเป็นเร่งด่วนอันหลีกเลี่ยงมิได้ แต่เมื่อพระราชกำหนดตราขึ้นแล้ว รัฐธรรมนูญได้บัญญัติให้มีการตรวจสอบการตราพระราชกำหนดนั้น เพื่อเป็นการถ่วงดุลการใช้อำนาจของคณะรัฐมนตรีโดยรัฐสภา ทางหนึ่ง และศาลรัฐธรรมนูญอีกทางหนึ่ง เหตุนี้ศาลรัฐธรรมนูญจึงมีอำนาจตรวจสอบการใช้อำนาจของฝ่ายบริหาร นั้นได้ แต่เป็นที่น่าสังเกตว่าอำนาจหน้าที่ในการตรวจสอบนี้เป็นการตรวจสอบแต่เพียงเงื่อนไขวัตถุประสงค์ของการตราพระราชกำหนดเท่านั้น มิได้รวมถึงการตรวจสอบเงื่อนไขเหตุผลกรณีฉุกเฉินที่มีความจำเป็นเร่งด่วน อันมีอาจจะหลีกเลี่ยงได้ที่จะต้องตราพระราชกำหนดหรือไม่ ทำให้การตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐของฝ่ายบริหาร ในส่วนนี้ยังเป็นไปได้อย่างจำกัดและมีขอบเขต

ศาลรัฐธรรมนูญได้วินิจฉัยเกี่ยวกับการตรวจสอบพระราชกำหนดหลายฉบับที่เป็นที่น่าสนใจในกระแสสังคม อาทิ การพิจารณาการตราพระราชกำหนดให้อำนาจกระทรวงการคลังกู้เงินเพื่อฟื้นฟูและเสริมสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจ พ.ศ. ๒๕๕๒ การพิจารณาการตราพระราชกำหนดให้อำนาจกระทรวงการคลังกู้เงินเพื่อการวางระบบบริหารจัดการน้ำและสร้างอนาคตประเทศ พ.ศ. ๒๕๕๕ ดังกล่าวมาแล้ว รวมถึงพระราชกำหนดปรับปรุงการบริหารหนี้เงินกู้ที่กระทรวงการคลังกู้เพื่อช่วยเหลือกองทุนเพื่อการฟื้นฟูและพัฒนาระบบสถาบันการเงิน พ.ศ. ๒๕๕๕ การตรวจสอบพระราชกำหนดที่เกี่ยวกับการดำเนินการในทางนโยบายของคณะรัฐมนตรี เช่น กรณีนโยบายเกี่ยวกับเศรษฐกิจ การตรวจสอบความเหมาะสมในการใช้ดุลยพินิจในการแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจ แม้จะมีส่วนเกี่ยวข้องโดยรวมต่อเศรษฐกิจของประเทศอยู่มาก แต่ก็เห็นว่าผลของการดำเนินการในอนาคตจะตกเป็นภาระกับประชาชนทั่วประเทศมากขึ้น หลักการถ่วงดุลนี้เป็นประโยชน์มิใช่แต่เพียงในการบริหารกิจการราชการแผ่นดินแต่เพียงอย่างเดียว แต่ยังส่งผลต่อความเชื่อมั่นอันเป็นพื้นฐานสำคัญในการดำรงชีวิตของคนไทย ในยุคปัจจุบันอีกทางหนึ่ง

นอกจากความขัดแย้งที่เกิดขึ้นตามที่ได้กล่าวมาแล้วนั้น ศาลรัฐธรรมนูญยังได้พิจารณาวินิจฉัยประเด็นข้อขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญอีกหลายประการที่ส่งผลกระทบต่อประชาชนหม่มาก อาทิ ปัญหาที่ส่งผลกระทบต่อคนในระดับท้องถิ่น ดังคำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญที่ ๓๑/๒๕๔๘ เรื่องสภาผู้แทนราษฎรขอให้ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัยตามรัฐธรรมนูญมาตรา ๒๖๖ กรณีคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติเสนอรายงานผลการ

ตรวจสอบการละเมิดสิทธิมนุษยชน “กรณีความรุนแรงอันเนื่องมาจากโครงการท่อก๊าซไทย-มาเลเซีย” สรุปได้ว่า คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติได้เสนอรายงานผลการตรวจสอบฯ ต่อสภาผู้แทนราษฎรตามพระราชบัญญัติ คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒ มาตรา ๓๑ แต่มีข้อคิดเห็นขัดแย้งเกิดขึ้นในสภาผู้แทนราษฎร ถึงการปฏิบัติหน้าที่ของคณะกรรมการสิทธิมนุษยชน ซึ่งอาจจะส่งผลกระทบต่อการดำเนินการในอนาคต จึงมีมติ ให้ส่งเรื่องเพื่อให้ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัยตามรัฐธรรมนูญมาตรา ๒๖๖ ว่า รายงานของคณะกรรมการ สิทธิมนุษยชนแห่งชาติกรณีความรุนแรงอันเนื่องมาจากโครงการท่อก๊าซไทย – มาเลเซีย กระทำขึ้นโดยชอบ ด้วยบทบัญญัติมาตรา ๒๒ แห่งพระราชบัญญัติคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒ และกฎหมาย อื่นที่เกี่ยวข้องหรือไม่ และหากรายงานดังกล่าวไม่ถูกต้องตามบทบัญญัติของกฎหมายดังกล่าวแล้วสภาผู้แทนราษฎร จะมีอำนาจรับทราบหรือพิจารณาดำเนินการต่อไปได้หรือไม่อย่างไร

ศาลรัฐธรรมนูญได้พิจารณาในประเด็นดังกล่าวก่อนจะมีผลคำวินิจฉัยว่า คณะกรรมการสิทธิมนุษยชน แห่งชาติมีอำนาจหน้าที่ตามรัฐธรรมนูญในการตรวจสอบและทำรายงานกรณีความรุนแรงอันเนื่องมาจากโครงการ ท่อก๊าซไทย-มาเลเซียแล้วนำเสนอต่อสภาผู้แทนราษฎรได้ ไม่ขัดต่อรัฐธรรมนูญแต่อย่างใด ถึงแม้จะเป็นเรื่องราว ของกระบวนการทางกฎหมาย แต่โดยพื้นฐานของเรื่องราวทั้งหมดนั้น กล่าวได้ว่าเกิดจากประชาชนเพื่อประชาชน ทั้งสิ้น เพราะโครงการนี้ไม่ได้รับการยอมรับจากประชาชนผู้ต่อต้านเป็นจำนวนมาก การมีส่วนเกี่ยวข้องกับกรณี ดังกล่าวของศาลรัฐธรรมนูญ แม้เพียงส่วนหนึ่งของกระบวนการทั้งหมดก็นับว่าได้สร้างมุมมองใหม่ๆ ในแง่ของ กฎหมายให้เกิดขึ้นกับสังคมไทยได้ และจะเป็นตัวอย่างต่อไปให้กับกรณีที่จะเกิดขึ้นในอนาคต

กล่าวโดยสรุป แม้ศาลรัฐธรรมนูญจะเป็นองค์กรศาล มีฐานะเป็นองค์กรตามรัฐธรรมนูญที่มีอำนาจ พิจารณาวินิจฉัยเฉพาะ มิได้พิจารณาพิพากษาอรรถคดีทั่วไป แต่ศาลรัฐธรรมนูญก็ยังมีลักษณะพื้นฐานทั่วไปใน ความเป็นศาลเช่นเดียวกับองค์กรศาลอื่นๆ เว้นเสียแต่ความพิเศษที่แตกต่างกันอีกประการหนึ่งคือ ศาลรัฐธรรมนูญ เป็นศาลเดี่ยวและมีอำนาจกำหนดวิธีพิจารณาด้วยตนเองโดยมติเอกฉันท์และนำคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ และคำวินิจฉัยส่วนตัวของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญทุกคนไปประกาศในราชกิจจานุเบกษาเพื่อเปิดโอกาสให้ สาธารณชนตรวจสอบและวิพากษ์วิจารณ์คำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญได้อย่างกว้างขวางโดยไม่มีบทละเมิดอำนาจ ศาล แต่ทั้งนี้คำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญให้ถือเป็นเด็ดขาดไม่สามารถอุทธรณ์หรือฎีกาต่อศาลใดได้ และยังมีผล ผูกพันต่อหลายภาคส่วนรวมถึงประชาชนในสังคม ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของสิทธิและเสรีภาพในด้านต่างๆ อาทิ การ ใช้ชื่อสกุล การประกอบอาชีพ หรือการฟ้องร้องหน่วยงานของรัฐในกรณีที่ไม่ได้รับความเป็นธรรม การแก้ไขปัญหา ขององค์กรตามรัฐธรรมนูญต่างๆ อันมีผลต่อการปฏิรูปการเมืองและการพัฒนาประชาธิปไตยซึ่งยังผลต่อประชาชน และสังคมไทยโดยตรง ทำให้คำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญหลายคำวินิจฉัยได้สร้างบรรทัดฐานใหม่ในสังคมไทย ซึ่งจะมีผลในระบบกฎหมายไทยอันบังคับใช้ต่อคนไทยทั้งประเทศเป็นอย่างมาก ดังจะพอสรุปสาระสำคัญได้โดย สั้นๆ ดังนี้

ประการที่ ๑ วางหลักในการพิจารณาเกินคำขอ โดยทั่วไปหน้าที่ของศาลจะพิจารณาเรื่องราวและคดีความตามคำร้องขอ แต่ในกรณีของศาลรัฐธรรมนูญมีอำนาจพิจารณาเกินคำร้องขอได้ หากศาลรัฐธรรมนูญเห็นว่าประเด็นนั้นมีความจำเป็นอันจะอำนวยประโยชน์ต่อสาธารณะเป็นหลัก ก็จะพิจารณาวินิจฉัยเรื่องนั้นเพิ่มเติมให้เสร็จสิ้นไปในคราวเดียวกัน นับว่าเป็นการสร้างศรัทธาให้กับระบบราชการอีกทางหนึ่ง แต่ทั้งนี้การพิจารณาเกินคำขอของศาลรัฐธรรมนูญก็ยังมีขอบเขตและต้องทำอย่างระมัดระวังเพื่อมิให้เป็นการขยายเขตอำนาจออกไปอย่างกว้างขวางจนกระทบอำนาจหน้าที่ขององค์กรตามรัฐธรรมนูญอื่นๆ

ประการที่ ๒ วางหลักที่เกี่ยวกับสิทธิและเสรีภาพของบุคคล ศาลรัฐธรรมนูญได้วางหลักเกี่ยวกับสิทธิและเสรีภาพไว้หลายประการ อาทิ สิทธิความเสมอภาคของทั้งชายและหญิง สิทธิในทรัพย์สิน สิทธิในการฟ้องร้องหน่วยงานของรัฐ สิทธิในการต่อสู้คดีในศาล การประกันสิทธิของคู่ความในการดำเนินกระบวนการพิจารณาความของศาล รวมถึงเสรีภาพต่างๆ ได้แก่ เสรีภาพในการนับถือศาสนาหรือปฏิบัติพิธีกรรม และการรับรองเสรีภาพในการประกอบกิจการหรืออาชีพ (การผลิตและจำหน่ายแป้งข้าวหมัก) ประเด็นข้อกฎหมายของสิทธิและเสรีภาพในประเทศไทยกำลังอยู่ในกระแสของสังคมอย่างต่อเนื่อง ตั้งแต่การประกาศใช้รัฐธรรมนูญ ฉบับพุทธศักราช ๒๕๔๐ เป็นต้นมา ศาลรัฐธรรมนูญจึงได้วางหลักกฎหมายมหาชนพื้นฐานเกี่ยวกับหลักความเสมอภาคซึ่งถือเป็นองค์ประกอบของกฎหมายรัฐธรรมนูญเพื่อประโยชน์ในการพิจารณาเรื่องราวต่างๆ นอกจากนี้จะเป็นการแสดงถึงความสำคัญของสิทธิและเสรีภาพของประชาชนไทยในกฎหมายรัฐธรรมนูญแล้ว ยังเป็นการสร้างบรรทัดฐานแห่งสังคมและกระตุ้นให้สังคมเกิดความใส่ใจในด้านสิทธิมนุษยชนมากขึ้นอีกมุมหนึ่งด้วย

ประการที่ ๓ การวางหลักเกี่ยวกับลักษณะต้องห้ามของรัฐธรรมนูญ อดีตที่ผ่านมาในประเด็นนี้มักจะมีผลอย่างมากในทางการเมือง การที่ศาลรัฐธรรมนูญเป็นองค์กรที่สามารถวินิจฉัยชี้ขาดในประเด็นนี้ได้ ย่อมมีส่วนช่วยในการสร้างหลักเกณฑ์และข้อจำกัดในการพิจารณาประเด็นในอนาคต โดยเฉพาะการเข้าดำรงตำแหน่งหรือพ้นจากตำแหน่งของข้าราชการการเมือง ในบางครั้งมีประเด็นที่สังคมจับตามองถึงการอาศัยช่องว่างของกฎหมายเพื่อเข้ามาหาผลประโยชน์ในทางการเมือง

ประการที่ ๔ การวางหลักเกี่ยวกับการตรากฎหมาย สภาผู้แทนราษฎร วุฒิสภา รวมถึงคณะรัฐมนตรีต่างก็มีอำนาจในการตรากฎหมายตามขอบข่ายหน้าที่ของตน รัฐธรรมนูญได้สร้างภาวะถ่วงดุลเพื่อคานน้ำหนักในแต่ละองค์กร เพื่อป้องกันการใช้อำนาจโดยมิชอบอันจะนำความเสียหายมาสู่ประเทศชาติและสังคมได้ ศาลรัฐธรรมนูญจึงมีอำนาจในการตรวจสอบการตรากฎหมาย และจากผลคำวินิจฉัยที่ผ่านมาพบว่าหลายครั้งการตรากฎหมายหลายฉบับก็มักจะทำขึ้นโดยขัดหรือแย้งต่อกระบวนการตรากฎหมายตามรัฐธรรมนูญ จึงถือว่าศาลรัฐธรรมนูญมีส่วนช่วยในการสร้างความชอบธรรมที่จะเกิดขึ้นในสังคมได้ตั้งแต่ขั้นต้น

ประการที่ ๕ การวางหลักในการตีความรัฐธรรมนูญ เนื่องจากรัฐธรรมนูญเป็นกฎหมายสูงสุดของประเทศ การประกาศบังคับใช้ต้องเป็นไปอย่างเคร่งครัดเพื่อสร้างกฎเกณฑ์ในสังคมให้เป็นไปในทางเดียวกัน

อันจะนำความสงบสุขมาสู่สังคมได้ ศาลรัฐธรรมนูญจึงมีอำนาจหน้าที่ในการตีความบทบัญญัติรัฐธรรมนูญทั่วไป เพื่อคลายประเด็นปัญหาในสังคม หรือสร้างข้อกำหนดให้เกิดความเคร่งครัดในการบังคับใช้ อาทิ การตีความ เพื่อจำกัดสิทธิของบุคคลในการลงสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือสมาชิกวุฒิสภารวมไปถึง การตีความเพื่อรับรองหลักกฎหมายอื่นๆ อันนำไปสู่ประการต่อไปคือ

ประการที่ ๖ การวางหลักกฎหมายตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๖๔ ในเรื่องอำนาจพิจารณาวินิจฉัยว่า บทบัญญัติแห่งกฎหมายซึ่งจะใช้บังคับแก่คดีใดคดีหนึ่งหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญหรือไม่ ประเด็นนี้ในวงการกฎหมายยังปรากฏปัญหาในการพิจารณาเกี่ยวกับขอบเขตของอำนาจหน้าที่ของศาลรัฐธรรมนูญว่ามีขอบเขตอำนาจเพียงใด ซึ่งการตีความนั้นจะมีผลกระทบต่อการใช้ของคู่ความในศาลเพื่อไม่ก่อให้เกิดการประวิงคดีจนทำให้เกิดคดีจำนวนมาก และกระทบต่อการดำเนินงานของระบบตุลาการไทย

ประการที่ ๗ การวางหลักกฎหมายตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๙๘ และเขตอำนาจของศาลปกครอง มีความจำเป็นอย่างมากในการบังคับใช้รัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันที่มีองค์กรอิสระเกิดขึ้นมากมายเพื่อตรวจสอบการทำงานและดำเนินการต่างๆ โดยสามารถตรวจสอบได้เพื่อความโปร่งใส โดยเฉพาะการดำเนินการทางการเมืองซึ่งมีความละเอียดอ่อน และต้องกระทำอย่างถูกต้องตรงไปตรงมา ดังตัวอย่างของคณะกรรมการการเลือกตั้งอันเป็นองค์กรที่เกิดขึ้นตามรัฐธรรมนูญ มิใช่หน่วยงานทางปกครองหรือหน่วยงานที่อยู่ในบังคับบัญชาของรัฐบาล ในบางครั้งการพิจารณาระเบียบ ข้อบังคับของหน่วยงานนี้จึงไม่อยู่ในอำนาจการพิจารณาวินิจฉัยของศาลปกครอง ทำให้เกิดความสับสนขึ้น ศาลรัฐธรรมนูญจึงได้พิจารณาชี้ทางปัญหา โดยการวางหลักเพิ่มเติมตามหลักการว่าองค์กรตามรัฐธรรมนูญได้ใช้อำนาจทางปกครองหรือได้รับมอบหมายให้ใช้อำนาจทางปกครอง ซึ่งมีที่มาตามกฎหมายย่อมอยู่ภายใต้การตรวจสอบของศาลปกครอง แต่หากการใช้อำนาจมีที่มาจากรัฐธรรมนูญย่อมไม่อยู่ภายใต้การตรวจสอบของศาลปกครอง จึงทำให้พบประเด็นปัญหาที่เกิดขึ้นอันเนื่องมาจากการเลือกตั้งหรือการทำงานของคณะกรรมการเลือกตั้งคลี่คลาย และเป็นบรรทัดฐานให้กับสังคมไปได้ในอนาคต

ประการที่ ๘ การวางหลักกฎหมายตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๖๖ ซึ่งมีความคลุมเครือคล้ายกับประเด็นปัญหาในประการที่ ๖ กรณีที่มีปัญหาเกี่ยวกับอำนาจหน้าที่ขององค์กรตามรัฐธรรมนูญซึ่งเกิดปัญหาขึ้นในช่วงหลังเนื่องจากรัฐธรรมนูญได้บัญญัติให้มีองค์กรใหม่ๆ ขึ้นหลายองค์กร กรณีนี้จึงอาจเกิดปัญหาเกี่ยวกับอำนาจหน้าที่ระหว่างองค์กรตามรัฐธรรมนูญได้ องค์กรตามรัฐธรรมนูญตามมาตรา ๒๖๖ นี้หมายเฉพาะองค์กรที่ก่อตั้งขึ้นและมีอำนาจหน้าที่ตามรัฐธรรมนูญ กรณีที่จะอยู่ในเขตอำนาจของศาลรัฐธรรมนูญได้ก็จะต้องเป็นกรณีที่มีปัญหาเกี่ยวกับอำนาจหน้าที่ขององค์กรเหล่านี้เท่านั้น การพิจารณาในประเด็นดังกล่าวเป็นการสร้างความคล่องตัวให้กับระบบการทำงานขององค์กรอิสระ เนื่องจากเป็นองค์กรตั้งใหม่และได้รับความสนใจจากประชาชนเป็นจำนวนมาก ดังนั้นการที่ศาลรัฐธรรมนูญวางกฎเกณฑ์ไว้ จึงเป็นประโยชน์อย่างมากในการดำเนินงานโดยเฉพาะในด้านการเมือง

ประการที่ ๙ การวางหลักกฎหมายตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๙๕ เป็นการกำหนดความหมายของคำว่า “จงใจ” อันแสดงถึงความสุจริตใจ การกระทำต่างๆ อันเป็นประโยชน์ในการพิจารณาคดี ดังตัวอย่างของการยื่นบัญชีทรัพย์สินของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง รวมถึงการวางหลัก กำหนดขอบเขตนิยามของคำว่า “วันที่พ้นจากตำแหน่ง” เพื่อสร้างความเป็นธรรมให้เกิดขึ้นแก่ผู้ถูกร้องเรียนในประเด็นดังกล่าวอันเป็นเรื่องสำคัญทางการเมือง

ประการที่ ๑๐ การวางหลักกฎหมายเกี่ยวกับการดำเนินกระบวนการพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ เนื่องจากศาลรัฐธรรมนูญมีความพิเศษ ไม่เหมือนดังศาลสถิตยุติธรรมอื่นๆ การดำเนินกระบวนการพิจารณาต้องอาศัยหลักและค่านึงถึงผลประโยชน์แห่งการดำรงไว้ซึ่งความศักดิ์สิทธิ์ของรัฐธรรมนูญ ดังนั้นหลักเกณฑ์บางประการจึงมีความสำคัญอย่างมากต่อกระแสสังคม เช่น แม้ผู้ร้องลาออกก็ไม่มีผลให้การพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญต้องยุติ รวมไปถึงการขอลอนคำร้องของผู้ร้องก็มิอาจทำให้ศาลรัฐธรรมนูญยุติกระบวนการพิจารณา หากเห็นว่าเรื่องดังกล่าวจะเป็นประโยชน์ต่อสาธารณะอันแสดงถึงความรับผิดชอบและผลประโยชน์สูงสุดของประเทศเป็นสำคัญ

หากพิจารณาการใช้อำนาจหน้าที่ของศาลรัฐธรรมนูญดังที่ได้สรุปไว้ทั้ง ๑๐ ประการข้างต้นก็พบว่า คำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญส่วนใหญ่นั้นล้วนสร้างบรรทัดฐานใหม่ทางกฎหมายทั้งสิ้น ในบางคำวินิจฉัยได้รับการวิพากษ์วิจารณ์อย่างมากเพราะมีผลกระทบต่อทั้งสังคม การเมือง และเศรษฐกิจ อย่างหลีกเลี่ยงมิได้ ดังนั้น การพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญจึงต้องเป็นไปอย่างรอบคอบและระมัดระวัง เพราะมิได้สร้างข้อผูกพันแก่บุคคลเพียงกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งเท่านั้น พันธกิจแห่งการคุ้มครองหลักความเป็นกฎหมายสูงสุดของรัฐธรรมนูญ การคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชน รวมถึงการตรวจสอบการใช้อำนาจของรัฐของศาลรัฐธรรมนูญในประเทศไทย จึงเป็นเครื่องชี้วัดความสำเร็จของประชาธิปไตยและรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ศาลรัฐธรรมนูญจึงต้องเป็นองค์กรที่มุ่งเน้นในการพัฒนาประชาธิปไตยด้วยการส่งเสริมรากฐานในการพิทักษ์รัฐธรรมนูญควบคู่ไปกับการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนและพร้อมที่จะสร้างหลักกฎหมายและบรรทัดฐานในคดีรัฐธรรมนูญที่เหมาะสม ศาลรัฐธรรมนูญจึงเป็นองค์กรคุณภาพและดำรงความยุติธรรมเป็นที่ยอมรับเชื่อถือของสังคมโดยรวม เพื่อดำรงสถานะสถาบันสุดท้ายที่สร้างความน่าเชื่อถือและการคุ้มครองความเป็นนิติรัฐ ตลอดจนประชาชนคนไทยทุกคนต้องมีส่วนร่วมส่งเสริมการปฏิรูปการเมืองตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญ อันจะเป็นทางออกในการแก้ไขปัญหาของประเทศชาติตามอำนาจหน้าที่ที่รัฐธรรมนูญแห่งประชาธิปไตยได้กำหนดไว้ อย่างแท้จริง

โครงการประกวดบทเรียงความสร้างจิตสำนึกการพัฒนาประชาธิปไตย

๑. หลักการและเหตุผล

การพัฒนาประชาธิปไตยเป็นการวางรากฐานที่สำคัญอย่างยิ่งต่อการปกครองในระบอบประชาธิปไตยที่ยึดหลักการ ๓ ประการ คือ เป็นการปกครองของประชาชน โดยประชาชน และเพื่อประชาชน วิธีทางที่จะบรรลุหลักการดังกล่าวก็ด้วยการมีรัฐธรรมนูญเป็นกฎหมายแม่บทในการกำหนดรูปแบบและความสัมพันธ์ขององค์กรต่างๆ ในการใช้อำนาจอธิปไตยให้เกิดการตรวจสอบและถ่วงดุลอย่างมีดุลยภาพ ด้วยเหตุนี้ รัฐธรรมนูญจึงมีสถานะเป็นกฎหมายสูงสุดอันเป็นตัวกำหนดรูปแบบของการเมืองที่เรียกว่า “การปกครองโดยกฎหมาย” หรือที่เรียกกันโดยทั่วไปว่า “นิติธรรม” (The Rule of Law)

ศาลรัฐธรรมนูญในฐานะองค์กรพิทักษ์รัฐธรรมนูญ จึงให้ความสำคัญต่อการสร้างจิตสำนึกด้านประชาธิปไตยด้วยการเสริมสร้างรากฐานความรู้และความเข้าใจที่ดีเกี่ยวกับการปกครองและหลักการที่สำคัญอันเป็นพื้นฐานของการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นพระประมุข ซึ่งสอดคล้องกับคำขวัญของศาลรัฐธรรมนูญที่ว่า “ยึดหลักนิติธรรม คำจูนประชาธิปไตย ห่วงใยสิทธิและเสรีภาพของประชาชน” ดังนั้น สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญจึงได้กำหนดให้มีโครงการประกวดบทเรียงความสร้างจิตสำนึกการพัฒนาประชาธิปไตยขึ้น เพื่อปลูกฝังและสร้างจิตสำนึกต่อกลุ่มเป้าหมายให้เกิดความรู้ความเข้าใจในหลักการประชาธิปไตย ขยายเครือข่ายในหมู่ประชาชนทั่วทุกภูมิภาคเพิ่มขึ้น เป็นรากฐานพัฒนาและคำจูนการปกครองระบอบประชาธิปไตยให้มั่นคง และเสริมสร้างพื้นฐานแห่งการเรียนรู้และความตระหนักถึงสิทธิและเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญภายใต้พื้นฐานทางสังคมและพัฒนาการทางการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตย

๒. วัตถุประสงค์

๒.๑ เพื่อจูงใจและส่งเสริมให้ประชาชนกลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ นักเรียน นิสิต นักศึกษา และประชาชนมีความรู้ความเข้าใจที่ดีเกี่ยวกับการปกครองในระบอบประชาธิปไตย และเป็นเครือข่ายขยายความรู้ความเข้าใจ

ดังกล่าวแก่ประชาชนทั่วทุกภูมิภาค

๒.๒ เพื่อเพิ่มโอกาสในการแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการพัฒนาประชาธิปไตยและรับทราบข้อคิดเห็นเกี่ยวกับการดำเนินงานของศาลรัฐธรรมนูญและสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญในส่วนที่เกี่ยวข้อง

๓. กลุ่มเป้าหมาย

นักเรียน นิสิต นักศึกษาในสถาบันการศึกษา และประชาชนทั่วไป

๔. วิธีดำเนินการ

๔.๑ แต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินการตามโครงการประกวดบทเรียงความสร้างจิตสำนึกการพัฒนาประชาธิปไตย โดยทำหน้าที่กำหนดนโยบาย แนวทางปฏิบัติในการคัดเลือก พิจารณาตัดสินบทเรียงความที่ส่งเข้าประกวด องค์กรประกอบของคณะกรรมการดังกล่าวจะประกอบด้วย เลขาธิการสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญเป็นประธาน ที่ปรึกษาสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญเป็นรองประธาน ผู้เชี่ยวชาญด้านคดีและวิชาการ ผู้อำนวยการสำนักอำนวยกิจการศาลรัฐธรรมนูญ ผู้อำนวยการกลุ่มงานคดี ผู้อำนวยการส่วนประชาสัมพันธ์ ผู้อำนวยการสถาบันรัฐธรรมนูญศึกษา เป็นกรรมการ ผู้อำนวยการกลุ่มงานวิจัยและพัฒนารัฐธรรมนูญเป็นกรรมการและเลขานุการ และเจ้าหน้าที่กลุ่มงานวิจัยและพัฒนารัฐธรรมนูญเป็นกรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ

๔.๒ ประชาสัมพันธ์เชิญชวนประชาชนกลุ่มเป้าหมายผ่านหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน และสื่อมวลชนแขนงต่างๆ ให้เข้าร่วมกิจกรรมสร้างจิตสำนึกการพัฒนาประชาธิปไตย โดยการประกวดบทเรียงความตามหัวข้อที่กำหนด

๔.๓ การคัดเลือกและพิจารณาตัดสินบทเรียงความที่ส่งเข้าประกวดตามหลักเกณฑ์ที่คณะกรรมการฯ กำหนด

๔.๔ การประกาศผลการพิจารณาตัดสินบทเรียงความผ่านสื่อมวลชนแขนงต่างๆ

๔.๕ กำหนดพิธีการมอบรางวัล โล่เกียรติยศ และเกียรติบัตรแก่ผู้ชนะการประกวดบทเรียงความ

๕. ระยะเวลาดำเนินการ

มีนาคม - กันยายน ๒๕๕๓

๖. สถานที่ดำเนินการ

๖.๑ สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ ศูนย์ราชการเฉลิมพระเกียรติ ๘๐ พรรษา ๕ ธันวาคม ๒๕๕๐ และอาคารบ้านเจ้าพระยารัตนาธิเบศร์

๖.๒ โรงแรมในเขตกรุงเทพมหานคร

๗. งบประมาณ

งบประมาณจากสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ ตามโครงการประกวดบทเรียงความสร้างจิตสำนึกการพัฒนาประชาธิปไตย จำนวน ๑,๐๐๐,๐๐๐ บาท

๘. ตัวชี้วัด

ประชาชนกลุ่มเป้าหมายทุกภูมิภาคให้ความสนใจเข้าร่วมกิจกรรมการสร้างจิตสำนึกการพัฒนาประชาธิปไตย โดยมีกลุ่มเป้าหมายภูมิภาคละไม่น้อยกว่า ๕๐๐ คน

๙. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

ประชาชนกลุ่มเป้าหมายมีความรู้ความเข้าใจที่ดีเกี่ยวกับการปกครองในระบอบประชาธิปไตย อันจะเป็นการสร้างจิตสำนึกการพัฒนาประชาธิปไตยอย่างยั่งยืนในอนาคต

๑๐. ผู้รับผิดชอบโครงการ

กลุ่มงานวิจัยและพัฒนารัฐธรรมนูญ สถาบันรัฐธรรมนูญศึกษา
สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ

ประกาศสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ

เรื่อง การประกวดบทเรียงความสร้างจิตสำนึกการพัฒนาประชาธิปไตย

การสร้างจิตสำนึกการพัฒนาประชาธิปไตยด้วยการเสริมสร้างรากฐานความรู้และความเข้าใจที่ดีเกี่ยวกับหลักการสำคัญพื้นฐานของการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ถือเป็นพันธกิจที่สำคัญประการหนึ่งของศาลรัฐธรรมนูญในการพิทักษ์รัฐธรรมนูญอันเป็นกฎหมายสูงสุดของประเทศ

สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญในฐานะหน่วยงานธุรการของศาลรัฐธรรมนูญได้ตระหนักถึงความสำคัญของการเปิดโอกาสให้บุคคลมีเสรีภาพในการแสดงออกทางความคิดเห็นอย่างอิสระ สมดังเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญ จึงจัดให้มีการประกวดบทเรียงความของนักเรียน นิสิต นักศึกษา และประชาชนทั่วไปขึ้น เพื่อสะท้อนทัศนคติ ความรู้ และข้อคิดเห็นเกี่ยวกับการพัฒนาประชาธิปไตยผ่านการถ่ายทอดในรูปแบบของบทเรียงความเชิงสร้างสรรค์ อีกทั้งยังได้ปลูกฝังจิตสำนึกการพัฒนาประชาธิปไตยในทุกระดับ อันจะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อการส่งเสริมและพัฒนากการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข รวมทั้งสะท้อนให้เห็นถึงบทบาท ภารกิจ การดำเนินงานของศาลรัฐธรรมนูญและสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญที่ส่งเสริมสนับสนุนการปกครองในระบอบประชาธิปไตยด้วย

สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญจึงขอเชิญชวนนักเรียน นิสิต นักศึกษา และประชาชนทั่วไป ส่งบทเรียงความตามประเภทที่กำหนดเข้าร่วมการประกวด ดังมีรายละเอียดต่อไปนี้

๑. กลุ่มผู้ส่งบทเรียงความเข้าประกวดและชื่อเรื่องบทเรียงความ แบ่งเป็น ๕ ระดับ คือ

- ระดับประถมศึกษาปีที่ ๔ - ๖
ชื่อเรื่องบทเรียงความ “การสร้างประชาธิปไตยในโรงเรียน”
- ระดับมัธยมศึกษาปีที่ ๑ - ๓ หรือเทียบเท่า
ชื่อเรื่องบทเรียงความ “ประชาธิปไตยในมุมมองของท่าน”

- ระดับมัธยมศึกษาปีที่ ๔ - ๖ หรือเทียบเท่า
ชื่อเรื่องบทความ “ศาลรัฐธรรมนูญในความคาดหวังของประชาชนของสังคมไทย”
- ระดับอุดมศึกษา (ปริญญาตรี) หรือเทียบเท่า
ชื่อเรื่องบทความ “ศาลรัฐธรรมนูญกับการสร้างความเป็นธรรมในสังคมไทย”
- ระดับประชาชนทั่วไป
ชื่อเรื่องบทความ “ผลคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญที่มีต่อการสร้างบรรทัดฐานในการเมือง เศรษฐกิจ และสังคมไทย”

๒. เงื่อนไขและหลักเกณฑ์การส่งบทความเข้าประกวด

๒.๑ เป็นบทความที่ผู้ส่งเข้าประกวดเขียนเอง โดยไม่คัดลอก ตัดแปลง หรือแปลงจากผลงานของผู้อื่น และต้องเป็นผลงานที่ไม่เคยส่งประกวดหรือได้รับการตีพิมพ์หรือเผยแพร่ในสื่อใดๆ มาก่อน

๒.๒ เป็นบทความภาษาไทยเท่านั้น เว้นแต่มีคำศัพท์เฉพาะที่เกี่ยวข้อง

๒.๓ ความยาวของบทความ

- ระดับประถมศึกษาปีที่ ๔ - ๖

ความยาวไม่เกิน ๔ หน้ากระดาษ เอ ๔ เขียนด้วยลายมือตนเอง ด้วยตัวบรรจงเท่านั้น ยกเว้นกรณีผู้มีความบกพร่องทางสายตาให้พิมพ์เป็นอักษรเบรลล์ได้

- ระดับมัธยมศึกษาปีที่ ๑ - ๓ หรือเทียบเท่า

ความยาวไม่เกิน ๔ หน้ากระดาษ เอ ๔ เขียนด้วยลายมือตนเอง ด้วยตัวบรรจงเท่านั้น ยกเว้นกรณีผู้มีความบกพร่องทางสายตาให้พิมพ์เป็นอักษรเบรลล์ได้

- ระดับมัธยมศึกษาปีที่ ๔ - ๖ หรือเทียบเท่า

ความยาวไม่เกิน ๕ หน้ากระดาษ เอ ๔ พิมพ์ด้วยคอมพิวเตอร์ ตัวอักษร Angsana new ขนาดตัวอักษร ๑๖ ยกเว้นกรณีผู้มีความบกพร่องทางสายตาให้พิมพ์เป็นอักษรเบรลล์ได้

- ระดับอุดมศึกษา (ปริญญาตรี) หรือเทียบเท่า

ความยาวไม่เกิน ๑๐ หน้ากระดาษ เอ ๔ พิมพ์ด้วยคอมพิวเตอร์ ตัวอักษร Angsana new ขนาดตัวอักษร ๑๖ ยกเว้นกรณีผู้มีความบกพร่องทางสายตาให้พิมพ์เป็นอักษรเบรลล์ได้

- ระดับประชาชนทั่วไป

ความยาวไม่เกิน ๑๕ หน้ากระดาษ เอ ๔ พิมพ์ด้วยคอมพิวเตอร์ ตัวอักษร Angsana new ขนาดตัวอักษร ๑๖ ยกเว้นกรณีผู้มีความบกพร่องทางสายตาให้พิมพ์เป็นอักษรเบรลล์ได้

๒.๔ ส่งบทเรียงความได้คนละไม่เกิน ๑ ผลงาน โดยระบุชื่อ นามสกุล อายุ อาชีพ ที่อยู่ โทรศัพท์ หรือโทรสารที่ติดต่อได้สะดวก และชื่อเรื่องบทเรียงความให้ชัดเจน กรณีเป็นนักเรียน ให้ระบุชื่อสถาบันการศึกษา ระดับชั้น และให้ครูประจำชั้นเซ็นชื่อรับรอง สำหรับนิสิต นักศึกษา ให้ระบุชื่อสถาบันการศึกษา ระดับชั้น ชั้นปีและคณะ หรือสาขาวิชาที่กำลังศึกษาอยู่ พร้อมทั้งให้อาจารย์ที่ปรึกษาเซ็นชื่อรับรอง ทั้งนี้ ตามแบบฟอร์มใบสมัครที่สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญกำหนดไว้ท้ายประกาศฯ นี้ โดยสามารถพิมพ์ใบสมัครได้ที่

website: www.constitutionalcourt.or.th

๓. กำหนดเวลาและสถานที่ส่งบทเรียงความ

๓.๑ ส่งบทเรียงความทางไปรษณีย์ลงทะเบียนถึง ผู้อำนวยการกลุ่มงานวิจัยและพัฒนารัฐธรรมนูญ สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ อาคารศูนย์ราชการเฉลิมพระเกียรติ ๘๐ พรรษา ๕ ธันวาคม ๒๕๕๐ (อาคารราชบุรีดิเรกฤทธิ์) เลขที่ ๑๒๐ หมู่ ๓ ถนนแจ้งวัฒนะ แขวงทุ่งสองห้อง เขตหลักสี่ กรุงเทพฯ ๑๐๒๑๐ โดยระบุที่มุมขวาด้านล่างของซองว่า “ประกวดบทเรียงความระดับ.....”

๓.๒ กำหนดส่งบทเรียงความภายในวันที่ ๓๐ เมษายน ๒๕๕๕ โดยถือวันประทับตราไปรษณีย์เป็นสำคัญ

๔. หลักเกณฑ์การพิจารณาคัดเลือกและตัดสิน

๔.๑ การคัดเลือกและเกณฑ์การตัดสิน คณะกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิที่สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญแต่งตั้งขึ้น เป็นผู้พิจารณาคัดเลือกและตัดสิน โดยให้ถือเอาการตัดสินของคณะกรรมการฯ เป็นที่ยุติ ในกรณีบทเรียงความที่ขาดหลักเกณฑ์การส่งบทเรียงความเข้าประกวดข้อใดข้อหนึ่ง คณะกรรมการฯ ขอสงวนสิทธิไม่รับพิจารณา และกรณีที่บทเรียงความที่ส่งเข้าประกวด ยังไม่ได้มาตรฐานตามเกณฑ์การตัดสินที่กำหนด คณะกรรมการฯ อาจพิจารณางดให้รางวัลใดรางวัลหนึ่ง หรือทุกรางวัลก็ได้ ทั้งนี้ คณะกรรมการฯ จะไม่ส่งคืนต้นฉบับไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น

๔.๒ หลักเกณฑ์การพิจารณาคัดเลือกและตัดสิน ดังนี้

การนำเสนอความรู้และความคิดเห็นเกี่ยวกับการพัฒนาประชาธิปไตยตามการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ซึ่งสอดคล้องกับชื่อเรื่องบทเรียงความตามระดับชั้นการศึกษา โดยถูกต้องตามหลักเกณฑ์การเขียนเรียงความและหลักภาษาไทยอย่างสร้างสรรค์และเป็นประโยชน์

๔.๓ ห้ามข้าราชการ เจ้าหน้าที่และผู้ปฏิบัติงานของสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ บุคลากรผู้สนับสนุนการปฏิบัติงานของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ รวมถึงบุตรหลาน ส่งบทเรียงความเข้าประกวดทุกกรณี

๕. รางวัล

- ระดับประถมศึกษาปีที่ ๔ - ๖

- รางวัลที่ ๑ ได้รับโล่เกียรตินิยม พร้อมเกียรติบัตรของประธานศาลรัฐธรรมนูญ และเงินรางวัล จำนวน ๑๐,๐๐๐ บาท
- รางวัลที่ ๒ ได้รับเกียรติบัตรของประธานศาลรัฐธรรมนูญ และเงินรางวัล จำนวน ๗,๐๐๐ บาท
- รางวัลที่ ๓ ได้รับเกียรติบัตรของประธานศาลรัฐธรรมนูญ และเงินรางวัล จำนวน ๕,๐๐๐ บาท
- รางวัลชมเชย (จำนวน ๒ รางวัล) ได้รับเกียรติบัตรของประธานศาลรัฐธรรมนูญ และเงินรางวัล ๆ ละ ๒,๐๐๐ บาท

- ระดับมัธยมศึกษาปีที่ ๑ - ๓ หรือเทียบเท่า

- รางวัลที่ ๑ ได้รับโล่เกียรตินิยม พร้อมเกียรติบัตรของประธานศาลรัฐธรรมนูญ และเงินรางวัล จำนวน ๑๐,๐๐๐ บาท
- รางวัลที่ ๒ ได้รับเกียรติบัตรของประธานศาลรัฐธรรมนูญ และเงินรางวัล จำนวน ๗,๐๐๐ บาท
- รางวัลที่ ๓ ได้รับเกียรติบัตรของประธานศาลรัฐธรรมนูญ และเงินรางวัล จำนวน ๕,๐๐๐ บาท
- รางวัลชมเชย (จำนวน ๒ รางวัล) ได้รับเกียรติบัตรของประธานศาลรัฐธรรมนูญ และเงินรางวัล ๆ ละ ๒,๐๐๐ บาท

- ระดับมัธยมศึกษาปีที่ ๔ - ๖ หรือเทียบเท่า

- รางวัลที่ ๑ ได้รับโล่เกียรตินิยม พร้อมเกียรติบัตรของประธานศาลรัฐธรรมนูญ และเงินรางวัล จำนวน ๑๕,๐๐๐ บาท
- รางวัลที่ ๒ ได้รับเกียรติบัตรของประธานศาลรัฐธรรมนูญ และเงินรางวัล จำนวน ๑๐,๐๐๐ บาท

รางวัลที่ ๓ ได้รับเกียรติบัตรของประธานศาลรัฐธรรมนูญ
และเงินรางวัล จำนวน ๗,๐๐๐ บาท

รางวัลชมเชย (จำนวน ๒ รางวัล) ได้รับเกียรติบัตรของประธานศาลรัฐธรรมนูญ
และเงินรางวัล ๗ ละ ๓,๐๐๐ บาท

- ระดับอุดมศึกษา (ปริญญาตรี) หรือเทียบเท่า

รางวัลที่ ๑ ได้รับโล่เกียรตินิยม พร้อมเกียรติบัตรของประธานศาลรัฐธรรมนูญ
และเงินรางวัล จำนวน ๒๐,๐๐๐ บาท

รางวัลที่ ๒ ได้รับเกียรติบัตรของประธานศาลรัฐธรรมนูญ
และเงินรางวัล จำนวน ๑๕,๐๐๐ บาท

รางวัลที่ ๓ ได้รับเกียรติบัตรของประธานศาลรัฐธรรมนูญ
และเงินรางวัล จำนวน ๑๐,๐๐๐ บาท

รางวัลชมเชย (จำนวน ๒ รางวัล) ได้รับเกียรติบัตรของประธานศาลรัฐธรรมนูญ
และเงินรางวัล ๗ ละ ๕,๐๐๐ บาท

- ระดับประชาชนทั่วไป

รางวัลที่ ๑ ได้รับโล่เกียรตินิยม พร้อมเกียรติบัตรของประธานศาลรัฐธรรมนูญ
และเงินรางวัล จำนวน ๒๐,๐๐๐ บาท

รางวัลที่ ๒ ได้รับเกียรติบัตรของประธานศาลรัฐธรรมนูญ
และเงินรางวัล จำนวน ๑๕,๐๐๐ บาท

รางวัลที่ ๓ ได้รับเกียรติบัตรของประธานศาลรัฐธรรมนูญ
และเงินรางวัล จำนวน ๑๐,๐๐๐ บาท

รางวัลชมเชย (จำนวน ๒ รางวัล) ได้รับเกียรติบัตรของประธานศาลรัฐธรรมนูญ
และเงินรางวัล ๗ ละ ๕,๐๐๐ บาท

ทั้งนี้ ผู้ได้รับรางวัลทุกรางวัล และสถาบันการศึกษาที่ผู้ได้รับรางวัลสังกัด (กรณีนักเรียน นิสิต นักศึกษา) จะได้รับสิทธิเป็นสมาชิกวารสารและจดหมายข่าวศาลรัฐธรรมนูญเป็นเวลา ๒ ปี ด้วย

๖. กำหนดการตัดสิน ประกาศผล และการมอบรางวัล

- กำหนดการตัดสินและประกาศผลการประกวด ประมาณเดือนพฤษภาคม - กรกฎาคม ๒๕๕๕
- กำหนดการมอบรางวัล ประมาณเดือนสิงหาคม - กันยายน ๒๕๕๕

๗. ลิขสิทธิ์ของบทความ

ผลงานบทความที่ได้รับรางวัล เป็นลิขสิทธิ์ของสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ ซึ่งจะพิจารณานำไปเผยแพร่ในสื่อต่างๆ ต่อไป

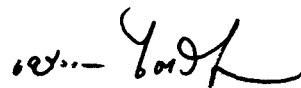
๘. หน่วยงานผู้รับผิดชอบ

กลุ่มงานวิจัยและพัฒนารัฐธรรมนูญ สถาบันรัฐธรรมนูญศึกษา

โทร. ๐๒ ๖๒๓ ๙๖๐๐ ต่อ ๓๑๔๘ และ ๓๑๔๔

โทรสาร ๐๒ ๖๒๓ ๙๖๔๖, ๐๒ ๖๒๓ ๙๖๓๒

ประกาศ ณ วันที่ ๒ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๕๔

(นายเชาวนะ ไตรมาศ)

เลขาธิการสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ

ประกาศสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ

เรื่อง ผลการตัดสินการประกวดบทรื่องความสร้างจิตสำนึกการพัฒนาประชาธิปไตย

ตามที่สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญได้มีประกาศสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ ลงวันที่ ๒ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๕๔ เรื่อง การประกวดบทรื่องความสร้างจิตสำนึกการพัฒนาประชาธิปไตย เชิญชวนผู้สนใจส่งบทรื่องความตามประเภท และหลักเกณฑ์ที่กำหนดเข้าร่วมการประกวด เพื่อร่วมกับสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ สร้างจิตสำนึกและพัฒนาการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข โดยกำหนดส่งบทรื่องความภายในวันที่ ๓๐ เมษายน ๒๕๕๕ นั้น

ในการนี้ สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญได้แต่งตั้งคณะกรรมการพิจารณาตัดสินบทรื่องความฯ ที่เข้าร่วมการประกวดตามหลักเกณฑ์การให้คะแนนภายใต้กรอบมาตรฐานทางวิชาการที่ถูกต้อง โปร่งใส และเป็นธรรม โดยคณะกรรมการฯ ได้พิจารณาตัดสินบทรื่องความฯ ที่ชนะการประกวดเสร็จเรียบร้อยแล้ว จึงขอประกาศผลการตัดสินการประกวดบทรื่องความตามประเภทกลุ่มเป้าหมาย ดังนี้

๑. ระดับประถมศึกษาปีที่ ๔ - ๖

ชื่อเรื่องบทรื่องความ “การสร้างประชาธิปไตยในโรงเรียน”

รางวัลที่ ๑ เงินรางวัลจำนวน ๑๐,๐๐๐ บาท พร้อมโล่เกียรติยศ
และเกียรติบัตรของประธานศาลรัฐธรรมนูญ

ได้แก่ เด็กชายวิทยา อมรสิทธิ์ ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๕

โรงเรียนเวียงเทิง (เทิงทำนุประชา) อำเภอเทิง จังหวัดเชียงราย

- รางวัลที่ ๒** เงินรางวัลจำนวน ๗,๐๐๐ บาท พร้อมเกียรติบัตรของประธานศาลรัฐธรรมนูญ
 ได้แก่ **เด็กหญิงโสพิษา พลายพงษา** ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๖
 โรงเรียนจ่านองควิทยา เขตดินแดง กรุงเทพมหานคร
- รางวัลที่ ๓** เงินรางวัลจำนวน ๕,๐๐๐ บาท พร้อมเกียรติบัตรของประธานศาลรัฐธรรมนูญ
 ได้แก่ **เด็กหญิงศศิรา อินชัย** ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๕
 โรงเรียนปรินส์รอยแยลส์วิทยาลัย อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่
- รางวัลชมเชย** จำนวน ๒ รางวัล เงินรางวัลๆ ละจำนวน ๒,๐๐๐ บาท พร้อมเกียรติบัตรของ
 ประธานศาลรัฐธรรมนูญ
- ได้แก่ **เด็กหญิงจตุพร รังศิริรักษ์** ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๖
 โรงเรียนอนุบาลเลิศปัญญา อำเภอปากคาด จังหวัดบึงกาฬ
- เด็กหญิงกานต์ชนก นันตะวงค์** ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๖
 โรงเรียนพลวิทยา อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา

๒. ระดับมัธยมศึกษาปีที่ ๑ - ๓ หรือเทียบเท่า

ชื่อเรื่องบทความ “ประชาธิปไตยในมุมมองของท่าน”

- รางวัลที่ ๑** เงินรางวัลจำนวน ๑๐,๐๐๐ บาท พร้อมโล่เกียรติยศ
 และเกียรติบัตรของประธานศาลรัฐธรรมนูญ
- ได้แก่ **เด็กหญิงชัชชญา สมมณี** ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๒
 โรงเรียนเวียงเชียงรุ้งวิทยาคม อำเภอเวียงเชียงรุ้ง จังหวัดเชียงราย
- รางวัลที่ ๒** เงินรางวัลจำนวน ๗,๐๐๐ บาท พร้อมเกียรติบัตรของประธานศาลรัฐธรรมนูญ
- ได้แก่ **นางสาวจารุวรรณ ทองเงิน** ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓
 โรงเรียนวังข่อยพิทยา อำเภอไพศาลี จังหวัดนครสวรรค์
- รางวัลที่ ๓** เงินรางวัลจำนวน ๕,๐๐๐ บาท พร้อมเกียรติบัตรของประธานศาลรัฐธรรมนูญ
- ได้แก่ **เด็กหญิงวันัญญา พงษ์เกษมสุข** ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๒
 โรงเรียนสุเหร่าจรเข้ขบ (กุหลาบกูรูอุปถัมภ์) เขตประเวศ กรุงเทพมหานคร

รางวัลชมเชย จำนวน ๒ รางวัล เงินรางวัล ๆ ละจำนวน ๒,๐๐๐ บาท พร้อมเกียรติบัตรของ
ประธานศาลรัฐธรรมนูญ

ได้แก่ **เด็กหญิงสุภาพร ปิติลและ** ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๒

โรงเรียนสุเหร่าจรเข้ขบ (กลางกรุงอุปถัมภ์) เขตประเวศ กรุงเทพมหานคร

เด็กหญิงรุ่งรตนา สมเครื่อง ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓

โรงเรียนไทยปรางการ อำเภอไทยปรางการ จังหวัดเชียงใหม่

๓. ระดับมัธยมศึกษาปีที่ ๔ - ๖ หรือเทียบเท่า

ชื่อเรื่องบทความ “ศาลรัฐธรรมนูญในความคาดหวังของประชาชนของสังคมไทย”

รางวัลที่ ๑ เงินรางวัลจำนวน ๑๕,๐๐๐ บาท พร้อมโล่เกียรติยศ
และเกียรติบัตรของประธานศาลรัฐธรรมนูญ

ได้แก่ **นายปฏิญญา พันธธร** ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๕

โรงเรียนศรีयाภัย อำเภอเมือง จังหวัดชุมพร

รางวัลที่ ๒ เงินรางวัลจำนวน ๑๐,๐๐๐ บาท พร้อมเกียรติบัตรของประธานศาลรัฐธรรมนูญ

ได้แก่ **นางสาวสุพัตรา ภูรินทร์** ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๕

โรงเรียนบางมูลนากภูมิวิทยาคม อำเภอบางมูลนาก จังหวัดพิจิตร

รางวัลที่ ๓ เงินรางวัลจำนวน ๗,๐๐๐ บาท พร้อมเกียรติบัตรของประธานศาลรัฐธรรมนูญ

ได้แก่ **นายขจรศักดิ์ เหมทานนท์** ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๖

โรงเรียนเบญจมราชูทิศ อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช

รางวัลชมเชย จำนวน ๒ รางวัล เงินรางวัลๆ ละจำนวน ๓,๐๐๐ บาท พร้อมเกียรติบัตรของ
ประธานศาลรัฐธรรมนูญ

ได้แก่ **นางสาวมันทนา ชุมกลาง** ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๖

โรงเรียนเซื่องในพิทยาคาร อำเภอเซื่องใน จังหวัดอุบลราชธานี

นายวรเทพ พูลสวัสดิ์ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๖

โรงเรียนอัสสัมชัญธนบุรี เขตบางแค กรุงเทพมหานคร

๔. ระดับอุดมศึกษา (ปริญญาตรี) หรือเทียบเท่า

ชื่อเรื่องบทความ “ศาลรัฐธรรมนูญกับการสร้างความเป็นธรรมในสังคมไทย”

รางวัลที่ ๑ เงินรางวัลจำนวน ๒๐,๐๐๐ บาท พร้อมโล่เกียรติยศ
และเกียรติบัตรของประธานศาลรัฐธรรมนูญ

งดการให้รางวัลเนื่องจากไม่มีผู้ผ่านมาตรฐานตามเกณฑ์การตัดสิน

รางวัลที่ ๒ เงินรางวัลจำนวน ๑๕,๐๐๐ บาท พร้อมเกียรติบัตรของประธานศาลรัฐธรรมนูญ
ได้แก่ นายวัชรพงศ์ วังเลา ชั้นปีที่ ๓ คณะรัฐศาสตร์
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ อำเภอลองหลวง จังหวัดปทุมธานี

รางวัลที่ ๓ เงินรางวัลจำนวน ๑๐,๐๐๐ บาท พร้อมเกียรติบัตรของประธานศาลรัฐธรรมนูญ
ได้แก่ นายปริญญา สามารถ ชั้นปีที่ ๓ คณะสัตวแพทยศาสตร์
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ อำเภอมะเมือง จังหวัดเชียงใหม่

รางวัลชมเชย จำนวน ๒ รางวัล เงินรางวัลๆ ละจำนวน ๕,๐๐๐ บาท พร้อมเกียรติบัตรของ
ประธานศาลรัฐธรรมนูญ

ได้แก่ นายชาคริต จันทร ชั้นปีที่ ๒ คณะนิติศาสตร์
มหาวิทยาลัยรามคำแหง เขตบางกะปิ กรุงเทพมหานคร

นางสาวพิมพ์ร ชุมมินทะ ชั้นปีที่ ๑ คณะศึกษาศาสตร์
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ อำเภอมะเมือง จังหวัดเชียงใหม่

๕. ระดับประชาชนทั่วไป

ชื่อเรื่องบทความ “ผลคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญที่มีต่อการสร้างบรรทัดฐานใน
การเมือง เศรษฐกิจ และสังคมไทย”

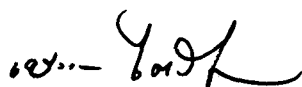
รางวัลที่ ๑ เงินรางวัลจำนวน ๒๐,๐๐๐ บาท พร้อมโล่เกียรติยศ
และเกียรติบัตรของประธานศาลรัฐธรรมนูญ

งดการให้รางวัลเนื่องจากไม่มีผู้ผ่านมาตรฐานตามเกณฑ์การตัดสิน

- รางวัลที่ ๒ เงินรางวัลจำนวน ๑๕,๐๐๐ บาท พร้อมเกียรติบัตรของประธานศาลรัฐธรรมนูญ
ได้แก่ นางสาวคณิตา หอมทรัพย์ อำเภอท่าลี่ จังหวัดเลย
- รางวัลที่ ๓ เงินรางวัลจำนวน ๑๐,๐๐๐ บาท พร้อมเกียรติบัตรของประธานศาลรัฐธรรมนูญ
ได้แก่ นายจาดรนต์ วรรณนวล อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง
- รางวัลชมเชย จำนวน ๒ รางวัล เงินรางวัลๆ ละจำนวน ๕,๐๐๐ บาท พร้อมเกียรติบัตรของ
ประธานศาลรัฐธรรมนูญ
ได้แก่ นายเกรียงไกร ฮ่องเฮงเส็ง อำเภอบ้านแหลม จังหวัดเพชรบุรี
นางสาวสุธิญา พูนเอียด อำเภอลานสกา จังหวัดนครศรีธรรมราช

ทั้งนี้ สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญจะมีหนังสือแจ้งรายละเอียดให้ผู้ได้รับรางวัลดังกล่าวข้างต้นทราบโดยตรง
ต่อไป

ประกาศ ณ วันที่ ๒๘ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๕๕

(นายเชาวนะ ไตรมาศ)

เลขาธิการสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ

คำสั่งสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ

ที่ ๔๖/๒๕๕๓

เรื่อง แต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินการตามโครงการประกวดบทเรียงความ สร้างจิตสำนึกการพัฒนาประชาธิปไตย

เพื่อให้การดำเนินการตามโครงการประกวดบทเรียงความสร้างจิตสำนึกการพัฒนาประชาธิปไตย เป็นไปด้วยความเหมาะสม สอดคล้องกับหลักการและเหตุผลตลอดจนบรรลู่วัตถุประสงค์ของโครงการอย่างมีประสิทธิภาพ จึงแต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินการตามโครงการประกวดบทเรียงความสร้างจิตสำนึกการพัฒนาประชาธิปไตย โดยมีองค์ประกอบและอำนาจหน้าที่ ดังต่อไปนี้

๑. องค์ประกอบ

(๑) นายเชาวนะ ไตรมาศ
เลขาธิการสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ	ประธานกรรมการ
(๒) นายสนิท จรอนันต์
ที่ปรึกษาสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ	รองประธานกรรมการ
(๓) นายปัญญา อุดชาชน
รองเลขาธิการสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ	กรรมการ
(๔) นางพรทิภา ไสวสุวรรณวงศ์
รองเลขาธิการสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ	กรรมการ
(๕) นายพิมล ธรรมพิทักษ์พงษ์
ผู้เชี่ยวชาญด้านคดีและวิชาการ	กรรมการ

(๖) นายสุทธิรักษ์ ทรงศิริไฉ	กรรมการ
ผู้อำนวยการสำนักอำนวยการศาลรัฐธรรมนูญ	
(๗) พันโทภาคภูมิ ศิลารัตน์	กรรมการ
ผู้อำนวยการกลุ่มงานคดี ๓	
(๘) นายกมล โสทธิโกคา	กรรมการ
ผู้อำนวยการกลุ่มงานคดี ๔	
(๙) นายสมฤทธิ ไชยวงศ์	กรรมการ
ผู้อำนวยการกลุ่มงานคดี ๑	
(๑๐) นางฉัตรแก้ว เลิศไพฑูรย์	กรรมการ
ผู้อำนวยการกลุ่มงานคดี ๒	
รักษาการในตำแหน่งผู้อำนวยการสถาบันรัฐธรรมนูญศึกษา	
(๑๑) นายบุญเสริม นาคสาร	กรรมการ
ผู้อำนวยการส่วนประชาสัมพันธ์	
ปฏิบัติหน้าที่ในตำแหน่งผู้อำนวยการส่วนบริหารและพัฒนาบุคคล	
(๑๒) นายชัยวิทย์ เดชมโนไพบูลย์	กรรมการและเลขานุการ
ผู้อำนวยการส่วนนโยบายและแผน	
รักษาการในตำแหน่งผู้อำนวยการกลุ่มงานวิจัยและพัฒนารัฐธรรมนูญ	
(๑๓) ว่าที่ร้อยตรีกำพล อยู่มั่นธรรมมา	กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ
เจ้าหน้าที่ศาลรัฐธรรมนูญ ๓	

๒. อำนาจหน้าที่

๒.๑ กำหนดกรอบนโยบาย หลักเกณฑ์ มาตรฐานการประกวดและตัดสินบทเรียงความตามโครงการประกวดบทเรียงความสร้างจิตสำนึกการพัฒนาประชาธิปไตย

๒.๒ พิจารณาคัดเลือกและตัดสินบทเรียงความเพื่อให้รางวัลหรือดให้รางวัลหนึ่ง หรือทุกรางวัลในกรณีที่บทเรียงความไม่เป็นไปตามหลักเกณฑ์ที่กำหนดในการตัดสิน

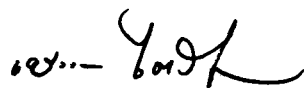
๒.๓ ประกาศผลการประกวดให้ผู้แข่งขันทราบ และกำหนดพิธีมอบรางวัล โล่เกียรติยศ และเกียรติบัตรแก่ผู้ชนะการประกวด

๒.๔ เสนอแนะแนวทางการดำเนินงานให้สอดคล้องกับเหตุผลและความจำเป็นตามแต่ละกรณี

๒.๕ ปฏิบัติหน้าที่อื่นๆ ตามที่เลขาธิการสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญมอบหมาย

ทั้งนี้ ตั้งแต่บัดนี้เป็นต้นไป

สั่ง ณ วันที่ ๑๒ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๕๓

(นายเชาวนะ ไตรมาศ)

เลขาธิการสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ

คำสั่งสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ

ที่ ๗๘/๒๕๕๕

เรื่อง แต่งตั้งคณะกรรมการพิจารณาตัดสินบทเรียงความ ตามโครงการประกวดบทเรียงความสร้างจิตสำนึกการพัฒนาประชาธิปไตย

ตามที่สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญได้ดำเนินโครงการประกวดบทเรียงความสร้างจิตสำนึกการพัฒนาประชาธิปไตย โดยได้ประกาศสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ เรื่อง การประกวดบทเรียงความสร้างจิตสำนึกการพัฒนาประชาธิปไตย ลงวันที่ ๒ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๕๔ เชิญชวนผู้สนใจส่งบทเรียงความเข้าประกวด ซึ่งครบกำหนดส่งเมื่อวันจันทร์ที่ ๓๐ เมษายน พ.ศ. ๒๕๕๕ นั้น

ดังนั้น เพื่อให้การพิจารณาตัดสินบทเรียงความเป็นไปตามเจือใจ กลุ่มเป้าหมาย และหลักเกณฑ์การพิจารณาตัดสินตามประกาศสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญดังกล่าว ตลอดจนบรรลุตามวัตถุประสงค์ของโครงการประกวดบทเรียงความสร้างจิตสำนึกการพัฒนาประชาธิปไตย เป็นที่ยอมรับเชื่อถือในความถูกต้อง โปร่งใส เป็นธรรม ภายใต้กรอบมาตรฐานทางวิชาการ จึงแต่งตั้งคณะกรรมการพิจารณาตัดสินบทเรียงความตามโครงการประกวดบทเรียงความสร้างจิตสำนึกการพัฒนาประชาธิปไตย โดยมีองค์ประกอบและอำนาจหน้าที่ ดังต่อไปนี้

๑. องค์ประกอบ

๑.๑ คณะกรรมการพิจารณาตัดสินบทเรียงความระดับประถมศึกษาปีที่ ๔-๖ ระดับมัธยมศึกษาปีที่ ๑-๓ หรือเทียบเท่า และระดับมัธยมศึกษาปีที่ ๔-๖ หรือเทียบเท่า

(๑) นายนภดล ช. สรพงษ์	ประธานกรรมการ
ผู้เชี่ยวชาญด้านคดีและวิชาการ	
(๒) นางชนิษฐา โตโพธิ์ไทย	รองประธานกรรมการ
ผู้เชี่ยวชาญด้านคดีและวิชาการ รักษาราชการแทนผู้อำนวยการสำนักคดี ๕	

- (๓) นายกมล โสทธิโกศา กรรมการ
ผู้เชี่ยวชาญด้านคดีและวิชาการ รักษาราชการแทนผู้อำนวยการสำนักคดี ๒
- (๔) นายสิทธิพร เสาภายน กรรมการ
ผู้เชี่ยวชาญด้านคดีและวิชาการ รักษาราชการแทนผู้อำนวยการสำนักคดี ๓
- (๕) นายชัยวิทย์ เดชมโนไพบูลย์ กรรมการและเลขานุการ
ผู้อำนวยการกลุ่มงานนโยบายและยุทธศาสตร์
รักษาการในตำแหน่งผู้อำนวยการกลุ่มงานวิจัยและพัฒนารัฐธรรมนูญ
- (๖) นายวรศักดิ์ สุทธิรัฐวานิช กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ
เจ้าหน้าที่ศาลรัฐธรรมนูญ ๖ว
- (๗) นางสาวปัทมิตา กลิ่นแก้ว กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ
เจ้าหน้าที่บริหารงานทั่วไป ๖

**๑.๒ คณะกรรมการพิจารณาคัดเลือกบทเรียงความระดับอุดมศึกษา (ปริญญาตรี) หรือเทียบเท่า
และระดับประชาชนทั่วไป**

- (๑) นายปัญญา อุดชาชน ประธานกรรมการ
รองเลขาธิการสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ
- (๒) นายพิมล ธรรมพิทักษ์พงษ์ รองประธานกรรมการ
ผู้เชี่ยวชาญด้านคดีและวิชาการ
- (๓) พันโท ภาคภูมิ ศิลารัตน์ กรรมการ
ผู้เชี่ยวชาญด้านคดีและวิชาการ รักษาราชการแทนผู้อำนวยการสำนักคดี ๑
- (๔) นางสาววารภรณ์ อมราพิทักษ์ กรรมการ
เจ้าหน้าที่บริหารงานทั่วไป ๙ ชช. รักษาการในตำแหน่งผู้อำนวยการกลุ่มงานมาตรฐาน
งานคดี ๑ สำนักคดี ๕ รักษาราชการแทนผู้อำนวยการสำนักประธานศาลรัฐธรรมนูญ
- (๕) นายมนตรี กนกวารี กรรมการและเลขานุการ
ผู้อำนวยการสถาบันรัฐธรรมนูญศึกษา
- (๖) ว่าที่ร้อยตรีกัมพล อยู่มนัธรรมา กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ
เจ้าหน้าที่ศาลรัฐธรรมนูญ ๔

๒. อำนาจหน้าที่

๒.๑ กลั่นกรองผลการตรวจสอบคุณสมบัติของผู้ส่งบทเรียงความเข้าประกวด ตามเงื่อนไขและหลักเกณฑ์ของประกาศสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ เรื่อง การประกวดบทเรียงความสร้างจิตสำนึกการพัฒนาประชาธิปไตย ลงวันที่ ๒ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๕๔ ตามที่เจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบตรวจสอบในเบื้องต้น

๒.๒ ดำเนินการตามขั้นตอนการพิจารณาตัดสินบทเรียงความ โดยแบ่งเป็น ๒ รอบ ดังนี้

๒.๒.๑ รอบคัดเลือก ให้คณะกรรมการฯ แต่ละคณะ แต่งตั้งกรรมการในส่วนของตนเป็นคณะกรรมการฯ ชุ่ยย่อย พร้อมฝ่ายเลขานุการฯ เพื่อพิจารณาคัดเลือกบทเรียงความตามข้อ ๒.๑ ตามหลักเกณฑ์การพิจารณาตัดสินบทเรียงความฯ ให้ได้บทเรียงความที่มีคุณภาพมาตรฐาน และคะแนนรวมเกินกว่าร้อยละ ๕๐ เพื่อเสนอคณะกรรมการฯ พิจารณาในรอบตัดสิน

๒.๒.๒ รอบตัดสิน ให้คณะกรรมการฯ แต่ละคณะ พิจารณารับรองผลการคัดเลือกบทเรียงความที่ไม่ผ่านรอบการคัดเลือก และพิจารณาตัดสินบทเรียงความที่ผ่านรอบคัดเลือกตามข้อ ๒.๒.๑ ตามหลักเกณฑ์การพิจารณาตัดสินบทเรียงความในขั้นสุดท้าย ทั้งนี้ ภายในกำหนดเวลาตามประกาศสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ เรื่อง การประกวดบทเรียงความสร้างจิตสำนึกการพัฒนาประชาธิปไตย ลงวันที่ ๒ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๕๔

อนึ่ง กรณีมีปัญหาคะแนนบทเรียงความเท่ากันหลายบทเรียงความ ให้คณะกรรมการฯ พิจารณาทบทวนการให้คะแนนอีกครั้ง ให้ได้ผู้ที่ได้คะแนนมากที่สุดตามลำดับ โดยถือมติคณะกรรมการฯ เป็นที่สุด

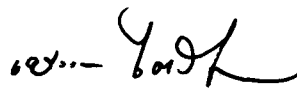
๒.๓ คณะกรรมการฯ อาจกำหนดขั้นตอนการพิจารณาตัดสินตามความเหมาะสมนอกเหนือจากขั้นตอน ตามข้อ ๒.๒ ข้างต้น ภายใต้กรอบมาตรฐานทางวิชาการตามหลักความเป็นธรรม โปร่งใส และประสิทธิภาพ

๒.๔ ประมวลผลและจัดลำดับผู้ส่งบทเรียงความเข้าประกวดที่ชนะการประกวดบทเรียงความ ในแต่ละกลุ่มเป้าหมาย เสนอเลขาธิการสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญเพื่อประกาศผลการประกวดบทเรียงความสร้างจิตสำนึกการพัฒนาประชาธิปไตยตามกำหนดเวลาต่อไป

๒.๕ ปฏิบัติหน้าที่อื่นๆ ตามที่ได้รับมอบหมายจากเลขาธิการสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ

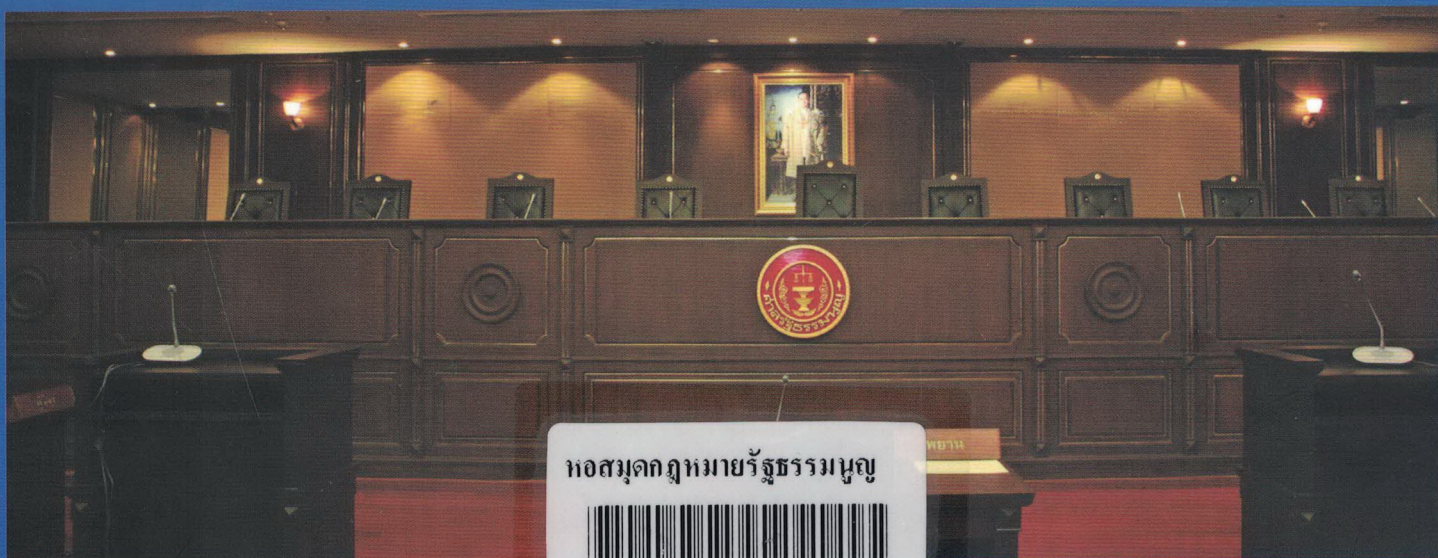
ทั้งนี้ ตั้งแต่บัดนี้เป็นต้นไป

สั่ง ณ วันที่ ๓๑ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๕๕

(นายเชาวนะ ไตรมาศ)

เลขาธิการสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ

หอสมุดกฎหมายรัฐธรรมนูญ

560014269

สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ

ศูนย์ราชการเฉลิมพระเกียรติ ๘๐ พรรษา ๕ ธันวาคม ๒๕๕๐ (อาคารราชบุรีดิเรกฤทธิ์)
เลขที่ ๑๒๐ หมู่ ๓ ถนนแจ้งวัฒนะ แขวงทุ่งสองห้อง เขตหลักสี่ กรุงเทพมหานคร ๑๐๒๑๐
โทรศัพท์ ๐-๒๑๔๑-๗๗๗๗ โทรสาร ๐-๒๑๔๓-๙๕๒๒